

In D. Pauli priorem Epistolam ad Timotheum commentarius [Geneva] : [Lambertus Dannaeus], [1577]

Contents

1 AD LECTOREM	2
2 EPISTOLA.	2
3 CAPVT I.	10
<i>P AVLUS Apostolus Iesu Christi ex ordinatione Dei seruatoris nostri, et Domini Iesu Christi, spei nostrae.</i>	<i>10</i>
<i>2. Timotheo germano filio in fide. Gratia sit tibi misericordia et pax a Deo Patre nostro, et Christo Iesu Domino nostro.</i>	<i>12</i>
<i>3 Quemadmodum te sum precatus vt permaneres Ephesi, quum proficiscerer in Macedoniam, permaneto, vt denunties quibusdam ne diuersam doctrinam doceant:</i>	<i>13</i>
<i>4 Nec attendant fabulis et genealogiis infinitis, quae potius quaestiones praebent, quam aedificationem Dei quae est per fidem.</i>	<i>14</i>
<i>5 Porro finis mandati est charitas ex puro corde, et conscientia bona, et fide non simulata.</i>	<i>16</i>
<i>6 A quibus quum quidam vt a scopo aberrarint, deflexerunt ad vaniloquentiam</i>	<i>17</i>
<i>7 Quum velint esse Legis doctores, nec intelligant quae loquuntur, neque de quibus asseuerant.</i>	<i>18</i>
<i>8 Scimus autem bonam esse Legem, siquis ea legitime vtatur.</i>	<i>18</i>
<i>9 Nempe sciens Legem iusto positam non esse, sed Legis contemptoribus, et iis qui subiici nesciunt: impiis et peccatoribus, nefariis et profanis, patricidis et matricidis, homicidis. 10 Scortatoribus, maseulorum concubitoribus, plagiariis, et mendacibus, periuris, et siquid aliud est quod sanae doctrinae sit oppositum:</i>	<i>19</i>
<i>11 Quae est, secundum gloriosum Euangelium beati Dei, quod concreditum est mihi</i>	<i>20</i>
<i>12 Gratiam igitur ei habeo, qui me robustum effecit, id est, Christo Iesu Domino nostro, quod me fidelem duxerit, vt qui me in ministerio constituerit.</i>	<i>21</i>

13. Qui prius eram blasphemus et persecutor et iniuriosus: sed mei misertus est. nam ignorans id faciebam fidei expers.	22
14 Superabundauit autem gratia Domini nostri cum fide et dilectione in Christo Iesu 15 Fides est hic sermo, et modis omnibus dignus quem amplectamur, Christum Iesum venisse in mundum vt peccatores serualet, quorum primus sum ego. 16 Verum ideo misertus est mei, vt in me primo ostenderet Iesus Christus omnem clementiam: vt essem exemplo credituris ipsi in vitam aeternam.	23
17 Regi autem aeterno, immortalis, inuisibili, soli sapienti Deo honor, sit et gloria in secula seculorum. Amen.	24
18 Hoc mandatum commendo tibi, fili Timothee, nempe vt secundum prae- gressas de te prophetias, milites per eas bonam illam militiam.	26
19. Retinens fidem et bonam conscientiam: qua repulsa, nonnulli fidei naufragium fecerunt.	27
20 Ex quibus Hymenaeus et Alexander: quos tradidi Satanae, vt discant non blasphemare.	28
4 CAPVT II.	28
A DHORTOR igitur ante omnia vt fiant deprecationes, preces, postulationes, gratiarum actiones pro quibus uis hominibus.	28
2 Pro regibus et quibusuis in eminentia constitutis: vt tranquillam ac quietam vitam degamus cum omni pietate et honestate.	33
3 Nam hoc bonum est, et acceptum coram seruatore nostro Deo. 4 Qui quosuis homines vult seruari, et ad agnitionem veritatis venire	35
5 Vnus enim Deus, vnus etiam mediator Dei et hominum, homo Christus Iesus. 6 Qui semetipsum dedit redemptionis pretium pro quibusuis, Christus inquam, testimonium illud suis temporibus destinatum.	39
7 Cuius constitutus sum ego praeco et Apostolus (veritatem dico per Christum, non mentior) doctor, inquam, Gentium cum fide ac veritate.	41
8 Velim igitur viros precari in quouis loco, puras manus attollentes absque ira et disceptatione.	42
9 Itidem et mulieres amictu honesto, cum verecundia et modestia ornare sese, non, cincinnis, vel auro, vel margaritis, vel pretioso vestitu.	47
10 Sed (quod decet mulieres pietatem spondentes) operibus bonis.	50
11 Mulier cum silentio discito cum omni subiectione.	50
12 Mulieri enim docere non permitto,	51
neque authoritatem vsurpare in virum, sed esse in silentio.	51
13 Adam enim prior formatus est, deinde Eua.	53
14 Et Adam non fuit seductus: sed mulier seducta, causa transgressionis fuit. 15 Seruabitur tamen liberos gignendo, si manserit in fide, ac charitate, et sanctificatione cum modestia.	54
F IDVS est hic sermo, Si quis Episcopatum apperit, praeclarum opus desiderat.	55
5 CAPVT . IIII.	55

S	PIRITVS autem diserte dicit fore vt posterioribus temporibus desciscant quidam a fide, spiritibus deceptoribus attendentes, ac doctrinis daem- niorum.	55
2	Per hypocrisin falsiloquorum, quorum conscientia cauterio resecta est. . .	57
3	Prohibentium contrahere matrimonium, iubentium abstinere a cibis, quos Deus creauit ad participandum cum gratiarum actione, fidelibus, et iis qui cognouerunt veritatem,	58
4	Nam quicquid creauit Deus, bonum est, nec quicquam reiiciendum est, si cum gratiarum actione sumatur.	62
5.	Sanctificatur enim per verbum Dei et preces	64
6	Haec si subieceris fratribus bonus eris minister Iesu Christi, innutritus in sermoni	64
	bus fidei, bonaeque doctrinae, quam assectatus es.	65
7	Caeterum profanas et aniles fabulas reiice: sed exerce te ipsum ad pietatem.	66
8	Nam corporalis exercitatio paululum habet vtilitatis: at pietas ad omnia vtilis est, vt quae promissionem habeat vitae praesentis ac futurae. . .	68
9	Fidus est hic sermo, et dignus qui omnibus modis recipiatur.	77
10	Nam idcirco etiam fatigamur, et probris afficimur, quod speremus in Deo vivo, qui est conseruator omnium hominum, maxime vero fidelium. . .	77
11	Haec denuntia et doce.	78
12	Nemo tuam iuuentutem despiciat, sed esto exemplar fidelium in sermone, in conuersatione, in charitate, in spiritu, in fide, in puritate.	78
13	Interim dum venio, attende lectioni, exhortationi doctrinae.	80
14	Ne negligito donum quod in te est: quod datum est tibi ad prophetandum, cum impositio ne manuum presbyterii.	82
15	Haec exerce, in his esto: vt tuus profectus manifestus sit inter omnes. . .	82
16	Attende tibi ipsi et doctrinae: persiste in istis, id enim si feceris, et te ipsum seruabis et eos qui te audierint.	83
6	CAPVT V.	84
S	ENIOREM ne increpato, sed hortare vt patrem, iuniores vt fratres.	84
2	Mulieres natu grandiores, vt matres iuniores et sorores, cum omni puritate.	90
3	Viduas honora quae vere viduae sunt.	91
4	Quod si qua vidua liberos aut nepotes habet, discant in primis in propriam domum pietatem exercere, et vicem rependere parentibus. hoc enim est honestum et acceptum coram Deo.	92
5	Porro quae vere vidua est ac sola, sperat in Deo, et permanet in supplica- tionibus et precibus nocte ac die.	93
6	At quae in luxu viuit, ea viuens mortua est.	96
7	Haec igitur denunciato, vt fint irreprehensae. 8 Quod si qua suis et maxime domesticis non prouidet, fidem abnegauit, et est infideli deterior. . . .	97
9	Vidua allegatur non minor annis sexaginta, quae fuerit vnius viri vxor. . .	99
10	In operibus bonis idone testimanio ornata, si liberos educauit, si fuit hospitalis, si sanctorum pedes lauit, si afflictis subuenit si omne bonum opus est assidue sectata.	103

11 Porro iuniores viduas recusas postquam enim lasciuire coeperint aduersus Christum, nubere volunt.	105
12 Ex eo damnandae quod primam fidem reiecerint.	106
13 Simul autem etiam otiosae discunt circumire domos: imo non solum otiosae, sed etiam nugaces et curiosae, garrientes quae non oportet.	107
14 Velim igitur iuniores nubere, liberos gignere, domum administrare, nullam occasionem dare aduersario ad maledicendum.	113
15 Iam enim nonnullae deflexerunt, secundae Satanam.	115
16 Quod si quis fidelis aut si qua fidelis habet viduas, eis subuenito, et non onerator Ecclesia, vt iis qua vere viduae sant subueniat.	115
17 Qui bene praesunt Presbyteri, duplici honore digni habentor: maxime qui la borant in sermone et doctrina.	117
18 Dicit enim Scriptura, Boui tritुरanti non obligabis os. Et, Dignus est operarius mercede sua.	119
19 Aduersus presbyterum accusationem ne admittito, nisi sub duobus aut tribus testibus:	120
20 Eos qui peccant, coram omnibus argue, vt et reliqui timeant.	123
21 Obtestor in conspectu Deī, et Domini Iesu Christi, et electorum Angelorum, ut haec serues absque eo, vt vnum alteri prae	128
feras, nihil faciens in alteram partem declinando.	129
22 Manus cito ne cui imponito, neque communicato peccatis alienis: temetipsum purum serua.	133
23 Ne amplius esto abstemius: sed vino	148
pauculo vtere, propter stomachum tuum et crebras tuas infirmitates.	148
24 Quorundam hominum peccata ante manifesta sunt, praeuentia damnationi: quosdam vero subsequuntur:	156
25 Itidem et bona opera ante manifesta sunt: et ea quae secus habent, occultari non possunt.	157
7 CAPVT VI.	169
Q VICVNQVE sub iugo sunt serui, suos dominos omni honore dignos ducunto, ne nomen Dei et doctrina blasphemetur.	169

1 AD LECTOREM

[p.]

IN PRIOREM EPISTOD. PAVLI iam ad Timotheum comIN QVO NON SOLVM IP-
mentarius. sius Epistolae doctrina, et artificium singulorumque argumentorum loci
explicantur: sed etiam vera Disciplinae Ecelesiasticae forma, tum ex dei verbo, atque ex
ipso Paulo, tum ex veteribus synodis repetita atque restituta est, vt legitima et Apostolica
regendae Dei Ecclesiae ratio et norma hodie in vsum reuocari possit. PER LAM-
BERTVM DANAEM Accessit operi duplex index. APVD EVSTATHIVM VIGNON
GENEVÆ M. D. LXXVII.

AD LECTOREM. Quod saepius, Lector optime, iuris Pontificii canones, et Gratiani
Decretum citauimus, ea solum mente fecimus, ut ex his tanquam ex quadam illius
temporis historia, quae veteris Disciplinae Ecelesiasticae vestigia tunc adhuc (et si
tamen corruptioribus iam Ecclesiae temporibus) restarent, intelligatur: non vt ex istis
5 scriptoribus quicquam dubium et anceps decidatur. Nam etiam ex hoc ipso perspicent
omnes, quantum posteriori aetate Romana Ecclesia etiam ab eo tantillos quod veteris
disciplinae reliquum erat) discesserit: et in quam miseram horribilemque tyrannidem et
confusionem iam, iusto Dei iudicio, inciderit, vt ab ea nos summo Dei Optimi Maximi
beneficio liberatos esse laetemur, Deoque ipsi perpetuo gratias agamus.

10 ILLVSTRISSIMO ET POTENTISSIMO PRINCIPI ac domino D. Gulielmo Prin-
cipi Auracio Comiti Nassauo etc. Christi gloriae assertori in Hollandia et Zelandia
fortissimo, Gratiam et pacem a Domino.

2 EPISTOLA.

VEtus est illud, Princeps Illustrissime, etiam ab Aristotele vsurpatum, Nihil esse in ipsa
15 rerum vniuersitate pulchrius ordine. Quid enim vel oculis iucundum, vel menti etiam
ipsi et animo hominis gratum obuersari potest, quod sit confusum, et nulla partium apta
separatione distinctum? Certe quocunque non tantum oculos, sed omnes animisensus
conuerterimus, si quae in eos incurrunt, neque ordine digesta, neque apto siru inter se
cohaerentia, neque conuenienti loco et modo collocata a nobis apparebunt: ea neque
20 vtilitatem, neque venustatem aliquam habere statim pronuntiabimus, tantumque ab illis
oculorum, animique intuitum auer

EPISTOLA.

temus, quantum ea nos ad se rapiunt, quae commoda, [propriaque ratione], et dispo-
sitione distinguuntur. Hoc in Regno, hoc in Rep. hoc in oppidis, hoc in pagis, hoc
in priuatorum aedibus, hoc in hortis, et cultis sedibus, hoc in solitudine, hoc in rebus
25 que natura gignuntur, hoc in artificiis quae hominum industria efficiuntur, verumesse
ipsa rerum experientia, et publica mortalium omnium, non tantum piorum, sed etiam
profanorum hominum vox testatur: denique Mundus ipse, pulcherrimum Dei opus,
ab ordine κόσμος nominatur. Quo magis detestanda est eorum sententia, qui rerum
confusione non tantum apud se delectantur: sed omnia publica priuataque euertere, et
30 perturbationem (iusto ordine sublato) in res omnes inducere conantur, quos homines
ἀτακτους et Ἀναρχικούς, tanquam monstra, et generis humani ἀλάστορας, iam pridem

veteres appellarunt. Caeterum si qua in re alia ordinis observatio diligens non tantum
vtilis, sed etiam omnino necessaria est, maxime in Ecclesia Dei locum habere ex Pauli
Apostoli praecepto debet. Est enim Ecclesia domus Dei, id est summi illius regum Regis,
35 in qua idcirco omnia circumspecte, apte, decenter, et, vt Paulus ipse lo

EPISTOLA.

quitur, ἀσχημόνως καί κατα τάξιν fieri oportet: nihil autem confuse, et pertubate, ne ex
ista domus turpitudine ad ipsum patrem familias, id est, ad Deum Optimum Maximum
aliqua labes quodammodo redundet. Itaque ipse eadem benignitate qua in sacratissimo
suo verbo omnia, quae sunt ad salutem aeternam, ipsiusque Ecclesiae suae fundamentum
40 necessaria, praescripsit: ita et iam quae sunt ad eiusdem Ecclesiae ordinem, et ornamen-
tum vtilia, demonstravit, nequa deesset pars ad verae Ecclesiae constitutionem necessaria,
quam non ab ipsius ore et verbo abunde disceremus. Vt vero hae praeceptiones, quae
Ecclesiae necessarium ordinem continent etiam nomine ipso ab iis distinguerentur, quae
doctrinam fidei complectuntur, generaliter disciplinae Ecclesiasticae vocabulo vulgo
45 sunt appellatae. Quemadmodum enim ea verbi Dei pars, et ea veritatis cognitio, quae
quid de Deo Patre, de Christo, eiusque naturis et officio, de Spiritu Sancto, de causis
nostrae iustificationis, de vita aeterna, nobis credendum sit, ostendit ossa et nervos,
ipsamque adeo verae Ecclesiae, tanquam corporis οὐσίαν, et constitutionem continet et
aedificat.

EPISTOLA.

50 Sic illa eiusdem verbi Dei pars, quae disciplinae Ecclesiasticae praecepta tradit, huius
Ecclesiae, velut corporis iam suis membris constantis, sed nudi vestimentum, cultum,
et ornamentum compingit et consarcinat, quo decore vestiri possit, vt ex eo quanta sit
vtriusque, id est, doctrinae et disciplinae Ecclesiae inter se consensio coniunctioque,
satis iam intelligi possit. Erit enim coetus hominum, etiam eorum, qui puram Dei
55 praedicationem amplexi sunt, velut nudum quoddam, et suis ornamentis carens, et
destitutum corpus, nisi disciplinam Ecclesiasticam ad veritatis lucem et professionem
adiunxerit. Denique illa eadem disciplina recte custos ipsius fidei, doctrinae, mater
virtutum, vinculum honestatis, nervus societatis Christianae a Patribus Ecclesiasticis
appellatur: cuius certe tanta vis est, vt sola illud conciliet Ecclesiae, quod decorum,
60 venustatem, splendorem, et ornamentum appellamus, adeoque speciosam eam reddat,
vt ab haereticis (qui istius disciplinae fuerunt semper hostes maximi et infestissimi)
invidioso nomine lenocinium vt ait Tertull. Ecclesiastica disciplina diceretur. Cum sit
igitur haec disciplina illa iustitiae

EPISTOLA.

pars et regula, per quam externus ordo, et totius Ecclesiae legitima administratio prae-
65 scripta est, quis eam spernendam negligendamue vnquam existimaverit? Cuius institutio

non tantum sub nouo testamento fieri coepta est: sed et iam in lege veteri a Deo ipso iam olim tradita fuit, vt in libello de Politia Iudaica doctissime iam pridem docuit Cornelius Bertramus Hebraicae linguae professor eruditissimus, et collega meus. Quid enim aliud sibi volunt illa Dei praecepta, quae Leuiticam tribum a reliquis distinguunt vt ex ea sola
70 ministri templi eligantur: quae in ipsa tribu Leuitica iura Sacerdotum et Leuitarum discernunt, quae quanta summi Sacerdotis, quanta aliorum sit potestas describunt? quae qui ritus cuique sacrificiorum generi, quae libamina, quae oblatio sit necessaria deffiniunt? denique tota ipsa lex ceremonialis vetus a Deo ipso dictata, quid aliud, obsecro, est, quam amplissima et luculentissima disciplinae Ecclesiasticae descriptio, non tantum
75 autem quaedam illius delineatio? Nec vero minus benigne Deus per Apostolos sub nouo testamento eandem disciplinam nobis instituit vel potius collapsam instaurauit et restituit: vt pote omnino ad re

EPISTOLA.

cte constituendam regendamque suam Ecclesiam necessariam, quam sub veteri descripserat. Id quod cum ex variis aliis noui Testamenti locis apparet: tum maxime ex
80 libro Actorum, ex prima Pauli epistola ad Corinthios, ex hac ad Timotheum, et vna illa, quae est ad Titum scripta: in quibus omnibus quicquid ad legitimam Ecclesiae gubernationem, et disciplinam Ecclesiasticam maxime pertinet, siue totam ipsam Ecclesiam, siue priuatos regendos spectes in qua illud totum accurate et copiose descriptum est. Vnde mirum et absurdum saepe mihi videri solet, quod tot postea canones, tot synodorum
85 decreta, tot Ecclesiae constitutiones, tum generales, tum particulares ad constituendam disciplinam Ecclesiasticam fuerunt conscriptae. Quid enim his fuit opus? Sed magno contemptu et ignorantia eorum preceptorum, quae ab Apostolis ipsis, id est, a Dei spiritu antea tradita fuerant id certe factum fuit, quod haec diuina praecepta spernerent homines, vt sua commenta, vt traditiones, saepe etiam ineptissimas, at disciplinae ipso Dei verbo
90 praescriptae contrarias in Ecclesiam Deil inueherent. Quid igitur, dicet quis, estne verbo Dei, et in no

EPISTOLA.

uo Testamento disciplina haec Ecclesiastica tam accurate tradita, vt nihil iam addi possit: aut ea autoritate constituta, vt ab ea sine piaculo, discedi non debeat? Certe vt huic quaestioni satisfaciam, distinguendum dico. Sunt enim plures istius Ecclesiasticae
95 disciplinae partes, quarum alia generalem tantum Ecclesiae (quacumque orbis terra rum parte esse potest) et fundandae et retinende, et regendae modum continet, et describit, veluti in Dei Ecclesia vocem Domini nostri Iesu Christi audiendam esse eamque solam: Sacramenta piis tantum et fidelibus danda esse et caet. huiusmodi, quae generaliter sunt conseruandae Ecclesiae praecepta. Alia magis particulares illius administrandae
100 normas et praecepta tradit et persequitur. Haec vero posterior disciplinae Ecclesiasticae pars haec 4. capita complecti videtur: nempe. I. Personarum, quae ad Ecclesiasticum ali quod munus vocandae sunt, electionem, 2. Muneris et officii Personarum iam electarum descriptionem: 3. Cen surae, morumque correctionis, quae tum in consistorio

tum extra consistorium fieri et applicari singulis debet, rationem. 4. Eorum qui censura
105 Ecclesiastica affecti sunt, et Ecclesiae iudicio abstenti, vel excom

EPISTOLA.

municati dicuntur, cum eadem Ecclesiae reconciliationem. Cum igitur de hoc quaerimus,
vtrum omnium horum capitum singula sic praecepta tradita sint, vt his nihil addi possit,
respondeo, in quaque re quaedam esse οὐσιώδη, quaedam vero συμβεβηκότα. Sunt
οὐσιώδη id est essentialia, quae rei ipsius vel tota natura sunt, aut illius pars: ve Iuti
110 in hoc ipso argumento, Si quis neget in pastorum aut eligendorum vocatione legitima
eorum vitam et doctrinam examinandam, vel approbationem a populo expectandam
esse, ille ea negat, quae sunt Electionis legitimae οὐσιώδη. Si quis item hoc examen
non ab Ecclesia, non a pluri bus, sed ab vno quopiam solo fieri et mero vnus arbitrato
stare debere doceat, is οὐσιώδη electionis tollit. Sed si quis hoc vel illo loco, hoc vel illo
115 tempore, hoc vel illo modo examen a pluribus fieri debere disputet, is περί συμβεβηκότων
tantum disputat, veluti, exempli gratia vetus electio et examen pastorum olim a tribus
vicinioribus episcopis seu pastoribus conuocatis cum presbyterio et Ecclesia (cui dandus
erat Pastor) fiebat: item in metropolitana tantum vrbe, certo tempore, nempe ieiunii
publici tempore. Denique manuum eleuatione (quae χειροτονία

EPISTOLA.

dicebatur) non solo consensu populi, aut solo vocis suffragio, sane ista omnia sunt
120 accidentaria, non essentialia in electione. Sic igitur statuimus, quae verbo Dei fieri
et obseruari ad regendam Ecclesiam iubentur, siue illa de personis eligendis, siue de
iam electarum munere, siue de reliquis disciplinae Ecclesiasticae capitibus agant, illa,
inquam, esse οὐσιώδη. Quae autem in quaque vel prouincia, vel Ecclesia ad haec ipsa
125 praestanda, et ad praxin deducenda commodiora iudicantur, et constituuntur, ea esse
συμβεβηκότα quaedam, veluti vt hoc potius quam illo tempore fiat ver bi Dei concio:
hoc potius quam illo presbyterorum vel diaconorum numero contenta sit haec Ecclesia,
hoc est συμβεβηκος minimeque οὐσιῶδες. Iam igitur ad quaestionem propositam ex hac
distinctione sic respondemus, vt quae sunt disciplinae Ecclesiasticae οὐσιώδη augeri
130 minuiue nouis praeceptionibus, vel constitutionibus hominum posse negemus: quae
sunt autem συμβεβηκότα, et augeri et minui et temperari a quaque non tantum prouincia,
sed etiam coetu et Ecclesia pro sua vel commoditate vel incommoditate posse: pro varia
denique locorum, rerum, temporum,

EPISTOLA.

et personarum circumstantia. Eodemque modo respondemus ad alteram illam quorundam
135 petitionem, in qua quaerunt vtrum Ecclesia a constituta semel per Apostolos disciplina
recedere possit, ac vtrum sit vna et eadem disciplinae Ecclesiasticae in omnibus euan-
gelicis Ecclesiis forma retinenda? Nam si de essentialibus disciplinae Ecclesiasticae

agunt, dicimus illa ab omnibus Ecclesiis aequaliter eademque esse et seruanda et retinenda, veluti vt sit regimen Ecclesiae non Monarchicum, sed Aristocraticum: vt sit in
140 quaque Ecclesia senatus et coetus aliquis Presbyterorum ab Ecclesia electorum, sine quo nemo vel Pastor, vel alius quisquam negotia Ecclesiae gerat : sit aliqua scelerum et morum vitiosorum censura, eaque non vnius alicuius arbitratu, sed ἡγουμένων, et vt ait Hieronimus. Presbyterorum, aestimatione et iudicio fiat: sit denique excommunicatio, non ex quorundam Iurisconsultorum et pragmaticorum, sed ex Dei verbo iudicantium hominum
145 sensu et iudicio, lata in non poenitentem, approbante et collecta Ecclesia. Itaque οὐσίαν disciplinae Ecclesiasticae in omnibus Ecclesiis reformatis et Euangelicis eandem esse oportere ingenue, et a

EPISTOLA.

parte respondemus. Sin autem de externis et accidentalibus huic disciplinae rebus quaeritur, in quibus commoditas incommoditasque praxeos, vsus, et executionis disciplinae
150 istius versatur, dicimus illas variari posse, atque etiam saepe oportere propter diuersam diuersorum temporum, rerum, et personarum rationem : nedum vt loci et regiones diuersae eandem semper disciplinae formam patiantur, aut requirant. Itaque quae hoc loco, et in his regionibus commode geruntur (vti in Gallia Coenae Dominicae administratio per singula anni quadrimestria) in aliis fortasse regionibus commode iisdemque temporibus
155 non fierent aut celebrarentur. Sic in aliqua Ecclesia excommunicatio ex scripto fiet, in alia vero potius ore ipso Pastoris pronuntiabitur. Sic in hac Ecclesia eius qui post professionem Christi fuit idololatra et transfuga, posteaque ad Ecclesiam rediit confessio die tantum dominica fiet, in illa quotidie: hic ex scripto, alibi ore ipsius poenitentis. Haec igitur omnia diuersam formam habere possunt, modo tamen coercitio morum,
160 agnitio culpaе, separatio hoedorum ab agnis in domo Domini semper retineatur, fiatque quod fieri prae

EPISTOLA.

cepit Deus, Denique modo sit Ecclesia et Dei domus εὐτακτος, non autem sentina improborum, sed recte administrata familia. Substantia igitur disciplinae vbique in Ecclesiis Dei eadem esse debet: accidens autem illius mutari potest. Ergo diligenter
165 quid essenziale, quid accidentale sit, distinguendum esse respondemus. Porro nemini, ac ne quidem ipsi summo magistratui, vel Ecclesiae toti concedendum arbitramur, vt illa, quae sunt οὐσιώδη disciplinae Ecclesiasticae, tollere, vel immutare possit. Etsi enim in rebus politicis Rex, summusque magistratus nouas leges ferre, et veteres abrogare iure potestatis sibi a Deo concessae potest, in disciplinae tamen Ecclesiasticae fundamento
170 vel veteri, et a Deo iam posito tollendo: vel nouo reperiendo constit uendoque idem ius non habet. Cuius rei haec ratio est, et quidem manifestissima, quod cum disciplinae Ecclesiasticae scopus et finis hic sit, primum vt Pastores, et qui Ecclesiae Dei prae esse debent legitimam vocationem habeant. Postea vt hominum conscientiae gubernentur, et ad poenitentiam conuersionemque ad Deum adducantur, ad solum Deum disciplinae
175 Ecclesiasticae definitio

EPISTOLA.

legislatioque sane quidem pertineat necesse est, quia ille solus Ecclesiae, et coetus istius Rex est, dominus, moderator et legislator, idemque solus conscientiarum nostrarum legitimus gubernator, arbiter, atque rector. Itaque solus ille potest leges, tum legitimae vocationis eorum, qui in sua domo praeesse debent, praescribere: tum etiam mouendae
180 hominum conscientiae, ingignendaeque poenitentiae modum nobis demonstrare. In quibus duobus capitibus laus et vis summa vniuersae Ecclesiasticae disciplinae, quemadmodum diximus, finisque positus est. De quibus rebus leges alias, et ab iis, quas Christus praescipit, diuersas ferre neque Reges vlli, ac ne vniuersa quidem ipsa Dei Ecclesia (quae est in his terris) potest. Nam et ipsa ecclesia est duntaxat serua Dei, et
185 non domina, et reges quoque ipsi sunt in hoc coetu membra tantum non caput: membra quidem honorabilia, non tamen sic membra, vt in hoc coetu regem do imperent pro suo arbitratu, sed tantum vt Dei mandata a piis et inter pios observari sedulo curent. Vocationum enim ecclesiasticarum, et conscientiarum nostrarum procul dubio solus Deus et scrutator et gubernator et Rex et autor esse debet

EPISTOLA.

et potest. Itaque cum hominum conscientias immutare, inflectere, ad Deum adduce-
190 re, huius disciplinae ecclesiasticae propositum sit et finis, quomodo, quae via id fieri recte possit, a nemine, praeterquam ab vno Deo praescribi, definirique potest, quia solus ille eas fabricatus est: solus quomodo eae regendae, flectendae, ac immutandae sint, nouit, solus earum dominus est. Ipsius enim solius templa et sedes sunt nostrae
195 conscientiae. Vnde velle ab alio, et mortali quidem homine, leges inflectendae, et conuertendae nostrae conscientiae propter Dei verbum habere, est hallucinari velle, est operam perdere, est summam iniuriam Deo (qui sibi vni hoc totum ius reseruauit) inferre. Possunt igitur Reges, regumque consilarii, viri prudentes, leges de publica inter ipsos ciues pace tuenda dictare et commentari: leges autem de conscientiae hominum
200 regendae, aut inflectendae ratione et modo (praeter eas, quae Dei verbo praescriptae sunt) nouas cogitare et comminisci, denique de legitima eorum qui ecclesiam (id est domum, Dei non ipsorum Regum gubernant) vocatione praeter Dei. i. ipsius Domini domus voluntatem leges inquam et regulas condere et sancire

EPISTOLA.

certe quidem illi nullo iure possunt. Ac, vti dixi nec Ecclesia quidem ipsa vniuersa et
205 collecta in Oecumeniis, quae vocant, conciliis hoc quoque potest, adeo vt mera fuerit tyrannis, et in ius ipsum Dei inuasio improbissima quicquid Synodi illae Oecumenicae contra praescriptam verbo Dei disciplinae Ecclesiasticae οὐσίαν induxerunt, et sanc-
cuerunt: quanquam se aliquid melius et sanctius moliri existimarent. Quod verum esse, vel ipsa Ecclesiae confusio, ruinaque, quae inde con secuta est, manifeste declarat.
210 Nam si illa Apostolicis scriptis praescripta disciplina retenta fuisset, numquam in eam perturbationem Ecclesia incidisset, a qua miserrime tandem pessundata est. Quid igitur,

damnamûsne omnes eas Euangelicas Ecclesias in quibus vel nulla disciplina Ecclesiastica omnino observatur, vel Apostolica non retinetur: sed in quibus ea vel corrupta est: vel etiam alia, pro vera substituta? Ad hanc odiosam quidem quaestionem, et quae
215 tamen saepe nobis obiicitur, ingenue quidem, sed tamen placide et modeste respondemus. Nos propter carentiam et εἰπουσίαν? disciplinae Ecclesiasticae minime damnare Ecclesias et coetus illos hominum, in quibus vera pu

EPISTOLA.

raque Euangelii Christi praedicatio retinetur, summotam omni idololatria: ergo non diffitemur et eas etiam veras esse Dei Ecclesias. Vnica enim est, eaque fundamentalis
220 verae Ecclesiae nota in his terris, pura nimirum verbi Dei praedicatio a legitimo pastore facta, quae ubicumque est, illic quoque est Grex Domini, iuxta illud Christi, Oves meae vocem meam audiunt: et si ab eo coetu saepe Sacramentorum administratio, saepe etiam morum correctio, Ecclesiasticaeque disciplinae vsus et praxis exultat, atque abest. Quod
225 enim hae duae posteriores notae, tanquam necessariae, ad verae Ecclesiae designationem a nonnullis pronuntiantur, ostendunt illi tantum, quid quantumque requiratur, ut omnibus suis numeris absoluta sit verae Ecclesiae facies. non autem illud volunt, omnino Dei Ecclesiam dici eum coetum non posse, in quo pure et vere verbum diuinum praedicatur, si nulla sit disciplinae Ecclesiasticae praxis. Sunt igitur huiusmodi Ecclesiae quidem, sed
230 non omnibus suis partibus et numeris absolutae: quin potius claudicantes. Sic ille a nobis dicitur homo, cui brachium vtrumque abscissum est, si modo idem ille ratiocinatur. Sed hoc conari, hoc studere, hoc ef

EPISTOLA.

ficere omnibus modis debent illae Ecclesiae, quae summo Dei beneficio idololatriam abiecerunt, verum Dei verbum et vitae aeternae fundamentum receperunt, et adhuc tamen ista disciplina carent, ut hoc tam praeclarum ornamentum. i. disciplinam hanc
235 Ecclesiasticam (qualis ab Apostolis praescripta est) ad corpus illud Ecclesiae suae adiungant, et addant, ut non modo nervos et ossa Ecclesiae habeant, sed etiam ut sanguinem, colorem, venustatem, vires denique Ecclesiae integras retineant. Attendendum est enim diligenter ad illud Spiritus sancti dictum rectas faciendas esse vias nostras, ne quod claudicat tandem prorsus abducatur a via. Nam si quae necessaria sunt per incuriam
240 in Dei Ecclesia negligantur, temporis successu illa penitus a Deo tandem abalienantur. Quia vero haec disciplina maxime hac Pauli Epistola, quae prior est ad Timotheum, est explicata, idcirco eam potissimum delegi, in cuius interpretatione meam de toto hoc argumento sententiam breuiter, more meo, exponerem. Scripserunt in hanc ipsam Pauli Epistolam varii, tum veteres, tum recentiores interpretes, eruditi illi quidem: sed qui se
245 in hoc de disciplinae Ecclesiasticae ar

EPISTOLA.

gumento maxime ostentare voluerit fuit Claudius Spensaeus. Is enim praeter magnos in ipsum Pauli contextum commentarios etiam tres libros Digressionum, quas appellat, et ipsos quoque prolixos edidit in hanc Pauli Epistolam. Tantum autem abest, vt, meo quidem iudicio, quisquam iis adiuuari possit, vt nihil sit et scriptore isto obscurius, et illius
250 disputatione magis perturbatum atque confusum. Sunt enim isti scholastici, e quorum numero fuit Spensaeus, iusto Dei iudicio occaecati: et tam tenebriones, vt in plerisque ne seipsos qui dem intelligant, quia sunt in tenebris et matēologia educati. Certe cum in eos commentarios incidissem, nihilque in iis proficerem, mature abistis digressionibus et errore ad ipsum Paulum et verum iter redii, fecique illud, quod habet prouerbium vetus
255 bibi et fugi. Quantum autem hoc meo labore ipse sim consecutus, et rem caeteroquin propter temporis vetustatem, diuturnaque desuetudinem, iam obsoletam ac difficilem illustrarim, aliorum esto iudicium: certe magnis laboribus et lucubrationibus haec vetustatis rudera nobis eruenda fuerunt. Precor autem Dominum Deum vt hos meos labores Ecclesiae suae vtilēs,

EPISTOLA.

piisque viris suaues esse velit. T. vero E. Princeps Illustriss. cui eos animo demisissimo ac
260 lubentissimo dono, dicóque, si probabuntur, certe operae meae recte collocatae fructum hunc maximum iam ero consecutus. Quamobrem autem hoc, quicquid est operae meae, T. E. dedicarem cum variae et multae sunt, eaeque graues causae, tum hoc imprimis, quod cum summo Dei Optimi Maximi bene ficio, tuaque illa plus heroica virtute et constantia
265 Zelandiae et Hollandiae, totiusque illius tractus Ecclesiae Dei pace recreentur, nihil vel ad eas, iam praeclare instituendas: vel quae erunt constitutae retinendas hac disputatione aptius atque vtilius, adeo etiam magis necessarium esse existimem. Quemadmodum enim Ecclesiasticae disciplinae contemptus, atque praetermissio magnas in Ecclesiam ruinas semper induxit: ita diligens illius observatio et ad Apostolicam normam reuocatio non
270 tantum caelestem ipsam doctrinam sartam tectam puramque inter mortales conseruauit, sed etiam mores ipsos hominum nomen Christi proffitentium, si qua in parte ad vitia delabebantur ad meliorem frugem conuertit, et

EPISTOLA.

In Dei metu officióque continuuit: est denique haec eadem aduersus enascentes haereses sepes et munimentum validissimum, aduersus iam natas et infelicissime pullulantes,
275 tamquam aduersus magica venena, remedium praesentissimum. Quanquam autem T. E. doctissimorum virorum, imprimis autem generosissimi praestantissimi que illius viri Ph. Marnixii Domini montis Sancti Aldegondii, et fidelissimi verbi Dei Ministri Taffini, (a quibus hęc ista discet) eruditissimis sermonibus non caret, haec tamem in commune vestrarum Ecclesiarum commodum, tanquam symbolum, et ipse pro virili volui conferre,
280 vt illae intelligant quantum pro T. E. et illis ipsis bene ex animo velim, ac felicissima atque optima quaeque a Deo ardentibus votis exoptem. Tuae vero virtuti, Princeps

Illustrissime, quid non debeatur, cum ab omnibus fidelibus et Christianis viris, tum vero a nostris Gallis, quorum salus et incolumitas semper summae curae fuit tibi, fratique tuo Illustriss. Comiti Ludouico (cuius felix memoria nunquam caneset, ac ne seclis
285 quidem innumerabilibus, cuius vtriusque et armis et prudentia Ecclesiae Gallicanae ab aduersariorum atrocissimis

EPISTOLA.

Iniuriis contra leges patrias, moremque maiorum illatis tandiu sunt defensae: denique cum tua sit hodie in orbe terrarum gloria, tantaque rerum pro Dei gloria asserenda gestarum laus, vt parem tibi tanque constantem principem nulla adhuc hominum ae-
290 tas viderit. Tu Prouinciam tibi commissam ab Hispanorum ac extraneorum tyrannide eripuisti, tu Belgium intestinis morbis profligatum ac iam deploratum inexpectata ratione et medicina sanasti, ac in iura maiorum pristinumque splendorem restituisti. Tu hostibus io triumphum iam canentibus fugam iniecisti, et victor ipse triumphatorque Christi vexilla praeferens rediisti, Tu pietatis assertor, tu Iustitiae publicaeque salutis
295 vindex fortissimus ore omnium mortalium celebraris, adeo quidem, vt qui tanta, tamque praeclara et pro Domini nostri Iesu Christi regno amplificando et pro patria libertate tutanda bene geris, tu quoque bene inter omnes mortales mereris audire Βροτοῖς γὰρ vt ait Eurip. χρηστὰ πρα- γματα τα Χρηστῶν ἀφορμὰς ἐνδιδωσ' αἰεί λογῶν. Ego vero Princeps Clementiss. cum tot admirandas virtutes tuas commendari vbique gentium
300 intelligam, et hoc quoque

EPISTOLA.

ue in T.E. obseruantia testimonium et tuarum laudum praedicationis conatum et symbolum extare volui quod vt grato benignoque animo T. E. accipiat obnix precor. Dominus Deus solus, Aeternus Sapiens, Bonus, Iustus, Misericors, te velut alterum Danielem, Spiritu suo corroboret ac confirmet, et ad Ecclesiae suae presidium diutissime felicissimeque nobis, et toti Belgio incolumem conseruet. Geneuae Cal. Augusti Anno
305 temporis vltimi. Cls Io LXXVII.

3 CAPVT I.

P AVLUS Apostolus Iesu Christi ex ordinatione Dei seruatoris nostri, et Domini Iesu Christi, spei nostrae.

IN D. PAVLI APOSTOLI priorem ad Timotheum E pistolam. L. Danaei Commentarius. CAP. PRIMVM. PAVLUS Apostolus Iesu Christi ex ordinatione Dei seruatoris nostri,
310 et Domini Iesu Christi, spei nostrae.

Paulinarum Epistolarum genus est duplex, vnum earum, quae ad Ecclesias totas scriptae sunt. Alterum, earum quae ad Particulares quasdam per sonas quae erant, vel Ecclesiasticae, vti vtraque ad Timoth. et vna ad Titum. vel Priuatae, vt ea quae est ad

315 Philemonem. Nam quae circumferuntur Pauli Epistolae ad Senecam et contra, sunt fictae et ementitae. Quanto vero est dignior, qui Ecclesiae praeest priuato homini, ita vberiora et locupletiora sunt earum Epistolarum argumenta, quae ad praefectos Ecclesiae scriptae sunt (quales sunt illae quae ad Timotheum, et Titum, quae pene sunt paris argumenti) quam earum, quae ad

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.2]

320 priuatos. Quae fuerit autem huius Epistolae ad Timotheum scribendae ratio, et occasio facile ex ipso Paulo verss.3.intelligitur, nimirum, quod iam quidam sanam Euangelii doctrinam, ab ipso Paulo et aliis Fidelibus Christi Ministris traditam, et explicatam varie corrumpere tum in Substantia ipsa et doctrina, tum in Modo et forma illius tradendae. Cui malo vt mature occurreret Paulus, Timotheum monet quid opus sit facto, non tam ipsius quidem gratiâ, quam aliorum, id est, istorum doctrinam veram et
325 sanam deprauantium. Quando scripta fuerit infra cap. hoc ipso vers. 3. Vnde scripta sit in fine huius Epistolae dicetur, Domino fauente. Diuiditur autem totum corpus, et σύνταγμα huius Epistolae in duas tantum partes, nempe, Salutationem, et argumenti suscepti tractationem. Epilogo enim, id est, postrema illa parte caret, in qua variae salutationes esse solent, quae in aliis tamen Epistolis extant, quae hoc loco non erant
330 necessariae. Salutatio autem haec tria continet vbique, nimirum (Quis scribat (Ad quem scribatur (Summam precationis Ergo quaeritur, quis scribat? Scribit (Plaulus, personam designat (Apostolus, munus suum describit (Plus est enim dixisse Apostolum, quam seruum Dei simpliciter, quod alibi facit. Chrysosto. hoc annotat Apostolum autem se vocat, et Iesu Christi:non

CAPVT I.

[p.3]

335 hominum: in quo est commendatio muneris. Nihil enim nisi apprime salutare habet legatio et munus huiusmodi et a Christo demandatum et Dei ipsius ordinatione siue decreto. In quo inest confirmatio huius muneris. In hac autem statim epigraphÿ apparet tum summum amoris Pauli erga Timotheum et luculentissimum testimonium: tum illius muneris et Apostolatus firmamentum maximum. Quod non ipsius quidem Timothei gratiâ fit, sed aliorum, quos admoniturus erat Timotheus, nec quidem tam suo, quam Pauli nomine et autoritate. Itaque hanc autoritatem assertam prius confirmatamque esse oportuit. Deinde ipsius quoque Timothei et confirmandi et commendandi apud Ecclesiam causâ, qui a Paulo missus erat, hoc additum est, quo iustior ipsius vocatio appareat, Pauli vocatione semel stabilita, etsi de ea Ephesii incerti esse non potuerunt, inter quos vixit
340 per biennium Paulus. Nihil autem hoc loco fit a Paulo ostentationis et iactantiae animo, sed quod muneris autoritatem defendi aduersus quorundam impostorum calumnias oportuit, vidit que pro temporis circumstantia esse necesse. Caeterum docet hic locus a quo mitti de beamus et vocari, nempe a Deo. Nemo enim vsurpat sibi honorem Hebr. 5.V.4. etsi non omnes extraordinarie (vti Paulus) vocantur. Finem autem, et causam
345 tanti Dei beneficii erga homines ostendit, dum appellat Deum seruatorem. Quia enim Deusnos seruare vult, etiam mitti ad nos, qui ipsius Euangelium et voluntatem annuntient.

Psal.74.Luc 13.vers.34. id est,

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.4]

2. Timotheo germano filio in fide. Gratia sit tibi misericordia et pax a Deo Patre nostro, et Christo Iesu Domino nostro.

qui istius viam salutis exponant nobis. Vocat autem Patrem seruatorem vti Tit I.vers.3 et
355 2.vers 10. et Christum spem nostram. Vti enim Pater dedit Filium, per quem seruamur.
Ioan.3.V. I6.ita Filius est fundamentum spei et salutis nostrae, vt cum haec Patri et
Filio communiter tribuuntur, intelligamus esse indiuisa Trinitatis opera, et tres personas
paris, non autem dissimilis maiestatis et potestatis. Hec breuius persequor, quia a multis
copiose tractata sunt. 2. Timotheo germano filio in fide. Gratia sit tibi misericordia et
360 pax a Deo Patre nostro, et Christo Iesu Domino nostro. Timotheus quis fuerit apparet
ex Act.16. et variis Epistolarum Pauli locis: Hunc autem vocat et Filium in fide, vt
distinguat a carnali filio: et Germanum. i. verum et referentem veros mores Patris Pauli:
non igitur fuit hypocrita et fictitius, vt hodie multi qui magnorum Dei seruorum et filii
sunt et discipuli. Quod vtrunque pertinet ad Timothei laudem et imitationem. Sic Titum
365 appellat Filium Tit.I.v3 et Corinthios quoque I Corinth. 4. vers.14. Tamen obstat quod
ait Christus Math.23.vers.9. et Hebr.12.V.9 Vnus est Pater animorum, nempe, Deus.
Resp. Verum est per se et proprie vnicum esse animorum nostrorum Patrem, nimirum
Deum ipsum: sed communicatione quadam, et quatenus homines sunt huius nostrae in
fide et Ecclesia Dei generationis, aut potius regenerationis instrumenta, vox ipsa Patris
370 benigne illis a Deo communicatur, eti et Patribus carnalibus eadem vox Patris. Plus

CAPVT I.

[p.5]

autem debemus Patribus qui nos in Dei metu instruunt, quam qui nos tantum corpore
gignunt. Nec quod pastores dicantur patres nostri in fide excusat patres ipsos corporum
et carnales, quo minus instituant liberos suos in vero Dei metu et pietate Deut.4. vers.II.et
II.V.19. sed differentia tamen ostenditur inter vtrunque genus patrum, quorum alii sunt
375 nobis tantum spirituales Patres, alii sunt carnales. Filii autem dicuntur, ait Augustinus
contra Adimantum cap.5. (Natura aut (Doctrina Imitatione Hic et doctrinae et imitationis
ratione Timotheus filius dicitur, non tantum aetatis, vt tamen putat Erasmus. Salutatio
est in his verbis posita Gratia et haec (Deo Patre nostro Misericordia (omnia (Pax a
(Domino Iesu Christo. Misericordia addita est hic, vti in Epistola ad Titum, praeter
380 stylum et communem morem Pauli, quo magis suum erga Timotheum amorem testaretur,
et se miro erga eum affectu impelli et affici ostenderet. Recto autem ordine et naturali
vritur in his enumerandis Paulus, et progreditur a causis ad effecta. Est enim gratia causa
misericordiae, vt misericordia ipsa causa pacis nostrae. Est igitur gratia gratuita nostri
acceptatio, quae fit a Deo, quam sequitur misericordia, id est, peccatorum nostrorum
385 remissio. Itaque vocem misericordiae hic passiuè pro effecto, quod in nobis apparet:
non autem actiue in Deo accipimus

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.6]

3 Quemadmodum te sum precatus vt permaneres Ephesi, quum proficiscerer in Macedoniam, permaneto, vt denunties quibusdam ne diuersam doctrinam doceant:

390 Author autem tot et tantorum donorum est Deus Pater noster, in et per Christum Dominum nostrum, in quo omnes Dei promissiones et beneficia sunt, Amen et Etiam 3 Quemadmodum te sum precatus vt permaneres Ephesi, quum proficiscerer in Macedoniam, permaneto, vt denunties quibusdam ne diuersam doctrinam doceant: Secunda pars huius Epistolae sequitur, in qua de re ipsa et argumento est agendum. Primum autem occasionem scribendi narrat, deinde rem ipsam aggreditur Paulus. Ex ipsa vero disputatione apparet magnam partem esse hanc epistolam ἐπανωρ θωτικήν et διδακτικήν. Constat autem sex capitibus, quorum summa breuiter hac nostra tabula comprehensa est. In 395 summa in hac Epistola plena ministerii Euangelici descriptio continetur, et disciplinae Ecclesiasticae institutio explicatioque. Nam quae ad particulares quaestiones pertinent, suntque scitu necessaria videntur a Paulo tradita in Epistola ad Corinthios.

CAPVT I.

[p.7]

table

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.8]

400 Precatus) blanda et modesta ad monitio: quae eo acutius pungit et magis serio, quo maior est Pauli in Timotheum autoritas, id est, praeceptoris et patris in filium, et discipulum ius et affectus. Vtrunque autem potest Pastor, Denuntiare vt praefectus et pastor: et Precari vt frater² Tessal. 3.V.12. Nam quam hic sibi non tribuit, dat Timotheo postea potestatem: nimirum, Denuntiandi et quasi iubendi. Hic autem nihil de Papali autoritate 405 et Petri iure agitur in Timotheo Epheso praeficiendo, cuius consensus in Timotheo vocando non interuenit, neque a Paulo est vel quaesitus, vel expectatus. Annotauit Eras. lucidiora esse Graeca, quam Latina, quod verum est, et repetendum est aliquid ἀπό τοῦ κοινοῦ, sic Quemadmodum te rogavi, vt permaneres Ephesi, maneto, vt denunties, et c. Sic enim facile fluit sensus. Proficiscerer in Macedoniam, Haec est tertia profectio (quemadmodum obseruauit D.Th. Beza praeceptor meus) quae contigisse videtur annoa 410 Pauli conuersione 28. et a nato Christo 62. Huius sit mentio Act. 19. et 20. Ergo scripta est haec Epistola ante eas, quae sunt ad Ephesios, Philippenses, Colossenses. Post eam tamen vtrunque quae est ad Corinthios, et ad Titum. Post vtrunque eam, quae ad Thessalonicenses scripta est, vt quidam putant. Apparet etiam Paulum habuisse 415 Ephesiorum Ecclesiam commendatissimam, cui tam sollicitè prospicit. Ne aliter doceant) Cur hoc timuerit Paulus ratio satis intelligi potest ex Apocalyp.2.vers. 6.

CAPVT I.

[p.9]

et quod iam Galatae, quae erant vicinae Ecclesiae, abducti fuerant a synceritate et puritate doctrinae Euangelii per huiusmodi pseudofratre concionatores et nebulones, qui aliter, quam Apostoli, Euangelii praetextu docebant. Quid sit autem ἑτεροδιδασκαλεῖν hic et inf cap. 6.V.3. varia est interpretum sententia: sed ex legitimi pastoris definitione facile tanquam ex contrario perspicietur. Illa autem definitio extat apud Matthaeum 22.vers.16. vbi de Christo agitur. Est igitur verus Pastor qui docet viam Domini in veritate, idque sine personarum acceptione Malach.2. Ergo peccatur vel in Re et doctrina, vel in Forma et modo docendi, quam ὑποτύπωσιν appellat Paulus Timoth I.vers.13. vel in Applicatione et vsu doctrinae 2 Timot.2.vers.15. Quibus omnibus vitiis et modis aliquis ἑτεροδιδασκαλεῖ, id est peccat in docendo.

4 Nec attendant fabulis et genealogiis infinitis, quae potius quaestiones praebent, quam aedificationem Dei quae est per fidem.

4 Nec attendant fabulis et genealogiis infinitis, quae potius quaestiones praebent, quam aedificationem Dei quae est per fidem. Ε' ξήγησις. Illustrat exemplo quod sup. versic. praecepit. Quid sit nimirum ἑτεροδιδασκαλεῖν. Ex hoc autem loco apparet non eos tantum in docendo peccare, qui falsa tradunt, sed etiam eos qui vana et inutilia. Denique qui non necessaria curiose et diu inquirunt et perscrutantur. Cuiusmodi olim fuit genealogiarum percensio, vel inuestigatio. Hodie infinitae quaestiones quae sunt in scholastica. Primum de hypothesi agamus, deinde veniamus ad thesin. Ac falsa est eorum inter

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.10]

pretatio et sententia qui volunt nomine genealogiae hic intelligi, vel Mathematicas descriptiones natiuitatum, quas tamen damnatas esse agnoscimus. vel longas illas series et disputationes de Aeonibus, quas Valentinus ipsiusque discipuli etiam post Pauli mortem, nimirum circa annum a Christo passo cx. inuexerunt in Ecclesiam, tanquam fidei doctrinam necessariam. Quod ad horoscoporum inspectionem et natiuitates quae ab Astrologis fiunt, illae non γενεα- λογίαι appellantur, sed γενέσεις et γενεθλιαλογίαι, et qui eas tractant et docent, non γενεαλόγοι, sed γενεθλιακοί nominantur. Hanc tamen interpretationem videtur amplexus Chrisostom. quae huic loco minime conuenit. Quamquam autem inter Ephesios, qui Iudaei non erant, versabatur Timotheus, tamen inter Iudaeos maxime huiusmodi quaestiones, quas hic damnat Paulus, fiebant, vti etiam Tit. I.vers.14 eas Iudaicas fabulas vocat Paulus. Sed vel iam huiusmodi fermentum in Ecclesiam Dei irrepserat, vel ex ea communicatione, quae fidelibus cum Iudaeis conuersis intercedebat hoc periculum iam Ecclesiae imminere potuit, et praeuideri a Paulo. Fuerunt autem huiusmodi de Genealogiis disputationes. Quis ex qua familia ortus esset, siue de se Iudaei agerent: siue de gentibus. Id quod partim ostentationis plenum est, partim inanis cognitionis. Μύθους, igitur vocat huiusmodi quaestiones, quod etsi saepe non sint prorsus res falsae et fictae pro animi libito:tamen sunt inutiles, vti fabulae et fictae narrationes Μύθος autem vnde nostri Gal

CAPVT I.

[p.11]

li duxisse videntur suum illud Mot et Latine Mutire, est vox aliquid significans hominis ore egressa et prolata, et generalis illius significatio est et acceptio. Sermonem enim quemlibet notat etiam apud Homerum vox Μῦθος. Iubet igitur sobrie potius eas delibare Paulus, quam iis inhaerere et immorari. Ait enim Ne attendant. Nam quasdam tradit etiam Dei verbum nec inanes, nec infructuosas: nec tantum vetus testamentum, sed etiam nouum, vti Genealogiam Christi ipsius. Id quod fit ad fidei nostrae confirmationem, et vere humanitatis Christi approbationem, in quibus eatenus nobis versari licet quatenus et modum teneamus, et scopum a Spiritu sancto propositum non transiliamus. Sic fecerunt quoque Patres, vt Augustinus lib 2.3.7. contra Faustum, et lib. 2. de Consens. Euangelist. Hae disputationes et inuestigationes nimiae, videntur ex eo cepisse, quod ante Christum et sub lege studiose inter Iudaeos cuiusque familiae descriptio fiebat et tum publicis archiuis, tum priuatis monumentis religiose et diligenter seruabatur, adeo vt reiecti sint et expulsi ex sacrificatorum numero qui suam Genealogiam ostendere non possent. Num. 1.vers.18, et Nehem. 7. V.62. Igitur iussi sunt eas habere tum in archiuis publicis tum priuatis scriniis Iudaei Numer. 25.vers.5. adeo vt Prophetae ipsi libros totos de iis ediderint vt est 2 Chron. 12. vers. 15. Sed in eo ratio diuersa fuit illis et nobis, illi expectabant Christum ex vna quadam et certa suae gentis familia, et genere nasciturum, non ex quauis tribu. Idcirco distinctio familiarum diligenter retinenda ab iis

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.12]

fuit vt melius postea Christum agnoscerent. Nos iam ex ea familia natum scimus et habemus vt hac inuestigatione nobis hodie non sit opus. Deinde praedicatur Christus, vt non vnus tantum familiae vel gentis: sed omnium populorum, omnium nationum Mediator, Deus et Redemptor, vt in sola Iudaeorum gente non sit hodie nobis Christus quaerendus. Dixit, et quidem recte, August. etiam veteris Testamenti Genealogias ad Christum pertinuisse lib. 19. contra Faust. cap.351. Vnde apud illos ante natum Christum fuit haec quaestio tolerabilior, quae hodie cessat nisi si sumus infideles, et Christum vere natum secundum Prophetas dubitemus. Duplici nomine condemnat eas Paulus, quod et sint Infinitae, et Inutiles ad vitae pietatem in nobis serendam et gignendam. Vtrunque pugnat cum vero omnis studii et inquisitionis fine. Quaerimus enim vt inueniamus: et vt tandem ad aliquam cognitionem, atque etiam eam nobis vtilem perueniamus et insistamus ei acquiescentes. Quem fructum aut vsum non praestant hae quaestiones. Edificationem igitur eam dicit quae est in fide, id est, quae secundum ipsius Dei voluntatem, verbum, et praeceptum est, et solida. Nam finis Theologiae verae, est aedificatio conscientiarum nostrarum, non vana et turgida scientia variarum disputationum et quaestionum. Aedificant enim, sed ad pugnas et clamores tantum eae quaestiones, quae sunt de huiusmodi rebus, ac propterea vt sunt ita merito appellantur inutiles 2 Timoth.2.v. 16 et 23.

CAPVT I.

[p.13]

5 Porro finis mandati est charitas ex puro corde, et conscientia bona, et fide non simulata.

5 5 Porro finis mandati est charitas ex puro corde, et conscientia bona, et fide non simulata. Α'ντίθεσις . Opponit ex aduerso inutilibus istis quaestionibus veram Theologiae tractationem, quae charitatem pro fine habet, Verbum Dei profundamento, πρᾶξιν autem, eamque legitimam, pro laboris fructu et pro iusto finis, ad quem tendit testimonio, quae tria breuissime quidem, sed tamen grauiter complectitur hoc loco Paulus. Finis praecepti) id est legis Dei, quam suae curiositati praetexebant, est charitas. Ergo non ineptae et
490 inutiles quaestiones istae. Legis nomine Scripturam sacram intelligit, quae Legis nomine appellatur, quod tunc temporis alia nulla sacra scriptio adhuc esset, nisi de Lege, etsi Legem ipsam a Prophetarum scriptis nonnunquam distinctam legimus Luc 24. Sed et
495 Legis nomen latisstme patere certum est apud Paulum. Vnde Lex fidei et Lex Spiritus a Paulo dicitur Romanor.3, v. 8. Hic autem pro Verbi diuini tractatione. Nam docet
500 Paulus quis sit verae Theologiae finis. Is autem est non theoreticus sed practicus, non inanis sed fructuosus consolatioque animarum, quia charitas actionem producit, nec in sola contemplatione nec in verbis solis et lingua versatur a Ioan.3.v 18. Scholastici aliud de sua Theologia sentiunt, cuius finem constituunt contemplationem et Theoriam. Aiunt enim praestantissimae scientiae est praestantissimus finis. At Theologia est ars
505 praestantissima. Haec concedimus. Sed quod aiunt, Contemplatio est nobilior actione. Resp.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.14]

Actionem hic non accipi a nobis pro opere mechanico: sed pro praestatione aliqua, cuius fructus sit Dei gloria et aedificatio conscientiarum. Contemplatio autem nuda et mera imperfectus actus et humanae imbecillitatis indicium potius est quam laus potentiae, si
510 desit scilicet istius contemplationis aliquis effectus et fructus qui cognitionem nostram consequi possit. Aiunt isti Dixit Christus Luc. 10. meliorem partem elegit Maria sibi. Respond. Versabatur in actione, non in nuda disputatione, cuius exercendae gratiâ mundo ipsi renuntiabat Maria. Aiunt Tertiae praestantissimae hominis partis actio est praestantissima. Animus autem, cuius propria est contemplatio, est corpore excellentior.
515 Ergo et contemplatio est nobilior actione. Resp. Vera esset conclusio, si actio, de qua loquimur, solius corporis viribus fieret, non autem praecipue operatione, id est, intellectu et voluntate ipsius animi nostri, ad cuius obsequium postea for mantur corporis membra. Ergo quum dicimus actionem esse finem verae Theologiae et Christianae, nomine Actionis vel Operis non intelligimus seruite et mechanicum aliquod opus, sed actionem
520 intellectus et voluntatis nostrae ad Deum tendentis nobilissimam. Nam ipsi illi Scholastici etiam constituunt intell ectum practicum esse facultatem animi humani praestantissimam. Aiunt quarto, oculus est praestantior manu. Resp. Κατάτι. Neque etiam hic operis nomine intelligimus tantum manuales actiones, sed cultum Dei, reformationem vitae quae sunt actiones nobilissimae

CAPVT . I.

[p.15]

525 Charitas) Et ad Deum, et ad homines referri potest haec charitas, quia Dei verbum
vtrunque docet et Deum et homines diligere. Nos tamen de charitate ea, quae proximum
spectat, hoc loco intelligemus. Huic igitur charitati addit, Cor purum, Conscientiam
bonam, Fidem veram et synceram. Per quae tria non tantum vera charitas descripta est,
sed etiam fundamentum illius et vsus demonstratur, ne hanc charitatem, quam finem
530 praecepti dixit, putemus esse quiddam otiosum, et contemplatiuum, vt quidam fingunt.
Est.n. affectus charitas qui in animis nostris est, non vt lateat: sed vt sese proferat ipso
opere. Quia igitur charitas est animi affectus huiusmodi, Duo habeat oportet nempe,
Veritatem et Opus, vt docet Ioann: in 1. Epist.3. vers.18. Cor purum) habet charitatis
veritatem. Itaque opponitur cordi (Impuro, quod sordida et foeditates amat et diligit
535 (Ficto seu duplici, quod non est integrum et purum a simulatione et hypocrisi tum in
Deum, tum in proximos. Conscientia bona) vsum, et opus illius habet. Nam et finem
actionum nostrarum regit, et circumstantias prudenter tractat et perspicit in agendo. Tunc
enim est bona conscientia in nobis cum cor nostrum nos non condemnat, sed coram Deo
licet attestari nos et rectum finem habuisse, et diligenter omnia, quae circumspectanda
540 erant, perspexisse, quantum in nobis fuit. Fides autem est moderatrix, aut potius regula
et norma vtriusque, quae docet ex Dei verbo nos

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.16]

6 A quibus quum quidam vt a scopo aberrarint, deflexerunt ad vaniloquentiam

quo spectare debeamus, quid odisse, quid diligere, et quomodo pro cuiusque vocatione
nos gerere. Itaque coniungenda est cum verbo Dei. Non vult autem Paulus hanc fidem
545 esse hypocriticam quae speciem tantum pietatis et metus Dei prae se ferat: sit tamen
ab vtroque remotissima. Haec fides igitur ad cognitionem ipsius doctrinae refertur,
quae in nobis esse debet ἐν ἀληθείᾳ vt loquitur Coloss.I vers. 6.id est, et qualem esse
ex Dei verbo oportet, non autem qualis ex nostris aut hominum commentis, et sensu
haberi, formarique potest. 6 A quibus quum quidam vt a scopo aberrarint, deflexerunt
550 ad vaniloquentiam Confirmatio superioris sententiae a contrario. Nam qui ab hoc scopo
deflexerunt, inciderunt in miseram vaniloquentiam, et inutile studium, quantumvis magni
aliorum Doctores esse vellent vel viderentur. Haec vero Pauli sententia pulcherrimam
confirmationem recipit non tantum ex haereticorum doctrina, qui vanitati illi plane dediti
fuerunt, relicto verae Theologiae scopo vt Valentiniani Manichei et alii: sed imprimis ex
555 somniis Scholasticorum, qui nunc soli Theologi videri, et dici (si Deo placet) volunt.
Hinc apud eos portenta quaestionum, et myriades natae inutilium disputationum, in
quibus tota aetas tamen teritur. ac de quaestionibus quidem haec sunt pauca exempla. I
Vtrum gratia qua nos diligit Deus, et nos vicissim Deum sit eadem. Vtrum quid creatum

CAPVT I.

[p.17]

7 Quum velint esse Legis doctores, nec intelligant quae loquuntur, neque de quibus asseuerant.

560 sit an increatum, subsistens per se, an accidens. 2 Vtrum realitates an notionalitates
sint praestantiores. 3 Vtrum personae in Trinitate vera numeri appellatione dicantur
tres. 4 Vtrum Pater producat Filium ratione intellectus vel voluntatis. 5 Vtrum numerus
personarum in diuinis pertineat ad essentiam an ad rationem 6 Vtrum Deus possit
quoduis malum etiam odium sui praecipere: et quoduis bonum etiam amorem et cultum
565 sui prohibere. 7 Vtrum in Deo sit intellectus agens et passibilis. 8 Vtrum mundus melius
condi potuerit, 9 Vtrum Papa sit misericordior Chisto, quum Christus neminem a poenis
purgatorii liberarit. 1o Vtrum Papa possit vniuersum purgatorium tollere vel exhaurire.
Denique vide Erasmus hoc loco ne has feces diutius tractemus. 7 7 Quum velint esse
Legis doctores, nec intelligant quae loquuntur, neque de quibus asseuerant. Descriptio est
570 istius generis hominum, et superioris dicti amplificatio, vt doceat quicumque ab illo scopo
aberrant, eos incidere in vaniloquium, quantunvis magni sint doctores. His autem tribuit
Paulus Epitheta quatuor, nimirum quod sint I Arrogantes Volunt. 2 Timoth.3 2 Ignari
Coloss2. vers.18.3 Docendi munus prae se ferant, et sibi vsurpent Rom. 2.vocantur Ra

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.18]

8 Scimus autem bonam esse Legem, siquis ea legitime vtatur.

575 bi Marth.23. vers.7. 4 Temerarii, assertores et habere se clauem scientiae iactant. Matth.
23. Ex quibus omnibus intelligitur, quam graphice et vere hic nobis a Paulo proposita
sit Scholastica Theologia et Mag strorum nostrorum mores et ingenia descripta, ne non
facile hodie agnosci possent, nisi plane vel in ipso Meridie caecutire velimus. Denique
cum totam fidei doctrinam corrumpant, nulli tamen et doctiores et sanctiores videri
580 volunt, quam furfures isti et Midae portantes auriculas asini. 8 Scimus autem bonam esse
Legem, siquis ea legitime vtatur. Hypophora, per quam occurrit calumniae, qua et ipse,
et doctrina Euangelii grauabatur, quasi Dei Legem, quae sacrosancta est, et Prophetarum
testimoniis confirmata, sperneret et damnet Paulus tanquam vanam doctrinam, quia
Genealogias, et huiusmodi quaestiones superius reprehenderat. Nec vero vno tantum
585 loco Paulus cogitur se ab ea graui accusatione defendere, quasi Dei Legem damnet:
sed srpius, vti Rom. 7.v. 12. et Oalat.3.vers.24. Ex quo facile intelligitur, quam valide
et astute oppugnata sit Euangelii doctrina ab istis nebulonibus et aërem ipsum subtilitate
suarum quaestionum fatigantibus hominibus: quasi manifesto Dei verbo esset contraria
Euangelii puri praedicatio. Quod idem nobis a Doctoribus Papistarum obiicitur. Sed
590 ex hoc ipso loco apparet eos qui tunc temporis tam sanctis admonitionibus repugnarent
maxime fuisse

CAPVT I

[p.19]

Iudaeos. Illi enim de lege gloriabantur quam acceperant, et qua etiam abutentes circa huiusmodi quaestiones languescebant. Gentes vero ad fidem conuersae, vix, ac ne vix quidem istas de Genealogiis quaestiones attingebant: vel Legis a Mose datae meminerant, de qua ante Euangelium non audiuerant: neque in ea, vti Iudaei, innurriti fuerant. Praeclara est haec confessio Pauli Apostoli de vsu legis et veteris Testamenti in Ecclesia Christiana et sub Euangelio valde notanda contra Marcionitas, et Manichaeos. Obseruandum tamen est hic Paulum non in vniuersum de toto vsu Legis agere, sed de eo tantum vsu, qui erat maxime ad praesentem quaestionem accommodatus, et vt vanam illam Iudaizantium doctorum ambitionem et iactantiam contunderet: qui quum nihil, nisi garrulitatem et vaniloquentiam, monstrarent, prae se tamen ferebant magnam Legis obseruationem, praedicationem, ac reuerentiam. Ergo docet quis sit verus Legis, quam praedicant, vsus, per quem Lex ipsa nobis salutaris et vtilis esse possit. Est autem, si ex ea corpus purum et sanam conscientiam habere didicerimus per fidem, quae est in Christo. Lex bona est, si quis legitime ea vtatur) Legitimus Legis vsus est, quum ad eum finem ea vtumur, ad quem nobis a Deo data est et promulgata. Est enim is demum rectus illius vsus, qui quis sit supra docuit vers. 5. et 9. Paulus alludit etiam apte paronomasia quadam ad vocem νόμου in verbis νόμος et νομίμως. Nec enim Lex est doctrina vtilis non vtenti illa legitime, et vt oportet. Sed obiicitur, etsi quis non vtatur recte Lege, tamen

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.20]

9 Nempe sciens Legem iusto positam non esse, sed Legis contemptoribus, et iis qui subiici nesciunt: impiis et peccatoribus, nefariis et profanis, patricidis et matricidis, homicidis. 10 Scortatoribus, maseulorum concubitoribus, plagiariis, et mendacibus, periuris, et siquid aliud est quod sanae doctrinae sit oppositum:

ipsam legem per se bonam semper esse. Qui enim eam in maiorem peccandi occasionem trahunt, ea legitime non vtuntur, non desinit tamen Lex propterea esse bona. Simile quiddam de Sacramentis afferri potest, quae semper sunt signa salutis per se, quanquam impii vtantur iis ad hypocrisin suam fucandam et tegendam. Respon. Hoc verum esse, sed a Paulo demonstratur hoc loco non tantum quid res sit ipsa, id est, Lex sit in sese: sed quid in nobis, et qualis eius fructus esse et produci debeat, ne ea abutamur. Erit autem tum demum fructuosa, si ad quem finem data est, cogitemus, id est, vt fidem cum charitate ex ea discamus et exerceamus. 9 Nempe sciens Legem iusto positam non esse, sed Legis contemptoribus, et iis qui subiici nesciunt: impiis et peccatoribus, nefariis et profanis, patricidis et matricidis, homicidis. 10 Scortatoribus, maseulorum concubitoribus, plagiariis, et mendacibus, periuris, et siquid aliud est quod sanae doctrinae sit oppositum: Εἰς ἧν ἔστιν. Explicat enim quis sit is legitimus Legis finis, de quo dixit. Est autem vt per Legem hominum mores et vitia corrigantur, et emendentur: non autem vt in vanis quaestionibus occupemur. Posita enim est, vt scelera hominum, veluti homicidia, adulteria, mendacia coerceantur: non autem ad bonos, et qui iam sancti sunt,

CAPVT I.

[p.21]

reformatos et reprimendos. Mirum autem hic videri potest, cur cum illae questiones, quas dannat Paulus, ad Legem caeremonialem et politicam pertineant, tamen de lege morali agat, non autem de caeremoniali aut politica. Respon. Quod illa parte Legis, quae est moralis, istos sibi aduersarios homines magis premi posse videt, quia se pietatis et sanctitatis nomine commendabant. Deinde cum praecipua Legis diuinae pars sit
630 Moralis, reliquae vero duae sint illius quaedam appendices tantum, de legis Moralis vsu apte et conuenienter agit Paulus, ex quo et Caeremonialis et Politicae legis vsus quoque pendet et intelligitur. Itaque non extra rem respondet et arguit Paulus. Similis est hodie nostrorum aduersariorum et Monachorum fastus, et arrogantia. qui cum toti
635 criminibus scapeant, nihil tamen, nisi Legem Dei, mandata, et sanctitatem vitae crepant, vt videantur sancti, et nos oppugnant, quasi eadem illa spernamus et damnemus. Quibus respondemus eos esse pares istis hypocritis a Paulo descriptis. Quod ait Paulus, Legem non esse positam iusto, ex eius mente facilem sensum habet, nempe quod qui sponte iam parent Legi, et virtutem sequuntur illi nullis loris et habenis vinciri debeant, nullis aliis
640 praeceptis egeant, quibus ad vitae sanctitatem adducantur: sed illi tantum iis egeant, qui sunt immorigeri, rebelles, et dissoluti. Haec sententia dignitatem et commendationem Legis non imminuit, quasi iustis et iis qui Dei spiritu aguntur sit vel contraria vel inutilis, sed eos tantum perstringit, cum quibus egit Paulus, quos facile quidem docet esse tales, quales hic a

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.22]

645 *11 Quae est, secundum gloriosum Euangelium beati Dei, quod concreditum est mihi*

lieno nomine pinguntur, id est, homicidas a dulteros, etc. Iusto etiam est utilis Lex. primum quia viam iustitiae inchoanti perfectionem docet et omnis virtutis est norma. Pelagius putauit eatenus Dei verbum et Legem vtilem esse, quatenus tantum est liber continens doctrinam morum, contra quem varie disputauit Augustinus. Exlegibus autem
650 hominibus esse positam Legem potest videri mirum, sed verum est, quia vt coerceret hominum rebellionem posita Lex est, et exlegibus posita est, ne mancarent exleges. Hic autem describuntur gradus nequitiae: et primum fontes ipsi duo, R. bellio, et Contumacia in Legem, ex quibus riuuli isti fluunt, duo scilicet, Impietas ad primam tabulam, et Peccatum, id est offensio proximi ad secundam tabulam pertinens. Hae res paruae
655 primum, postea crescunt, et dissolutiores fiunt, adeo vt tandem euadant homines, Nefarii, id est, publice et nullo pudore peccantes, et Profani. Inde infinita genera vitiorum nascuntur, quae reuocat ad tria genera, Vim Libidi nem, Fraudes siue furando siue mentiendo fiant. Decimum versiculum explicuimus in Ethicis nostris. 11 Quae est, secundum gloriosum Euangelium beati Dei, quod concreditum est mihi Denique easdem
660 quaestiones inutiles docet contrarias esse Euangelio ipsi. Commendat autem Euangelium nomine, Gloriosi a differentia scilicet quae non est de scriptura, sed de effectu intelligenda, Dei ab autore, quem vocat non

CAPVT I.

[p.23]

12 Gratiam igitur ei habeo, qui me robustum effecit, id est, Christo Iesu Domino nostro, quod me fidelem duxerit, vt qui me in ministerio constituerit.

665 tantum benedictum, sed beatum. Definit denique illud Euangelium esse eam doctrinam, quae ab ipso et collegis praedicatur Christi mandato. Itaque videri potest argumentum ab enumeratione partium scripturae sumptum. Habet enim Legem et Euangelium, cui vtrique hae quaestiones inutiles repugnant. Opponit igitur Euangelium Dei isti Mataeologiae, quam et a Lege et ab Euangelio damnari docet. Quo ipso demonstrat Paulus consentire inter se vtranque doctrinam contra Manichaeos. Sanam quoque
670 doctrinam hanc vocat, quia aed'ficat ad pietatem. Denique Deum illius authorem μακάριον dicit et quod in se felix sit et beatus, et quod aliis felicitatem donet et afferat. Benedictum alibi vocat eadem scriptura Deum id est dignum omni laude et inuocatione. Paulus autem appellat hoc idem Euangelium 2 Timot 2. vers. 8.suum Euangelium, id est, quod ipsi creditum erat, non cuius ipse sit author. 12 Gratiam igitur ei habeo,
675 qui me robustum effecit, id est, Christo Iesu Domino nostro, quod me fidelem duxerit, vt qui me in ministerio constituerit. Ε''κβασις siue digressio ex iniecta mentione sui ministerii et Apostolatus, quem tuetur et commendat hoc loco. Cur autem excurrat Paulus duplex ratio est. Prima, vt haec sit hypophora contra calumnias, quas inuidi homines illi obiciebant propter superiorem vitam. Quomodo enim videri potest Euangelii praeco,
680 qui tam atrociter illud antea fuit insectatus. Captatas autem fuisse

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.24]

huiusmodi occasiones ab aduersariis Euangelii apparet tum ex I. ad Corinth.15.tum quod ad Epist. ad Galat. et hic suum ministerium tuetur. Secunda ratio cur suum Apostolatum Paulus commendet, est, vt Timotheo, quem exhortaturus erat ad difficile certamen suscipiendum, seipsum in exemplum proponeret, in quo summa Dei potentia,
685 vis, misericordia, et virtus illuxit, ne fatisceret, aut expauesceret Timotheus. Ita vero totum suum ministerium asserit Paulus, vt illius gloriam et laudem vni Deo vindicet, non sibi, non bonis suis operibus, aut praeparationibus. Hoc significat Gartiam habeo, Gratiae enim aguntur bene ficiorum nomine acceptorum: non autem meritorum a nobis aut operum collatorum. Christo) Deum esse ex eo intelligimus Christum, cui et vocatio,
690 et virtus conferens dona falutaria et nobis necessaria tribuitur 2 Corinth. 3.vers.5. omnis nostra idoneitas ex Deo est, Potentem reddidit) Non dicit Paulus, qui me tantum iuuat, sustinuit, erexit: sed qui reddidit potentem, vt valerem: alibi ait ἰκάνωσε, et robustum vt persisterem. Ergo prorsus extenuat et deiicit vires suas Paul. quas se ab vno Deo fatetur habere Neque hic de prima sua ad Euangelium vocatione tantum, sed de toto
695 ministerio suo et Apostolatu agit. Vires enim a Deo nobis suggeri oportet ad vocationes nostras obeundas. Vires etiam ad perseuerandum. Vnde ait idem Paulus collocans me in Ministerio. Hoc idem de nobis sentire debemus, et ex animo quidem, non autem simulate et fict e:nec illud Leonis x. Pontif Rom. blasphemum vsurpare, nos a Deo

vocari meritis

CAPVT . I.

[p.25]

700 *13. Qui prius eram blasphemus et persecutor et iniuriosus: sed mei
misertus est. nam ignorans id faciebam fidei experts.*

licet imparibus. Fidelem duxerit) Illud ducere est efficere. Non inuenit enim nos Deus tales, sed efficit. Nec enim idcirco Paulum vocauit Deus quod fidelem inuenerit I. quia erat blasphem 2. quia frustra superius dixisset Robustum me fecit. Erat enim dicendum, Robustum inuenit 3. Deinde et quod illa fide litas est idoneitas, quae non est a nobis, sed a Deo. Et seipsum superioremque sententiam plane euerteret Paulus, si quid in eo praecessisse boni oPeris fingamus, propter quod ipse a Deo sit vocatus. 13. Qui prius eram blasphemus et persecutor et iniuriosus: sed mei misertus est. nam ignorans id faciebam fidei experts. Comparatio est, ex qua Dei gratia maxime amplificatur, et maxime quod aduersarii in calumniae causam arripiebant, transfert in suum commodum, et sui ministerii maiorem commendationem. Accusabant igitur quod fuisset Paulus antea (Blasphemus Insectator (Violentus Quae omnia concedit ille, quia et vera erant, et sic Dei gloria maior, et sua vocatio ad Apostolatum illustrior apparet. Cum enim talis fuerit, mirum est vocatum tamen a Deo esse Actor.9. et 13. Non loquitur de se Paulus vt hypocritae, sua peccata minuens, sed ea exaggerat. est enim haec gradatio: 715 Fui blasphemus. i. maledicere solitus Deo. Deinde persecutor. Denique rabiosus et contu

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.26]

melius omnes coniungens. Mirum Dei opus in Paulo vocando, vt de multis persecutoribus verbi Dei non sit hodie desperandum. Opponit autem Dei misericordiam, per quam non tantum veniam superiorum vitiorum consequutus est, sed etiam pulcherrimam illam ad Apostolatum vocationem adeptus, omnibus suis sceleribus ne futuris operibus vel quae Deus post Pauli vocationem edenda ab eo praeuiderat, electionis huius causam tribuamus. Addit tamen rationem, quia feci, et ignorans et ἐν ἀπίστῳ. id est, carens fide et cognitione. Non tantum igitur docet se ignarum fuisse prius: sed se de fide et verbo Euangelii quicquam antea audiisse vel fuisse edoctum negat. Hic igitur ἀπίστῳ 725 est species ignorantiae, quae est maxime excusabilis, quum quis non ignorat ea, de quibus oblata illi est cognitio: sed de quibus nunquam audiuit. Ergo ἀπίστῳ non est hoc loco infidelitas et incredulitas cum quadam malitia et animi obstinatione coniuncta: sed simplex et praecedenti verbi Domini praedicatione carens. Vnde quaesitum est vtrum ignorantia excuset peccatores a peccato. Quidam distinguunt inter ignorantiam 730 Simplicem et Malitiosam. Alii inter ea quae ignorantur. Aut enim sunt vt illi aiunt, praecepta pertinentia ad Primam Legis tabulam, aut ad Secundam. Illa ignorare non conceditur, vt volunt. Haec autem licet, quae sunt Secundae tabulae. Res. Ignorantia excusat non a toto: sed a tanto Rom. 2.vers. 12. Nam si caecus caecum duxerit ambo in

735 foueam cadent: et qui ducit, et ipse qui ducitur. vt est Mat th. i5, et apparet, Genes. 2o.
vers.5 et7.

CAPVT I.

[p.27]

*14 Superabundauit autem gratia Domini nostri cum fide et dilectione
in Christo Iesu 15 Fidus est hic sermo, et modis omnibus dignus quem
amplectamur, Christum Iesum venisse in mundum vt peccatores seruaret,
quorum primus sum ego. 16 Verum ideo misertus est mei, vt in me primo
ostenderet Iesus Christus omnem clementiam: vt essem exemplo credituris
ipsi in vitam aeternam.*

Hinc autem quidam colligunt definitionem peccati in Spiritum sanctum: sed non satis
apte. 14 Superabundauit autem gratia Domini nostri cum fide et dilectione in Christo Iesu
740 Αὔξησις Dei gratiae, quae vice confirmationis addita est, et cx verbis ipsis Pauli apparet,
vt omnis superioris vitae labes deleta esie doceatur. Probat autem hoc ipsom etiam ex
effectis contrariis superiori illi vitae, nempe ex fide, quae opponitur blasphemiae priori: et
ex Charitate in Christo, quae opponitur Persecutionibus, et Contumeliis prioribus in Dei
Ecclesiam factis. 15 Fidus est hic sermo, et modis omnibus dignus quem amplectamur,
Christum Iesum venisse in mundum vt peccatores seruaret, quorum primus sum ego.
745 16 Verum ideo misertus est mei, vt in me primo ostenderet Iesus Christus omnem
clementiam: vt essem exemplo credituris ipsi in vitam aeternam. Α'νάκλασις eaque
summo illustrandae Dei gloriae studio inducta, vt quod contra ministerium Pauli maxime
videbatur antea obiici posse, hoc totum ad pios consolandos confirmandosque iam
valeat, quum in Paulo, tanquam pulcherrimo quodam speculo, insigne et singulare Dei
750 misericordiae exemplum etiam maximi quoque pec

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.28.]

catores habeant. Ergo primum se describit: deinde ex aduerso Dei misericordiam confert.
Demum caeteros suo exemplo consolatur et exhortatur ad idem sperandum. Magnum
autem huius spei et certum fundamentum primum omnium ponit, nempe, Christum
factum esse hominem, vt peccatores nimirum redimeret, etiam sceleratissimos. Quod
755 sundamentum, quia magni est momenti, commendat solita praefatione, fidus est sermo
et dignus infr. cap.3v.1.2. Timoth.2.V.19. Quamquam enim vniuersa scriptura sacra est
per se, et in omnibus suis partibus amplectenda, et sermo fidus, tamen imprimis illa,
quae summa fidei nostrae saluiis et spei capita complectitur, singulari quodam modo
amplectenda est. qualis haec et inf. cap.3.V.16. Caeterum Christumvenisse, vt saluos
760 faceret homines, est certissimum. idcirco.n. dicitur Iesus Math.1. et est hoc ipsum αἴτιμα
θεολόγικον quod nulli Chri stiano esse ignotum potest nec debet, ideoque diligem tius et
retinendum et commemorandum. Vnde fit, vt mirum videri non debeat, si qui talis antea
fuit Paulus, misericordiam iam est consequutus. Ea enim gratia factus est homo et Iesus
Dei Filius Christus. At fuit maximus peccator Paulus: fatetur id quidem ipse, non tantum

765 modesta quadam sui deiectione vtens: sed vere et ex serio sensu animi sui loquens, et
quali a nobis infidelitas omnis maximeque obstinata debet apprehendi cum pauore ac
horrore conscientiae, Et hoc suum tam graue, et grande peccatum esse illustrissimum
summae Dei misericordiae erga omnes peccatores speculum decet, ne desperent vlli,
sed conuertentur ad Deum, et in eo spem vitae aeternae ha

CAPVT I.

[p.29]

770 *17 Regi autem aeterno, immortalis, inuisibili, soli sapienti Deo honor, sit
et gloria in secula seculorum. Amen.*

beant. Ex hoc loco apparet quam sit enorme scelus persequi Christi doctrinam et seruos,
quanquam homines zeli velo conantur excusare tam impium facinus. Persequuntur
enim Christum ipsum, quo scelere nullum esse maius potest Act. 9. quanquam ex iis
tamen ipsis alii aliis grauius peccant: Li grauius, qui scientes veram esse eam doctrinam
775 nihilominus insectantur. Leuius autem qui eam esse Dei doctrinam ignorant, inter
quos fuit Paulus. In se vero primo dicit patefactam Dei clementiam illam ingentem,
quod non est accipiendum, ratione temporis. Omnes enim sumus natura filii irae, et
neminem ante Paulum vocauit ad se Christus, aut hodie vocat, qui non sit natura illius
hostis et persecutor, si votum spectes: Sed se primum vocat aliorum comparatio ne, et
780 sceleris sui detestatione, id est, insignem peccatorem et caeteris capitaliorem Ecclesiae
Dei Definit autem fidem et a subiecto, circa quod versatur. Est autem Christus: et a
fine, quem spectat vel potius sperat. Est autem vita aeterna. 17 Regi autem aeterno,
immortalis, inuisibili, soli sapienti Deo honor, sit et gloria in secula seculorum. Amen.
Epiphonema, id est, sententia summi ardoris et vehementiae plena, inquam ex diuinae
785 erga se misericordiae meditatione erumpit Paulus, quoniam zeli sui feruorem, et suae
gratiarum actionis silentium comprimere iam non possit amplius. Itaque effundit hanc
praeclarissimam vocem de stupenda Dei bonitate, primum quidem erga se

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.30]

patefacta: deinde quae cernitur in caeteris rebus omnibus. Quae nanque de Deo hoc
loco dicuntur, illi semper competunt, quanquam ad Pauli conuersionem optime quadrant,
790 in qua Deus suae bonitatis, sapientiae, gloriae, et immutabilitatis specimen eximium
ostendit. Ergo si quid mirum et incredibile inest ac occurrit in tanta Pauli conuersione,
ne mirentur. Nam est Deus qui conuertit, Deus, inquam, ille rex, et aeternus, qui potest
omnia, et ab aeterno fuit. Si quid alienum, et nouum apparet in eadem factum conuersione
est Deus ille sapiens. Si quid praeter humanam rationem extitisse cernitur, idem ille
795 Deus est inuisibilis, vt qui alia, quam carnali ratione operatur et exequitur sua consilia,
sua beneficia confert, et Euangelium suum prouehit. Itaque haec omnia Epitheta sunt
rot ἀπιολογίαί, ne fictitium hoc esse videatur, et impossibile factum quod Paulus de se
narrat, et de Dei misericordia in conuertendis sceleratissimis. Similia Epiphonemata
passim apud Paulum occurrunt, vti Romanor. 9. vers.5. et infra 6 v. 16 Quatuor autem

800 Epitheta Deo tribuit, Vocat enim Regem seculorum, immortalem, inuisibilem, sapientem
et quidem solum. Alia quoque alibi. Deo nomina tribuuntur, sed hic selegit Paulus, quae
magis circumstantiis sui facti et vocationis conueniebant, Romanor. 1.V.2o. et Exod.34.v.
67. et passim in Psalmis et haec, et alia leguntur. Rex seculorum) dicitur quia condidit
805 tempora non tantum haec quae dicuntur Α'ϊώνιá Tit.1.V.2 et a rerum conditarum siue
creatarum initio ceperuntised illa quae fluxerunt ante mundi crea

CAPVT I.

[p.31]

tionem, si modo nobis liceat bona Peripateticorum veniâ illam durationem tempus
appellare, vt docet Augustinus in lib. Confe.11. Est enim Deus ante omnem temporis
non tantum durationem: sed etiam cogitationem. Istud tamen Epitheton quidam de
Christo proprie scribi putant, quia Pater seculi nominatur Isai.9. vers. 6.sed alius est
810 illius loci sensus. Idcirco autem Deus. i. Trinitas ipsa appellatur Rex seculorum. vt
immutabilis et aeternus Deus esse intelligatur, qui nullum temporis principium habeat:
Cui subsequens est, vt sit immortalis. Hoc enim significat ἄφθαρτος. Nec enim ad mores
incorruptos pertinet haec vox, vt nonnunquam accipitur, sed finem temporis excludit,
que madmodum aeternitas principium ὑπάρξεως. Inuisibilem) vocat iuxta illud Christi,
815 Deum nemo vidit vnquam Ioan. 1.vers.18.id est, humano visu Deus conspici non potest,
vt explicat Augustinus lib. I.de Trinitate cap.6. Beati quidem Deum vident et videbunt,
sed alia ratione et visione, quam haec nostra est. Hoc de solo Patre quidam dici putant,
quia Filius per carnem assumptam factus est nobis conspicuus Deus, quemadmodum
etiam loquitur Paulus infra 3. vers.16. At nec in Christo ipsa deitas fuit conspecta,
820 imo velo carnis fuit obducta et obtecta. Praeterea dicit Christus ipse, qui me videt,
videt et Patrem Ioa. 1a v.9 vt ad Filium quoque hic locus referri debeat, quatenus Deus
est. Sapientem) vocat non eo modo, quo nos homines saepe sapientes dicimur, sed
incomprehensibili prorsus sapientia, qua solus sapiens est et

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.32]

quae quemadmodum. ait id I Corinth 2. sapientia repugnat et aduersatur mundi et
825 hominum sapientiae, vt si quid in ipsius operibus non comprehendimus, obmutescamus,
et Dei consilium immensum adoremus, non autem in temperie quadam animi agitati
obstrepamus Deo, quod multi faciunt. Soli) Quaesitum est vtrum haec vox ad Deum, an
ad vocabulum sapienti sit referenda: quasi hic Deus vel solus Sapiens, vel solus Deus
appelletur qui est aeternus, immortalis, inuisibilis. Varias sunt interpretationes. Ego
830 vero potius existimauerim illud coniungendum esse cum proxima voce, Sapienti. Hic
enim miram Dei sapientiam praedicat Paulus, quae nulli homini satis nota esse potest,
per quam e miserrimis et desperatissimis peccatoribus, et Euangelii persecutoribus
paecones, pastoresque Ecclesiae suae facit mutans eos mira sua potentia et virtute, vt
ex lupis saeuissimis fiant oues placidissimae Isai.11. Honorem autem et gloriam tribuit
835 Deo. Alibi alia quoque tribuuntur, vti in Epist. Iudae in fine et 2. Petri 3.vers.18. quae
duo videntur ita separari et distingui posse, vt τμή sit ipsius maiestatis Dei excellentia,
splendor, admiratio, et virtus: δοξα vero illius tantae virtutis praedicatio, paeconium, et

celebratio, quae fit ore hominum, vel Angelorum. Prius enim Dei maiestas agnoscenda
est, post praedicanda. Quaeritur autem. Vtrum haec de solo Patre, an etiam de Filio
840 dicantur, et de Spiritu sancto, quia Arriani ad solum Patrem haec per tinere volunt, quem
vnum proprie quoque contendunt

CAPVT I.

[p.33]

*18 Hoc mandatum commendo tibi, fili Timothee, nempe vt secundum
praegressas de te prophetias, milites per eas bonam illam militiam.*

esse Deum Chrysostomus autem ad Filium hic refert. Respond. Si verba spectentur, ad
Patrem referri, cui supra quae sunt propria diuinitatis tribuerat Paulus: si tamen res ipsa
845 definiatur etiam ad Filium, et Spiritum sanctum referri, quia paris sunt Filius et Spiritus
sanctus cum Patre dignitatis: et confirmatur 2 Petri 3. vers. 18. nostra sententia. Quia
vero superio. versiculo Christum nobis vti mediatorem, et hominem Paulus proposuit,
ex more suo et scripturae, in Patris persona complectitur et restringit, quae sunt propria
diuinae naturae. Est vero periculosa Erasmi annotatio ad hunc locum, qui id rarum esse
850 in Apostolicis literis ait, vt Dei vocabulum Christo et Spiritui sancto tribuatur. Ac ne in
symbolo quidem Apostolico, Filium et Spiritum sanctum Dei nomine concedit proponi
nobis. In quo toto coelo errat. Nam qua ratione Patrem confitemur esse Deum, cum
dicimus Credo in Patrem: eâdem etiam Filium agnoscimus Deum, quia sic enuntiamus,
et in Filium: idem de Spiritu sancto et in Spiritum sanctum, praeterquam quod ita
855 pronuntiatur prima illa pars Symboli Credo in Deum, vt illic dispunctio adhibeatur
Credo in Deum, et susistat vox: deinde explicatur quis sit ille Deus, nempe Pater, Filius,
et S sanctus distincte. 18 Hoc mandatum commendo tibi, fili Timothee, nempe vt
secundum praegressas de te prophetias, milites per eas bonam illam militiam. Regressio
est ad propositum, et huius Epistolae

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.34]

860 proprium argumentum, quod digressionem illam superiori de vocatione miraculosa Pauli
fuerat interruptum. Ergo postquam a quibus vitiis Pastori Ecclesiae sit cauendum docuit,
adiicit quae sit summa totius muneris ipsorum, nempe et vt Fidem sanam habeant, et
Conscientiam bonam et integram. Fidei nomine doctrinam vniuersam intelligit, quae ex
puro Dei verbo docetur in Ecclesia: imprimis autem Euangelium significat, quae pars
865 Scripturae fidem nobis proprie proponit, Bona conscientia ad ipsius pastoralis muneris
executionem pertinet. Facit enim illa, vt sincere recte et integre, quemadmodum oportet,
in toto et vitae et vocationis nostrae cursu versemur, et nauigemus, donec ad portum
peruenerimus. Est autem is portus mors. De vtraque sup. copiose vers.5. Ex hoc
autem loco facile intelligi potest, ecquod pastoris munus esse velit Paulus. Id quod ipse
870 Tit.1.vers.9. amplius docet et Petrus I Pet.5. vers.2. Nempe vt pascant gregem Domini
verbo Dei, quod proprium est animorum alimentum. Ad quod et doctrina pura, siue
sana cognitione illius verbi opus est: et prudenti synceraque eiusdem dispensatione, et

ὁρθοτομία vt loquitur Paulus ipse inf. 2 Timoth. 2 id est, ne sit personarum acceptator
Minister verbi Dei: sed exactor a quoque officii, et cultus Dei. Quod si idem tunc de
875 officio Episcopi receptum et constitutum fuisset, quod postea et in Papatu constitutum
est, certe neque doctrinam neque bonam conscientiam commen daret et requireret in
Episcopo Paulus. Quanquam enim Episcopum explorandum et exanimandum illi

CAPVT I.

[p.35]

seribunt cano. Qui Episcopus ordinandus dist.25. tamen cum munus Episcopi describunt
et definiunt eo modo illi loquuntur, vt nihil plane cum hoc Pauli loco conueniat in
880 cano. Perlectis dist.25 Ad Episcopum pertinet Basilicarum consecrati o Vnctio altaris,
consecratio Chrismatis: ipse praedicta officia et ordines Ecclesiasticos distribuit: ipse
sacras virgines benedicit, etc. Quae mera sunt tam sanctae dignitatis ludibria, nimirum
tam procul a vero Episcopatus sine in Papatu receslum est. Commendat autem Paulus
hanc suam, quanquam breuem pastoralis muneris descriptionem duplici argumento,
885 Generali, et Speciali, quo diligentius et a nobis omnibus, et a Timotheo excipiat
et obseruetur diligentius. Generalis quidem ratio est quae a genere sumpta est, dum
Praeceptum appellat, ergo non negligendum impune, et Depositum. Specialis ratio
commendationis spectat Timotheum, et tum a suo in eum amore, tum ab ipsius officio
ducitur, qui Prophetias de se ha beat plures Praecedentes, vt certus sit de Dei auxilio, et
890 sua vocatione, Quod ad Prophetias, quidam, vt Chrisostomus, eas accipit de ordinaria
via et electione, quam obseruatam esse vult in Timothei electione: alii de extraordinaria
accipiunt, qualis illa, quae clara Dei voce facta est Actor. 13. Tale de Timotheo extitisse
Dei testimonium volunt. Actor. 16 vers. 2. Ego extraordinariam electionem accipio hoc
loco. Vt milites per eas) Explicat Paulus qui modus sit Euangelici ministerii fideliter
895 exequendi, ninimirum, durum saepe certamen subeundum esse

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.36]

sed in eo debere Timotheum sustentari bona spe quae Dei promissionibus generalibus,
et praecedentibus illis Prophetiis incumbat. Ministerii vero Euangelici cursum comparat
militari certamini, nec hic modo, sed in 2 Timoth. 2.vers.3 4.v. 7. vti et Deus ipse se
comparat duci. Exod.15.V.5. vt intelligatur qualis sit Ministrorum conditio, nimirum
900 dura et certaminum aduersus haereses et vitia hominum plena. Neque vero hoc facit,
vt Episcopi militaribus se negotiis immisceant. Iure enim damnantur, qui arma trac-
tant, Episcopi. Nam nemo militans Deo, se implicare debet illis negotiis 2 Timoth.2.
vers.4 Hoc enim genus militiae est spirituale, non carnale, et arma Episcoporum sunt
spiritualia:nempe, preces, lachrymae, verbum Dei:non autem carnalia, qualis est gladius
905 bombardae, etc.

19. Retinens fidem et bonam conscientiam: qua repulsa, nonnulli fidei naufragium fecerunt.

19. Retinens fidem et bonam conscientiam: qua repulsa, nonnulli fidei naufragium fecerunt.

Continuatio est: si militudine enim docet quantum sit erroris huius, qui in ministerio Euangelico committitur, imprimis autem in bonae conscientiae desertione periculum.
 910 Est enim fidei naufragium. In quo et magnitudo periculi, quia fit iactura fidei: et terror ostenditur atque metus, quia naufragium appellatur. Est igitur bona conscientia velut arca fidei et sanae doctrinae, ac intelligentiae thesaurus: tanquam illius cynosura, a qua qui deflectunt, se et nauem, id est, intelligentiam illam sanam perdunt, iusto Dei iudicio in eos grassante

CAPVT I.

[p.37]

915 *20 Ex quibus Hymenaeus et Alexander: quos tradidi Satanae, vt discant non blasphemare.*

perciti. Ex ea igitur scilicet bona conscientia totum vitae nostrae cursum regere debemus. Quod autem bonam conscientiam homines Ethnici commendant, quale est illud, Nil conscire sibi nulla pallescere culpa. Hic murus aeneus esto. et, Conscientia mille testes. item, Bono viro nihil praeter culpam praestandum, et caetera huiusmodi: vim quidem
 920 testimonii conscientiae demonstrant, quanta sit: praecipuum tamen periculum, quod ex ea spreto metuendum est, non ostendunt, quod est hoc, amissio et euersio verae fidei doctrinae, et cognitionis de nostra salute et Dei erga nos misericordia. 20 Ex quibus Hymenaeus et Alexander: quos tradidi Satanae, vt discant non blasphemare. Hoc ipsum duobus exemplis confirmat, Hymenaei et Alexandri, de quorum altero agit hic ipse in
 925 2 Tim. 2.V. 17. cuius errorem qualis fuerit describit, in quem Alexandrum quoque incidisse verisimile est. Fuit autem hic Alexander Ephesius Act. 19.V. 13. Vtrunque autem ad terrorem caeterorum pseudopastorum punit Paulus excommunicatione quam solenniter antea in Ecclesia factam fuisse verum est. Hic autem eam repetit, vt intelligant omnes, quo iudicio digni sint omnes haeretici obstinati. Verba autem haec tradidi Satana quid significant, D. Beza in I Corinth.5. vers.5. explicuit, ad quem lectorem remitto.
 930 Nam illic melius explicatur, quam in canon. Audi denique. De forma vero Papisticae excommunicationis

4 CAPVT II.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.38]

A DHORTOR igitur ante omnia vt fiant deprecationes, preces, postulationes, gratiarum actiones pro quibus uis hominibus.

vbi duodecim Sacerdotes circumstant Episcopum, et lucernas ardentes habent, quas in
 935 terram proiiciunt. vide canon. Debent duodecim Sacerdotes 11. quaest.3. CAP. II. ADHORTOR igitur ante omnia vt fiant deprecationes, preces, postulationes, gratiarum actiones pro quibus uis hominibus. Transitio est ad alteram Euangelici muneris partem,

940 quae est publicarum precum pro quolibet hominum genere conceptio et profusio coram Deo. Quae disputatio commode subiicitur tum ad susceptum argumentum, quia pastorem Ecclesiae de omnibus sui muneris partibus Paulus informat: tum etiam ad superiorem conclusionem, quia hoc ipsum est optimum pietatis Christianae exercitium, et verae fidei conseruandae modus tutissimus. Precibus enim impetramus a Deo, vt in sana ipsius doctrina et metu pergamus confirmemur, et crescamus. Hoc autem loco et capite Paulus breuiter complexus est, quaecunque de oratione siue precibus Christianorum quaeri
945 possunt. I Quae sit, et quot eius genera. 2 A quibus sint preces fundendae. 3 Pro quibus 4 Vbi siue quo in loco. 5 Quando. 6 Quomodo et qua cum animi reuerentia, et totius coetus decoro: quae singula suis locis a nobis (Domino

CAPVT II.

[p.39]

dante) explicabuntur. Loquitur autem imprimis Paulus de publicis Ecclesiae precibus, non de singulorum Christianorum priuatis precationibus, quae fiunt a quoque domi et
950 in conclaui. Nec enim has in domibus singulorum fidelium pastores facere debent: vel sufficiunt. Sed primo loco quaesitum est. Quot sint pastoralis curae et muneris partes, vt intelligatur quam recte et ordine omnia persequatur Paulus Respondent Canonistae esse tres. Astaria siue basilicas totas consecrare: virginibus benedicere: Ecclesiasticos ordines distribuere, vt diximus supra ex canon. Perlectis S Ad Episcopum Distinct. 25.
955 Haec Euangelici ministerii definitio prorsus inepta est, et vana, cum nihil huic simile doceat scriptura. Quare illi ipsi se reuocant, et alibi corrigunt, et melius sapiunt tota distinct. 85. Nam docent Episcoporum munus esse vt doceant corripiant, liberales sint. Priora duo reipsa pars sunt pastoralis muneris: tertium et postremum non item, sed illi cum omnibus Christianis commune. in Epist. vero ad Hebraeos cap.5.vers.1, 8. vers.3.
960 9. vers. 24. dicitur fuisse officium Sacerdotis offerre, et precari pro populo. Paulus in Epist. ad Titum 1.vers.9. inf. cap.4. vers. 11. 2 Timoth.4. vers. 2. ait, ministerium Euangelicum positum esse in eo, vt pastores doceant sanam doctrinam, refutent falsam, denuntient et corripiant siue increpent aberrantes in Ecclesia. Hic autem addit etiam ad eosdem pastores pertinere, vt ipsi precentur publice pro tota Ecclesia, et praecipuis illius
965 membris. Ratio est, I. quia, vt ait Chrysostom.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.40]

Pastor est velut communis totius coetus pater, qui omnium curam gerit.2. Quia est publicum totius Ecclesiae os, vt nos in doctrina, et iis quae huic connexa sunt, erudiat, qualis est oratio. Ergo et precari debet, quia eo precante tota Ecclesia orat. 3 Hoc fuit officium olim sacrificatoris, in quo nulla caeremonia continetur. Hebr. 9. vers. 24.
970 Numeror. 6.vers. 23. 4 Denique mos veteris Ecclesiae, quae Dei spiritu regebatur, in qua pro toto coetu, et ipsius nomine Pastores fundebant preces Deo, et populo benedicebant, vt ex variis historiis constat, et annotat Augustinus Epist.9o. Ergo cum sint haec tria praecipua pastoris munera et officia, Docere, Corripere, et Precari, complexus est Paulus, Docendi verbo etiam correptionem. Precationem autem hic seorsim persequitur, quia
975 est ministerii Euangelici pars praecipua, vti diximus. Magnam autem vim esse huius

publicae precationis, et magnam illius habendam esse curam a pastore, docent haec verba Pauli et commendatio, ante omnia πρῶτον πάντων. Est enim comparatio, et commendatio huius exercitii, tanquam omnino necessarii in Ecclesia Christi, et vtilissimi, denique retinendi. Neque tamen haec verba confirmant, vel iuuant Audaeorum siue
 980 Messalaniorum haereticorum errorem, qui puppim et proram salutis in precationibus, id est, certis statisque horis factis orationibus et de murmurationibus (quod hodie faciunt Monachi Papistici) ponebant: sed tantum docet Paulus, quam debeamus sedulo et diligenter precari Deum: et quam sollicitum de eo debeat esse non modo pa

CAPVT II.

[p.41]

storis, sed singulorum etiam fidelium studiym. Preces enim publicas quidam impiissime, etiam hodie contemnunt. Ait autem Paulus, Adhortor, Quae vox negligentiam nostram perstringit, et arguit. Quanquam enim et Dei ipsius maiestas, et promissio iussioque: item fructus ipse, quem ex precibus nostris vberimum sentimus, satis nos ad precandum excitare deberet, sumus tamen natura nostra mire ad orandum frigidi, et torpentes. Itaque exhortandi et euigilandi sumus. Christus ipse nos ad petendum et precandum adhortatur.
 990 Petite et inuenietis, Matth.7. vers. 7. Vae igitur somnio pigritiaeque nostrae etc. Luc. 17 Ut fiant deprecationes) Primum praeceptum ponit quod est, faciendas esse preces in Dei coetu cui secundum adiungit, nempe pro omnibus: ex quibus tertium iam facile colligi potest, A quo fieri debeant: nempe, a pastore. Nam agit (vti diximus) de publicis precibus. Sed ex hoc ipso loco definiri potest, Quid sit oratio, et quot illius sint genera siue species. Precandus est igitur Deus quod extra dubium est, et concedunt non modo
 995 Christiani homines: sed etiam Ethnici et profani, vt et Tertullian. in libro de Testim. conscientiae, et Iustinus Martyr in lib. de Monarchia Dei copiose docent: item, Iuuenalis, Persius, et Horatius et alii poëtae id docent. Homerus, et Virgilius, qui suos inducunt preces fundentes ad Deum, et eum inuocantes. Nec gens vlla est, quae si testimonium
 1000 et vocem propriae conscientiae audiat, hoc axioma neget esse verum, vel refutet. Vult autem Paulus fieri deprecationes, preces

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.42]

postulationes, et gratiarum actiones. In quo primum est obseruandum non temere tot voces esse simul congestas, sed partim vt precandi assiduitatem et studium inflammet, incitet et iniiciat nobis his tot verbis, nosque excitet, quemadmodum dixi: partim vero vt
 1005 diuersa esse precationum genera ostendat, quemadmodum diuersi sunt hominum affectus, diuersa hominum conditio, diuersa nostri status ratio, et ita pastor scite accomodet quae sunt cuiusque orationis generis propria. Denique, vt ostenderet Paulus, regum, et principum, caeterorumque hominum commemorationem in nullo precum genere omit- tendam esse, tot species commemorauit, itaque omnes negligentiae tollit excusationes.
 1010 Cap.1. Quaeritur autem primum quomodo hae voces differunt δέησις, προς ἀρχή, ἐντάξις, et Εὐχαριστία Quod vt commode fiat primum explicetur et definiatur, quid sit oratio in genere Est oratio (ait Damascenus) πρεπόντων αἴτησις, id est, Decentium postulatio petitioque a Deo. Igitur complectitur res, quae sunt a Deo postulandae. Illas enim solas

fas est, et decet nos petere a Deo. Dicitur autem a Latinis Oratio ab ore, quia ore fit.
 1015 Nec enim orationem vocabant quae intus et corde tantum conciperetur, non etiam ore
 proferretur. Vnde orationis vim in dicendo maximam et in gestu esse respondent. Varro
 lib. 5. de lingua Latina. Hebraei vocant תפלה a iudicando, quia deiici nos coram Deo
 necesse est, si vere precari velimus, id quod ex animo sensuque nostrae inopiae facile
 fiet. Definitur etiam oratio Dei veneratio animi nostri vota et affectus illi

CAPVT II.

[p.45]

1020 pandens, vt auxilium ab eo impetremus. Id colligitur ex Tertulliano, et Psal. 142.vers.2
 QQuotuplex autem sit oratio quaeritur, Resp. Est duplex, Implorans eaque pro nobis, vt
 Bona det Deus, Mala auertat et auerruncet: vel pro aliis. Et Agens gratias, Est Εὐχαριστία
 Psal.22. Quae inuocat et petit αἰτήσεις appelletur nomine generali, et oratio siue ἀχή
 1025 Quae vero pro nobis ipsis postulat a Deo bona προς ἀχή dicitur, vt Psal 61. Quae petit vt
 a nobis auerruncetur et abigantur mala, δένσις vti Psal. 140. Quae pro aliis interpellat
 et intercedit apud Deum est ἐντάξις, vel μεσιτεία. Haec tot sunt genera precationum
 publicarum. Vide tamen August. Epist. 59. Cap. 2. Quaeritur autem a quo fieri preces
 debeant et possint. Resp. Ab omnibus in vniuersum: sed priuatae a priuatis. Publicae
 1030 vero a solis iis qui Ecclesiae praesunt, quales pastores et olim Diaconi. Ac quoad priuatos
 scribit Chrysostom. iam olim fuisse solitos Christianos bis in die, scilicet, mane, et
 vesperi domi precari, adeo vt milites ipsi in castris id consuissent, et data est illis a
 Constantino brevis formula et precatio, quam mane et vesperi dicerent. Eusebius lib. 4.
 de vita Constantini. Sed de publicis precibus hic agimus. Primum igitur Pastores debent
 1035 Diaconi possunt et Presbyterii etiam ii, qui doctrinam non tractant. Eorum enim muneri
 preces adiunctas fuisse scriptum est, in canon Perlectis 5 ad Diaconum dist. 25

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.44]

et apud Socratem Scholast. lib, 2. Histor. cap.11. etiam praesente Episcopo, quanquam
 eodem praesente sacramenta administrare Diaconus non potuit, vt est in cano. Peruenit
 distinct 93.nisi ab Episcopo iussus esset. Quod autem obiici potest de Solomone, qui,
 1040 adstante summo sacrificator, etiam preces publi cas pro populo fudit, vt est 1. Regum
 8. vers.14. non obstat. Hoc enim semel tantum factum est, et quidem extraordinarie.
 Nam Azarias rex et successor Solomonis, qui in Sacerdotii munus irruere voluit a Deo
 lepra percussus est, et segrex factus 2. Reg. 26. vers.18. Cap.3. Quaeritur pro quibus
 fieri debeant preces Resp. pro omnibus, id est, quouis hominum genere, religione, sexu,
 1045 aetate, conditione. Sic enim vox πάντες hoc loco sumitur, vti et postea quemadmodum
 doctissimus Beza obseruauit. Ratio est, Quod homines quosuis pro Dei creaturis, et pro
 proximis nostris agnoscere debeamus. Ergo omnium vita, salus, et conditio nobis curae
 debet esse, nec quisquam negligendus, quantunvis pauper, humilis et abiectus. Excipiunt
 tamen quosdam Scholastici, imprimis inimicos nostros, pro quibus non putant specialiter
 1050 orandum esse. Communia enim humanitatis officia tantum illis tribui oportere: non
 autem haec tam egregia, quae solis amicis debemus, qualis est oratio. Durand. in lib. 3.

Sentent. distin. 3o. quaest. 1. et Thomas in 2. 2ae quaest. 25. Quae sententia quam sit falsa docet Christus ipse Matt. 5, vers. 44. Precamini pro iis, ait, qui vos infestant. item docet hic Paulus qui iubet nos precari pro.

CAPVT II.

[p.45]

1055 regibus, qui tunc proculdubio erant infesti hostes Christiani nominis, et persecutores. Quaeritur vero vtrum pro excommunicatis et haereticis sit in publicis precibus precandus Deus. Nam qui orat cum excommunicato, est et ipse excommunicatus canon. Qui communicauerit 1I. quaest. 3. qui canon est ex consil. Chartag. 4. cap 73. Deinde dicit Ioan. ne salutandos quidem eos esse, aut Aue illis dicendum 2. Ioan. vers. 10. 11. quare nec
1060 pro iis videtur esse precandum. Resp. Cum aberrantes sint in viam reuocandi. vt monet Iacobus cap. 5. vers. 19. nec excommunicatio ad subuersionem, sed ad aedificationem sit instituta, vt conuertatur ad Deum qui peccauit. 2. Cor. 7. vers. 10. 10. vers. 8. etiam pro haereticis et excommunicatis est precandum, eoque vehementius et ardentius, quo magis sunt a Deo illi alieni et exitio suo proximi. Atque haec breuis responsio est. Quaeritur
1065 etiam Vtrum pro viuus solum sit in Ecclesia precandum, an etiam pro mortuis: haec quaestio videtur ardua et valde difficilis propter morem veteris Ecclesiae, et propter ea, quae scribit Epiph. contra Arianos haeres. 75. qui hoc fieri debere negarunt. Omitto enim quod Papistae ex 2. Machabus 12. vers. 43, et a5. afferunt. Primum enim non sic legitur, vt legunt, Bonum est orare pro mortuis, et totus ille locus pertinet ad spem de
1070 resurrectione carnis, non ad preces pro mortuis. Deinde quod est vers. 40. Res est igitur salutaris et sancta, plane glossema esse apparet. Denique nec fidem meretur ille totus liber cum sit Apocryphus, et excusationem authoris longe a Canonibus

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.46]

cis libris dissimilem contineat cap. 15v. 39. Afferuntur igitur testimonia veterum, imprimis autem Augustini lib. de Cura pro mortuis cap. 18. quod canonizatur (vt vocant) cano.
1075 Non aestimemus 13 quaest. 2. item aliud eiusdem Augustini dictum cap. 11o. in Enchirid. Sed etiam Arnobius vetus scriptor Ecclesiasticus idem confirmat lib. 4. Aduers. gentes sub finem libri nempe pro viuus et mortuis in Dei Ecclesia precatos esse Christianos. Resp. Nullo verbi diuini fundamento niti August. vel Arnobium, sed sola quadam erga mortuos beneuolentia et humanitate, solisque coniecturis. Id quod
1080 nec Augustinus ipse dissimulat. Praeterea possunt adduci alii eiusdem August. loci, ex quibus quam varius in ea re fuerit intelligitur, quemadmodum in Enchir. pridem annotauimus. Denique opponuntur Augustino scriptores, patresque Ecclesiastici, et ii quidem pii, et Orthodoxi, quemadmodum Ambrosius in libris qui inscribitur Abraham cap. 9. vbi id tantum mortuis a viuus praestandum docet, vt eos sepeliant: non vt pro iis
1085 orent, id quod etiam videtur confirmari posse responso Christi quod est Matt. 8. vers. 22. Obicitur etiam Hieronymus, cuius haec est apertissima sententia. In praesenti seculo siue orationibus siue consiliis inuicem posse nos iuuari. Cum autem ante tribunal Christi venerimus, nec Iob, nec Noe, nec Daniel, rogare posse pro quoquam. Quam sententiam Papistae ipsi in suos canones retulerunt cano. in praesenti 13 dist. 2. Origo autem huius

1090 mali ex paruis initiis cepit. Primum ex eo quod cepit piorum, qui pro nomine Christi
passi erant, et mortui, in Ecclesia et

CAPVT II.

[p.47]

*2 Pro regibus et quibusuis in eminentia constitutis: vt tranquillam ac
quietam vitam degamus cum omni pietate et honestate.*

imprimis in Synaxi, publica mentio publice fieri. Vnde Martyrologia nata sunt, qui sunt
libri in quibus nomina Martyrum descripta erant, quae ex scripto in communicatione
1095 Coenae recitabantur. Inde ad eorum sepulchra ceperunt homines precari, et vigilias
agere, et liba offerre, vt docet Augustinus in lib. de Moribus Ecclesiast. cap.14. et
Epist.119. quem tamen morem idem Epist.64 sublatum et abolitum esse cupit. Addunt
Papistae quasdam exceptiones alias, quae sunt nullius momenti. Ac primum interdicunt
ne omnino pro iis oretur, qui sibi manus violentas attulerunt: qui si mortui sunt, vera est
1100 eorum sententia, sin minus, falsa. Possunt enim resipiscere. Est tamen hoc Papistarum
dictum in cano. Placuit vt hi 23. quaest.5. et est ex concil. Braccarens. Act. 34. Deinde
iubent, ne precemur pro clericis qui in bello pro Gentilibus occubuerunt, dum eorum
partes et castra sequuntur. Est ex Tiburiensi concilio in cano. Quicunque clericus 23.
quaest.8. Sed haec exceptio vana est, quia non est pro mortuis orandum. Excipiuntur
1105 igitur ab hoc Pauli dicto ii soli, qui in Spiritum sanctum peccant, pro quibus minime est
precandum, quemadmodum docet Ioan. 1. Epist.5.vers.16. et exemplo Saulis confirmatur
1. Samuel 16. vers. 1. 2 Pro regibus et quibusuis in eminentia constitutis: vt tranquillam
ac quietam vitam degamus cum omni pietate et honestate.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.48]

Πρόθεσις quae non modo superius praeceptum illustrat: sed etiam explicat. Addit enim
1110 illud ipsum, de quo magis aliqua et anceps quaestio erat pro ratione temporis, quia tum
omnes pene magistratus: imprimis autem summus, qui erat Romanor. Imperator, erant
et infideles, et persecutores Ecclesiae. lubet tamen vt pro iis Magistratibus precemur,
non tantum Summis, quales regum nomine significantur: sed etiam Inferioribus, qui
describuntur ex eo, quod supra reliquum populum eminent Dubitari vero de iis maxime
1115 potuit, quod Euangelicae doctrinae essent hostes, qualis Nero Imperat. dissimilis locus
1. Tesson.2.v. 16. vbi qui praedicationem Euangelii impediunt, in manifestorum
reprobatorum numero et albo recensentur. Deinde vetus Ecclesia preces concepit aduersus
Iulianum Apostatam imperatorem. Sed solutio ex eo est, quod ii, de quibus agit Paulus
in Thessal. cap. secundo non ignorantia, non sola infidelitate animi : sed obstinata
1120 prorsus malitia peccabant, et tanquam in Spiritum sanctum, vti peccauit Iulia. Apostata.
Distinguendi vero sunt qui hoc modo peccant ab istis, de quibus agit Paulus hoc loco.
Similis locus est, Hier. 29. vers. 7. orate pro pace Babylonis. item orate pro iis qui vos
persequuntur. Denique vetus mos Ecclesiae idem probat, in qua pro Imperatoribus et
praesidibus prouinciarum, quanquam eam affligerent, orabatur, quemadmodum scribit

1125 in Apologet. Tertullia. et Iustin. Martyr. Donatistae tamen contra disputant, quod
Imperatoris edicto poena in eos, si in errore persta

CAPVT II.

[p.49]

rent, indicta esset. Nullos enim' aut paucos omnino reges pios fuisse contendunt, vel
Ecclesiae fauentes. Sed eorum argumentis ineptissimis et falsissimis respondet Augusti-
nus in lib. Contra secundam Epist. Gaudentii. Addit autem rationem Paulus, quo et
1130 superiorem exhortationem, confirmet, et nos ardentius inflanmet, atque stimulos addat et
excitet ad officium. Est autem ducta haec ratio ab immensa quadam vtilitate, quae triplex
hic enumeratur, nimirum quod Magistratum ope et ministerio Pax, Pietas, et Honestas
inter homines stabilitur et conseruatur. Ac pax quidem siue tranquillitas tum publica
tum priuata, ad quam constituendam ordinatus est a Deo Magistratus: atque etiam Dei
1135 praecepto gladium gerit, vt docet idem Paulus Rom.13. Vtraque vero pax est Dei donum,
et summum omninoque necessarium humanae societatis retinendae vinculum. Pietas
vero, quae Dei cultum continet etiam ad Magistratus politici, non tantum pastoris curam
et officium pertinet, quia vtriusque tabulae constitutus est custos Magistratus. Conuenit
autem haec sententia cum Psalmo 101. et cum exemplis Iosiae, Ezechiae, Theodosii,
1140 Constantini Magni et aliorum piorum regum, qui cultum Dei deprauatum ex ipsius
verbo reformarunt et restituerunt. Ex hoc autem loco concludi certissime potest etiam
inquisitionem de haeresi, et punitionem eorum, qui merito erroris et haeresis damnati
sunt ad Magistratum pertinere, quemadmodum etiam disputauit Augustinus, quamquam
Castallionistae hoc nostro seculo negant, et farraginem omnium

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.50]

1145 que errorum licentiam concedendam scribunt et deffendunt, ne quis, aiunt propter suam
opinionem puniatur, quasi vera religio sit opinio quaedam et hominum commentum.
Honestas decorum proprie est, vt non tantum nostra cum proximo commercia regantur
rectis et aequis legibus, sed etiam omnis honesta modestaque conuersatio inter nos locum
habeat, etiam in rebus mediis, et quas indifferentes vocant, veluti in communi vestitu,
1150 victu, officio, et quatenus pro quoque hominum genere et vocatione distinctio quaedam
officiorum est inter homines adhibenda. Haec ἀταξία ordo et politia honesta magnam
aedificationem habet, et verae pietatis quodammodo custos est. Confutat autem hic
locus pulcherrime Anabaptistas, qui Magistratum ex Ecclesia Dei tollunt, vt pestiferam
ἀναρχίαν inducant. Quam sit autem illius vsus vtilis et Ecclesiae necessarius vel vna
1155 haec Pauli sententia perspicue demonstrat. Sed quaesitum est, Num pro iis tantum
Magistratibus sit precandum, qui suo recte defunguntur officio, et a quibus pax, pietas,
honestasque constituitur aut conseruatur. Resp. Ipsum Magistratus finem, qualis a
Deo praescribitur, spectandum, non autem vitia personarum quae eos gerunt. Hic enim
in vniuersum harum vocationum finis est, quem proponit Paulus, propter quem nobis
1160 commendati esse debent Magistratus, id est, qui munus publicum gerunt, quanquam
male officio suo fangantur. Sed pro bonis orandum est, vt eos nobis Dominus conseruet.
Pro malis autem vt eos conuer tat et ad officium faciundum

CAPVT . II.

[p.51]

3 Nam hoc bonum est, et acceptum coram seruatore nostro Deo. 4 Qui quosuis homines vult seruari, et ad agnitionem veritatis venire

excitet spiritu suo. Itaque semper pro iis orandum est. 3 Nam hoc bonum est, et
1165 acceptum coram seruatore nostro Deo. Αιτιολογία est, eaque duplex. Nam altera ducitur
a Nostro officio vel rei ipsius natura καλόν ἐστὶ altera a Consequenti vel connexis, sunt
preces tribuendae Magistratibus, quia et eos Dominus ad gratiae suae participationem et
Ecclesiae communionem vocat. Itaque hoc Ecclesiae subsidio priuandi non sunt. Ex
hoc autem loco colligitur ecquod sit verum nostrarum precum fundamentum nimirum
1170 Dei voluntas et promissio. Haec enim vna est optima recte legitimeque orandi regula
quemadmodum etiam tradit Ioan. in 1. Epistola cap. 5.vers. 14. Denique haec eadem
valet in omni cultus Dei parte. 4 Qui quosuis homines vult seruari, et ad agnitionem
veritatis venire Altera ratio quae a connexis sumpta est. Non sunt enim priuandi et
excludendi a publicis Ecclesiae precibus ii, ex quibus Deus ipse colligit Ecclesiam, et
1175 qui ad eam spe promissioneque a Deo accepta pertinent. At Magistratus, etiam qui nunc
sunt a Dei cognitione alienissimi, spe tamen ad eam pertinent. Quamobrem non sunt eo
fructu, dono et ea spe defraudandi. Ac propositio quidem huius syllogismi verissima
est, quae non tantum hac ratione quae naturalis est confirmatur, quod quae sunt inter se
connexa, non sunt

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.52]

diuellenda, sed etiam autoritate Scripturae Act. 11.vers. 17. Non est nostrum(inquit
1180 Petrus) Deum prohibere, et iis gratiae testimonia aut aditum denegare et praecludere,
quibus eam Dominus ipse largitur et concedit. Voto enim Dei subseruire debemus.
Assumptio vero confirmatur a Paulo, et hic disertissime est expressa, adhibeturque
argumentum a genere ad speciem, sic, vult Deus omnes homines saluos fieri, et ad
1185 fidem et Ecclesiam vocari, Ergo et Magistratus. Quaesitum vero est, quae sit huius tam
generalis Pauli sententiae ratio, vult Deus omnes homines, etc. Respon. Explicari hac
sententia antiqua Prophetarum vaticinia, quae de vocatione Gentium loquuntur, in quibus,
Dei gratia omnibus hominibus, sublato nationis, sexus, aetatis, et ordinis discrimine,
promiscue promittitur, in priusque illa differentia quae olim inter Gentes et Iudaeos
1190 constituta erat, hodie cefsat. Quale vaticinium est Ps.2. Pete a me et dabo tibi Gentes
in haereditatem tuam Malac. 1.V.11. Nomen meum a solis ortu ad occasum magnum
est etiam inter Gentes Isai.11.v.10. Et illo tempore, erit, requirent Gentes radicem Iesai,
etc. Imprimis autem de vocatione magistratuum ad fidem et Ecclesiam iidem Prophetae
Dei concionati sunt, veluti Isai.32.V.1. et2. Ecce in iustitia regnabit rex, et principes in
1195 iudicio praeerunt. Et erit ille vir velut latibulum a vento, receptus ab imbre, riui aquarum
in terra arida: vmbramagnae rupis in terra laboriosa. etc. item cap. 60. vers.16. Et
suges lac Gentium, mamillam regum suges. Quae omnia Deiverba non dubi

CAPVT II.

[p.53]

tat Paulus impletum iri. Itaque vere etiam Magistratus ad Dei Ecclesiam pertinere pronuntiat. Deinde a natura et definitione Euangelii idem probari potest. Est autem
1200 Euangelium potentia Dei ad salutem omni credenti siue Iudaeo, siue Gentili, vt docet idem Paulus Romanor. 1. vers. 16. Nec enim, vt Lex, sic Euangelium vni tantum hominum generi et nationi destinatum aut proponendum erat. Ex hoc autem loco intelligimus etiam nos pro Ethnicis et Gentilibus veluti pro Turcis, Iudaeis, et iis qui adhuc in orbe terrarum idololatrae manent (quales in India et insula America innumerabiles
1205 pene sunt populi) Deum orandum esse. Id quod etiam hoc loco Chrisostom. annotauit, quanquam de eo variae fuerunt Augustini tempore quaestiones, quemadmodum ex ipsius Epistolis apparet. Modum etiam per ἐξήγησιν addit, quo ad salutem homines perducuntur, nimirum veritatis agnitionem. Hic autem veritas non est accipienda cuiusuis cognitionis doctoris et disciplinae certum effatum, certaue sententia, et cum re ipsa consentiens,
1210 sed Euangelium tantum quod κατ' ὄνομα- σίαν et insigniter veritas appellatur, tum quod illa sit certissima doctrina et a Deo ipso immediate profecta: tum etiam quod sola sit veritas aestimanda, a nobis et consecranda, et persequenda: reliquae vero artes quatenus huic subseruiunt et ad vitae huius commoditatem pertinent, exercendae. Ex quo etiam colligitur non alios velle Deum saluos fieri, quam qui ad fidem Euangelii perueniunt,
1215 illique credunt. Non sunt enim ista duo distrahenda, quae hic Paulus coniungit, ne quis se

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.54]

putet contempto spretoque Euangelio salutem aeternam consequi posse, ad quam sola fides est via. Id quod tamen hodie multi factitant, quā quemque in sua, quam vocant, religione saluum fieri sentiunt. Quae fuit Rethorianorum haeresis, nunc autem est
1220 Turcarum impiissima sententia. Varie vero de horum verborum. Vult Deus omnes saluos fieri sensu quaesitum est, quemadmodum ex Augustino apparet in Enchirid. cap. 103. Primum enim videntur Libertinistarum, et Origenistarum errorem confirmare, qui negant vllum hominem esse a Deo damnandum, et aeterna morte puniendum. Deinde etiam fauere eorum errori, qui reprobationem Dei prorsus tollunt, quasi omnes homines
1225 sint a Deo electi, nulli autem reprobat. Denique hoc ipso loco perperam explicato se tuentur et Pelagiani, qui liberum ad vtranque bene et male agendi electionem arbitrium in nobis statuunt: et Semipelagiani quoque, qui Dei gratiam de congruo quam appellant, cum libero nostro arbitrio tanquam duo simul et aequaliter cooperantia in bene agendo coniungunt. Hi vero errores omnes, ex eo nascuntur, quod vox ipsa omnes, non recte
1230 sumitur hoc loco. Ac Scholastici quidem nonnunquam ita sentiunt ideo omnes dici a Deo saluos fieri quia dedit Deus omnibus hominibus naturam per nos ordinabilem ad felicitatem vt loquuntur. Contra vero nostra felicitas non ex naturae nostrae conditione, sed ex mera Dei gratia pendet, et eatenus ordinabilis est ad eam nostra natura, quatenus Deus ipse nos ita fingit, destinat, et ordinat: non autem quatenus reliquis homi

CAPVT II.

[p.55]

1235 nibus pares et similes naturâ sumus. Alii sic explicant, vt vocem omnes coniungen-
dam esse doceant cum eo quod sequitur ad veritatis agnitionem peruenire, quasi non
vniuersaliter neque tam late sit accipienda quam sonat: sed ex sequenti illa sententia
restringenda, vt ii tantum intelligantur comprehendi, qui credunt, vel credituri sunt
Euangelio. Consir matur ex Matth.14 vers.35.36. Tertia interpretatio est eorum qui
1240 volunt omnes saluos fieri a Deo qui salui fiunt: quasi hic non definiatur, qui salui futuri
sint: sed a quo salui fiant, qui saluantur. Sic nonnunquam explicat Augustinus. Verior
autem sententia et iustior, meo quidem iudicio, interpretatio est haec, vt vox omnes
tollat discrimen ordinum, nationum, sexuum et huiusmodi rerum, quae inter homines
percipiuntur. Ex omni enim hominum genere, sexu, aetate, Deus aliquos ad se per Euan-
gelium vocat. Itaque non pro singulis generum accipitur, sed pro generibus singulorum
1245 vt loquuntur in Scholis, id est, non pro personis, sed pro hominum generibus. Duplex est
enim huius vocis significatio. Saepe enim ita dicimus omnes, vt singulos complectamur:
saepe vero, vt quosuis, non autem singulos. Sic dicitur Christus sanasse πάντα νόσον, id
est, quemuis morbum. Matt. 9.v.35. Sic Paulus in 2. Thess. 1.V.3. coniungit ἕκαστον
1250 cum voce πάντων. Et hanc esse duplicem huius vocis significationem primus obseruauit
Aristoteles lib. 2. πολιτικ oprimus Graecae linguae author et interpres.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.56]

5 Vnus enim Deus, vnus etiam mediator Dei et hominum, homo Christus Iesus.

5 Vnus enim Deus, vnus etiam mediator Dei et hominum, homo Christus Iesus. Αἰτιολογία
superioris sententiae, ab effectu. Non esset vnus Deus, et vnus mediator omnium, nifi
1255 omnes, id est, quosuis homines saluos faceret. Si enim vnus tantum hominum generis
vel ordinis salutem procurat et perficit Deus, necesse est plures deos constitui: itemque
plures mediatores Quorum vtrunque blasphemum est. Similis locus est Romanor.3.vers.
29. Psal.105. vers.7 et 33.vers.5. Obstat autem Psal.76. vbi in sola Iudaea notus Deus
esse dicitur. Responsio est, Sublatum nunc esse inter Gentes et Iudaeos discrimen,
1260 quod olim fuit, quia vtrique, diruta per Christum maceria, in vnum populum coaluerunt.
Deus autem quorumuis hominum vnus neque esse, neque dici potest, nisi suae boni-
tatis, clementiae, misericordiae et electionis testimonia et effecta proferat in quosuis.
Quamobrem quosuis ad salutem vocare et efficaciter quidem debet. Iam vero ex hoc
Pauli responso Manicheorum, Marcionitarum et huiusmodi aliorum haeticorum error
1265 fanaticus refellitur, qui duos Deos, duoque principia constituunt, et alium Iudaeorum
Deum, alium autem nostrum somniant. Vnus autem est omnium Deus, non plures. Sed
etiam mediator vnus est, non plures. Is autem Mt Christus homo. Quod variis rationibus
confirmari potest. Prima, Quod vnicum est semen illud Abrahae, in quo promittuntur
benedicendae omnes mundi nationes Genes.15. et 17. Galat.

CAPVT II.

[p.57]

1270 3.Vers. 16. Secunda, Quod ad vnum et eundem nos reuocat tota veteris et noui testamenti scriptura. Veteris enim Legis caeremoniae et sacrificia nos ad eundem Christum deducunt, ad quem etiam Euangelium. Itaque Christus is, qui per Euangelium praedicatur, dicitur esse finis legis. Tertia, Quemadmodum Deus non habet duos filios naturales: ita neque duos mediatores constituit, sed de vno tantum illa Dei vox est, Ille est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui Matth.3. Consentit cum hoc dogmate, et quidem verissimo Augustinus qui lib. 2. contra Epistolam Parmenia. cap. 8. negat plures esse mediatores hominum: sed vnum tantum Iesum Christum. Similis est locus in Epistola ad Hebraeos cap. 7.vers. 26. Non enim potuit quilibet Pontifex apud deum munere mediatoris pro nobis et officio fungi: sed is solus, qui pius, innocens, segregatus a peccatoribus, et sublimior coelis factus est. Is autem est Christus solus. Obstare vero multa videntur quae afferri possunt. Ac primum. Prima ratio, Quod alii pro aliis orare iubemur. Iac.5. Responsio est, quod nostrae illae preces non propter nos gratiae sunt Deo: sed vnus Christi merito et intercessionem. Eatenus enim Deo placeant, quatenus et fidei et mutuae inter nos charitatis sunt effecta atque fructus, quae vtraque innititur Christo. 2 Moses et Sacerdotes Leuitici dicuntur fuisse intercessores et mediatores inter Deum et populum Exod.32.Resp. Puerilem esse obiectionem.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.58]

Illic enim intercedere nihil aliud significat quam internuntium et medium esse: non autem ipsam Dei gratiam nobis promereri. Tertia, Obiicitur, locus Galat.3.v,2o.Respo. Est sophistica obiectio. Negatur quidem internuntius et mediator esse vnus tantum, non autem negatur esse vnus. Quarta, Angeli et Sancti vita functi, sunt nostri coram Deo intercessores. Nam sine mediatore non possumus accedere ad Deum, vti nec regem sine purpurato, qui nos intromittat, adimus. Resp. Praeter verbum Dei et Angeli et sancti nostri mediatores inducuntur. Nam de Angelis nominatim vetat Paulus ne colantur. Coloss.2. De sanctis vita iam defunctis ratio prohibet, quod et ipsi mediatore egent: neque fuerunt sancti et impolluti. noster autem aduocatus apud Deum debeat esse δίκαιος vt docet 1. Ioan.2. vers.2. Quod enim affertur de mediatore alio intercessionis et salutis, conuellitur vel ex hoc ipso Pauli loco, vbi agitur de precibus et intercessionem. Item Hebr.7.vers.15, et 9.vers. 24. Addit Paulus Christum hominem esse. Primum quod ea ratione Christus mediator noster est, quatenus homo pro nobis factus est. Deus enim manens pati et implere illa, quae sunt nobis ad salutem necessaria, non potuit. Deinde ne immensus ille diuinae maiestatis fulgor et splendor, ad quem nobis, qui sumus terrae vermes et homines, accedendum est nos perterreat. Habemus enim qui nobis facilem ad Deum aditum praebeat, Christum nempe, qui nostris infirmitatibus compatitur, et qui, quia nostram naturam assum

CAPVT II.

[p.58]

1305

6 Qui semetipsum dedit redemptionis pretium pro quibusuis, Christus inquam, testimonium illud suis temporibus destinatum.

1310

1315

1320

psit, nobis iam formidabilis esse non potest. Heb 4.vers.15. Bernard. sermo.73. Canti. in tanta trepidatione electis fiduciam praestat naturae similitudo. Denique vt facilius quia naturam omnibus hominibus communem Christus assumpsit, intelligamus quorumuis hominum eum mediatorem esse, non vnus tantum hominum generis, humanitatis vel hominis Christi mentionem fecit Paulus. Quaesitum est autem, Vtrum Christus, quia tantum homo est, noster mediator sit, quod et Stancarus, Menno quidam, et hodie noui Arriani sentiunt, an etiam quâ Deus est. Resp. Cum mediatoris oeconomia et officium ad totam Christi petsonam pertineat, neque aliter saluator noster esse potuerit Christus, nisi esset Emmanuel id est, nobiscum Deus, idcirco et qua Deus, et qua homo est Christum mediatorem nostrum esse fateamur necesse est. Hoc autem docet et confirmat August. cum in Enchirid. tum vero pulcherrime in libro de Ouibus et lib. Confessionum. De qua re cum copiosissime doctiss.nostri temporis Theologi D. Caluinus in Epistola 312. et Theodo. Beza Epist. 28. disseruerint, plane superuacaneum puto latius hoc argumentum persequi. 6 Qui semetipsum dedit redemptionis pretium pro quibusuis, Christus inquam, testimonium illud suis temporibus destinatum. Αὔξησις est, per quam non modo superiorem rationem confirmat a connexis: sed etiam me

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.00]

1325

1330

1335

1340

diationis et intercessionis Christi pro nobis fundamentum explicat. Est autem ipsius sacrificium pro nobis, quod hic πενεργασον quadam describitur. Sunt enim res inter se connexae, sacrificium et intercessio apud Deum: atque etiam ita inter se comparatae, vt vna alterius causa sit. Id quod his Epistolae ad Hebraeos locis confirmatur cap. 4.verf.14. 5vers.1. 7. vers. 15. 8.vers.3. 9. vers.24. atque etiam hac ratione. Quod cum hic sit intercessionis finis, vt Deum nobis propitium et beneuolentem reddat, is demum apud Deum pro nobis intercedere potest, qui eum nobis placare potest. Placatur autem Deus, non alia ratione, quam plena poenae peccatis nostris debitae persolutione. Id autem solum Christi sacrificium et mors potuit. Ergo illa mors Christi intercessionis pro nobis est fulcimentum et fundamentum. Vnde perperam Scholastici, qui salutis et intercessionis mediat ores diuersos faciunt. Quod esse non posse satis ex superiore argumento apparet. Definitur autem et ornatur hoc Christi sacrificium magna laude et encomio, quod ductum est ab ipsius effecto. Id autem est Redemptio nostra, cuius illud sacrificium fuit pretium integrum, plena merces, et iusta satisfactio siue persolutio. Dicitur autem Christus non tantum Seipsum dedisse: sed etiam Ipse se dedisse. Nam neque aliud pro peccatis noitris, quam seipsum dedit: neque cum dedit, inuitus aut ignorans id fecit, sed volens. In quo ipso com mendatur impense Christi erga nos beneficium et charitas. Similis locus. Tit 2.V.14. Nec caret ἐμπέσι, quod sanguis Christi illo sacrificio effusus appellatur ἂν τιλνρεσν, quia sanguis

CAPVT II.

[p.61]

ille Christi agni immolati longe est maioris pretii, et effectus, quam vitulorum et hircorum omnium sanguis. Est enim ille agni immolati sanguis, omni auro lapideque pretioso aestimabilior et potior, vt est Hebr. 9.vers. 12.1.Pet.1.vers.19. et vere plena et aequalis nostro peccato et debito satisfactio et pretium 1.Corinth.1.vers.3o. Vnde non tantum
1345 λύτρον: sed ἀντίλυτρον dicitur, quod Latini dicunt contra auro venire, id est, iustum, et aequale rei ipsi pretium esse. Ex quo diluitur illa curiosorum hominum disputatio, Vtrum fuerit poena, quam pro nobis Christus pertulit, ae qualis peccatis nostris, vt peccata ex merito Christi deleantur. Fuit enim, vt hic docet Paulus, aequiualens, id est, aequata ipsi peccatorum nostrorum foetori apud Deum, et plane satisfactoria poena Christi
1350 perpassio et obedientia. Secundo vero loco notandum est, Nullam aliam satisfaciendi diuinae iustitiae pro peccatis nostris rationem esse a Deo constitutam, illique gratam et acceptam praeter sanguinem vnus Christi. Itaque nec opera quae vocant bona: nec caeremoniae, nec vllius alicuius rei, quantunvis pretiosae, donatio, aut ratio potest pars esse satisfactionis nostrae coram Deo, que in solidum in vna Christi morte quaerenda
1355 nobis est. Sed nec ex parte tantum Christus satisfecit, veluti vt deleat ea tantum peccata, quae dicuntur venialia: aut quae ante Baptismum commisimus, nobisque nocebant: sed etiam expungit, et redemit: Addit Paulus τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις. Haec abrupta videtur esse oratio, itaque obscurum habet sensum, et diuersas interpretationes. Alii e

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.62]

nim ad sequentem versiculum referunt: alii huic coniungunt: alii mutandam censent
1360 vocem μαρτύριον in vocem μυστήριον. Mihi vero videtur planus et facilis horum verborum sensus, si ab initio quinti versiculi ad hunc vsque locum parenthesin produci intelligamus. Itaque continua orationis serie haec, quae iam sequuntur, coniungantur, cum illa superiore Pauli sententia. Qui quosuis homines vult saluos fieri, et ad agnitionem veritatis peruenire. (Vnus enim Deus et c. iuxta testimonium propriis temporibus
1365 patefactum, ad quod ipsum implendum et exequendum, ego constitutus sum, etc. At supplendam esse post haec verba τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις vocem φανερωθὲν apparet ex Tit. 1. vers.2. et Coloss.1.vers.26. Vocat autem hic testimonium Paulus, antiqua Prophetarum vaticinia de vocatione quorumuis hominum et gentium, ne id frustra et temere Ecclesiae polliceri ipse videatur Paulus nulloque in eo niti sacrae scripturae
1370 testimonio et fundamento, qualia tamen multa supra cap. q. annotauimus et ipse Paulus obseruauit et affert in Epist. ad Romanos cap.15. vers 9.1o.11.12. Ergo vocem μαρτύριον non refero ad Christum: sed ad totum complexum superius Vult Deus quosuis homines saluos fieri. Hoc testimonium et illa vaticinia antiqua ignota aut etiam obscura iis ipsis, quibus antea annuntiabantur, suis, id est, Euangelii temporibus patefacta sunt, et illustrata
1375 atque impleta. Nouit enim solus Dominus temporum articulos, et rerum opportunas maturitates, quas ipse decernit et constituit. Itaque huius rei perficiende gratia Paulus caeterique Apostoli a Christo et vocati et missi sunt. Id quod ipse se

CAPVT II.

7 Cuius constitutus sum ego praeco et Apostolus (veritatem dico per Christum, non mentior) doctor, inquam, Gentium cum fide ac veritate.

1380 quenti versiculo subiicit, et explicat. 7 Cuius constitutus sum ego praeco et Aposto-
lus (veritatem dico per Christum, non mentior) doctor, inquam, Gentium cum fide ac
veritate. Ἀπτιολογια est et consirmatio proxime superioris sententiae ab effectu vel a
consequente, Deum n.id decreuisse dubitari non potest, cum executus sit, et propterea
Paulum miserit, qui per Euangelii praedicationem quosuis vocaret ad agnitionem veri-
tatis. Itaque suum apostolaturn, qui a Deo erat, pro iusta huius testimonii et voluntatis
1385 Dei de vocandis Gentibus probatione affert Paulus. Vocat autem se Κήρυκα, id est, Prae-
conem et Ἀπόστολον, quae duo ita inter se videntur differre, quod illud est generalius:
hoc specialius. Plures enim sunt verbi Dei κήρυκες et praecones, quam Apostoli: tum
deinde, quod κήρυξ dicitur Paulus ratione executionis ipsius ministerii, et praedicationis
verbi Dei: Ἀπόστολος autem ratione vocationis et gradus, in quem a Deo collocatus
1390 et assumptus erat. Hoc autem ipsum postea definit cum ait διδάσκαλος ἔθνων. Quae
et superiorem nostram sententiam et interpretationem confir mant, et finem ministerii
Apostolici, imprimis autem Paulini, ostendunt. Obstat quod Romanor.1. se Iudaeorum
quoque debitorem appellat. Resp. Gentium praesertim causa designatus erat Apostolus
Actor.13, et Galat.1.vers.16.2.vers.8. quanquam Iudaeis Euangelium quoque pro re nata
1395 annuntiavit.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.64]

Iureiurando etiam suam vocationem confirmat, quod vocatio Gentium tunc res noua
prorsus et aliena a Dei consilio censeretur, qui tanto tempore solos Iudaeos pro suo
populo agnouerat et res ista esset magni momenti. Quamobrem non videtur temere et
de re nihili sumptum a Paulo Dei nomen. Similis autem iuramenti formula est etiam
1400 apud eundem Paulum Romano. 9.vers.1. Ἐν χρίστῳ dupliciter vel in Christo, id est,
Christo linguam meam et mentem dirigente, et commouente: vel per Christum, id est,
teste Christo ipso, quem huius rei et meae vocationis et muneris testem produco. In
qua postrema sententia conueniunt docti interpretes. Quaeritur autem Num vero tunc
per creaturas iuretur, quum per Christum iuratur. Sed responsio facilis est. Non iurari,
1405 quia Christus non tantum est homo et creatura: sed etiam Deus. Deinde hic videtur
Christus potius testis, quam iudex produci. Testes vero possunt a nobis, vt a Prophetis,
appellari etiam mutae creaturae, nedum Christus. Addit denique in Fide, et Veritate.
Quibus verbis et eam doctrinam confirmat, quam Gentes docebat cum fidem appellat:
et animi sui synceritatem, cum huic fidei veritatem coniungit. His autem verbis breuiter
1410 comprehensa est veri pastoris definitio. Est enim is, qui in Ecclesia Dei legitime vocatus
docet fidem, id est, sanam doctrinam in veritate.i.sana conscientia et recto fine. Quam
definitionem confirmat Petrus 1. Pet.5.vers.2.3.4.

CAPVT II.

[p.65]

8 Velim igitur viros precari in quouis loco, puras manus attollentes absque ira et disceptatione.

1415 8 Velim igitur viros precari in quouis loco, puras manus attollentes absque ira et disceptatione. Hic versiculus varia capita complectitur, qua ad orationem pertinent, quaeque breuiter quidem sed commode Paulus hic tradit. Tria enim comprehensa sunt. 1 Quo animi affectu seu praeparatione orandum sit. 2 In quo loco. 3 Quo gestu. Sunt autem haec praecepta non Pauli, sed Dei. Itaque vox βούλομαι non priuatum quoddam humanae mentis commentum significat, ut nec 1. Corinth. 10. vers.1. sed praxin horum
1420 praeceptorum a se serio requiri docet his verbis Paulus, sine qua non potest probari, et Deo grata esse nostra oratio. Ac quod ad praeparationem (nec enim illotis manibus et impraemeditati ad Deum orandum debemus accedere) duo imprimis requirit a nobis, Sanctitatem siue puritatem vitae, et Fidem. Sanctitatem autem illam vitae designat et describit ab enumeratione partium, nempe a Manuum sanctitate et puritate, et a
1425 cordis charitate. Vult enim et manus nostras (id est, opera externa) esse sanctas, ut est Isai.1.vers.13. et corda ab omni in proximum ira et irritatione vacua, ut est Matth.6. vers.15.5. vers.24. Vera enim sanctitas tum externis, tum etiam internis operibus constat, et definienda est: et impium est, si quis vel animo vel opere ipso sceleratus et profanus ad Deum orandum accedat, sine animi poenitentia et relapscentia Psal.5.vers.6. Id quod
1430 etiam homines

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.66]

profani senserunt ut Hesiod. lib. 1. ἔργ. καὶ ἡμερ. et Plato, et ex Platone M. Tull. lib. 2. de Legibus. Videtur etiam haec sanctitas, quae vera est, hic esse opposita a Paulo omnibus illis externis ritibus, lotionibus, et carnalibus purgationibus, quae veteri Dei lege hominibus templum ingressuris praecipiebantur, de quibus agit Apostol. ad Hebr. 9. vers 10. et Moses Leuitici cap. 6. 13.15. 16.19. quibus ingens etiam cumulus a
1435 Phariseis additus erat postea per δευτερώσεις, ut apparet Mar.7.V.4. Quae lotiones antiquae a Deo praeceptae verae quidem animi vitaeque sanctitatis signa erant et figurae: earum tamen implementum et corpus in Christo habetur et confertur. Quanquam vero de publicis precibus hic agit Paulus: in priuatis tamen eundem animum sanctum et purum
1440 requiri certissimum est, et ostendit Christus. Matt. 5.vers.24. Est in canon. Nihil. et canon. Non mediocriter, quod est dictum Hieronym. De consecrat. distinct.5 Certum vero animi fiduciam, quae in gratuitis Dei promissionibus acquiescat, orandum esse, docet et Christus ipse Ioan.4.v.23, et Iac.1.v.6. et Paulus Romanor. 10.vers.14. quia vera precatio et Dei inuocatio est fidei effectus: quae cum animi haesitatione prorsus pugnat. Quae
1445 postea de certo quodam ieiunio, de lotionibus manuum addita sunt a Patribus, de quibus hic Chrysost. Hom. 7 ubi quosdam sollicitos fuisse notat de huiusmodi rebus: non modo legales, sed etiam Ethnicorum caeremonias, aut potius superstitiones reponunt nobis, et redolent, etsi animus sobrius longe ardentius Deum precatur,

CAPVT II.

[p.67]

quam satur et cibi plenus. Videndum iam est de loco, vbi orandum sit. Resp. vero
1450 vbique posse. Conuenit enim Paulo cum Christo Ioan.4. vers. 21. Quemadmodum enim
Deus non est acceptor personarum, ita nec locorum. Nam Domini est terra, et plenitudo
eius. Psal. 24. Videturque absurdum, vt Deus, cuius latissime per vniuersum orbem
diffunditur maiestas et potentia, vbique agnosci inuocari et coli non possit, vt est Malach.
1.vers.11. Obstat tamen quod est scriptum Deuter.12.v. 5, et 2. Chronic.7.vers.12.
1455 templum Dei a Solomone constructum eum fuisse locum, quem Dominus specialiter
elegerat, vt ibi inuocaretur. Itaque versus illud templum conuersus etiam in media
Babylone precabatur Daniel, vt ipse scribit cap.6.vers.10. Respond. vero pro tempore ita
constitutum a Deo fuisse, vt quanquam vbique inuocari posset nomen ipsius, sacrificari
tamen solum in templo Hierosolymitano tunc temporis fas esset, quia et caeremoniae
1460 tunc locum habebant, et gratia Dei nondum diffusa erat in omnes Gentes. Denique
hac paedagogia Dominus tunc volebat suos ad vnionem fidei et doctrinae exhortari,
prouocare, et adducere, et futuram libertatem sub Christo maiorem ostendere, qualis
etiam est. Ergo sublatum est illud locorumh vetus discrimen, vti nec iam cultus Dei in
sacrificiis hostiarum consistit. Quo fit vt vbique pie colatur et adoretur Deus, et vt illa
1465 sacrificia, quae hodie exigit, quae sunt gratiarum actiones, vbique terrarum illi offerri
possint. Atque eo praecipue per

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.68]

tinet hic locus Pauli, vt Iudaicum illud locorum discrimen sublatum esse per Euangelii
praedicationem intelligamus, et quae quantaque sit iam nostra per Christum libertas, per
quam et locorum et rituum seruitus nobis per Christum adempta est, cognoscamus. Neque
1470 tamen confusionem inducit vel inuehit in Ecclesiam Paulus, in qua iubet ipse vt omnia
τάκτως et ordine fiant, quasi iam nolit vllum esse communi totius Ecclesiae consilio
et delectu constitutum locum, in quem Christiani ad Deum precandum certo tempore
conueniant, seque adunent: sed vt sparsi, et, prout quemque feret animi impetus, orent
separati et disiecti. Hoc enim plane furiosum esset, et μανιώδες: sed religionem propter
1475 loca vllam animis nostris inhaerere vetat quasi locus ipse sanctiorem gratioremque
Deo nostram orationem efficiat. Quod superstitiosi homines, id est Papistae etiam
non hodie putant. Vnde ex hoc loco votiuae illae ad terram sanctam, et alia quaedam
Martyrum loca peregrinationes et preces merito damnantur, quae ea de causa
suscipiuntur a superstitionis, quod nescio quid maioris sanctitatis in illis locis, et ipsi
1480 quam Dominus pedibus suis calcauit, terrae inesse iudicant. Quod falsissimum est.
Si qua enim hodie est terra maledicta, est Iudaea: et huiusmodi cogitatio plena est
idololatriae et blasphemiae. Nec iuuantur huiusmodi superstitiosi homines exemplo
Naamani Syri, qui, vt est 2.Reg.5.terrae ipsius sanctae glebas quasdam et onera secum
apportauit. Illo enim tempore caeremoniae locum adhuc habebant, et extra terram a se
1485 delectam sibi sa

CAPVT II.

[p.69]

crificari Dominus nolebat. Quanquam aliquid in eo Naamani infirmitati concessum esse manifesto apparet, quod et sacrificat, et extra templum Dei. Mos autem iste visitationum monumentorum Martyrum, et terrae sanctae, votuarumque peregrinationum ex superstitiosa et nimia Martyrum veneratione primum ortus latius postea serpsit, et ex errore
1490 errorem produxit. Quam parum honorifice de Hierusalem loquatur Christus ipse apparet Matth.23.vers.37. dum eam homicidam Prophetarum appellat: et post eum Paulus, dum eam seruae et ancillae confert. Galat. 4. et sequens aetas, quae Apostolorum temporibus
1495 vicina fuit, idem sentiebat, quae ne monumenta quidem martyrum saepe norat. Sepultura enim eorum contenti, ut de Stephano docemur. Act. 7, et 8. venerationem istam, quae cum idololatria coniuncta est, mittebant: imo vero detestabantur et damnabant. Primum Helena Constantini Magni mater mulier superstitiosa et foemineo quodam zelo commota, terram, quam vocant, sanctam inuisit, non ipsius quidem terrae gratia, sed Christi causa et fidei suae ut verisimile est, magis confirmandae, quia fidem et soam et aliorum ipso
1500 aspectu rerum et monumentis passionis Christi (quae a Iudaeis Ethnicis, et quibusdam haereticis negabatur) et quae se dulo illa conquisiuit, confirmare voluit. Quanquam iam in eo peccatum est tamen, quod plus fidei de Domino cruci, clauis, et sepulchro, quam ipsi Spiritui sancto, Apostoli scriptis et Euangelistis tribuisse videatur. Sed post orbem Christianum factum supplicarunt superstitiosi ad Martyrum monumenta, ad

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.70]

quae concurrebant, tanquam augustiora quaedam loca, quod illic Martyrum, quorum
1505 fides Deo accepta fuerat, ossa iacerent. Sic Monica mater Augustini ex Affrica Mediolanum quotannis pergebat ad Geruasii et Protasii Martyrum sepulchra, quae tempore Ambrosii Episcopi eruta fuerant. Nec tamen ossibus et cadaueri ipsorum Martyrum hic honos tribuebatur primum, sed ipsi defunctorum tantum fidei: peccatum est in eo tamen, quia extra verbum Dei id fiebat. Quod ipsum etiam iam quibusdam in Ecclesia
1510 bonis viris displicuit, et Aërius extitit Constantini Magni seculo, qui omnia illa et merito quidem damnauit, quanquam ipse, quod iam communi errore haec recepta erant, tanquam haereticus propterea habitus est. Facit enim communis et receptus iam inter omnes error ius et confirmationem ut scribunt Iurisconsulti in L Barbarius D. de off. Praetor. Item Vigilantius tempore Hieronymi extitit, qui hoc totum superstitiosi cultus
1515 genus in reliquiis sanctorum colendis aperte idololatricum esse probauit. Error tamen obtinuit tum negligentia pastorum, tum quia homines suis commentis potius, quam ex verbo coelesti Deum adorare cupiunt. Inde furiosa aedificatio templorum consequuta, quae in diuorum honorem facta sunt, post annum praesertim 600. a Christo passo sub Iustiniano imperatore Constantinopol. homine iis superstitionibus insane addicto, ut
1520 apparet ex Procopii lib. de aedificiis Iustinia. Et post eorum aedificationem, eamque etiam sumptuosam et magnificam religio et veneratio iis addita est, post deinde ipse cultus Dei iis conclusus, aut alligatus, ut nulla

CAPVT I.

[p.71]

sacra legitima et Deo grata oratio extra ea fieri posse ab hominibus etiam Christianis
censeretur. Nec illa superstitio deffendi potest exemplo eorum, qui in sepulchrum Elizaei
1525 cadauer quoddam festinantes et coacti proiecerant. vt est 2. Reg.13.vers.21. Nam illi
cadauer Elizaei non coluerunt: deinde id coacti fecerunt. Demum nulla inde superstitio
nata dicitur ad sepulchrum Elizaei: sed tantum proptere fuit doctrina Prophetarum, quae in
animis hominum adhuc recens inhaerebat, confirmatio facta, et Deus ipse maiori honore
ab illius seculi hominibus cultus. Templum igitur in Ecclesiis Dei esse vtile quidem est:
1530 sed tamen nec sumptuosa, nec superstitiosa, sed quae ad capiendum populum sint satis
commode extracta, et quibus sanctitas nulla religioque ascribatur. Hoc enim est plane
superstitiosum et Iudaicum. Primum enim sine templis propriis fuit Ecclesia Christiana
tempore Apostolorum, et post eos etiam temporibus Iustiniani Martyris: falsa sunt enim
quae in Higinii et Sexti Romani. Episcoporum Epistolis de consecratione templorum in
1535 decretis et alibi extant. Sub Diocletiano primum apparet Christianos habuisse oratoria
quaedam, et πρὸς εὐκτηρίους οἴκους, vt vocat Eusebus lib. 9. Histor.cap.10. et Ruffi in
Histor. Ecclesiast. Templum igitur Christianorum imperatorum aetate et imperio demum
aedificari ceperunt, et oratoria dicebantur, quae si ampliora erant, Basilicae: nondum
autem ναοὶ aut ἱερά. Hae Basilicae etiam saepe a Caesarum nominibus, a quibus fuerant
1540 extractae, vocabantur, et denominabantur, vti Basuica Constantini Euag.libus 2.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.72]

cap.8, et3 cap.2. postea Apostolorum et Martyrum vocabulis nuncupari ceperant, in
quorum erant honorem et memoriam constructa Sozom. libus 6.cap 8.quanquam ea
Martyribus, non vt diis, fed vt hominibus, quorum memoriam colebant, consecrabant,
vti ait Augustinus lib. 22. de Ciuit. Dei cap.10. et saepe Martyrium ipsum fuit totius
1545 Basileae tantum pars quaedam cap.8. Demum eadem templa consecrari, dedicari, quibus-
damque ritibus sancta credi et fieri ceperunt. Quod ante Constantinum Magnum factum
et vsurpatum fuisse non videtur. Sed cum primus ipse in loco Caluariae templum Mar-
tyrum exaedificasset, postea ad maiorem, vt illi volebant, venerationem, sed potius ad
adulationem et ad morem Paganorum, profanatum illud est potius: quam dedicatum,
1550 et consecratum a quibusdam insulsis Episcopis, Sozomenus lib. 2.cap.26. et Eusebus
lib. 4. de vita Constantini. Quo scelere etiam pollutum est templum illud augustum,
quod Saluatori nostro Hierosolymis idem Constantinus extruxit. Hunc tamen morem
et exemplum secuti sunt postea alii Episcopi auide, non spectaro, si ex Dei verbo id
fieret, neque quid ex eo mali consequeretur: sed placuit aliis nouitas et ille ritus et
1555 inauguratio in Constantini templo iam vsurpota et probata a quibusdam, vt ab Eusebio
Caesariensi Rethoricoteris laudata. Itaque Basilius ipse Episcopus vir alioqui doctus,
ad Episcopi etad templi Basilicae consecrationem solenniorem et venerabiliorem alios
secum Episcopos conuocauit, vt tradit Sozomenus lib. 4.cap.13. Quod idem factitatum
fuisse in occidentalibus Ecclesiis, sed postea,

CAPVT I.

[p.73]

1560 apparet ex Epistolis Ambrosii. Demum certae caeremoniae sunt institutae, adhibitae, et
verba, et precationes, quibus sanctitas ipsis lapidibus inhaereret. Ita repetita et reposita
sunt in Dei Ecclesia, quae profani homines in dedicandis idoliis suis obseruare con-
sueuerant, de quibus agitur de Consecr. distinct.1. Caeterum illa iam dedicata templa
appellarunt augusto nomine ναοὺς, ἐκκλησίας ἱερὰ vt apparet ex Epistolis Sidonii
1565 Apollinaris. Quorum etiam templorum inter Christianos, vt inter Iudaeos, tres partes
constituerunt. Nempe Sanctum sanctosum, vbi est magnum altare Ἀγίον: et Sanctum
siue χόρον, vbi est chorus Sacerdotum canentium: Ναὸν, vbi est plebs. Sed quaesitum
est, versus quam mundi partem et plagam sit orandum. Respond. Siquidem verbum
Dei, a quo solo pendere debemus, spectemus perinde est, neque refert in quam mundi
1570 regionem conuersi precemur. Sin autem morem Papistarum, versus Orientem orant, et
eōdem etiam templorum suorum capita conuertunt. Vetus quidem Ecclesia etiam sub
Constantino liberior fuit, vt docet Socrates lib. 5. cap.22. Rationem Papistae affer-
unt, quod ad Orientem fuerit situs paradisi. Sed ex Ezechiel 8.vers.16.respondemus
damnatos esse a Deo, qui versus Orientem quadam religione ducti orarent, nec quia
1575 ibi primum paradisi collocauerat Deus, voluit templum suum eo vergere. Vrbs enim
Hierusalem versus meridiem. Templum autem, quod in monte Sion erat, ad Septen-
trionem situm fuit, vt apparet ex Psal.48. et Ezechiel.40. vers.2. Depique videntur
Papistae veteres Persas idolola

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.74]

tras imitari, qui praecise ad Orientem orandum esse docent, tantum abest, vt sit haec
1580 traditio Apostolica. Quod item idem Basil.sermon.2. de Batis. cap.8. in loco non sacro
mysteria non putat posse celebrari, fallitur et non videt vbi verbum Dei praedicatur,
ibi locum esse sacrum 1. Timoth.4.vers.4. Tertio loco ex ipso versu quaeritur. Quo
gestu sit orandum. De quo quia nihil est hoc loco diserte praescriptum, sed nec in toto
Dei verbo, intelligitur habere ea res liberas obseruationes, modo ne quod offendiculum
1585 aliis nimia affectatione vel dissensione praebeamus. Christus ipse et stans et flexis
genibus orauit, publicanus stans in templo precatus est, Luc.18.vers. 13.22 vers.41. In
Actis videmus positos genibus Christianos veteres saepe orasse Actor.7.9. et 20.Stantes
orant, qui spe promissionum Dei erigantur. Flexis autem genibus id faciunt qui, propter
peccatorum suorum sensum deiecti coram Deo humiliantur et prosternuntur. Quidam
1590 etiam prostrati orarunt, vt Elias 1.Reg.18.Nec in eo synodorum decreta magni esse
momenti ad stabiliendam pietatem existimemus, sed morem potius regionis, in qua
sumus, sequamur, modo ne sit in eo more et ritu aliqua idololatria apparens. De manibus
etiam quaesitum est, quo earum situ, et gestu sit orandum. Resp. Alii iunctis, alii supinis,
alii sublatis orarunt, vt docet Clemens Alexandr.libus 7. Stromata. Itaque totum hoc genus
1595 obseruationum et caeremoniarum liberum est. Et quod ait hoc loco Paulus, Attollentes
manus, metonymico dictum est. Nam signum pro re signata positum

CAPVT II.

[p.75]

est, vti Isai.1.vers.15. nimirum pro ipso cordis affectu, qui ad Deum erigi debet. Hic enim gestus fauorem animi designat, quo preces ad Deum nostras concipi debere significat Apostolus: non quod homines Christianos huic caeremoniae in precandon velit esse alligatos et astrictos. Denique quaeri etiam potest de tempore, quo preces concipi et fieri a Christianis debent. Res. Quod quidem ad priuatas, non tantum quotidie semel: sed etiam et bis et saepius in die fieri oportere, nimirum mane et vesperi, cum surgimus aut cubitum discedimus, vt omnes actiones nostrae a Deo incipiant et finiant. Id quod exemplo Daudis ita faciendum esse monemur Psal.55 vers. 18 et suo seculo in omnibus familiis factitatum scribit diserte hoc loco Chrysostomus. Quod autem ad preces publicas nulla fuit ante Christianos imperatores de eo lex in Ecclesia constituta, cum non auderent Christiani homines propter persecutiones libere conuenire. Post fancitam vero Ecclesiae libertatem toties orarunt, quoties ad audiendum Dei verbum, vel ad Sacramentorum participationem colligebatur Ecclesia, quia sine precibus nunquam dimittebatur coetus piorum, vti docent, et Iustinus Martyr et Tertullian.in Apologet. et Socrates lib. 5.cap. 16. Certis tamen horis non erant preces primum institutae, alligatae, et vinctae: sed creuit postea superstitio, et deuincta est certis horis orandi consuetudo et necessitas, etiam sine publico Ecclesiae coetu, et sine predicatione verbi Dei. Id quod docet Hieronymus ad Eustochium, adeo quidem, vt etiam sioe conuocatione Ecclesiae o

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.76]

9 Itidem et mulieres amictu honesto, cum verecundia et modestia ornare sese, non, cincinnis, vel auro, vel margaritis, vel pretioso vestitu.

mnibus pene diei horis preces publicae fieri decernerentur, diluculo, deinde tertia diei, id est, a luce solis exorta supra horizontem hora, post sexta, praeterea nona. Denique sub vespertinum diei tempus, Vnde illae horae inter Papistas dictae sunt Canonicae nempe 1.3.6.9. de quibus etiam meminit Clemens Stromat.libus 7. Sedulius, Cassianus, Beda et alii. Atque haec tota res magnam secum fuperstitionem primum traxit, et verum finem orationis, atque vim extinxit: atque in opinionem meriti, et satisfactionis conuertit. Denique Euchitarum errorem in Ecclesiam induxit, qui nihil, nisi precari, id est, demurmurare certa verba solebant, et in eo proram et puppim salutis collocabant, vti diximus. Haec nos omnia breuiter hic complecti voluimus, vt tanquam locus communis haberetur. Sequitur iam vt de decoro, quod non tantum in precibus, sed in congressionibus publicis et Ecclesiasticis seruandum sit videamus, quod sequentibus versiculis explicatur. 9 Itidem et mulieres amictu honesto, cum verecundia et modestia ornare sese, non, cincinnis, vel auro, vel margaritis, vel pretioso vestitu. Μερισιμὸς est, supra enim de viris egit, nunc autem de foeminis Christianis, quales eas in Ecclesia Dei esse et conuenire oporteat, vt ad rite orandum sint comparatae. Quo fit, vt hic de Christianarum mulierum officio et decoro duplici ratione et respectu Paulus agat. Nimirum quatenus sunt spectandae tum In sese, tum in totius Ecclesiae coetu.

CAPVT II.

[p.77]

Ac in sese debent esse Castae, et Modestae. Coetus autem Ecclesiastici ratione, Silentes,
1635 et Discentes. Primum igitur ait. Itidem, Nam ne se a consortio et com municatione
precum Ecclesiae excludi propter sexus infirmitatem, et maiora virorum priuilegia putent
mulieres Christianae, docet eundem illis aditum ad Deum patere, et eandem orandi
fiduciam dari, quam supra viris esse concessam ostendit. Deus enim suas promissiones
vtrique sexui communes proposuit: et tam dicitur Sara parens et mater fidelium mulierum
1640 quam Abraham fidelium virorum 1.Pet.3. Communis vtrisque Baptismus, Coena Domini,
Praedicatio Euangelii, fides, et gloria aeterna, quia vtrisque communis est imago Dei.
Ergo mulieres,vti et viros, orare, et Deum precari vult: sed tacitas, non autem in coetu
eas preces fundere et concipere. Vult autem Paulus eas esse in coetu Domini amictas et
vestitas Honestae, Verecunde et Modeste. Atque huic muliebbi cultui et ornatui opponit,
1645 Cincinnos et calamistros, Aurum et argentum, margaritas in vestibus, Pretiosum siue
sumptuosum vestitum. Denique opera bona ab illis requirit et efflagitat, quae opponuntur
omni impudicitiae, vanitati, ambitioni, fastui muliebri. Decent aurem maxime opera
bona foeminas Christianas. Ac primum similis est locus.1.Pet.vers.3.Tit.2 vers.2.Isai.3.
Dissimile videri potest exemplum et factum Estherae: Esth.cap.5 et Iudithae, quae se
1650 comit et ornat aliquid actura egregium, Respond. Non agi illic de precibus, nec de coetu
Ecclesiae adeun

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.78]

do:sed de marito rege, eoque infideli demulcen do: item de castris infidelium ingre-
diendis. Nec hoc ipsum exemplum satis est tutum imitari. Obstar etiam videtur cap.
24.Genes.vers.47. vbi annuli et ar millae dantur Rebeccae sponsae Isaaci Resp. Non
1655 ad lascium ornatum, sed vt esset pignus futuri coniugii, ista Rebeccae fuisse et missa
ab Abrahamo et donata. Certum autem est, etsi de mulieribus Christianis agatur hoc
loco: haec tamen praecepta etiam pertinere ad viros Christianos, quibus eo turpius est
comi lasciue, sumptuose et dissolute ornari quod sunt viri et mares. Nam etiam Ethnici
homines sic docent. Sint procul a nobis iuuenes vt foemina compti Fine coli modico
1660 forma virilis amat. et M. T.libus 1. De off.sic. Cum autem pulchritudinis duo genera sint,
quorum in altero venustas sit: in altero dignitas: venustatem muliebre dicere debemus:
dignitatem virilem. Ergo et a for ma remoueatur omnis viro non dignus ornatus: et
huic simile vitium in gestu motuque caueatur. Et paulo post. Adhibenda est praeterea
munditia non odiosa, neque exquisita nimis: tantum quae fogat agrestem et inhumanam
1665 negligentiam. Haec ille. Patres etiam scriptoresque Ecclesiastici veluti Tertullian. in
lib. de Habitu mulierum et Cyprian. in lib. de Cultu virginum nobiscum faciunt, qui
haec praecepta ad viros perspicue referunt. Idem in concilio Gangrensi cap.21. et est in
canon Parsimoniam distinct. 41. ne res noua aut nullius momenti esse censeatur. Idem
etiam statutum est aliis synodis veluti Laodicena.

CAPVT . II.

[p.79]

1670 Praeterea haec ipsa praecepta non ad solas mulieres, quae virginitatem vouent inter Papistas, et Nonnae dicuntur, pertinent: sed ad omnes et coniugatas et celibes, et viduas, quemadmodum praeclare hoc loco docet Chrysosto. et Gregor. Nazianzenus in lib. *περὶ γυναικῶν κεκαλωπισμένων*. Nam tempore Pauli nondum erant monasteria, nec istae virgines Vestales et Nonnae visae et natae. Hae enim cultus diuini corruptelae sub
1675 Vitaliano Pontifice Romano maxime receptae et probatae videntur, sub quo tria haec tanquam venena Christianae pietatis praesentissima nata sunt, et constituta, Monachorum coenobia erecta, Reges in Monachos detonsi, Scortatio quotidiana in statum sanctum canonizata. Quaesitum vero est de primariis mulieribus veluti reginis, principissis, duchissis et huiusmodi aliis primariis foeminis, vtrum ad eas quoque haec praecepta
1680 sint extendenda. Respond. Etsi discrimen personarum etiam in Dei Ecclesia habendum est, omnia tamen etiam in illis, si modum sunt Christianae, ad modestiam, et pudicitiam composita esse debent, quanquam illis multa concedi et possunt et debent pro ratione dignitatis, quae aliis priuatis et priuatorum mulieribus non sunt permittenda. Nam et Solomonis vxoris cultus sumptuosus ille quidem et magnificus describitur laudaturque
1685 Psal. 45. Denique haec eadem praecepta locum habent in mulieribus, etiam cum domi sunt, non tantum cum prodeunt in publicum, et conueniunt in coetu Ecclesiae. Perstringit autem Paulus breuiter omnem eum ornatum ascititium, qui est vel In i

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.80]

pso corpore nostro velut cincinni, vel Circa corpus, qualis est vestitus: cultus noster nimius quem damnat, siue ille sit nimius ratione Materie, veluti quia sumptuosior, vel
1690 Additae exquisitaeque lautitiae, venustatis, aut operae manus. Ad primum pertinet *ἱματισμὸς πολυτελής*. Palliola enim illa fere esle solebant sumptuosissima, magnique pretii, vt ex disputatione Hieronym. aduers. Iouinia. intelligitur, purpurea scilicet. Ad secundum membrum, et ad exquisitas lautitias vestitus pertinent ornamenta margaritarum, auri, et phrygionicae operae quae adduntur. Irem torques, armillae, annuli, etc.
1695 huiusmodi de quibus Tertullianus lib. de Habitu mulierum: et Cyprianus quoque. Et pulchra est veraque illa Plauti sententia in Mostell. scen.3.Act.1. Postea nequaquam exornata est bene, si morata est male. Pulchrum ornatum turpes mores peius coeno collidunt. Sed tamen, nequa hic superstitio nascatur, auri vsum prorsus non damnat Paulus, quemadmodum nec margaritarum: vti nec Petrus Palliorum. sed tantum nimiam in iis
1700 lasciuiam, arrogantiam, sumptum, fastum, immodestiaeque plenam cultus muliebris rationem et Christianis indecoram. Quanquam enim longe potius animi in muliere dissoluti aut superbi ratio habenda est, quam externi ornatus: tamen nec externus iste cultus, qui impudicitiam aut proteruiam redolet, maleque modestae mulieri et probae conuenit, tolerandus est. Ac de ea ipsa re sunt leges sumptuariae a Magistratibus Christianis
1705 ferendae. Quae luxu etiam

CAPVT II.

[p.81]

10 Sed (quod decet mulieres pietatem spondentes) operibus bonis.

1710 vetus Ecclesia in Synodis repressit. Oportet enim eo modo mulieres Christianas vestiri, quo interna earum pudicitia apparere possit, etiam infidelibus hominibus. Nam vt, et recte quidem, suo seculo est conquestus Chrysostom. quaedam mulieres ita exornatae ad templum et coetum Domini incedunt, et ad sacram Domini Coenam sumendam accedunt, vt illic potius saltaturae, quam Deum precaturae videantur. Nec vero iis prodest haec exceptio, Sic culta viro et marito meo placeo. Nec enim illae, vt lenoni marito placeant, debent studere: et quae sic exornata, aut fuco pigmentata incedit, certe naturam formamque, quam a Deo accepit, odit. Sed neque haec altera earum ratio est audienda, Sunt haec omnia ex τῶν ἀδιαφορῶν genere. Neque enim haec cum offendiculum cuiquam praebent, sunt adiaphora: sed damnata sunt, iisque est abstinendum. In summa cultum mulierum non damnat Paulus, modo sit Honestus, et Modestiae verecundiaque Christianarum mulierum conueniens et consentaneus. Et recte etiam docet Plutarchus lib. 6.Sympos.quaest.7. abstersionem sordium et spurcitiei a cultu inhonesto et sumptuoso differre. 10 Sed (quod decet mulieres pietatem spondentes) operibus bonis. Αὐτίθεις est. Fastui enim et superbiae, atque lasciuiae illi mulierum pompae superiori versiculo descriptae verum earum ornatum opponit, nimirum bona opera, id est, pro externo ornatu, vt loquitur Petrus, internum requirit qui in eo posi

1715

1720

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.82]

11 Mulier cum silentio discito cum omni subiectione.

1725 tus est, vt sit earum animus placidus et quietus, nullisque vitiis expugnari possit. Rationem autem addit ab officio ductam. Nempe, quod honesta et sancta opera vere Christianas mulieres et religionem profitentes deceant: non autem ille externus vestitus, quo pudor omnis ab illis proiectus et conculcatus videtur exulare. 11 Mulier cum silentio discito cum omni subiectione. Alterum et secundum de mulieribus Christianis praeceptum, quod ad Ecclesiae publicique coetus politiam et decorum pertinet, Ne in eo loquantur, sed sileant, et discant. Similis huic locus est. 1.Corinth.14.vers.34. Id quod etiam consilio Chartaginensi cap.95. constitutum est, referturque canon. mulier distinct. 23. quantumuis docta et pia sit ista mulier. Dissimilia tamen exempla videntur afferri posse. De Debora Iudic. cap. 4. et Olda mulieribus prophetissis 2.Reg. 22. versu 14. quae in Ecclesia docuerunt. Sed responsio parata est, illa nimirum exempla plane esse extraordinaria, itaque haec Pauli praecepta minime immutare. Affertur etiam illud quod Eusebius lib. 1.de vita Constantini scripsit, mulieres eligere e suo sexu solitas fuisse aliquas, quae eas docerent ne in publicis congressionibus conuenirent cum viris, quod Licinii imperatoris Rom. edicto, et lege in Syria simul cum viris congregari et conuenire vetabantur. Sed respondemus, Illud praeter morem Ecclesiae, et praeter Dei praecepta iussum esse a Licinio homine profano,

1730

1735

1740

CAPVT II.

[p.83]

12 Mulieri enim docere non permitto,

vt mulieres ipsae in coetu mulierum docerent, non autem cum viris ad preces et conciones conuenirent. Denique quod de Pepuzianorum haeticorum secta, et sententia dici posse videtur habet facilem responsionem. Voluerunt illi quidem, sed haeretici, mulieres
1745 esse posse? et presbyteridas in Ecclesia, et docere, et Sacramenta quoque administrare (id quod hodie Papistae ex Marcionitarum dogmate obstetricibus in casu necessitatis concedunt, vt nimirum paruulos baptizarent) Verum propterea ab omnibus orthodoxis sunt Pepuziani damnati, atque etiam Synodo Chartaginensi a. vt diximus, et meritissimo.
1750 Hoc autem praeceptum Pauli locum habet, dum sunt in coetu publico mulieres: non autem cum sunt domi suae, quia familiam suam instituere posunt priuatim, maxime si desit paterfamiliâs, et sint viduae. Nam tunc precari Deum, et docere suos liberos Dei metum, et possunt et debent. Requirit autem Paulus et silentium, ne vices loquendi sibi dandas esse putent mulieres, quanquam fortasse, modestiae causa primae, in Ecclesia
1755 loqui nollent. Deinde ab iisdem subiectionem postulat, ne putent aequum, vt propter maritorum suorum dignitatem et opes: vel propter etiam familiam suam ipsae saltem secundum Pastores et Ministros verbi Dei aliquod munus Ecclesiasticum gerant. Hoc enim illis prorsus interdictum est a Spiritu sancto. Huius autem prohibitionis variae sunt rationes, quas affert Paulus sequentibus versiculis. 12 Mulieri enim docere non permitto,

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.84]

1760 *neque auctoritatem vsurpare in virum, sed esse in silentio.*

neque auctoritatem vsurpare in virum, sed esse in silentio. Prima ratio quae explicatur hoc loco, a differentia, quae a Deo ipso constituta est inter vtrunque sexum virilem nempe et muliebrem, ducta est. Secunda vero a genere. Deus neque mulieres praeesse vult, neque docere, neque in viros auctoritatem vsurpare: At qui loquitur in Ecclesia siue
1765 praeest ea et docet, in viros sumit quoddam imperium et auctoritatem. Ergo mulieres loqui in Ecclesia neque possunt, neque debent. Nec obstat quod eas in Diaconatum alleget Paulus inf. cap. 5.vers.9. Nudum enim illae manuum ministerium praebent, Diaconis autem ipsis parent. Sed ex hoc loco de eo quoque inter quosdam disputatum est, Vtrum honestum sit mulieres regnare, id est, viris imperare, et summum imperium
1770 et ius in viros et mares obtinere. Id quod in Hispania, Anglia, Scotia variisque aliis regionibus locum habet. Cuius etiam rei extant exempla in Semiramide Assyriorum regina, Candace Ethiopum Act.8. vers.27. Cleopatra Aegyptiorum sub Augusto, et Zenobia fortissima muliere sub Adriano imperatore (cuius Zenobiae imperio etiam multae Ecclesiae Christianae paruerunt. In populo autem Dei nihil quicquam tale habemus, siue
1775 Iudaicum siue Israëliticum regnum spectetur. Nam quod de Athalia potest afferri 2. Reg. 11. facile diluitur: fuit enim vsurpatio et inuasio iniusta regni ea Athaliae dominatio: non autem regnum et potestas legitima cui populus lubens assentiretur vt postea apparuit. Quare

CAPVT II.

[p.85.]

1780 uste quoque illa a summo sacrificatore loiada de regni solio deturbata et deiecta, est, atque
etiam propter vsurpatum regnum necata. Quod de Amazonum regno commemoratur,
primum vt fabulosum non fuerit (quemadmodum omnino fabulosum non putant Arrianus,
et Q Curtius quique res gestas Alexandri Magni scripserunt) tamen praeter rerum naturam
constitutum est illud regnum, et in virilis sexus apertam contumeliam. Quid enim magis
1785 portentosum et monstrosum et a muliebris ingenii mansuetudine alienum, quam videre
armatarum mulierum exercitum contra viros concurrentem: ac latissimam quandam
terrae plagam cernere, quae omnino viris et maribus careret. Itaque videntur illae contra
ipsam foeminei sexus vel potius humanam naturam pugnassee, et auxilium, quod a
Deo optimum et praestantissimum paratum est mulieribus, nempe maritos reiecissee.
Vnde prorsus breuique tempore tota illa Amazonum gens deleta est. Sed ad propositam
1790 quaestionem reuertamur. Quanquam vero Isai.3. vers.II. pro magno Dei maledictionis
signo positum legimus, quod pueri et mulieres imperium in aliqua gente obtineant:
tamen illud ipsum non. est perpetuum. Saepe enim et pueri reges, velut Solomon et
Iosias, sanctissime et felicissime regnarunt, fuitque eorum imperium omni bonorum
genere a Deo cumulatum. Idem de mulieribus quibusdam, et earum imperio dici potest,
1795 quibus Dominus mirum in modum benedixit, vt ex variis historiis apparet. Certe de
illustrissima regina Angliae Elizabeta, quae nunc felicissime regnat, dici potest, nihil
terrarum orbem vidisse.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.86]

vnquam illius regno felicius et optabilius. Sapientertamen sibi consuluisse videntur
ii populi, qui legibus suis et publico iure cauerunt, ne inter se, et in sese foeminae
1800 dominarentur, summumque ius et imperium haberent, si genus ipsum muliebre cum
virili conferamus, quia ad multa munia, quae regni administratio requirit, sunt illae
minus propter sexus sui naturam et imbecillitatem aptae et inhabiles quale est praeesse
exercitui, ius dicere in publico sedentes. Quae certe res dedecet prorsus muliebrem
verecundiam. Vnde iure ciuili Roman. L. mulieres D. de Regul. Iuris mulieres a virilibus
1805 muneribus et officiis administrandis recte arcentur: qualia sunt etiam quae in publico
exerceri debent. Et illud est August. libus 1. de Nupt. cap.9. Nec dubitari potest
viros potius foeminis, quam foeminas viris principari. Vnde non potest mulier esse
Roman. imperatrix et regina, et cum Athalia in Iudaea et Irene mater Constantini tertii
imperium Constantinopoli. gerere voluit, vtraque omnia subuertit, Idolorum cultum in
1810 Dei Ecclesiam inuexit, et haec Saracenis Roma. imperium lacerandum obiecit. Vnde et
Carolus Magnus fuit tunc temporis in Romanum imperium asciscendus in Occidente: et
Nicephorus in Oriente. Vbi autem inferiores iurisdictiones quales Ducum, Comitum,
Baronum, Castellanorum, sunt patrimoniales, vt in Gallia, illae a mulieribus haberi et
possideri possunt, meo quidem iudicio, quia non sunt summa imperia istae dignitates,
1815 et officia: sed tamen ab iisdem mulieribus nec possunt, nec debent hae iurisdictiones
exerceri: sed a viris per eas delegatis. Quan

CAPVT II.

[p.87]

13 Adam enim prior formatus est, deinde Eua.

quam hoc omnino perperam et pessime receptum est vsquam gentium, vt sit iurisdictio vlla pars patrimonii, et reditus nostri ac dominii, sed tam late patet et grassatur in omnia auaritia, vt etiam res sacratissimas, qualis est Magistratus, fecerit patrimoniales et in censu numeret : non autem virtuti et doctrinae eorum, qui sunt capaces eorum munerum, tribuat. Vide quae scribuntur can. Mulierem 33. quaest.5. de hoc argumento. 13 Adam enim prior formatus est, deinde Eua. Αἰτιολογία est saperioris sententiae ab ordine naturali ducta, quem Dominus Deus inter vtrumque sexum constituit rerum initio, et statim ab ipsa vtriusque creatione. Is autem fuit, vt pareret mulier. Vir autem caput et superior esset. Id quod ex ipso ordine creationis apparet. Adam enim, qui est mas et vir, prior creatus est. Eua autem, quae est foemina, posterior. Sed tamen eodem die vt docetur tum Genes. cap.I.vers.27. tum 2.vers. 18. Non tam autem ex natiuitatis ordine Paulus argumentatur et probat virum superiorem esse: quam ex fine creationis mulieris. Nam creata est foe mina, vt esset viro in adiutorium, et ad eum, tanquam suum propriumque finem respiceret. Quae autem ad finem aliquem destinantur illique subseruiunt, sunt eo fine minora, inferiora, ac illi subiecta. Id quod verum esse ratio omnis et naturalis et Philosophica docet. Nam alioquin a solo natiuitatis et productionis tempore, et ordine ratio ducta nihil efficit et concludit. Pisces enim

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.88]

1835 *14 Et Adam non fuit seductus: sed mulier seducta, causa transgressionis fuit.*

herbae, sydera et reliquae omnes creaturae, quae homini subiiciuntur ex Dei praecepto Psal. 8.praeferendae tamen homini essent contra mentem et Christi, et Pauli. Omnia enim propter hominem facta sunt, etiam Sabbatum ipsum: non autem homo propter Sabbatum. 14 Et Adam non fuit seductus: sed mulier seducta, causa transgressionis fuit. Alterum argumentum a causa tum efficiente, tum incurrente sumptum. Efficiens igitur causa est Dei praeceptum et voluntas, quae eam mulieri poenam inflixit. Incurrens autem, transgressio mulieris, propter quam talem poenam merita est et huic seruituti et subiectioni addicta. Aequum enim fuit, vt quae seipsam regere non potuit, alterius consilio et imperio regenda subiiceretur a Deo. Est autem subiecta viri imperio et potestati, vt est Genes. 3. Quanquam autem illud Mosis proprie pertinet ad virum et mulierem coniuges inter se: non autem vt quilibet viri in quaslibet mulieres imperium sibi arripiant:tamem ex eo intelligitur, in quem gradum viri supra mulieres euecti sint a Deo. Propter transgressionem autem mulieris facta iam est durior et seruilius mulieris conditio, quae ad virum tantum suum tanquam ad suum finem tunc spectabat. Sed nunc aerumna et iugum additum est huic seruituti, quae prius erat omnino et liberalis et voluntaria. Nunc enim dura est, etiam cum est ad virum et maritum proprium. Ex quo

ipso apparet Deum et confirmasse priorem subiectionem, et eam propter

CAPVT II.

[p.89]

15 Seruabitur tamen liberos gignendo, si manserit in fide, ac charitate, et sanctificatione cum modestia.

1855 peccatum effecisse duriorem et austeriorem. Valde autem notandum est, quod ex verbo
sedacta colligit Bernard. sermo. de Duplici Baptis. his verbis, Serpens ô Eua decepit te,
non impulit, aut coegit, mulier tibi, ô Adam de ligno dedit: sed offerendo, non vtique
violentiam inferendo. Neque enim potestate illius, sed tua voluntate factum est, vt eius
voci plus obedieris, quam diuinae. 15 Seruabitur tamen liberos gignendo, si manserit
in fide, ac charitate, et sanctificatione cum modestia. Hypophora est quae magnam
1860 consolationem tamen continet, ne se prorsus spe salutis orbatas esse mulieres existiment.
Id quod illis potuit in animum incidere, vel nobis etiamipsis, dum eas esse nobis tanti
causas mali audimus. Per eas enim factum est, vt vniuersum genus humanum siue virile,
siue etiam muliebre periret. Ergo prorsus salutis exortes videbantur. Sed contra Paulus.
Hanc ipsam poenam transgressionis, et hanc in coniugio subiectionem mulierum docet
1865 in ipsarum commodum et salutem cedere mira Dei sapientia nimirum, qui e tenebris
lucem eduxit, vt est 2. Chorph. 4. vers. 6. Sic conuertit hoc suum in eas iudicium
Dominus in earum ipsarum consolationem et salutis viam, dum hanc subiectionem erga
maritos vocationem earum propriam esse statuit. In quo illud primum est obseruandum
vocem διὰ non denotare hoc loco causam efficientem: sed mediam tantum, per quam,
1870 tanquam per iter a Deo demonstratum, est illis

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.90]

pergendum et progrediendum. In quo peccant Papistae et Pelagiani, omnesque Operistae,
et quidem grauiter, qui salutis nostrae causas in nostris operibus quaerunt et constituunt.
Quid enim de viduis, quae nullos liberos vnquam susceperunt: de virginibus, et iis etiam
quae cum sint coniuges, nullos liberos tamen pepererunt, futurum esset (vt recte hoc loco
1875 Chrysostom. animaduertit) si salus mulierum ἐκ τεκνογονίας tota pendet? Certe saluae
non fierent. Sed et Thomas Aquinas hic delirat, dum laudes virginitatis et celibatus
cum hoc Pauli dicto conciliare, et placare nititur, quod cum illis aperte et perpiscue
pugnat. Ergo hic vocatio et munus mulierum describitur etiam in eo ipso, in quo poenam
sui peccati sentiunt. Est autem, vt liberos non tantum suscipiant et gignant: sed vt
1880 educeant, curent, et onera illa primae liberorum nutritioni, scerte quidem molestissima,
lubentes volentesque deuorent et suscipiant. Τεκνογονίας enim hoc loco non tantum
parturitionem ipsam mulierum significat: sed quicquid illi adiunctum est, et imminet
iustae matrum curae, vt liberi editi educantur. Vnde merito matres puerperae damnantur,
quae filios, si possunt, suos non alunt, de quo Plutarchus in lib. de Liberorum Educatio.
1885 et dictum Gregorii in canon. Ad eius distinct.5. Mille quidem sunt taedia, quae contra
Iouinia. enumerat Hieronym. tam minutim, vt ipse puerpera fuisse aliquando videatur,

qui tamen perpetuo vixit celebs. Mille etiam dolores et molestiae non tantum leuiter degustandae: sed diutissime deuorandae, tum in partu, tum post partum. Quae tamen omnia si libenti et grato animo de

CAPVT I.

[p.91]

1890 *F IDVS est hic sermo, Si quis Episcopatum apperit, praeclarum opus desiderat.*

1895 uorat, atque suscipit mater, Deo grata est, et in sua vocatione incedit: ad trimatum autem vsque lex Ciuilis iubet vt mater ipsa alat liberos suos, eosque praecipue curet. Sed addit Paulus alias quoque virtutes, quas esse necessarias ostendit, vt mulier Deo placeat, quarum aliae communes illis sunt etiam cum viris, nempe Fides, et Charitas: aliae illarum
1900 propriae, Sanctificatio, et Modestia. Quae enim virtus nos Deo commendat est fides. Illa enim nos et deducit ad Christum, et cum eo coniungit. Illa charitatem quoque gignit, extra quam nihil a matribus ipsis fieri Deo gratum potest, quia si inuitae, repugnantes, et coactae potius officium faciunt, quam ex charitate, displicent Deo. Sanctificatio, quam requirit a mulieribus, non est tantum generalis omnium vitae actionum ad Dei voluntatem conformatio 1.Thess. 4. vers. 4. sed maxime sanctimonia quaedam corporis, qua se vxores et mulieres ab omni turpitudine, immunditia, et lasciuias puras conseruant, quae impudicitiae opponitur: et alio nomine dicitur castitas. Modestia, luxui et sumptuoso illi cultui, de quo superius dixit, opponitur. CAP. III. FIDVS est hic sermo, Si quis Episcopatum apperit, praeclarum opus desiderat. Transitio est. Postquam enim de
1905 pastorum of

AD I. PAVL. AD TIM.

5 CAPVT . IIII.

[p.180]

S PIRITVS autem diserte dicit fore vt posterioribus temporibus desciscant quidam a fide, spiritibus deceptoribus attendentes, ac doctrinis daemoniorum.

explicatur fere in articulo, Sedet ad dexteram Dei Patris quae cum sit ex Catechismis notissima, et ab aliis copiosissime explicata, maxime propter infoelices istas de Coena Domini controuersias, et de vbiquitate corporis Christi, idcirco nos eam hic omittimus.
1910 Studemus enim breuitati. CAP. IIII. SPIRITVS autem diserte dicit fore vt posterioribus temporibus desciscant quidam a fide, spiritibus deceptoribus attendentes, ac doctrinis daemoniorum. Transitio est, per quam a contrario superiorem doctrinam non tantum illustrat: sed etiam confirmat et commendat, ne verbi Dei praecones segnes sint in ea tuenda et conseruanda, cum aliquando futurum esse audiant, vt misere corrumpatur
1915 et labefactetur, pessimaeque superstitiones pro ea in Ecclesiam inducantur. Similis

locus et admonitio fit a Paulo Actor.2o. vers.29. a Ioanne 1. Epist.2.vers.19. a Petro 2. Epist.3.vers.3. et a Iuda Thaddaeo Apostolo, vt apparet ex ipsius Epist. vers.4. Neque eo magis terri debemus: quod fit a pluribus ista admonitio: sed potius eo diligentius cauere nobis, et prospicere ne decipiamur: minusque offendamur oportet, cum huiusmodi haereses obrepunt, quas fore iampridem spiritus Dei praedixerat. Duo vero quaedam praecipue sunt hic obser

CAPVT . IIII.

[p.181]

uanda, 1 Quanti momenti sit haec praedictio. 2 Quid contineat. Magni enim esse momenti ex eo apparet, quod πῶς, id est diserte et praecise a Dei spiritu praedicta fuit, et reuelata. Etsi enim omnium eorum, quae Paulus annuntiavit, Spiritus sanctus est author: hanc tamen tanquam specialem quandam prophetiam et admonitionem vtilem futuram Ecclesiae manifestavit, et observari voluit Spiritus sanctus. Quaeri vero potest, vbi hoc praedixerit Spiritus. Respond. Alium librum, et alium locum, quam hunc ipsum, non esse quaerendum. Satis enim est hanc fuisse prophetiam, quae Paulo et Ecclesiae reuelata fuerit. Nec enim fuit Paulus mendax: sed Dei propheta: et de his rebus, vti de aliis multis, Dei voluntatem compererat quemadmodum apparet ex 2. Tess.3. Non posset fortasse prima fronte haec doctrina, quae hic a Paulo damnatur, vti Daemoniaca, et hypocrisis plena, tanti esse momenti videri, cum de cibis tantum agat, et matrimoniis. Respondeo tamen cum hac ratione verae sanctitatis definitio, et cultus Dei natura prorsus peruersa fuerit, et in meram non modo superstitionem, sed impietatem vel hypocrisin conuersa, merito detestandam et periculi plenam dici et damnari. ouu emm huiusmodi sententiae inter Christianos obtinent, iam rebus externis alligatur vera sanctitas, nimirum ciborum et coniugii continentiae. Deinde hac ratione censetur Deus melius coli. Demum hac fenestra semel patefacta certatim homines ex ingenii sui vanitate in ἐθελοSonσκάας ruunt, et Deum ex sui animi commentis colunt: non autem amplius ex sacrosancto ipsius ver

CAPVT . IIII.

[p.181]

uanda, 1 Quanti momenti sit haec praedictio. 2 Quid contineat. Magni enim esse momenti ex eo apparet, quod πῶς, id est diserte et praecise a Dei spiritu praedicta fuit, et reuelata. Etsi enim omnium eorum, quae Paulus annuntiavit, Spiritus sanctus est author: hanc tamen tanquam specialem quandam prophetiam et admonitionem vtilem futuram Ecclesiae manifestavit, et observari voluit Spiritus sanctus. Quaeri vero potest, vbi hoc praedixerit Spiritus. Respond. Alium librum, et alium locum, quam hunc ipsum, non esse quaerendum. Satis enim est hanc fuisse prophetiam, quae Paulo et Ecclesiae reuelata fuerit. Nec enim fuit Paulus mendax: sed Dei propheta: et de his rebus, vti de aliis multis, Dei voluntatem compererat quemadmodum apparet ex 2. Tess.3. Non posset fortasse prima fronte haec doctrina, quae hic a Paulo damnatur, vti Daemoniaca, et hypocrisis plena, tanti esse momenti videri, cum de cibis tantum agat, et matrimoniis. Respondeo tamen cum hac ratione verae sanctitatis definitio, et cultus Dei natura prorsus peruersa fuerit, et in meram non modo superstitionem, sed impietatem vel hypocrisin

1955 conuersa, merito detestandam et periculi plenam dici et damnari. ouu emm huiusmodi sententiae inter Christianos obtinent, iam rebus externis alligatur vera sanctitas, nimirum ciborum et coniugii continentiae. Deinde hac ratione censetur Deus melius coli. Demum hac fenestra semel patefacta certatim homines ex ingenii sui vanitate in ἐθέλοSonσκάας ruunt, et Deum ex sui animi commentis colunt: non autem amplius ex sacrosancto ipsius ver

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.104]

1960 bo: quae res omnis impietatis proculdubio fons est ac origo Coloss.2. Magnopere igitur huiusmodi doctrinae venenum nobis cauendum esse satis docent haec Pauli verba, per quae eam vocat, Defectionem a fide, Daemoniorum doctrinam, vti etiam Iacobus 3.V.15. docet eam esse plenam hypocriseos, et Conscientiam cauterio infectam afferre. Alterum caput huius disputationis rem ipsam explicat, et Causam huius doctrinae, et Tempus et
1965 Doctrinam ipsam siue illius dogmata. Causa vero huius doctrinae est multiplex, quaedam Superior, Spiritus deceptores, et quaedam inferior Defectio a fide, et Hypocrisis, malaque hominum, tum Docentium, tum Discentium conscientia. Vocat autem hic Paulus spiritus non homines quidem horum dogmatum et errorum praecones et ministros: sed Sathanam ipsum, et illius Angelos, quos postea Daemones nominat, quia illi sunt et flabella et
1970 et auctores verae doctrinae corrumpendae, ne homines ad salutem perueniant. Praeterea qui haec venena spargunt, etiam spiritum iactant, sed ille est spiritus vertiginis et erroris, cui Dominus ad puniendum nominis sui contemptum dat efficaciam. Hi igitur spiritus dicuntur πᾶνοι, id est, non tantum deceptores, sed etiam seductores, quia nos a recta via, cui iam insistebamus, et in qua iam incedebamus, deflectunt, id est, a verbo Dei
1975 abducunt, cui vni tanquam soli veritatis columnae est acquiescendum: quod plus est, quam nos adhuc veritatis ignaros decipere, et in errore confirmare. Ex parte autem auditorum causa quoque no

CAPVT IIII.

[p.185]

2 Per hypocrisin falsiloquorum, quorum conscientia cauterio resecta est.

tata est, nempe defectio a fide, et a sana doctrina. Doctores igitur appellat δαδολόγες:
1980 Eorum enim doctrina est falsa, et contraria verae et sanae doctrinae. Discipulos autem vocat ἀποστάτας et homines leues, qui veritatem iam perceptam facile deserunt, qua sunt ingenii vanitate. Omnis ergo mali istius et ruinae fons et origo ex eo est, quod homines a verbo Dei desciscunt, et deficiunt ad vana animi sui figmenta scilicet, et ad impias suggestiones Sathanae, quibus attendunt. Dixit enim attendunt. Est autem
1985 attendere diligentem animi curam et operam ponere, et non perfunctorie vel leuiter aliquid degustare: quod statim deseras: sed magno studio et diligenti nosse, perquirere, et ediscere. Sunt autem homines nouarum rerum et blasphemarum audissimi naturâ: sed imprimis ii, qui huiusmodi doctrinae attendunt. Tempus quoque designauit Paulus, non quidem tempora omnium nouissima: sed tantum posteriora. Quod notandum est, vt

- 1990 eo magis intelligamus, vtrum istum Pauli dictum ad Papistas pertinere possit, de quo seq. versiculo agatur. 2 Per hypocrisin falsiloquorum, quorum conscientia cauterio resecta est. Ε'πεξεσγασία, Operose enim et diligenter Paulus singula notat, quae in ipsis haereseon authoribus sunt obseruanda, vt eae sint nobis magis detestabiles, et earum causae magis turpes et foedae appa reant. Itaque obseruanda sunt encomia, quae istius doctrinae
- 1995 authoribus hic a Paulo tribumntur. Tri buit igiturhis, Hypocrisin, et Conscientiam cau

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.184]

- teriatam istis inquam, authoribus haereseon, quos δαδελόγος quoque appellat. Hypocrisin hic quidam referunt ad eorum doctrinam, qui variis superstitionibus et caeremoniis verum Dei cultum corrumpunt. Hunc enim praetextum accipiunt haeretici et impostores homines, quo melius mendacia sua tegant, vt est Coloss.2. vers.23. nimirum quod
- 2000 augustiorum, sanctiorumque Dei cultum inducere se iactent et cogitent. Itaque in eorum ἐθελοθησκεία et superstitioso cultu apparet et humilitas, et abstinentia quaedam macerarioque corporis maior quam in reliquis hominibus. Et quanquam pessima conscientia praediti sunt, neque sint ipsi sibi conscii se quod agunt, propter Dei gloriam agere: hunc tamen fucum et praetextum purioris et sanctioris Dei cultus, clamorissime obtundunt.
- 2005 Sic quidam vocem hanc explicant. Alii hypocrisin ad impudentem potius audaciam, qua vtuntur, referunt, cum eo hominum genere nihil sit magis effrons et impudens. Id quod etiam docet Paul.2. Timoth.3. Mihi vero videtur Paulus hic tria complexus esse, nempe 1 Doctrinam ipsam. 2 Mores. 3 Internum affectum animi. Sanae, doctrinae opponitur tum quod supra dixit eam doctrinam Diabolicam esse: tum quod hoc loco vocat istos
- 2010 εαδολόγος, vel δαδολογίας; vt alii legere malunt hoc loco. Moribus sanctis opponit Paulus istorum hypocrisin, vti fere in scriptura opponi solet. Interno animo affectui recto et pio, qualis in veris doctoribus inest, opponit Paulus conscientiam eam, quam cauterio notatam et infectam

CAPVT MIII.

[p.185]

3 Prohibentium contrahere matrimonium, iubentium abstinere a cibis, quous Deus creauit ad participandum cum gratiarum actione, fidelibus, et iis qui cognouerunt veritatem,

- 2015 vocat, id est, non sanam, et rectam. Haec autem docent haeticorum hoc loco descriptorum neque esse sanam doctrinam, neque sanctos mores neque rectum animi affectum in suis illis commentis tradendis, quicquid illi tamen contra praetendant et praetexant, vel persuadere conentur. Cauteriatam vero conscientiam quam appellet Paulus varie etiam quaesitum est. Alii enim interpretantur putrem, et morbidam: alii nullam, vt pote quae
- 2020 iam perdita prorsus et excisa sit, vt sunt ea, quae cauterio ambusta sunt: alii vexatam et perpetuo Dei iudicio tanquam cauterio quodam ssibatam fluctuantem, et afflictam, atque ipse hanc postremam interpretationem sequor. Nam nulla non inest in iis conscientia, cum eam cauteriatam esse dicat Paulus, non autem deperditam. Putris quidem est, id est,

male sana, sed quae sunt putria non sunt huiusmodi, vt nihil plane sentiant et omnino
 2025 emortua sint. Hic conscientiam explicat Paulus, quae assidue iudicio Dei voxetur et
 torqueatur propter malum testimonium et hypocrisin, quam simulat, et propter finem
 pessimum, propter quem istos errores propagat, cuius ipsa sibi testis ac conscia est, vt
 quae sit ἀυτοκατακριτὸς vt idem Paul. loquitur Tit.3.vers.10. 3 Prohibentium contrahere
 matrimonium, iubentium abstinere a cibis, quos Deus creauit ad participandum cum
 2030 gratiarum actione, fidelibus, et iis qui cognouerunt veritatem,

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.400]

Εξήγησις, Rem enim ipsam et doctrinam illam falsam iam explicat. Duae autem illius
 species enumerat, nempe Ciborum prohibitionem, et Coniugii, siue quod illae tun-
 cipraecpue subnascerentur: siue quod primae. Certe ex iis duabus rebus superstitiose
 interdictis infinita postea aliarum superstitionum scaturigo et congeries vel genera sunt
 2035 nata, et inducta. Magno vero nostro bono explicatio harum haerescon et diabolicae
 doctrinae a Paulo particularis addita est, ne vlli, ac ne haeretici quidem ipsi, generalem
 illam falsae doctrinae descriptionem a Paulo propositam a se detorquere, et in alios
 torquere poslent, essetque incertum, quinam hic designarentur a Tiritu sancto. Huius
 autem prohibitionis meminit Epiphan. in Collyridianis, vbi etiam tertium caput addit,
 2040 nempe Mortuorum adorationem siue cultum. Meminit etiam Socrat.libus 2. cap. 43.
 Eusebus lib. 5, Histor. Eccles. Hic autem notandum est a Paulo non certas quasdam
 personas, sed doctrinam potius ipsam notari, quae vel, In vniuersum, vel In parte Cibos
 et coniugia prohibet, atque in earu rerum abstinencia cultum Dei et partem pietatis atque
 sanctitatis vitae nostrae constituit. Id quod prorsus cum verbo Dei pugnat. Ac plures
 2045 sunt sectae, quae his Pauli verbis damnantur. Primum, quae in vniuersum damnarunt ea
 quae hic commemorantur, et quae nobis concessa esse Deus voluit. Deinde, quae non in
 totum, sed ex parte tantum haec ipsa prohibuerunt, de quibus et hic doctissime Cal. et
 nos in lib. Augu. de Haeres. ad Quodvultdeum diximus. Manichaei

CAPVT III.

[p.189]

igitur comprehenduntur, Encratitae, Cataphryges, Montanistae, qui omnes in hac parte
 2050 Pythagoreorum delirio fascinati sunt. Sed et Priscillianistae quoque, vt ait Bernard.sermo.
 66. in Cant. Deinde Papistae ipsi, qui eadem ista tantum ex parte, non autem in totum,
 vt illi priores haeretici, damnarunt, quos hic notat Paulus: quanquam cibos omnes
 nemo vnquam prorsus et in totum prohibuit, propterea quod sine his vita haec corporis
 sustentari non potest. Sed ex cibis, alii negant concedi Christianis hominibus Carnes, vt
 2055 Manichaei, alii vinum, vt Encratitae. Atque hae prohibitiones habent speciem magnae
 humilitatis et corporis macerationis: sed tamen cum sint ἐθελοθρησκείαι et Dei cultus
 in illis statuatur, sunt diabolicae et in Deum ipsum blasphemiae superstitiones, quae sunt
 omnino ex Dei Ecclesia profligandae, vt docet Paulus Coloss2. et Tit.1. vbi de iisdem
 rebus agit. Ac de quadam ciborum differentia et distinctione, non ea quidem, quae postea
 2060 ab haeticis et Papistis inuecta est, et de qua Paulus hic vaticinatur: sed quae ex Mosaica
 praeceptione defendebatur, vt apparet Leuitic. 20.V.25. et Deut. 14.iam tunc contentio

et certamen erat in Dei Ecclesia, vt docet Paulus Rom.14. vers.3. 1.Cor. ISrrennej, et
27. vt de futuro super his rebus maiori errore, peste ac pernicie periculosiore fuerit
operaepretium Ecclesiam moneri. Neque vero quod inter detestandos haereticos hic
2065 censentur, qui ciborum vsum prohibent, facit, vt ingluuies, crapula, luxus et intemperies
probetur. Nam nec eo pertinet haec prohibitio ciborum vt sobrie non viuatur:sed vt ne in
his rebus

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.180]

pars cultus Dei censeatur posita: nec quod addit Paulus, eos nobis a Deo concessos esse,
aliter intelligendum est, quam vt iis, conseruata moderatione et temperantia Euangelica
2070 et Christiana, vtamur. Cauendum enim est, ne crapula et cibis grauentur corda nostra, vt
docet Christus ipse Luc.21.vers.34. Sic hunc locum explicat quoque August. lib. contra
Adimantum Manich. cap. 14. Et aliud est prohibere cibos, aliud autem mtenperantiorem
eorum vsum damnare, quod etiam nos facimus ex Dei verbo. Sed neque ieiunia quoque
tolluntur et abrogantur, quorum vsus frequens fuit in Ecclesia Dei, atque vtinam inter
2075 nos esset frequentior et religiosior eorum observatio, cum ab Ecclesia ex iustis causis
publice indicuntur. Aliud enim est cibos ex superstitiosa opinione damnare, et in eorum
delectu et vsu regnum Dei collocare, quod facere vetat Paulus et hic et Rom. 14 vers.17.
aliud autem iis ad tempus abstinere tantum ad comprimendam carnis lasciuia, quae
nimio pastu, tanquam ferox equus, superbit, et furit. Itaque ieiunia non damnantur hoc
2080 loco a Paulo. Sic August aduersus Manichaeos lib. 6. contra Faustum cap.8, et 3o,
cap.5. Sic Bernar. sermo. 66. in Cant. qui plane cum hoc loco conuenit, et huius loci
Pauli interpret est optimus. Hanc autem esse haeresin, et diabolicam doctrinam variis
argumentis et rationibus probat Paulus: sed imprimis a fine, propter quem cibi a Deo
creati sunt. Duplex quidem erroris genus hic a Paulo propositum est, vnum de cibis:
2085 alterum de coniugio:tamen hoc primum solum persequitur,

CAPVT IIII

[p.187]

et refutat : alterum praetermittit, quod hoc malum nondum vicinum esse praeuideret
Paulus. Sed apertissime in Epist. ad Hebr. cap.13.vers.4 ref atatur, et iugulatur iste
error de prohibitione coniugii. Etsi vero praecipuus confutationis locus a fine ducitur,
alia tamen argumenta admiscuntur, quae singulis pene Pauli verbis comprehensa sunt.
2090 Haec autem optima erroris cuiusuis tollendi via, et ratio est, si ad Dei ordinationem et
verbum nostras sententias et definitiones reuocemus. Quod ipsum in disputatione de
Coena facit alibi Paulus 1.Corinth.11. Sed singula verba examinemus. Nam in iis varia
latent argumenta, quemadmodum diximus. Deus creauit) Locus refutationis a temeritate
istorum hominum et a sacrilegii crimine. Nemo inrem alienam, et praesertim Dei, ius
2095 habet. At cibi sunt Dei creaturae, non istorum. Ergo Dei est, non horum, leges de cibis
praescribere. Et qui aliter faciunt, ingerunt se in aliena quae ad eos non pertinent, de
quibus nullum ius habent definiendi et statuendi, vt ait Paulus Coloss.2. vers.18. Est enim
quisque rei tantum suae, non autem alienae legitimus moderator. Hinc sane refutantur
uarii haeretici, quorum alii vinum, alii carnes, alii aliud esse Diaboli, non autem Dei

2100 opus et creaturam pessime atque falsissime contendebant. Ad participandum) Ait Paulus
ἐἰς μετὸ λήαιν. vox ἐἰς finem declarat. Μετάληδις vsum, more dicendi in quavis lingua
vstituto, vt etiam in Odysseam Homeri annotat Didymus interpret antiquissimus, vt ex
antecedenti consequens, et contra concludatur et intelligatur. Nec enim tantum a

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.192]

2105 nobis cibos assumi posse vult, et concedit Deus, vt tractentur, spectentur, conseruentur:
sed vt edantur, consumantur, et iis famem nostram subleuemus. Sunt enim cibi ex
istarum rerum genere, quae vsu ipso consumuntur. Itaque in genere suo functionem, vt
aiunt Iurisconsulti, recipiunt. Est autem hic locus ex praecipuis refutationis superioris
erroris argumentis. Ducitur a fine, propter quem a Deo ipso illae res sunt conditae et
2110 creatae Ad eum enim sunt omnia referenda, nisi et Dei ordinationi resistere, et eius
placitum euertere impie, at que impudenter velimus. Ergo cum Dominus hominem
creasset, tamen noluit eum sibi suo arbitrio ex creaturis ipsius rapere ad victum quas
vellet: sed ipse tanquam optimus paterfamilias quas et quantum vidit necessarias esse, illi
concessit benignissime. Concessit autem eas, quas cibi nomine propter vsum appellamus.
Confirmatur autem hoc Pauli dictum Genes.1. vers.29.9. vers.3. Matth.15.vers.11. et
2115 Actor.1o.V.13 Explicatur etiam a Fulgentio in lib. de Fide ad Petrum cap.42: Dissimiles
tamen loci quidam, qui solebant a Manichaeis huins erroris summis patronis afferri et
a Papistis etiam regeruntur, sunt sane a nobis diluendi. Ac primum Papistae excipiunt,
cibos istos non ipsos per se suaeque substantiae ratione polluere edentes, sed propter
Ecclesiae prohibitionem et auctoritatem, quae violatur a summentibus. Respondeo vero
2120 ipsam Ecclesiam id prohibere non posse. Neque enim in res alienas ius habet, neque
conscientiis nostris legem et iugum imponere potest, quod Dominus ipse non im-

CAPVT IIII.

soit. Itaque petunt illi principium, vt loquuntur, cum volunt illam Ecclesiae prohibitionem
de ciborum vsu et differentia firmam et legitimam esse. Quam quaestionem breuius
tracto, quia ab infinitis nostro seculo, imprimis autem a D. D. Luthero, et Caluino
2125 explicata est. Manichaei vero et Tatiani alios aliquot scripturae locos obiiciunt aduersus
Paulum. Primum Genes.1.vers.29. vbi nulla fit carnis mentio inter eos cibos, qui homini
conceduntur a Deo: sed tantum herbarum, olerum, et fructuum arboris. Ergo si ad
primam Dei institutionem reuocemur, carne nos abstinere oportere aiunt. Resp. Paulum
spectare non illam modo concessionem, quae homini primum a Deo facta est: sed eam,
2130 quae postea, tanquam illius beneficii ampliatio quaedam, accessit, et extat Genes.9.vers.3
vbi carniū esus diserte conceditur, et exprimitur. Secundo locum Pauli afferunt, ex
1. Corinthe 9. vers.7. vbi lactis tantum, et eius esus meminit Paulus, non etiam carnis.
Resp. Non excludere illam Pauli sententiam esum carnis, cuius ipse meminit, vti rei
licitae etiam in eadem Epistola 8. vers.13. Nam illic alia Pauli mens est et scopus, quam
2135 vt explicet vtrum homini Christiano carnem edere liceat, nec ne. Tertio dicunt inter res
ad victum humanum necessarias non recenseri carnes in Ecclesiastic, cap.39, vers.31, et
32. cum tamen multa ciborum genera enumerentur. Respond. Quod illic praetermissum

est, alibi additum esse. Neque ex eo libro regulam fidei vitaeque instituendae petendam esse, cum sit liber Apocryphus. Denique illic oepen

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.194]

2140 δοτικῶς ex specie vna reliqua ciborum genera intelligi oportere. Quarto, docent Deum ipsum llanc ciborum differentiam instituisse maioris cuiusdam sanctitatis gratia: et olim carnum esu interdixisse populo suo. Deut. 22. Quae res non est visa levis momenti, cum laudentur qui etiam mortem obire non recusarunt, ne vetitas a Deo carnes esitarent, vt apparet ex historia Macchabaeorum. Respond. Cum adhuc sub paedagogia versaretur
2145 Dei populus, nec eius libertatis, quam per Christum adepti sumus, plenum vsum haberet (quo inter Christi nondum manifestati et manifestati tempora perspicuum discrimem appareret) Dominum voluisse quibusdam vmbris vitae spiritualis sanctitatem, quam exigebat, illis repraesentare, quae illis quidem partim variis lotionibus: partim ista ciborum distinctione proposita fuit, tanquam rudiorib adhuc puerulis. Quae causa
2150 in nobis cessat, qui per Christi aduentum et gratiam ad legitimam Ecclesiae aetatem peruenimus, et pueri esse desiimus. Itaque haec causa fuit instituti istius delectus ciborum a Deo, nempe vt illis adhuc rudioribus esset vitae sanctioris delineatio et significatio: non quod cibi prohibiti ipsi per se impuri essent, aut quod pet sese ipir ciorconceli puriores, cum tota ea res carnalis fuerit (vt ait Scriptura) quae proprie animos non attingit, vt
2155 docetur in Epist. ad Hebraeos cap.9. vers. 1o. 7. vers. 16. Atque haec ipsa hodie firmissima est Papistarum ratio, quam a Manichaeis sumpserunt. Cum gratiarum actione) Tertium argumentum ab haereticorum blasphemia ductum. Est ea do

CAPVT IIII.

[p.195]

4 Nam quicquid creauit Deus, bonum est, nec quicquam reiiciendum est, si cum gratiarum actione sumatur.

ctrina blasphema, quae Deum spoliatur suo honore, et ea gratiarum actione, quae propter
2160 summa ipsius in genus humanum beneficia illi debetur. At haec Deum isto honore priuat. Ergo, etc. Addit autem quibus maxime hic creaturarum vsus sit concessus a Deo, nimirum piis, qui eum nouerunt, et in eum credunt. Hic enim, nosse, non simplicem et historicam agnitionem significat: sed cordi inhaerentem, et cum animi fiducia coniunctam, per quam in Deum homines acquiescunt vera animi fiducia et
2165 πλνρςφορία. Similis locus Romanor.4.vers.13. Dissimilis locus Matth.5. vers.45. et Psal.17.y. 14. vbi dicuntur etiam infideles a Deo impleri ipsius thesauris. Respond. Dantur quidem a Deo terrena bona etiam infidelibus hominibus: sed in eorum exitium, et perniciem, quo magis reddantur inexcusabiles. Itaque non tam iis vtuntur, quam abutuntur: neque tam vsus ab iis fit, quam depraeditio quaedam, quoniam Deum dantem
2170 spernunt, in cuius contumeliam et contemptum ista dona sumunt et consumunt, quem non agnoscunt eorum authorem. 4 Nam quicquid creauit Deus, bonum est, nec quicquam reiiciendum est, si cum gratiarum actione sumatur. Est hic locus canon, et quidem

2175 generalis, ac maxime necessarius. Iis omnibus nimirum vti nobis licere, quae in nostrum commodum creauit Dominus, modo cum gratiarum actione illa sumamus. Ex quo colligitur, 1 ad eum finem

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.196]

2180 rebus creatis vtendum ad quem a Deo conditae sunt. 2 Non modo Deo gratias agendas, postquam iis rebus vsi sumus: sed etiam Deum inuocandum, vt vti liceat, cum ex eius manu sint eae res sumendae: cuius proprie sunt, vt apparet ex oratione Dominica. καλὸν vero non refertur hoc loco ad mores honestos: sed ad vsum, qui a nobis Dei nomen inuocantibus recte fieri et salua conscientia potest. Aliàs enim perinde, atque fures dannaremur etiam ex minutulae cuiusuis rei vsu: et merito quidem, quasi rem alienam contrectantes: nisi Dominus ipse nobis eam in vsum concederet, eamque commoditatem ex rebus a se creatis permetteret. Bonitas item ciborum hic non pertinet ad valetudinem et sanitatem corporis, nec ad salubritatem ipsorum ciborum. Neque enim hic medicum agit 2185 Paulus, sed Theologum et Apostolum: ne quis forte obiiciat sibi aliquos cibos non esse salubres, dum iis vtitur. Atque propterea hunc Pauli locum calumniatur, quia generaliter dicit Paulus οὐδὲν ἀπόβλητον, id est, nihil esse reiiciendum ex iis, quae Dominus in vsum et cibum hominum creauit. Quid enim liceat conscientiae nostrae ratione spectat Paulus, non autem quid conferat stomacho nostro, vel valetudini corporis. Hic tamen 2190 et inferiori versiculo duplicem ciborum bonitatem proponere viderur, Vnam, quae ex Ipsorum substantia: et Alteram, quae ex vsu nostro considerata et aestimanda nobis est. Quod ad primam: illa nobis testata est Genes. cap. 1. Quaecunque enim condidit Deus, illa substantiae, in qua sunt creata, ratione bona sunt, vt Dominus ipse,

CAPVT III.

[p.1.]

2195 pronuntiauit. Nec obstat quod quaedam ex iis sunt nobis venena. Respondeo enim non idcirco mala esse. Malum enim, quod bonitati rerum creatarum opponitur, non est vsus noxius (nam arbore scientiae boni et mali impune vti non licuit Adamo) sed est malum hoc loco qualitas interna quae peccatum in nobis producit: et Dei ordinationi contraria est, nobisque propterea noxia, et detestanda. Deinde quae creaturae sunt nobis venena, illae non sunt nobis in cibum a Deo destinatae. Denique hoc ipsum vitium, quod 2200 rebus creatis nunc inest et superuenit, non ex ipsa Dei creatione, sed ex peccato hominis accessit. Distinguendum autem est vitium et accidens a rei natura et substantia, vt docet Augustinus in articulis contra Felicem Manichaeum cap. 8. 9. et in lib. de Fide ad Petr. cap. 42. Si cum gratiarum) Altera bonitas ciborum ex vsu ipso, et nostri ratione bonitas appellanda. Vsus autem hic certis legibus a Paulo circumscribitur est, vt a profanorum 2205 mensis piorum hominum conuiuia et victus separetur. Cur autem has leges addat Paulus, ratio est, quod pro concessio sumit, Nihil nobis, tanquam a nobis ipsis, in Dei creaturis iuris esse vel licere, sed id tantum, quod Deus, qui est earum Dominus, quantumque concessit, et largitur. Ergo si, vel alio Modo, vel fine, illis vtamur, sane peccamus. Quoad modum autem, Dominus non vult nos immoderate suis rebus et donis vti, quia 2210 hic plane abusus est, non vsus: atque ipsius dona non sunt spernenda, aut contemptim

habenda, quod ii faciunt, qui per crapula m'et gulam sese ingurgitant, sed magni sunt ae

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.450]

5. Sanctificatur enim per verbum Dei et preces

stimanda. Quoad finem vero, ideo sumi vult, tanquam a sua ipsius manu hos cibos
sumamus, vt ipse eorum author agnoscatur et laudetur. Similis locus Psal. 16. et Psal.
2215 50. Huius autem totius rei rationem reddit sequenti versiculo Paufus. 5. Sanctificatur
enim per verbum Dei et preces Α'ιτηλογία est ducta a causa instrumentali (quae refertur
ad genus causarum efficientium) per quam ciborum vsus fit nobis purus, sanctus, et
legitimus. conscientiae nostrae ratione. Ergo sanctificatio hoc loco opponitur non tantum
2220 profanationi ciborum: sed etiam malae conscientiae, et ei vsui, qui nobis in exitium et
condemnationem apud Deum cedit. Sanctificatur cibus cum eum salua conscientia
sumimus, et eo vtimur, quia nobis Dominus ipse eum largitur ad finem huiusmodi.
Neque vero sic sanctificari cibus dicitur, quemadmodum homo. Nam qui a spiritu
Dei sanctificatur homo, is immutatur, et nouam tanquam naturam induit. At qui cibus
sanctificatur in nostrum vsum, totam integramque naturam suam retinet, fit tamen Deo
2225 gratus ex eo, quod Deus nostra inuocatione illius author esse a nobis agnoscitur et
praedicatur. Ex hoc autem loco perperam explicato natae sunt magicae illae ciborum,
velut ouorum, vini, pernarum, aquae execrationes et incantationes, quas Pontificii faciunt,
quosque D. Martinus Chemnitius prolixè in Examinis Trident. concilii postrema parte
persequitur et refutat doctissime. Duplex autem huius cibi san

CAPVT IIII

[p.19]

2230 *6 Haec si subieceris fratribus bonus eris minister Iesu Christi, innutritus
in sermoni*

ctificandi ratio proponitur, verbum Dei, et Precatio. Verbum Dei, quia tum demum sana
conscientia sumimus hos cibos, cum per Dei verbum intelligimus eos nobis in esum
concessos et datos esse. Itaque hoc Dei verbum fide a nobis apprehendi prius debet,
quam hic cibus sanctificari possit. Cur autem ad Dei sermonem sit nobis recurrendum,
2235 ratio est, quod per Adamum omne ius illud, quod prius in Dei creaturas, et mundum hunc
habuimus, perdidimus. Quod nobis restitutum esse non nisi ex Dei verbo fide apprehen
so possumus agnoscere. Hanc fidem sequitur precatio nostra, quae a Deo petit, qu'od est
ipse mera sua benignitate pollicitus, et agnoscit eum tantorum bonorum authorem esse.
Atque tunc demum nostrum esse et a Deo nobis donatum, quod apponitur, intelligimus,
2240 vt sine animi serupulo vtamur. Haec autem sanctificatio communis mensae differt ab
ea, quae fit in mystica Coena Domini vt praecclare docet hoc loco Caluinus. Quaerit
Chrysostom. de deliciis ciborum vtrum iis vt liceat homini Christiano. Respond,
vero cum nobis profusa liberalitate sua dona largitus sit Dominus, nec vnus tantum
generis cibos in vsum nostrum creauerit, posse nos cum gratiarum actione, etiam cibis

2245 lautioribus vti. neque tantum vulgaribus, modo omnis luxur, ingluuies, intemperantia, et
crapula absit. 6 Haec si subieceris fratribus bonus eris minister Iesu Christi, innutritus
in sermone

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.200]

bus fidei, bonaeque doctrinae, quam assectatus es.

bus fidei, bonaeque doctrinae, quam assectatus es. Παράκλησις et exhortatio, per quam
2250 quae de pastoris officio et vera doctrina contra haereses tuenda in vniuersum dixit,
applicat ad Timoth. Sic enim nobis agendum est, vt quae sunt nostri muneris diligen-
ter perpendamus, et ex iis intelligamus, vtrum fungamur officio. Duo vero praecipit
Paulus I.vt superiorem doctrinam Timot. suggerat, 2 vt fratribus ipsis. Suggestere (inquit
Chrysostomus) est frequenter proponere. Vti enim cibis quotidie ad pastum corporis
2255 egemus: sic Dei verbo et sana doctrina ad pabulum animi, vt semel sanam doctrinam
proposuisse non sit satis:neque odiosa censi debeat huius doctrinae tam necessariae et
salutaris repetitio, vt est 2.Pet. I.vers.12. et 3.vers.1. cum Sathanae impetus in oppug-
nanda Dei doctrina nunquam fatiscat et conquiescat. Dixit autem Paulus ὑποτιθέμενος
i.subiiciens, vel suggerens non autem imperans, vt obseruat hoc loco Chrys. quod dis-
2260 tincta sit muneris et ministerii Ecclesiastici ratio a ciuili imperio. Magistratus imperat:
denuntiat autem tantum. Minister verbi Dei. Quae tamen denuntiatio habet coniuncta
Dei iudicia et minas, si non illi pareatur, longe omni poena corporali formidabiliores
et tetiores. Paulus tamen 2. Thess.3. vers.12. vtrunque coniunxit et imperium et
obsecrationem, quia Domini ipsius nomine agunt Ministri Euangelici:non autem suo et
2265 priuato. Ronus erus minister) Duplex exhortationis locus

CAPVT III.

[p.201]

nimirum tum ab officii ratione, tum a prima Timothei vitae institutione. Ergo vtrunque
nobis sedulo cogitandum est, et quid munus, in quo versemur, requirat: et quid susceptae
vitae ratio et institutio. Vtrunque enim est nostrae vocationis a Deo factae certissimum
testimonium, Quatenus igitur Minister munus suum considerat tria haec spectare debet,
2270 vt sit Minister vt Iesu Christi, vt Bonus siue fidelis. Quae his tribus opponuntur, nempe
Ministris Otiosis, Humanae doctrinae, et Infidelibus. Hi vero sunt, qui vel Seipsos, id
est, suam gloriam, vel quaestum suum quaerunt. Ergo sana doctrina a fidei Ministris
verbi Dei proponenda est: non autem inanes, non futiles, et subtiles quidem, sed futiles
quaedam quaestiones, quae neque nostras conscientias aedificant:neque Dei gloriam,
2275 salutisque doctrinam vllo modo explicant vel illustrant. Quod autem addit, Jnnutritus
sermonibus fidei. etc, magnam vim et pondus exhortationi addit. Est enim prima
educatio tanquam tacitum futurae vocationis indicium a Deo demonstratum. Denique
turpe est illa talenta, quae Deus in nos contulit, vel omnino perdere, vel infructuosa
habere, vt docet Christus Matth. Vtitur autem mis verbis Paulus, ex quibus intelligitur,
2280 seriam prius operam Timotheum nauasse in sacris literis, et doctrina fidei Euangelica.

Id quod apparet etiam ex 2.Timoth.1.vers. 5. sup. cap.1.vers.18. Ex hoc autem loco quaeri duo possunt 1. Vtrum eos solos in ministerium Euangelicum eligi oporteat, qui a primis et teneris annis sacris sçriturie sunt innutriti et eas consecrati:an etiam alii

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.202]

2285 possint. Respond. Deum quidem in quem vult dona sua conferre. Itaque eum nobis eligendum esse, cui maiores dotes et χαρίσματα De ipse dederit. Tamen longe tutius esse, vt, nisi magna aliqua causa subsit, ii potissimum eligantur, qui diutius in sacrae Scripturae lectione versati sunt, et a teneris annis sanam Domini doctrinam tum didicerunt, tum etiam professi sunt. Secundo quaeritur, An a suscepta semel professione Euangelici ministerii abduci et reuocari homines pastores possint. Vult enim Paulus 2290 Timotheum in ea cognitione et arte perseuerare, quam semel assectatus est. Deinde damnantur et Demas et Marcus, qui Paulum deseruerant, et susceptam semel ministerii vicariam delegationem reliquerant, mutato vitae genere ac instituto. Res. Deum nullum huiusmodi tam arctum et strictum vinculum inter pastorem et gregem instituisse, vt nunquam solui possit. Saepe enim ex multis, et iis quidem iustis, causis liberantur pastores, 2295 et habent a suo susceptoque munere legitimam missionem. Id tamen, nisi ex iusta causa fiat, proculdubio in temeritatis et eius quidem turpissimae non tantum suspicionem, sed etiam criminationem merito incidit, qui consilium suscepti semel ministerii mutauit et deserit. Et quod Demas, et Marcus damnantur, ex eo est, quod seculum Deo praetulerant: non tamen propterea excommunicantur, aut eiiciuntur ex Ecclesia a Paulo, etsi nulla fuit 2300 deserendi ministerii iusta, quae ab iis praetenderetur causa. Et quod ait Bernard.epistola 87.Aut ergo oportuit te gregem dominicum minime seruandum suscipereraut susceptum nequaquam relin

CAPVT . IIII.

[p.293]

quere iuxta illud Alligatus es vxori, noli quaerere solutionem. Primum falsa similitudine nititur coniugii, et vinculi pastoralis: deinde nec eum ipsum Ogerium, qui gregem 2305 suum deseruerat, dannat, tanquam qui sit ab Ecclesia expellendus, sed qui sui facti et temeritatis poenitere debeat, non de eo gloriari. Et sane in eo falluntur homines, qui non putant magis licere pastori Ecclesiastico ministerii professionem semel susceptam mutare, quam maritali coniugem non adulteram dimittere. Etsi sine ratione ista vitae mutatio fieri non debet.
7 Caeterum profanas et aniles fabulas reiice: sed exerce teipsum ad pietatem.

2310 7 Caeterum profanas et aniles fabulas reiice: sed exerce teipsum ad pietatem. Ἀντίθεσις. Sanae enim et superiori doctrinae opponit Paulus fabulas, quas Prophanas, et Aniles vocat. Fabularum nomine intelligit tum superius damnatam de prohibitione ciborum doctrinam: tum etiam reliquas, quae in rebus externis cultum Dei constituunt Prophanas voca, quod sint blasphemae. Aniles autem, quod sint nihili. Est autem hoc postremum 2315 dictum ex forma quadam vulgaris prouerbi sumptum, quia solent anus mulieres fabulas

et fictitia quaedam commemorare lubentius, quod propter aetatem multa sibi tribuunt: atque sunt natura verbosae. Has tamen fabulas Chrysost. refert non ad superiorem doctrinam, sed ad Iudaicas traditiones, et caeremonias: sed perperam, vt quilibet facile animaduertere potest. Sed exerce teipsum) Transitio est, per quam ad alteram ministerii et muneris Euangelici parte acce

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.204]

dit Paul. Est autem haec altera pars Pia, et religiosa vita. Neque enim pastores tantum sanam doctrinam tradere debent, sed etiam vitae suae honesto exemplo eam confirmare, et caeteris praelucere. Quemadmodum et Christus ipse Matt.5.v.13. et Petrus 1.Pet. 3.V.2.3. docent. Ratio igitur huius additionis duplex est. Prima, quod Ministri verbi Dei caeterorum comparatione esse debent lux mundi, et lucidum exemplar sanctae vitae non tantum fidelibus, sed etiam ipsis infidelibus, vt docet inf.v. Paul.12. et Tit.2.v.7. Secunda vero, quod doctrinae suae fidem illi derogant, qui sunt turpis, et inhonestae vitae pastores. Si quis enim docet non esse furandum et ipse furetur, eleuat suae praeceptioni vim et auctoritatem, que madmodum ait Paul. Rom. 2. Contra vero ipsa suae doctrinae praxi et praestatione constanti caeteros in ea doctrina confirmat. Cauendum igitur nobis est, ne praedicantes aliis ipsi reprobemur, nobisque vere obiiciatur illud, quod Christus Phariseis, Dicunt, sed non faciunt 1.Corinth.9.V.27. Matt.23.vers.3. Pulchra igitur est harmonia recte docentis et sancte viuientis Ministri verbi Dei. Similis huic loeus est 2. Timoth. 2.vers.15.Tit. 2.vers.7. Dissimiles vero loci afferri videntur posse. Primum dictum Christi Math. 23. vers.1. Etsi enim erant Pharisei moribus impuris, eorum tamen sanam doctrinam sequendam et retinendam esse docet Christus. Respond. Gregis quidem ratione illa Christi sententia vera est, eorum nempe pastorum doctrinam esse amplectendam: qui a veritate non discedunt. Sed tamen illi ipsi si male

CAPVT III.

[p.205]

vixerint, eo grauius sunt damnandi, quod eos, quos verbis aedificare student, vitae turpissimae exenplo perdunt. Postea vero aduersus hunc locum obiicitur illa Christi sententia, Martha sollicita est circa plurima Luc. 10. vers. 41. Ex qua vitam contemplatiuam Actiuae, quam vocant, et quam hac voce, γέμναζε, significasse videtur Paulus, praeferrunt colligunt. Respond. Nihil illum locum cum hoc Pauli habere commune. Alia enim plane Christi mens est illic, quam vt pia et actiuae, quam vocant, vitae studium restringere in nobis conetur Christus: quod actiuae vitae genus hic procul dubio etiam Paulus commendat: at que vanae et Monachicae hominum speculationi. i. vitae contenplatiuae postponit, quicquid de loco illo Lucae Monachi imperiti sentiant. Ait γύμναζε Exerce) Qua voce duo demonstrat Paulus, 1 Continuum vitae nostrae studium et exercitium in eo esse debere, vt sancte, et pie, et religiose viuamus. Is enim est finis, propter quem salutaris illa Dei gratia per Christum apparuit. 2 Vt intelligamus quam natura inepti et indociles ad huiusmodi opus simus, ad quod nos ideirco formari longa et perpetua exercitatione, cura, meditatione, et vigilantia necesse est, Ataque ad ilau non nascimur apti. Nam ad male agendum non est nobis vlla exercitatione opus, cum sponte in illam

partem propendamus et procliues simus. Denique ex hoc loco verum esse intelligitur,
2355 quod ait Bernardus epist. 201. Pastoris officium esse, vt pascat gregem suum verbo:
pascat exemplo, pascat et sanctorum fructu orationum. Nam vocis virtus est opus, et
operi et

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.206]

*8 Nam corporalis exercitatio paululum habet vtilitatis: at pietas ad omnia
vtilis est, vt quae promissionem habeat vitae praesentis ac futurae.*

voei gratiam efficaciamque promeretur oratio. Pietatem) Non tantum doctrinam ipsam
2360 de side complectitur hoc loco vox ἀρετῆς: sed ipsius doctrinae praestationem et praxin,
quae in vita, conuersatione, charitate, cultu Dei, caeterisque similibus aliis rebus posita
est, vt Paulus ipse inf.vers.12. interpretatur. Id quod ex sequentis versiculi ἀντεθέσαι
manifestissime apparet. Ex hoc loco facile colligi potest, Christianae Theologiae cog-
nitionisque veri Dei verum finem non in mera contemplatione et θανπεία constitui a
2365 Paulo: sed in vita et actione ipsa, per quam tales efficimur, quales nos esse oportere
doctrina ipsa iubet, atque ipso Christianorum nomine profiteamur. Vnde fit, vt omnino
Monachismus ille Papisticus subruatur, qui Christianae religionis professionem in nuda
rerum contemplatione, et doctrinae meditatione collocat et deffinit, si modo veram
Christi doctrinam haberent tamen. 8 Nam corporalis exercitatio paululum habet vtilitatis:
2370 at pietas ad omnia vtilis est, vt quae promissionem habeat vitae praesentis ac futurae.
Τελοφορᾷ est. Occurrit enim tueltae obiectioni. quae ex corrupto iam hominum iudicio
fieri potuit: vel quam in posterum fieri debere sanctus Apostolus et spiritu prophético
plenus iam tum praeuidit. Cum ergo mirum in modum semper homines ad externas illas
actiones quae speciem pietatis prae se ferre videntur, stupeant, mirum etat Paulum vnus
2375 tantum pietatis meminisse, in

CAPVT III.

[p.207]

qua nos exerceri, et operam ponere vellet: non etiam externarum vllarum caeremoniarum,
quas tantopere homines tamen laudant et admirantur. Respond. Paulus, illam vnam
pietatem vtilem esse tum in sese, tum aliarum exercitationum et operum, quae homines
consectantur, ratione et comparatione. Apparet vero tum ex hoc loco, tum etiam ex
2380 epistola ad Coloss.2.iam aetate Pauli plus satis externae illi vitae rationi et austeritati
homines etiam, qui Christum profitebantur, tribuisse, illique addictos fuisse. Quod ex eo
profectum videri potest, primum quod fermentum illud Pharisaeorum, quod tamen toties
Christus reprehenderat, iam inualuerat apud plerosque, quemadmodum ex quorundam
animis falsa illa de rituum Papisticorum, et habitus monachalis sanctitate persuasio
2385 euelli hodie non potest Matth.23. Deinde haec haereseon et superstitionum semina,
quae postea creuerunt, et Papismum et Monachismum penitus, vti foetus infelicissimos,
pepererunt, a Sathana iaciebantur, et serebantur in animis Christianorum hominum,
id est, mysterium iniquitatis iam agebatur vt docet Paulus 2. Thess.2. Denique quod

humanum ingenium vti suapte natura vanum est ita vanarum rerum amans est et auidum,
2390 quales sunt omnes illae externae cultus Dei vel vitae sanctitatis species. Itaque mature
tantae huic verae fidei et religionis pesti occurrere voluit Dei spiritus: sed propterea
tamen non est excisa tanti, tamque noxii mali radix: sed statim in Ecclesia pullulauit,
primum per Nicolaitas, et Ebionaeos: deinde per Gnosticos, denique per Mona

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.208]

chos, per quos tandem vis et autoritas huius tam sacrosancti Pauli praecepti, non tantum
2395 elusa, sed abrogata et prorsus antiquata est. Quaesitum autem est, Quid corporalis
exercitationis nomine complectatur Paulus. Putat Chrysostom. corporis agitarionem,
quae sanitati conferat, significari, qualis est venatio, ludus, fossio, aut quae exercitamenta
iubentur a Medicis ad superfluos corporis humores consumendos fieri. Rationem addit
ille, quod corporis exercitationem cum ea, quae animi est, et spiritualis, confert, ut hanc
2400 vtilem: illam nullius momenti homini Christiano esse doceat. falsa est haec interpretatio.
Nam non agit medicum Paulus, sed Theologum: Et ut supra cum de cibis agebat, de
iis eatenus disputavit, quatenus ad conscientiae tranquillitatem pertinere censebantur,
non autem ad corporis valetudinem: sic hoc loco de exercitatione corporis disserens eam
intelligit, in qua cultus Dei et nostrae sanctitatis pars quaedam constituitur, quoniam in
2405 rebus externis eam homines collocabant. Est igitur exercitatio ista, de qua nunc agit
Paulus, alia, quam censet Chrysostomus, et est ea, per quam carnis mortificatio, vitae
sanctitas, et externa quaedam pietatis cultusque Dei professio demonstrari videtur inter
homines, qualis quae in ieiuniis et afflictione magna corporis versatur. Haec tamen
dicitur per contemptum σωματική, ne per eam animus vere reformari censeatur. aut
2410 quisquam reipsa propterea religiosior sapienriorque fieri iudicetur: cum tota vis et
effectus istarum rerum circa corporis tantum maceratio

CAPVT III.

[p.209]

nem afflictionem et vexationem cernatur. Sed et σωματική quoque nominatur a
subiecto. Est enim corpus, quod his modis atteritur, affligitur, et has extrinsecas actiones
agit: quanquam ratione finis, quem spectant qui haec taedia perferunt, dici quoque potest
2415 haec exercitatio spiritualis, quod spiritualis vitae gratia fit. Haec igitur omnia externa
sibi imponunt homines, et quae vocantur nunc regulae ordinis suscepti et professi, eas
appellarunt Patres Ἀσκήσιν. Vnde veteres Monachi et Μονάζοντες et Ἀτακτητοὶ dicti sunt:
Paulus autem nominat γυμνασίαν, quod Ἀσκήσις magis quiddam spirituale significare
videtur: γυμνασία vero quandam tantum corporis vexationem ac agitationem, quae
2420 non tam commendat monasticum statum, quam illi commendatum esse inter homines
voluefunt. Sed praestabat vocem Spiritus sancti retinere. In his autem externis rebus
praescriptis observandis versatur tota Monachismi essentia, quam vocant. Nam in tribus
hisce potissimum posita dicitur, in voto Obedientiae, Paupertatis, et Continentiae, tum
matrimonii, tum certorum quorundam ciborum. Sed et illud quoque notandum est,
2425 Paulum hic non loqui de superstitiosa earum rerum observatione, qualis fit in Papatu,
et praesertim a Monachis (eam enim prorsus damnasset Paulus, est enim superstitiosa,

cum pars salutis nostrae aliqua in iis rebus statuitur vti fit a Monachis) sed de rerum indifferentium discrimine constituto, et in iis obseruatione quadam carnis conterendae gratia, ad tempus indicta, qualis a piis viris pro

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.210]

2430 varia rerum, temporum, locorum, circumstantia fieri et suscipi potest. Hanc tamen totam vitae rationem et obseruationem, etiam ad tempus factam, dicit Paulus esse minimi momenti. At qui Monachi in iis ipsis rebus vitam Angelicam sitam esse volunt, et proram et puppim salutis et sanctitatis collocant. Neque tamen prorsus tales exercitationes damnat Paulus. Inter eas enim est ieiunium, et huiusmodi seruitus et maceratio corporis,
2435 qualem se etiam obseruasse ad carnem subigendam scribit ipse 1. Corinth.9. vers.27. et Psal.35.vers.13. Similis locus est Matth. 9.vers.14, et 15.vers.2. Romano. 14. vers.17.1. Corinth.7.vers.5. Dissimilis autem, primum, quia ait Paulus Ephes.5v.29. fouendam esse carnem: at qui istas rigidas exercitationes obseruat, vexat sese, suumque corpus. Ergo videtur inhumanus et saeuus, vt hae non tantum parum vtilis dici debeant, sed
2440 sint prorsus damnandae. Respond. Cum moderatione istas esse a nobis suscipiendas, et ad tempus tantum: non autem cum superstitione, vel in perpetuum, vt docet Paulus 1. Corinth.7.vers.5. Nam omnes illae austerae, et seuerae Monachorum regulae, ab iis etiam cum periculo vitae et valetudinis detrimento Obseruatae, fuerunt superstitiones merae et Diaboli praestigiae, qualia quaterduana ieiunia, perpetuae humi cubationes, stationes
2445 continuae, vt sibi sedere non permetterent: et reliquae huiusmodi saeuae praeceptiones vel potius crudelitates in ipsam humanam naturam. Obstat etiam quod ait Paulus Rom.14. vers.17 Regnum Dei non esse in esca et in potu. Ergo fru

CAPVT IIII.

[p.211]

stra suscipiuntur ista vel ad breuissimum tempus. Respond. Cum ista sine causa et temere fiunt, frustrâ reuera suscipi a nobis. Cum autem ad carnem lasciuientem domandam,
2450 vel vt paratiores promptioresque ad Deum precandum simus, non frustra: quanquam in iis rebus tamen regnum Dei non est positum, sed in vera fide, regeneratione, spe, et obsequio eo, quod mandatis Dei praestatur. Pietas autem ad omnia) Α'ντίθεσις est, ex qua superior sententia illustratur. Pietatem autem vocat verum Dei cultum, qui ei ex ipsius verbo exhibetur. Primum autem hic fidem continet, deinde charitatem: deinde
2455 cordis sanctitatem et puritatem, quae externis actionibus se patefacit. Haec vna res vtilissima est, et inf. cap̃. vers.6. magnus quaestus appellatur. Caeterum exemplo Christi, qui nihil praeter caeterorum hominum morem habuit: et Ioannis Baptistae, qui istas exercitationes retinuit, nec propterea tamen Christo melior fuit, aut sanctior: imo vero nec cum eo vlla in re conferendus, hoc Pauli dictum perspicue confirmatur. Fuit
2460 enim sanctior illa Christi vita communis, quam austera et rigida vita, quam tenuit Ioannes. Huius autem suae definitionis et laudis de pietate argumentum Paulus profert ab effectu, vel signo, quod pietas vera sine his exercitationibus habet promiffiones, nimirum vitae, tum Praesentis, tum futurae. Magna certe laus verae religionis. Sed cur vitae praesentis promissiones habeat pietas, ratio est, quod Deus est suorum in vniuersum et per omne

2465 tempus Pater et ουτῆς, non tantum

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.212]

post hanc vitam: sed etiam in hac ipsa vita. Bern sermo.4. in Psal. Qui habitat. Credo in his scapulis geminam Dei promissionem intelligendam, vitae scilicet eius, quae nunc est: pariter et futurae. Si enim solum promitteret regnum, et in itinere deesset viaticum, omnino conquererentur homines et responderent: Magnum quidem est, quod promittitur, 2470 sed illuc perueniendi facultas nulla datur. Vnde omnem excusationem Deus ademit. Deus igitur iam se eorum Deum ex hac vita esse ostendit, et iis benefacit Psal.36. Incipit enim Dei promissio impleri in iis, etiam in hac vita. Obstat quod fides res spirituales, et eas etiam absentes spectat, non autem praesentes. Neque proprie corpus: sed potius beat et spectat animum. Bona enim spiritualia pollicetur Deus potius, quam temporalia 2475 Hebr.II. vers.1. Respond. Bonorum quidem spiritualium promissionem potissimum et praecipue habent et spectant fides et pietas: sed tamen etiam de suis curam habet in hoc mundo Deus, et illis bona terrena, quantum satis esse perspicit, largitur. Nam ea a se peti et vult et praecipit in oratione Domimca. Sunt autem quaecunque a Deo pii obtinemus ex mera ipsius bonitate, et ea gratuita, non ex meFito. Ilue bona terrena, 2480 siue coelestia spectentur, vt docet perspicue hic locus, qui ea omnia Dei promissiones appellat. Admonet hic locus, vt de Monachis aliquid dicamus, quia hi Α'σκηται primum sunt appellati: veluti a Philone Iudaeo, si modo de Monachis Christianis potius, quam de Essaenis et Iudaeorum Monachis agit Philo:deinde a Basilio, et aliis, qui e

CAPVT IIII.

[p.213]

tiam Monasticas regulas Α'κητηρίων nomine inscripserunt. Μονάζοντες et Μοναχοι 2485 appellati sunt, quod vitae solitariae genus elegissent, qui hoc modo viuere instituissent. Μοναχὸν autem putant Canonistae ex can. Placuit S Agnoscat 16. quaest.1. dictum composita voce, ἀπὸ τοῦ μόνου et ἄχος. Quae sane vera est hoc tempore Monachorum etymologia. Sunt enim illi re vera vnica pestis mundi, vt et ex veteri quoque Epigrammate iam pridem intelligebamus. Sed falluntur et Papae et Papistae et Monachi in nominis 2490 sui etymo. Est enim syllaba xos ἐπενθέ βς tantum, ad vocem μόνος, a qua fit deriuatio vocis huius, Μοναχός. Vnde et Μοναχᾶ et Μοναχο et Μοναχῶς vocabula Graecis scriptoribus etiam ante monachorum exortum defunctis vsitatissima. Basil de Trinitate agens quaque personam Μοναχῶς ἐκφωνεῖθς, id est se orsim pronuntiari dixit. Latine ipsi se Religiosos vocarunt, quasi reliquus populus Christianus sit irreligiosus. Item et Canonicos quoque et Regulares, et aliis nominibus ad sui commendationem. Sed et 2495 Mandritae etiam sunt appellati a cauernis, quas isti Troglodytae subibant, et vbi latebant. Monachus quid sit nondum perspicuede finiri potuit, etsi variae a variis descriptiones tentatae sunt. Neque enim ex vestitu et professionis vestimento definiri potest, quia, vt vulgo dicitur, vestitus non facit Monachum: et tale est monstrum Monachus, vt vna 2500 forma non constet. Tandem definitum est, esse eum Monachum, qui haec tria vota solenniter suscepisset seruanda, Paupertatem Continentiam coniugii, et Obedientiam vni cui

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.214]

dam certo praeposito, et in eadem vitae regula degenti. Viuendi quidem instituta et regulas posse esse in quoque ordine Monachorum diuersas, haec tamen tria vota esse
2505 ipsius vitae Monasticae essentialia, et ab ea semper indiuulsa. Quod Thomas Aquinas in 2 2ae et in opere Contra impugnantes. Religion. prolixè docet. Nam qui definiunt Monachum esse militem Christi: vel agricolam terrae: vel Angelicum hominem, non modo rem non explicant: sed quod experientia huius aetatis demonstrat, mentiuntur, cum nullus hodie Monachus sit huiusmodi. Vt cunque maxime superstitiosum vitae genus
2510 est, et a Turcis etiam hodie in blasphema ipsorum doctrina semper retentum, quia fuculo faciendo hoc genus hominum est aptissimum. A Iudaeorum Essonis, ut multi existimant, primum introductum fuit, et institutum: et inde postea ad Christianos translatum a superstitiosis hominibus primum Aegyptiis, deinde Syriis: postea Asiaticis, demum Graecis et Europaeis, ne vlla pars orbis tanti mali experta esset, et immunis. Certe
2515 post Christum natum Anno 300. maxime in Aegypto commendari coepit. Fuit enim ea regio, ut Arrianismi, et Meletiasmi, maximarum narsicomitarum Monachismi satrix et ferax aut siue propter solitudines, quas hoc hominum genus ferum prorsus et agreste captat: siue propter innatam illi genti superstitionem praeter caeteras mundi nationes. In occidente hoc hominum genus fuit posterius et notum et receptum, et demum sub
2520 Vitaliano Pontifice Romano. coeperunt Monachorum coenobia erigi. Sed tamen, ut externis

CAPVT III.

[p.215]

rebus homines fere faciliusque capiuntur, quam vera sanctitate: sic hoc nouo hominum genere exorto et terris monstrato, omnes miro stupore affici, nouum hoc vitae genus in coelum tollere, et cum ad scripturae regulam non examinarent, (quod tamen Basil. Magnus
2525 vitae Monasticae praeco fieri vult) solum beatum praedicare coeperunt. Hinc laudes horum hominum immensae extiterunt, et hyperbolice decantatae, etiam a priscis scriptoribus quibusdam, qui Basilium sunt sequuti Nam Iustini Martyris, Tertulliani, Cypriani, Irenaei, Ignatii seculo hoc monstrum hominum nondum natum in orbe Christiano fuerat, quicquid Eusebius ex Philone narret: cum Philo non de Christianis, sed de Essaenis
2530 Iudaeis loquatur, quae res non fuit, ut aliae multae, ab Eusebio observata, quemadmodum praeclare Chemnitius in Examine Tridentini concilii probat, quicquid Dionysius ille consecrationis Monachorum in Hierarchia meminerit. Quidam hoc hominum genus ex persecutionibus, iis praesertim, quae saeuissimae contigerunt sub Maximino, et postea Diocletiano, exortum censent, quod cogerentur pii homines in vastas solitudines
2535 confugere, ut persecutorum immanitatem euitarent. Et certe haec causa erat probabilis nisi ἔξ ἀπρόβωτος potius animi, quam ex vlla necessitate appareret homines hoc sibi iugum imposuisse, et eo tempore, quo nullae erant persecutiones: sed summa pace fruebatur Ecclesia Deinde nisi ipsa historia Ecclesiastica eo tempore, quo Monachismus adhuc pene recens erat, scrip ta, aliud diceret, quae refert hoc institutum vitae

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.216]

2540 ad quendam Ammonium virum Ægyptium et coniugem. Eremitarum enim author fuit Salas, vt ait Nicephorus, quanquam Isidorus in lib. de Officiis non tantum a Ioanne Baptista: sed etiam ab vsque Elia Propheta huius vitae primordia repetit, tam est bonus Monachorum patronus. Certatim igitur omnes ingenii sui aciem in hoc vitae genus extollendum contulerunt. Alii enim, vt Ambrosius epist.82. Monasteria scholas et
2545 officinas virtutum appellarunt, Chrysostom.dixit, Vt in coelo sunt astra:sic in terra esse ordines diuersos Monachorum. Alius dixit, vt e paradiso terrestri quatuor flumina fluebant, sic ex Ecclesia quatuor Monachorum ordines extitisse. Alius, velut Hieronym. et Bernard. susceptionem Monachismi vocat secundum Baptismum, per quem remissio omnium peccatorum obtineatur. Alius Monachismum esse dixit Angelicam vitam, vt
2550 Thomistae omnes, quo sibi maiores in vitae suae errore delicias faciant. Nos et ex superstitione primum inuentum esse hoc vitae institutum defendimus: et mere esse Diabolicum, cum pars quaedam cultus Dei, et vitae sanctitatis in hoc externo rerumgenere posita sit, et praeter Dei verbum salutaris, et beata vita definita. Etsi enim admittimus minus fuisse olim corruptos Monachorum mores, quam nunc sunt, tamen haec ipsa vitae
2555 institutio fuit a Christi vita prorsus aliena, et superstitionis plena, et nulla alia de causa, nisi ex ἐθελοθηρηβεία et idololatrica rerum externarum admiratione inuenta, et fuscepta. Admitto igitur quod de Monachis suae aetatis scribit Chrysost. Homill. 14. in Timoth.5.

CAPVT IIII.

[p.217]

his verbis, quae recito vt appareat, quantum nostri Monachi ab illis veteribus differant. Vrae, ait ille, domus luctus sunt Monasteria, vbi cinis atque cilicium: vbi solitudo,
2560 vbi risus nullus, nullus negotiorum secularium strepitus, vbi ieiunia, vbi terrenorum duritia lectulorum, vbi munda sunt omnia. Nullus ibi nidoribus locus, nulli sanguinis riui, etc. quae quantum ab Monastica vita nostri seculi differunt vident omnes. Et Bernardus in Apolo. ad Guill. Abbatem verissime multa de luxu Monachorum et ἀσωτία dixit, quae hodie, vti alia vitia omnia, in iis maior est et intolerabilior, quam vnquam:
2565 imo vero prorsus insanabilis et inueterata. Sed et hoc vitae genus viris quibusdam bonis statim displicuit, et postea Synodis vti Gangrens. et Matisconensi, improbatum est et velut superstitiosum damnatum. Modum vero non habuit, cum quotidie noui ritus, inauditaque superstitiones inducantur, vt nouus Monachorum ordo excudatur, veluti Stilidae olim: nunc Iesuite, adeo vt non si mihi centum sint linguae, sint ora que
2570 centum, ferrea vox, possim eorum varias comprehendere formas. Sed et illud immane, quod inter eos ipsos huiusmodi genera reperiuntur, quae humanam exuant naturam prorsus et in belluinam mutant qualia sunt haec Armenta Βασκοὶ et ἀπαθείς vt est apud Nicephorum lib. 14. cap.50. Tamen nunquam istae laudes tantum obtinuerunt, vt propterea reliqua Christianorum genera, quae nihil cum ista ἀυθαδεία et vitae genere commune habent, minus ad Christum pertinere censerentur. Dixit Paphnutius Episcopus
2575 in Nicaena Synodo, in omni ordine, et non in solo Mo

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.218]

nachatu, posse homines placere Deo. Bernard.in in sermo. in Psal. Audiam:tam coniugatos, quam Monachos esse saluandos affirmat, et idem in sermone 66.in Canticum cantic. Eorum genera fuerunt primum duo tantum, Eremitarum, et Coenobitarum, vt ait
2580 Sozomen. libus 3.cap.16. Quae multiplicata postea, vt docet Euagrius lib. 1 cap.21. in quatuor excreuerunt, vti etiam ex Cassiano apparet Collat. 18.cap.4. Alii enim fuerunt Coenobitae, alii Anachoretae, alii Sarabaitae, alii Rhomoboitae, vt etiam docet Hierony. Coenobitae qui sub vno capite in coetu viuunt: Anachoretae qui in coenobiis primum instituti, seorsim postea vel singuli, vel bini in solitudines secedunt, ibique habitant,
2585 non in coetu. Horum author fuisse dicitur ab aliis Paulus quidam, ab aliis Antonius. Quod vitae genus plane ferum est et agreste et ab ipsa hominis natura et definitione dissentaneum, qua dicitur homo esse Cōων πολιτκόν, et praeclare M. Tullius docet ne si quidem alicui omnia virgulta diuina suppetent, optaturum tamen eum vt viueret in solitudine et procul a reliquis mortalibus more ferarum, quod isti Anachoretae faciunt.
2590 Sarabaitae in cellulis habitant, et Ana choretis sunt peiores. homines vagi de auari quiin Ægypto praesertim fuerunt. Rhomoboitae qui terni habitant in cellulis suo arbitratu viuentes, effrencs, et nulli capiti parentes. Hi pessimi omnium vt in epist. ad Eustoch. testatur Hierony. qui eos vidit. Stilidae siue Columnarii a Simeone instituti, vt ait Euagrius, qui in columnis habitant, vt nec in terra, nec in coelo viuere videantur. Socrat.
2595 lib. 4.cap.23 4.haec gene

CAPVT III.

[p.219]

ra enumerat Gnosticos, Coenobitas, Practicos, Eremitas, vt varium fuisse hoc totum genus facile appareat. Hi etiam ordines et distinctiones posterioribus temporibus sunt mutatae, et aliis nominibus appellatae. His enim successerunt quatuor alii Monachorum ordines, nempe Benedictinorum, Augustinianorum, Carmelitarum, Praemonstrensium,
2600 qui postea se in infinitas propagines diffuderunt, Mendicantium (quos verius alii fratres Manducantes vocant) et non Mendicantium, et variae distinctiones inter eos inductae a colore vestis, a genere cibi, a forma calceorum, ab amplitudine manicarum, a forma pallii, et huiusmodi aliis nugis, quasi eae res sint porta coeli et salutis nostrae causae. Antea tamen tres tantum ordines Monachorum enumerabantur scilicet, Sancti Basilii, Sancti Augustini, et Sancti Benedicti, vt est in cano. Pernitiosam 18. quaest 2. Anno vero Domini 500. ista non apum, sed fucorum potius examina varie et sparsa sunt et multiplicata per totum terrarum orbem, imprimis autem per Palaestinam, Cappadociam, Asiam, Graeciam, et Ægyptum, tanquam Apocalypseos locustae, sese diffuderunt, et praecipue in Sceti, siue Staitide Ægypti Nomo siue praefectura, vt Sozomenus lib.
2605 6.cap.7. tradit. Monasteria vero in vrbibus etiam furiose erigi coeperunt Anno Domini 700. et postea Velut autem scholae quaedam aedificari primum coeperunt, et velut officinae literarum in summa totius mundi barbarie: quae per Gothos, Vandalos, Hunnos, et Erulos inducta fuerat. Vnde Iuo scribit in Iustiniano Florum quendam Gallorum

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.220]

2615 Francorum procerem prope Aurelianensem ciuitatem coenobium sancti Benedicti con-
didisse, vbi Maurus ipsius Benedicti discipulus, vt ait Sabell. Ennead. 8 lib 2. docuerit,
et Floriacenum Monasterium adhuc hodie appellatur. Certe ab hoc vitae instituto prorsus
nunc nostri Monachi degenerarunt, quorum coenobia, non sunt literarum officinae, sed
harae porcorum, et pascua hominum cantillando viuientium, more cicadarum. Tamen
2620 postea vsurpatum est, vt poenae loco in Monasteria detruderentur homines inertes,
scelerati et immorigeri, et tonderentur, vt ex historiis praesertim Francogallorum apparet,
et Gregorio Turonensi. Quis autem vsus fuerit istorum hominum varie quaesitum est,
quae item regulae. Ac regulae vt Nicephorus ait lib. 9. cap. 14. hae primae erant, vt
omnia essent libera, votum autem perpetuum ista professio non haberet: adeo vt nec
ciborum, nec ieiuniorum certa tempora et indicta essent, sed quantum vellent ederent, et
2625 biberent, et operarentur: item quando vellent, ieiunarent. Atque ita Pachoisim primas
regulas instituerat. Sequuti sunt alii qui restrinxerunt illam libertatem. Ac primum in
vestitu: post autem in cibis. Qui primus autem instituta ista scrupulosius et minutius
vel explicasse vel tradidisse censetur, est Basilius, siuecis est, qui Magnus dicitur: siue
alius, eoque recentior. Ergo quoad habitum, cucullis sunt vsi sumpto more ab Aegyptiis
2630 Monachis, vt Cassia. scribit. Melotis item. i. ouilibus vestimentis, et vilibus pannis,
Colobiis lineis ad imam vsque cubiti partem pertingentibus, vt expeditas ad

CAPVT III.

[p.221]

operandum manus haberent, Cilicio, et Succinctoriis siue subligaculis, et pelliceis, quae
lineo colobio operiebantur, vnde superpellicea dicta, Gal. des superplis. Colores in
habitu varios habuere, et gestauere: calceamentorum nullus inter cos, vtpote in calidis
2635 regionibus primum habitantes, fuit vsus, vt Cassianus docet. Quoad ipsam autem corporis
eorum formam, comas alebant et barbam resecabant, contra quam tamen Epiph. haeres.
80. decorum viris Christianis esse censet. Barbam enim *μορφήν ἀνδρός* vocat, et
in concilio Carthaginensi clerici barbas radere veriti sunt: sed non sunt Monachi de
numero clericorum. Accincti semper lumbis incedebant, et pecunias cumulare vetabantur.
2640 Nuptiis item et festiuitatibus interesse prohibebantur. Operari autem iuebantur quotidie,
id est, in agro aliquid fodere, aut arare, aut ferre, vt victus vel ipsis vel toti sodalitie in
quo viuebant, superesse posset. Praecepta quoque in ciborum delectu et genere contra
Pauli regulam illis instituta sunt. Alii enim herbas tantum, alii oua, alii pisces: alii omnia
comedere permittuntur. Ieiunia tamen quaedam illis ad certam mensuram et dies certos
2645 praescripta fuerunt: et mirum silentium, quod non est hodie in nostris Monachis, cum
nusquam inuidia et murmur maius frequentiusque locum habeat, Denique nulli Monacho
esse sine cella licuit, ne velut piscis siue aqua viuere existimaretur. Hae sunt nugae, sed
potius hae sunt superstitiones et idololatricae caeremoniae, in quibus hoc vitae institutum,
et Christiana (si Deo placet) sanctitas fuit tandem, abolitis verae sanctimoniae praeceptis,
2650 collocata.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.222]

Quasi illa in his externis ἐξάδιαφόρσις rebus insit: quae in mentis renouatione, veteris hominis depositione, et noui susceptione posita est, in fide Christi, in charitate proximi, in omni internae et externae immunditiae expurgatione. Sed ita homines sibi praestigias istas fecerunt, vt aliud quid esse sanctum, quam istam viuendi rationem non arbitrantur. Denique isti homines et seditio in Ecclesia magnarum auctores fuerunt, vt
2655 Euagrius lib. 3.cap 32. totaque historia Ecclesiastica docet: et pessimorum errorum tum ipsi inuentiones, tum propagatores, veluti Messalianorum, Antropomorphitarum, Pelagianorum, Iudaeorum, Abelonitarum, Samaritanorum. Quod non tantum testatur Theodorit. lib. 1.cap.1 Histor. sed ipsa rerum veritas et experientia: cum nulli alii sint
2660 hodie Antichristi, totiusque Papisticae perfidiae maiores patroni, et fulcimenta, quam tota ista Monachorum factio et coitio. Sed quaesitum est, cuius in Ecclesia vsus fuerint isti homines. Respond. Certe nullius, cum nec Presbyteri, nec Diaconi, nec Episcopi essent. Itaque de se vere illi istud Horatianum dicere possunt. Nos numeri sumus. et fruges cousumere nati. Proci Penelopes. nebulones, Alcinoique. monachi officia populo
2665 celebrare non possunt. Monachus officium plangentis habet, non docentis. Ergo nullum munus Ecclesiasticum gerunt, sed nec gerere, quatenus Monachi sunt, debent aut possunt, non concionari apud populum: non Sacramenta administrare. Claret enim et certum est, ait Bernardus, quod publice praedicare Monacho non conuenit, nec Sacramenta admini

CAPVT III.

[p.223]

strare, quia ne clericorum quidem loco et numero censentur. Nullam enim in Ecclesia
2670 vocationem legitimam habent Monachi, vt est in cano. Alia est causa et cano. Nemo potest 16. quaest.1. et apud eundem Bernardum epist.42. labor et latebrae, ait, et voluntaria paupertas, haec sunt Monachorum insignia, haec vitam solent nobilitare Monasticam. At, Audite nostri seculi Monachi, vestri oculi omne sublime vident, vestri pedes omne forum circumeunt: vestrae linguae in omnibus audiuntur conciliis: vestrae
2675 manus omne alienum diripiunt patrimonium. Quod si Monachorum sceleratissimam vitam pingere aut narrare vellem: nulla mihi Ilias satis esset. Sed quaero, cuius primum rei et vtilitatis gratia hoc vitae et hominum genus institutum, inuentum, et productum fuit? Respondeo ego quidem, Nullius. Nam in canon. Generaliter S Hoc idem 16. quaest. 1. Abbatem quemlibet et cuiuslibet Monachorum coetus praefectum simplici
2680 ostiario Ecclesiae postponendum esse et subiiciendum aperte responsum est, durauitque vsque ad Syricii Papae spurcissimi tempora, vt Monachi Monachi simpliciter manerent, clerici autem nullo modo fierent, non praedicarent, non celebrarent officia in Ecclesia. Postea vero paulatim gens ista, instar locustarum, e suis desertis, et e suo coeno velut ranae emergere coeperunt, et tandem effecerunt, vt speciali priuilegio (sed toti ordini a
2685 Bonifacio quarto, vt alii volunt: vt autem alii, ab Innocentio secundo concessio) quilibet Monachus Sacerdos et sacrificulus fieri possit et Doctor, et praedicator, et Sacramentorum administrator de consensu Abbatis, et Episco

9 Fides est hic sermo, et dignus qui omnibus modis recipiatur.

pi, et curionis, in cuius paroecia ista agit. Ex quo postea factum est, ut in maximas Ecclesiae Papisticae dignitates, veluti Episcopatus, Archiepiscopatus, Papatum denique ipsum, isti crabrones et locustae inuolarent, et iam ipsius Papismi solae columnae restarent. Quo hominum genere nihil habet vniuersus orbis pestilentiosius, superstitiosius, impudentius, audacius, crudelius, ambitiosius, aut denique magis auarum et rapax. Hoc autem omne vitae institutum quam procul absit a Pauli praecepto, et ἀσκήσει, cuius hic mentionem facit, vident omnes: imo vero ut nihil quicquam cum Dei verbo consentaneum habeat sed potius mortis Christi beneficium, et nostrae coram Deo iustificationis causam (quae in vno Christi sanguine est) ad cibos et colores vestium merasque superstitiones et blasphemias transferant, in hac Euangelii luce intelligunt omnes, ut mihi non duxerim necesse diutius ista refellere, quae vel indicasse satis est ad refutasse. Redimus igitur ad Paulum nostrum. 9 Fides est hic sermo, et dignus qui omnibus modis recipiatur. Commendatio superioris doctrinae ab utilitate et illius praestantia. Tum enim fidelis est haec doctrina: tum vero omnibus utilis, qui illam audiunt, illique credunt. Praecautio quoque et praemunitio quaedam haec esse videtur aduersus varias animi dubitationes, quae ex superiori doctrina solent oriri. Tantum. n. abest, ut fideles felices iudicentur, ut et miseri et probrosi passim et vulgo esse censeantur. Quod iudicium falsum esse pronuntiat hoc loco

CAPVT III.

10 Nam idcirco etiam fatigamur, et probris afficimur, quod speremus in Deo viuo, qui est conseruator omnium hominum, maxime vero fidelium.

Spiritus sanctus et seq. versiculo. Quae sit autem sententia huius orationis supra cap.1.V.15. fusius ex posuimus. 10 Nam idcirco etiam fatigamur, et probris afficimur, quod speremus in Deo viuo, qui est conseruator omnium hominum, maxime vero fidelium. Occupatio est, quae per digressionem iniecta est, ne superior illa pietatis commendatio falsa esse censeatur, propter varios rerum euentus et duram piorum sortem, quae in hoc mundo prorsus misera esse apparet et afflicta, tum in corpore ipso, tum in honore. Respondet autem et negat eam sortem Paulus propterea esse miseram et infelicem existimandam, idque respond propter Causam propter quam patiuntur, pii: et Exitum, qui cernitur, et inde speratur. Acfinis siue causa, propter quam pii affliguntur, praeclarissima est. Est enim pietas et ipsa doctrina coelestis, et spes in Deo viuo, non in idolis, qua nihil melius. Exitus etiam laetus et felix est. Id quod probat argumento sumpto a minori ad maius. Deus enim, qui omnium hominum est conseruator, multo maxime suorum et fidelium custos est et liberator. Haec est summa totius uoctrinae I'auli. Disputat Chrysost. atque ambigit, vtrum vox σωτηρ hoc loco referri ad vitam, et salutem aeternam debeat. Sed hic non potest. Neque enim omnes homines vitam aeternam

consequuntur, sed soli fideles, quanquam tamen omnium est custos, conseruator, et benefactor Deus, vt est Ps.36. quatenus nempe omnium hominum est creator et opifex.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.226]

2725

11 Haec denuntia et doce.

Spemautem coniungit cum doctrina Paulus, cum ait (quod speremus in Deo) quia haec cognitio, quae Per fidem et Euangelium a nobis habetur, non est euanida quaedam phantasia de Deo, sed est huiusmodi agnitio, quae spem, eamque certam in Deo nobis afferat, et inserat. In quo differt a reliquo cognitionis genere. Nam aliae sunt tantum
2730 in animo et intellectu versantes cogitationes, neque cor hominis mouent, afficiunt et mutant, haec vero etiam in corde ipso est certissima fiducia, quod afficit et inclinatur ad Deum amandum, eiusque promissiones certissime sperandas et expectandas, vt est in cap. 5. Epistolae Pauli ad Romanos. Sed et vox haec speramus pro credimus posita videri etiam hoc loco potest. 11 Haec denuntia et doce. Commendatio superioris
2735 doctrinae ab vtilitate, quae ex illius praedicatione colligitur. Est enim haec utilis doctrina, cuius praedicatio est sic a Paulo praecepta, vt et saepius inculcetur, et Pro imperio et potestate ministerii Euangelici proponatur, vti Dei ipsius vox. Ergo comparatione quadam superiorem doctrinam magni esse in Ecclesia momenti docet probatque. Nam etsi alia capita doctrinae doceri a pastore debeant: hoc tamen doctrinae caput, per quod
2740 falsus Dei cultus oppugnatur, inanes caeremoniae et superstitiones euelluntur, saepissime et frequentissime repeti, doceri, ac inculcari debet. Atque hoc faciendum esse affirmat Dei spiritus, id est, doctor ille, qui optime nouit, de quibus sedulo et saepius

CAPVT III.

[p.227]

12 Nemo tuam iuuentutem despiciat, sed esto exemplar fidelium in sermone, in conuersatione, in charitate, in spiritu, in fide, in puritate.

edocendi et commonefaciendi sumus. Quo minus nobis molestum aut fastidiosum esse oportet, si saepe saepius in Ecclesia hanc eandem doctrinam a pastoribus audiamus, quia maxime nobis est salutaris. Paulus Philip.3.vers.1. dicit tutum et vrile esse, vt eadem nobis saepius repetantur. Idem docet et affirmat Petrus in 2. Epist. cap.1. vers.13. Vnde vae delicatis hominum auribus, qui abusus doctrinae et superstitiones Papisticas nunquam a concionatoribus Euangelii taxari vellent. Denique ex hoc ipso apparet, eam
2750 maxime a pastoribus doctrinam proponendam, quae necessaria est, et utilis: non autem quae inutiles et vanas quaestiones habeat. Colligit vero ex hoc Pauli dicto Chryso. duplex esse pastoris munus in proponendo Dei verbo pro rerum, quas tractat, et personarum, apud quas agit, ratione, nimirum vt Doceat, et Ea quae sunt obscura, et Eos, qui sunt obsequentiores. Item Denuntiet, propotestate et imperio sibi a Deo dato, Ea, quae
2755 omnes concedunt esse vera, Eis, qui sunt contumaciores et magis rebelles. Quod certe verum est. Debet enim pastor nonnunquam increpare et virga.i. seuetitate vti, vt ait

Paulus 1. Corinth 4.vers.21. et 2.Timoth.4. 12 Nemo tuam iuuentutem despiciat, sed esto exemplar fidelium in sermone, in conuersatione, in charitate, in spiritu, in fide, in puritate. Νεθέτοις. Admonet enim qua ratione et grauitate superior doctrina sit a Timotheo propo

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.228]

nenda ac illi ipsi sit in omni ministerii Euangelici quod obibat ratione conuersandum et agendum. Adeo vt etiam haec praecepta ad reliquos pastores pertineant, qui nobis in Timotheo, tanquam in perfecti ministri idea, a Paulo depicti proponuntur. Est vero hic locus etiam tacita regressio ad superius institutam disputationem de officio veri et Euangelici pastoris, quam et hoc, et sequenti capite persequitur. Haec est igitur ratio ordinis, ne putemus hoc scriptum Pauli esse scopas dissolutas. Quod Athei obriciunt. Summa vero huius doctrinae eo pertinet, vt doceantur pastores superiorem doctrinam reuerenter et grauiter tractandam esse: et in reliquis ministerii et muneris suipartibus ita illis esse conuersandum, vt nemo eos, quantunvis aetate iuuenes, despiciat vel contemnat: sed sint totius gregis exenplar in Verbis, et factis, et in Doctrina, et in vita, Videri autem potest non ad omnes in vniuersum verbi Dei ministros pertinere haec Pauli exhortatio: sed ad eos tantum, qui adhuc iuuenes sunt: neque dum sibi per aetatem eam authoritatem compararunt, per quam sint populo commendabiles et venerandi, quales sunt adolescentes adhuc pastores, et nondum prouectae aetatis. Sed cum etia fiilino lonorentur, qui, quanuis aetate grandaeui, moribus tamen sunt iuuenes, certe ad senes etiam haec praecepta pertinent, ne hi ipsi in ea aetate propter morum dissolutionem contemnantur, si idem agant, quod homines moribus iuuenes et proterui, et lasciui et leues. Quae certe vitia adolescentiam sequi et comitari solent. Dicit Paulus reorvtoς, id est, Iuuentutis. Differt

CAPVT III.

[p.229]

haec aetas, a Pueritia, Adolescentia, Virili maturaque aetate, et Senectute. Est enim iuuentus post adolescentiam, et ante virilem aetatem veluti a decimo septimo anno aetatis ad vicesimum quintum, intra quos annos existimo tunc fuisse Timotheum: quemadmodum adolescentia est post pueritiam, et ante iuuentutem a septimo anno aetatis ad decimum septimum. Sic Pythagorici distinxerunt vt apparet ex Laertio lib. 8.in vita Pytha. gorae etsi plures annos cuique aetati tribuit. Solon Atheniensis in epigrammate distinguit hominis totam vitam in septem aetates. Sed Ioannes in prima Epistola cap.2.vers.13. et 14. tres tantum constituit. Nos nostram distributionem sequimur, ex qua cuius tunc aetatis fuerit Timotheus intelligi potest, et quantis in ea aetate Dei donis, et iis quidem summis et egregiis, ornatus fuerit. Id quod etiam apparet ex secunda Epistola ad eundem et ad Philip.2.vers.18. Remedium autem per subiectionem affert Paulus, per quod efficiatur, ne vlla pastoris aetas contemni vel possit, vel debeat. Est autem si illi se exemplar caeterorum fidelium praebeant in vita et doctrina. Igitur ex hoc loco colligitur iuuenes eligi posse in ministros, si iis Dei donis excellent, quae ad tantum munus requiruntur. Supra cap.3 vers.6.diximus, quae aetas olim cuique muneri Ecclesiastico exercendo

2795 praescripta fuerit a Synodis vt hic repetere nihil sit necesse. Sed apologo lepidissimo docet Æsopus non semper canitiei et barbae inesse sapientiam. Describit autem fusius Paulus illa duo, quae diximus, id est, quibus in rebus pastores gregis ex

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.250]

emplar, vt ipse cum Petro 1.epist. cap.5. loquitur esse debeant. Ac primum summatim quidem inquit, ἐν λόγῳ id est, Verbis siue dictis, ἐν ἄναξ ροφν id est, Conuersatione et factis, toti gregi praelucere pastorem oportere. Postea vero quasdam virtutes addit, 2800 ex quibus distinctius haec duo parantur et docentur: et tum vitae, tum ipsius linguae vera reformatio oritur, tanquam ex ipsis fontibus. Obiter dixerim hoc genus dicendi esse ἀσύνθετον, quod maiorem vim habet, et facit, vt singula diligentius perpendantur a nobis. Ergo inter eas virtutes praecipue commemorat Paulus, Charitatem, cui subiicit 2805 Spiritum siue zelum. Charitas autem hic tum ea, quae in Deum, tum in proximum est, significatur, cui subseruire debet spiritus ipse, id est, feruor animi:atque illa etiam dona, quae Dominus cuique fidelium donat et concedit, charitati ancillari oportet. Deinde addit, charitati suum fontem, nempe Fidem, cui subiicit Puritatem siue Castitatem. Ergo fides haec non tantum est doctrina, vel cognitio: sed etiam ipsa in Dei promissiones 2810 per Christum acquiescens assensio et voluntas, quae parit ex se tanquam vberri mum fructum ἀγνείαν, id est, castitatem. Haec autem castitas non tantum abstinet alieno thoro, E libiune fasciua: sed omni vitae impuritate, quae Christianae sanctitati contraria est. Ex his igitur quatuor fontibus pene omnis vitae fanctitas reformatio et exemplum nascitur. Ergo vanae illae Episcoporum commendationes ex insulis, lituo siue pedo 2815 chirothecis, annulis, cothurnis, fandaliis, et caeteris huiusmodi nugis facessant, quae in Papatu, tamen tanquam certissima Episcopatus

CAPVT IIII..

[p.231]

13 Interim dum venio, attende lectioni, exhortationi doctrinae.

insignia, ornamenta, et testimonia dantur, et solenniter gestantur. 13 Interim dum venio, attende lectioni, exhortationi doctrinae. Α'κολύθησις est. Nam sequuntur variae 2820 exhortationes, quas muneris Ecclesiastici dignitati consentaneas esse vidit Paulus, et necessario addendas. Ex his autem quantum sit hoc onus, quanque sedulo capessendum et diligenter exercendum intelligere certe debemus, ne segnes socordesue ipso Episcopatus titulo, vel fastigio turgidi et insolentes, vel etiam reditu et bonis contenti torpeamus. Sunt enim hae cohortationes, tot Spiritus sancti aduersus pastores negligentes et muneris 2825 sui grauitatem non apprehendentes fulmina vel tonitrua. Neque enim tam Timothei gratia dicuntur ista, quam omnium pastorum, quorum verissimam et optimam ideam nobis in Timotheo format et pingit. Denique si tam ardens in Dei metu et tantus vir Timotheus iis stimulis eguit, quid nos? et quot quantisque exclamationibus et puncturis sumus excitandi? Est autem hic exhortationis et admonitionis locus non vnus, sed 2830 quadruplex. Omnes quidem eo tendunt, vt sedulo et diligenter pastores suo muneri

intendant et incumbant. quilibet tamen locus exhortationis habet quoddam peculiare et necessario considerandum. Prima igitur haec est exhortatio et admonitio, attendendum et assidue versandum Ministro Euangelico in Sacrae scripturae lectione. Vox enim, lectionis, generaliter hoc loco enuntiata ad Sacrae

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.432]

2835 scripturae tamen lectionem specialiter restringi debet, quia non simpliciter hoc requirit a pastoribus Paulus, vt aliquid legant quodcunque tandem sit, sed vt facrum Dei verbum euoluant. Hanc esse Pauli mentem apparet ex fine, propter quem attendendum lectioni docet, nimirum vt pastor Doceat gregem suum, et Exhortetur, quae sunt duae muneris Ecclesiastici partes praecipuae. Doctrina, tum in Verorum dogmatum traditione, et
2840 Falsorum refutatione posita est. Quorum neutrum nemo facere, nisi apprime et abunde verbo Dei instructus et diligenter in eo versatus potest, cum ex eo vno fonte et veritas Dei fit haurienda, et mendacium illis armis oppugnandum, illoque gladio iugulandum Actor. 18.vers.28. Exhortatio est in Bene iam currentibus confirmandis, Improborum acri reprehensione: denique in frigidis excitandis. Illi autem stimuli: non nisi ex Dei promissionibus et minis, addi possunt. Haec igitur omnia Dei verbo continentur, quod
2845 idcirco et versandum et meditandum est diligenter. Ergo non satis est Episcopos et pastores quaedam legere (nam nec fabulas Poëtarum, nec vanas et inutiles Philosophorum scriptitationes terere debent, aut iis immorari) sed oportet eos Dei verbum scriptum assidue contrectare. Vt autem ad Pharisaeorum scripta et scholas non remittit suum
2850 Timotheum Paulus, neque nos etiam ad Scholasticorum et Sophistarum Sorbonistarum Academias reuocandi sumus, vt veri Theologi euadamus: sed ad sacrum Dei verbum et ad eos scholas, vbi illud pure docetur. Sic Paulus 2. Timoth.4. vers.13. libros suos et

CAPVT HIII

[p.233]

membranas, in quibus aliquid descriperat priuatae memoriae causa, sibi Troade afferri vult Similis locus 2. Pet.1.V.19. Dissimilis Mat.10.v19. Respo. Christum quidem
2855 nolle pastores esse in legendo Dei verbo negligentes: terreri tamen nos non vult vel conspectu vel doctrina vel fama nostrorum aduersariorum, cum ipse nobis sit suo spiritu potentissime affuturus, et quae ad conuincendos veritatis Dei hostes necessaria sunt suggesturus. Addit Paulus, donec venio. Quae limitatio non excludit tamen reliquum tempus, quasi praesente Paulo Dei verbum contemnere Timotheus debuerit. Nec facit
2860 pastorum, et praeceptorum nostrorum magna et excellens doctrina, vt in Dei scriptura euoluenda fiamus desidiosiores: sed contra nos magis illorum egregiae dotes debent excitare, vt quae illi proponunt doctissime, ad exemplum Thessalonicensium, cum scripto Dei verbo conferamus, diligentiusque et lubentius a tantis viris ediscamus. Denique quod nullum tempus praescribit Paulus, ac ne longissimum quidem, post quod cessare
2865 debeat a studiis Timotheus, ostendit nos per totum vitae tempus proficere posse: tamen non facit, vt videatur inepta certorum annorum certique spatii definitio, intra quod tum Theologiae: tum aliis artibus et facultatibus sit studendum, operaque ponenda, quanquam potius ex ipso cuiusque profectu id diiudicandum est, qui apti sint ad ministerium vel

2870 gradum adipiscendum, quique plurimum profecerint, quam ex ipso temporis curriculo
et spatio, quo versantur in Academiis. Quod autem quidam putant, et ex hoc loco col

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.234]

14 Ne negligito donum quod in te est: quod datum est tibi ad prophetandum, cum impositio ne manuum presbyterii.

ligunt fuisse scriptam hanc epistolam, cum Paulus in Syriam postremum venturus esset, non video habere satis firmum argumentum et fundamentum. 14 Ne negligito donum quod in te est: quod datum est tibi ad prophetandum, cum impositio ne manuum presbyterii. Secunda exhortatio ab officio vel fine donorum Dei, quam amplificat etiam
2875 a circumstantia, eaque duplici nempe a Doni Dei excellentia, quo praeditus erat Timotheus, et Prophetia quae de Timotheo praecesserat, quod vtrunque delebit et deturpabit Timotheus, nisi suo muneri diligenter operam nauet et impendat. Eodem vero modo debet quisque animadvertere, quae a Deo dona pecuniaria acceperit, ne apud ipsum
2880 otiosa et infructuosa lateant, aut inutilia maneant, et defossa: sed ut illa in Ecclesiae vsum communem, propter quem illa talenta data sunt a Domino, conferantur. Similis locus Matth.25.vers.14.1. Pet.4.V.10. Quo autem maiora sunt Dei dona erga nos, eo diligentiores in caeteris lucrandis esse debemus, ne illa apud nos otiosa iaceant, vel rubiginem contrahant. Nam cum fœnore a Deo repetentur. De Prophetia autem, quae de
2885 Timotheo praecessit, quod dicit hoc loco Paulus, etsi quidam sic explicant, quasi finis illius Dei doni ostendatur: non autem vlla insignis praedictio Dei et testimonium de futuris! in Timotheo donis antegressa sit: tamen malo accipere: uti supra 1.vers. 18. et 2.

CAPVT III.

[p.235]

15 Haec exerce, in his esto: ut tuus profectus manifestus sit inter omnes.

Timoth.1. vers.6. Explicatum autem est a nobis supra eo ipso cap.1.vers.18, Καρισμα
2890 autem dixit Paulus, non χε Quα, ne quis hebes Papista putet chrisma, quo ipsi superstitione vtuntur ad suos Sacerdotes et Episcopos vngendos et inaugurandos, hic esse a Paulo commemoratum et quaesitum. De impositione manuum infra, vti et de voce hac Presbyterii, quae coetum significat Presbyterorum, contra quam sentit Erasmus: putat enim ille Episcopatum significari hoc loco, et finem designari non instrumentum et
2895 modum, quo vocatus est Timotheus: infra dicitur cap.5.vers.22. Hic locus commendat auctoritatem Presbyterii, et vocationes ordinarias, quae hominum ministerio fiunt, quam qui maxime, ne quis praetextu ingentium donorum et egregiae suae doctrinae in Ecclesiam intrudat ipse sese, cum Timotheus tantus vir etiam de quo praecesserat spiritus Dei apertae prophetiae, tamen ordinario modo designatus sit minister et praeco verbi
2900 Dei. 15 Haec exerce, in his esto: ut tuus profectus manifestus sit inter omnes. Tertia admonitio de ipsa operis difficultate, ut ea perspecta diligentius pastores suo muneri incumbant. Habet autem summos stimulos ipsa styli, quo Paulus vtitur, ratio, meditare

(ait) in his esto. Vrget enim pastores ne alibi diutius aut lubentius occupentur, quam in hoc munere suo, tanquam in sua Sparta exornanda. Ergo damnantur ex hoc Pauli dicto
2905 pastores omnes, qui in iis,

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.430]

quae propria sunt sui muneris, perfunctorie et notιργως versantur: in aliis autem rebus, quae proprie ad eos non pertinent, serio, assidue et diligentius insunt eaque satagunt. Faciunt enim η̃ργον πά- ρεργον: et πάρεργον ἔργον, vt ait Prouerbiū vetus, contra exemplum Apostolorum, qui cum se viderent a vero sui muneris officio propter curam
2910 mensarum distrahi et auocari, quanquam ea res et sancta erat et pia, tamen voluerunt se ea cura leuari, vt liberius meliūsque veris et potioribus exercitiis suae vocationis inseruirent ac incumberent. Nec valet haec quorundam pastorum, qui sunt πολυπράγμονες excusatio, quod Reipubl. commoditas, et ratio postulet, vt in istis ciuilib et extraneis rebus ipsi versentur, et occupentur. Facit enim haec ratio, vt hodie quidam Episcopi potius sint
2915 militares Duces, vel Praefecti aerarii: vel forenses iudices, vel Cancellarii regni, vel Consili arii, regni, quam pastores, ministri et praecones verbi Dei coelestisque doctrinae, et pabuli gregi suo dispensatores. Denique quid illi Episcopatus est aliud, quam reditus quidam pinguis et opulentus vel ad fruendas voluptates, vel ad familiae onera sustinenda, quae ampla est, interea dum aliis negotiis vacant, quae tamen ab Episcoporum munere,
2920 sunt alienissima? Μελέτα Meditatio non est leuis quaedam cogitatio, sed assidua et frequens eiusdem cogitatio. nis repetitio, cura, et mentis volutatio, vt aptiores ad id, quod meditamur, fiamus. Sed non solum horum praeceptorum cogitationem requirit Paulus, imo vero etiam executionem et praxim, ne contemplatiuae vitae homines hinc sibi patro

CAPVT III.

[p.237]

2925 cinium quaerant. Ex hoc etiam ipso ostenditur, quam sit difficile et arduum hoc ministerii opus, quocirca diligenter est in illud incumbendum. Profectus tuus) Est finis quem in munere suo faciendo spectare debet pastor Euangelicus, nenpe propagatio Dei gloriae, et ipsiusmet Ecclesiae maior in dies profectus et incrementum. Itaque vocem, Profectus, non refero ad personam Timothei: sed ad Ecclesiam potius, Manifestus sit) Quid si nullus
2930 profectus, nullum incrementum Ecclesiae appareat, estne propterea pastori desperandum. Estne etiam ipse semper propterea, vt deses et negligens damnandus? Respond. Hoc quidem lugendum esse, sine vllo profectu praedicari Dei verbum: si tamen pastor quantum in se est, sincere pascat gregem suum, vigilet, in eo sit totus, et officium faciat, neque illi desperandum esse: neque eum, vt negligentem, damnandum 1. Pet. 5. vers. 2.
16 Attende tibi ipsi et doctrinae: persiste in istis, id enim si feceris, et teipsum seruabis et eos qui te audierint.

2935 16 Attende tibi ipsi et doctrinae: persiste in istis, id enim si feceris, et teipsum seruabis et eos qui te audierint. Quarta exhortatio a fructu huiusmodi laboris, et eo quidem vberissimo. Est autem is fructus, salus animarum, tum in Pastore ipso, tum in Grege et Ecclesia.

2940 Quod vt fiat vult Paulus vt quilibet pastor Euangelicus, Attendat sibi, et Persistat in officio. Attendat autem, id est, diligenter videat, et non perfunctorie consideret, et Qualis ipse sit in sese et moribus, et Qualis sit ea doctrina, quam docet gregem Domini: vt si quae vitia

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.238]

2945 vel in sese:vel in sua doctrina inesse animaduertat corrigat, et emendet. Denique ea vitia potius a seipso, quam ab aliis discat, ne videatur negligenter aut perfunctorie officium suum facere. Persistat vero, id est, continuet, neque fatigetur aut fathiscat, 2950 neue susceptum semel opus propter infinitas pene molestias deserat. Id enim est non modo leuis animi: sed etiam infidelitatis et diffidentiae de Dei misericordia signum verissimum. Ergo perseueret, quantunuis difficile opus hoc videatur. Finis tandem et fructus suauissimus, atque adeo salutaris sequitur, salus nimirum ipsius pastoris dum in munere suo obeundo fideliter Deo paret. Habent enim in eo ipso optimum misericordiae 2950 Dei erga se testimonium pastores, quia opera bona sunt nostrae adoptionis et aeternae salutis certa testimonia et indicia, praesertim quae in cuiusque vocationis opere implendo et obeundo apparent 1. Timoth.2. vers.15. Ipsius quoque gregis salus consequitur, quia ea ratione et per ministerium Euangelii Dominus adducit suos ad salutem. Vnde Ministri Euangelici sunt salutis hominum ministri et organa. Deus autem ipse est illius aurnor 2955 et causa. Eadem phrasi alibi quoque vtitur scriptura, vt Iacob5. vers.21. Prouerbus 23. vers.14. Haec autem magna laus est ministerii Euangelici, per quod seruari dicimur, vti quod operarii cum Deo iidem ministri vocantur 1. Corinth.3.

6 CAPVT V.

[p.239]

S ENIOREM ne increpato, sed hortare vt patrem, iuniores vt fratres.

2960 CAP. V. SENIOREM ne increpato, sed hortare vt patrem, iuniores vt fratres. Μετάβαζις. Transitenim, et ordine quidem Paulus, a doctrina ad mores, cuius vtriusque rei cura ad veros pastores et Ecclesiae praepositos pertinet. Sed prius de vitiis, quae doctrinae ratione obrepunt, et haereses dicuntur, fuit dicendum. Postea autem de morum vitiis, et eorum emendatione, quam hoc loco persequitur, vti et in Epistola posteriori ad hunc ipsum Timotheum, et ad Titum cap 2. Dicitur autem alio nomine haec correptio et 2965 emendatio, censura Ecclesiastica, quae potestatis clauium pars est. Sic autem et hoc loco et alibi loqui videtur Paulus, vt vni episcopo eam tribuat, non autem toti ipsi Ecclesiae, non item coetui et senatui Presbyterorum. Id quod perperam intellectum duplicem errorem peperit. Primum eorum, qui totam Ecclesiae ipsius iurisdictionem vnus tantum personae, id est, Episcopi arbitrio vindicarunt et asseruerunt, ex quo ipso inducta est 2970 postea superba Episcoporum tyrannis. Alterum eorum, qui vt hunc errorem corrigerent, ipsi secundum induxerunt, et ad vniuersam, quam vocant, Ecclesiam, id est, ad singulos de Ecclesia hanc potestatem retraxerunt, et ita per malum malo mederi studuerunt, malo nodo vt est in Prouerbio, malum cuneum quaerentes. Denique inciderunt in Scyllam, dum cupiunt vi

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.240]

2975 tare Charybdin. De quo toto argumento et vtilissimo, et futurae disputationis se quen-
tiumque toto hoc capite praeceptorum fundamento nobis aliquid est dicendum. Est
autem hic status causae et controuersiae (quae etiam non his nostris temporibus acerbè a
quibusdam agitur) Ad quos nimirum Ecclesiasticae censurae ius et potestas pertineat.
Hoc enim pro concessio sumimus, quod tota docet scriptura, cum vitae sancte et honeste
2980 instituendae gratia, et vt Dei gloriae inseruiamus, scriptura et doctrina coelestis nobis
praedicetur, omnino necesse esse, vt aliqua sit Ecclesiae disciplina et turpium morum
emendatio, per quam homines tum in officio contineantur, tum, si semel abducti fuerint,
reuocentur. Nam qui Ecclesiasticam disciplinam prorsus tollunt, quid aliud Ecclesiae
quam laruam nobis inducunt, et omnem peccandi effrenem licentiam probant? contra
2985 quos Psal.50. et Hebr.12.vers.8. et dictum Tertulliani de Habitu virginum, item Cypriani
lib. a. epist.7. valere debet. Disciplina enim Ecclesiae, inquiunt illi, et castigatio Eccle-
siastica morum est fidei custos, quam qui repudiant, fidem ipsam nomine tenus habent.
Secundo autem loco postulamus et sumimus hoc nobis concedi, quod est verissimum.
Hanc morum correctionem et vitiorum emendationem, quae Ecclesiastica iurisdictio et
2990 ius clauium dicitur, latissime differre et toto genere dissimilem esse a ciuili et politica,
quam vocant, iurisditione, quae Magistratibus competit. Tertio denique et hoc quoque
tanquam ἀντὶ τῆς quae praesupponendum est, quod alibi verum esse

CAPVT III.

[p.241]

probabimus, Deo dante, et iam ex parte docuimus supra cap.3.ex veteri et bene constituta
Christianae Ecclesiae institutione, non vnicum Episcopum id est, non vnam quandam
2995 duntaxat personam ad regendam totam Ecclesiam electam et ordinatam fuisse (id quod
nunc fit in Papatu) sed plures simul delectos, quibus Ecclesiae cura demandaretur, tum
in iis quae ad doctrinam pertinent et hi erant Pastores, et Doctores: tum etiam quae ad
mores, et Pauperum aerarium, quales erant Pastores iidem, Presbyteri, Diaconi. Ex quo
fit vt a Tertulliano in Apolog. cap, 39. Rectores Ecclesiae dicantur non duntaxat soli
3000 Episcopi, sed cum illis etiam Diaconi, et Presbyteri, tanquam ipsorum Episcoporum
collegae. Quod idem in lib. de fuga in persecutione confirmat, et infinitis pene locis
Cyprianus. Atque etiam Augustinus, veluti in Enchirid. cap.65. Ergo his ita praemunitis
quaesitum est. Vtrum ad vnum tantum Episcopum, vel delegatum ab eo aliquem, ius
censurae et emendationis morum, (quae Ecclesiastica dicitur) eiusque cognitio tota
3005 pertineat: an potius ad plures? Quod si pertinet ad plures, vtrum ad totum coetum
Ecclesiae, an ad singulos fideles qui sunt de eo coetu, an ad eos tantum qui Ecclesiae
praefecti, Authores, ἡγούμενος, et Praepositi dicuntur, quales sunt Presbyteri et pastores
simul, qui alio nomine dicuntur senatus Ecclesiasticus. Ac primum ad vnum duntaxat
totam eam potestatem et cognitionem pertinere non posse probat Christi et Pauli dictum.
3010 Christus vult peruicaciam rebellium denuntiari et dici Ecclesiae,

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.242]

Ergo non vni tantum, Matth. 18. vers.17. Paulus quae geruntur in Ecclesia a Presbyterio fieri docet, id est, a quodam coetu hominum. Ergo non a solo illius Ecclesiae Episcopo, supra cap. 4.V.14, Philip. 1.vers.1. Actor.11.vers.30. Deinde Ecclesia ipsa Dei transformaretur in regnum terrenum, essetque iam Monarchia, non Aristocratia, si vnus
3015 in ea dominaretur, et omnia solus ageret. Quod fieri et esse vetant hi scripturae loci Matth.20.V.25 1.Pet.5.vers.3. Hieronym. ad Rustic. penes coetum Presbyterorum, quem vocat senatum morum, censuram esse aperte scribit. Denique mos ipse vetustissimus primae Ecclesiae huic vnus dominationi in Ecclesia repugnat. Nam omnia ex com-
3020 muni consensu totius coetus praepositorum Ecclesiae geri solita fuisse, non vnus autem hominis duntaxat arbitrio, probant hi scripturae loci, vbi congregata fuisse Ecclesia dicitur ad res et negotia Ecclesiastica gerenda, et decernenda et dispicienda Actor. 15. vers.4.22. vers.30. Ioan.9. vers.24. Actor.21.vers.18. 1. Cor. 5.vers.4. 16.vers.3. Nec in contrarium efficit quicquam eorum ratio, qui omnia, quae tum in coelo, tum in
3025 terra fiunt, ad vnum principium, non ad plura reuocari variis exemplis docent, quae fuit ineptissimi cuiusdam Itali et Veneti Cardinalatum ambientis recens pro Papistica et Romana tyrannide in Ecclesia tuenda defensio. Hoc enim verum esse concedimus, et ipsam Ecclesiam vnicum caput habere ipsi contendimus: sed Christum, non autem hominem vllum mortalem, a quo capite, et eo quidem vnico et summo, sunt caeteri, tamquam a sum

CAPVT V.

[p.243]

3030 mo iudice, delegati, qui pastores in Ecclesia prae ficiuntur. Et vt inter ipsos delegatos nullus sine sacrilegio et laesae maiestatis crimine summi magistratus ius sibi vindicare potest: ita nec in Ecclesia vel vniuersa, vel particulari quisquam ius summi pastoris et ipsius capitis sine aperta in Christum blasphemia nomem sibi tribuere debet. Quod item obiciunt, olim sub lege fuisse inter Leuitas vnum quendam summum sacrificatorem et
3035 Sacerdotem, habet facile responsum. Quia certis figuris sub lege, Christi dignitas, vti Sacrificium adumbrabatur, donec ipse apparuisset, fuisse vnum quendam inter multos fratres summum Sacerdotem, qui Christi figura erat. Itaque fuit ea res legalium caeremoniarum pars, quae omnes Christi aduentu abolitae sunt, et quae sine piaculo a Christianis in vsum reuocari non possunt. Nec efficit etiam quicquam haec quorundam obiectio, qui
3040 idcirco purant ab vno quodam (cui hae partes sunt totius Ecclesiae consensu demandatae) veluti Episcopo, aut ipsius officiali, censuram Ecclesiasticam fieri, quia quod agit, vt delegatus ab vniuersa Ecclesia agit, non vt priuatus. Delegatio enim ista nunquam vel ab Ecclesia fieri, vel a quoquam suscipi sana conscientia potest, cum alium ordinem ad seipsam regendam instituere Ecclesia ipsa vniuersa non possit, quam illum, quem
3045 Christus et ipsius Apostoli praescripserunt, et obseruari praeceperunt. Illi autem regiam istam vnus in Ecclesia regenda authotatem, vti docuimus, siue per vsurpationem, siue per delegationem institutam damnarunt. Neque enim vti homines in rebus politicis, quae ad hanc corporis vitam

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.244]

3050 pertinent, multa mutant, instituunt, corrigunt, figunt et refigunt, idque iure et prudenter: ita in ipsius disciplinae et censurae Ecclesiasticae essentia immutare et nouare quicquam possunt, quia huius disciplinae finis, et scopus animas spectat, et ad earum gubernationem refertur, utque ad poenitentiam homines adducantur. Cuius rei cognitio, efficacia, modus, ratio, et iurisdictio solius Dei propria est, ei nota et relictæ: nullius autem regis aut coetus mortalium imperio aut prudentiae concessa. Ergo immutare ipsius censurae et disciplinae
3055 Ecclesiasticae fundamentum (quale est, ut ex Aristocratica fiat monarchica administratio Ecclesiae) nemo homo, quamuis Rex et Imperator potest, ac ne vniversus quidem ipsius Ecclesiae coetus. Accidentalibus quidem moderari possunt, quae pertinent ad faciliorem istius disciplinae et censurae vsum vel praxin. Atque eo sensu concedimus formam disciplinae vel censurae Ecclesiasticae eandem in omnibus gentibus constitui non posse.
3060 Nempe cum de accidentalibus, non autem essentialibus vel disciplinae, vel censurae Ecclesiasticae disputatur. Nam essentialia eadem ubique gentium in Ecclesiis Dei esse debent: accidentalibus mutari et variari ex variis causis possunt. Ergo ad pruritus malus, ea cognitio, et potestas gerendi et decernendi et dispiciendi pertinet. Sed utrum sic ad vniversam Ecclesiam, nimirum, ut suffragium singuli de Ecclesiade qualibet re
3065 Ecclesiasticae ferant, ubi aliquis admonendus vel reprehendendus erit. Res. Per solos Ecclesiae ἡγούμενοι et prepositos eam potestatem oportere exerceri, etsi totius Ecclesiae communis potestas est, et in ipsius coe

CAPVT V.

[p.245]

tus aedificationem a Christo concessa et relictæ: non solum autem praepositorum ipsorum gratia aut ratione est. Atque nostra haec sententia, cui multi obsistunt, plane est
3070 confirmanda, scilicet ad solos Ecclesiae praepositos eius iuris et potestatis exercitium pertinere, non autem ad singulos de coetu et populo Ecclesiae. Probatur autem his fere rationibus. Primum auctoritate verbi Dei Actor. 11. v. 15. 21. et 22. Petrus et Paulus coram Apostolis et praepositis rationem reddunt sui facti, non coram vno quodam Episcopo: quanquam, si quibusdam credimus, iam erat Iocobus frater Domini Hierosolymorum
3075 Episcopus. Non etiam singuli de Ecclesia in suffragia mittuntur. Sed coram praepositis Ecclesiae, qui Ecclesia vocantur, ea tota disputatio disceptatur. Petrus ipse priore Epistola cap. 5. v. 5. negat se vllum in coetum Domini habere principatum. Iudaeorum mores tempore Christi multa quidem in doctrina corrupta habebant: tamen veteris disciplinae et a Deo institutae vestigia retinebantur. Itaque cum Christus ipse suae vitae et doctrinae
3080 rationem redditurus sistitur, conuocantur Scribae, Pharisei, principes Sacerdotum, id est, praepositi Ecclesiae, totumque synedrion: non autem solus summus Pontifex sibi de Christo sumit iudicium. Non item iudicant singuli de populo, sed praefecti Ecclesiae duntaxat. Denique Christus nos iubet ad plures: non ad vnum tantum aliquem referre, si qui nos offenderunt nobis sponte non reconciliantur Matt. 18. vers. 16. 1. Timoth. 5. vers. 19.
3085 Secundum: ratione. Est morum coercitio et

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.446]

censura Ecclesiastica cum verbi Dei praedicatione indiulse coniuncta, et illius tanquam appendix quaedam 2. Timoth.3. vers.16. Malach.2.vers.4. Itaque Paulus ipse praecipit, vt qui Ecclesiam pascere volunt, iidem eam increpent 2. Timoth.4. At Presbyteri sunt Pastores et ποιμένες Ecclesiae, non autem quilibet de populo. Ergo et ii ipsi, non autem
3090 singuli de populo, Ecclesiae correctores, censores, iudices esse et constitui debent. Deinde iidem illi curam animarum nostrarum habere|dicuntur, vt est Hebr. 13. vets.7. Iidem reprehenduntur, nisi nos admonuerint sceleris nostri, Ezechiel. 34. Iidem verbo Dei iubentur Ecclesiae curam habere. Ergo ad eos, non ad populum cognitio et exercitium huius censurae et potestatis pertinet. Denique vetustissimus Ecclesiae ipsius
3095 Christianae mos et vsus idem probat. Nam semper Presbyteri cum eo, qui Episcopus dictus est, iudi. carunt de scandalis et censuris quae cuique fieri debent. Ambros.epist.28. Cyprian.epist.39. et 40. non autem vnus ille Episcopus, quantumvis magnis animi dotibus excellens, non item quilibet de populo. Ergo haec iurisdictio est totius quidem Ecclesiae, ratione potestatis, Praepositorum autem, ratione exercitii et administrationis. Qui vero
3100 contra sentiunt, ad totum Ecclesiae coetum et multitudinem hoc exercitium potestatis pertinere, afferunt. 1 Dictum Christi Matth.18. vers.17. Dic Ecclesiae. Resp. Ecclesiae nomen illic accipi pro iis, qui totius Ecclesiae autoritate fulti et vocati legitime Ecclesiae praesunt ac inuigilant. Sic quod Senatus Roman. decreuit, dicitur Ro

CAPVT V.

[p.247]

mana ciuitas decreuisse. Ita explicatur etiam can. Nullus distinct.63. 2 Obiicitur Paulus
3105 1. Corin.5. qui conuocasse videtur totam Ecclesiam, cum ait vers.4. vobis et meo spiritu conuocatis in nomine Domini, cum de incestuoso iudicando ageretur. Ergo ad illius suffragia haec censura pertinet.i. ad singulos de populo. Resp. Paulum decernere quidem quid sit faciendum, sed a Presbyteris et a Senatu Ecclesiae:id enim suffragiis populi non permittit. Itaque non pertinet ad populum ea deliberatio: sed ad praepositos Ecclesiae,
3110 populo assentiente. Aiunt Quod ad omnes pertinet, ab omnibus fieri debet. Respond. ex Ambrosio in lib. de Dignitate Sacerdotal. cap.3. Agi quidem debere a quoque pro loco et munere, quod in Dei Ecclesia gerit. Aliud enim est, quod ab Episcopo requirit Deus: aliud quod a Laico. Sed cum sint pastores et Presbyteri Ecclesiae ἡγόμενοι, ad eos censurae iudicium pertinet, ad quos eosdem pertinet immorigeros Deo diuini iudicii metu
3115 iniecto compescere. Ad totam vero Ecclesiam spectat discere alieno exemplo, quenque Deo rebellem poena esse dignum. Itaque publicae censurae in Ecclesia fieri debent ad ipsius aedificationem, et vt intelligant omnes scelera in coetu Christianorum non esse tolleranda in can. Certum est s sed adhuc 24.quaest.4. Aliae obiectiones afferuntur, sed omnino leues. Executioni igitur publicae censurae interuenire debet notitia et consensus
3120 Ecclesiae audientis et admonitae de poena scelerati hominis et obstinati:ipsius tamen iudicium et executio ad solos praepositos Ecclesiae pertinet.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.248]

Quod autem quidam existimant, vbi est vere Christianus Magistratus, ibi nullam esse censuram Ecclesiasticam debere, illi certe Ecclesiasticam et Politicam iurisdictionem inter se pessime confundunt. Deinde non vident se refutari Exod.10. vbi et Ecclesiastica
3125 censura, et poena politica locum in vno et eodem homine et negotio habet, diuerso tamen respectu. Augustinus certe vixit sub imperatorib' Christianis, et tamen idem lib. 11.de Genes.ad lite. cap. 40. docet solitos esse Episcopos vti aduersus scandalosos homines excommunicatione et censura Ecclesiastica. Item confirmatur, omnibus Synodis, quae sub Christianis imperatoribus habitae sunt, vbi censurae Ecclesiasticae et confirmatae et
3130 retentae sunt. Idem denique, si quis hoc etiam genus probationis admittat tota 24. quaest. 4 Sed et Deus ipse poenam exigit a nobis scelerum nostrorum tum in corpore, tum in anima. Nec ea sane est duplex poena: sed vna tantum. Tanta enim peccato debetur, et ea, per quam et animus et corpus peccatoris puniatur, quia peccatum hominis et totius suppositi actio est. Quibus expositis iam accedamus ad ipsa Pauli verba. Distinguit
3135 autem hoc loco homines, Paulus ab Aetate, et Sexu. Ab aetate, alii sunt Seniores, alii Iuniores. A sexu, alii sunt Mares, alii Foeminae. Hic enim πρωβυτέρων vocem ad aetatem refero, non autem ad dignitatem Ecclesiasticam, quemadmodum tamen saepe accipitur, velut inf. vers.17.19. et 1. Pet.5 vers.1. Id quod ex ἀντιθέσει et voce νεωτέρως apparet. Cur autem haec praece. pta danda existimauerit Paulus, ratio est, quod

CAPVT V.

[p.249]

3140 oporteat ministrum verbi Dei et pastorem ὀρθοτομεῖ, id est, recte et pro cuiusque captu et vtilitate dispensare sanam doctrinam, et quae ex ea proficiscuntur admonitiones 2. Timoth. 2.vers.15.Id quod fecisse Ioannem animaduertimus 2. Epist. cap,2, vers. 12.13.14. Sed obstat quod hac ratione, quam inducit hoc loco Paulus, videtur haberi et praescribi acceptio personarum, quam in vero et fideli dispensatore verbi sui esse
3145 vetat Deus Malach.2.vers.9. Praeterea cum in Christo neque sit mas, neque foemina, neque seruus, neque liber, neque senex, neque adolescens, cur ista vel sexus vel aetatis ratio et distinctio fit? Respond. Personarum acceptionem non induci, cum omnes reprehendantur qui peccarunt. Sed aliud est prudens et fidelis verbi doctrinaeque coelestis dispensatio, quam Paulus ὀρθοτομίαν appellauit: aliud autem personarum gratiosa
3150 et damnata acceptatio, quae dicitur πρῶποληδία. Quod autem affertur in Christo neque marem esse, neque foeminam Galat.3, vers.28. alio prorsus pertinet, quam ad hoc argumentum. Quaeritur etiam vtrum haec praecepta ad priuatas tantum, an vero ad publicas etiam reprehensiones, quae fiunt a Ministris, pertineant. Publicae vero sunt admonitiones, quae et in consistorio fiunt, et nomine totius Ecclesiae a senatu
3155 Ecclesiastico, vel ab aliquo Presbytero, quanquam priuatim et domi fiant. Respond. Quidam ad priuatas tantum admonitiones et reprehensiones haec praecepta referenda esse putant. Quidam autem ad publicas duntaxat. Ego vero ad vtrasque, quia semper ratio aetatis et sexus a nobis habenda est.

250 AD I. PAVL. AD TIM.

In quaque enim aetate, vt oportet tractanda magna quaedam non tantum prudentiae, sed
3160 etiam charitatis pars posita est, quae vtraque et a publicis et a priuatis admonitionibus
nunquam abesse debet, vt suum vsum et fructum habeant. Illud autem notandum
est, cum ita Paulus nos agere iubet, nolle tamen nos vel personarum acceptatores vel
assentatores esse, vt alienis vitiis blandiamur et fau eamus: sed ne nimium acerba et acri
agendi ratione et oratione vtentes peccatores ipsos a Dei doctrina auertamus. Quae certe
3165 acerbitas prorsus est inutilis, quanquam tamen grauitas est a pastore retinenda Tit.1.vers.7.
Haec igitur sunt de his rebus Pauli praecepta et rationes I Pastor Euangelicus, tanquam
peritus animorum medicus, pro suae aetatis et sexus ratione tractato quenque, neminem
imprudenti et acerba agendi ratione offendito. 2 Seniores tum mares, tum foeminas,
peccantes tanquam patres et matres pastor Euangelicus leniter admoneto. 3 Iuniores, tum
3170 mares, tum foeminas, peccantes velut fratres et sorores idem commonefacito. 4 Foeminae
imprimis autem iuniores ita a pastore Euangelico moneantur, vt summus castitatis pudor
in ipsa agendi et loquendi cum illis ratione eluceat et appareat. Επιλήξῃς. Quidam ad
pugnos et verbera referunt, quae quidem infligi viris senioribus a Timotheo vetet Paulus:
sed perperam. Pertinet enim hic locus ad verba tantum acerbiora in pastore damnanda:
3175 non ad verbera. Nam supra Paulus docuit non debere pastorem esse percussorem et
πλήκτην. Ratio vero horum omnium praece

CAPVT III.

[p.251]

2 Mulieres natu grandiores, vt matres iuniores et sorores, cum omni puritate.

ptorum est in vniuersum duplex. Prima, quod omnis reprehensio est ipsa per se iam
acerba. Itaque quadam verborum lenitate est mitiganda, et tanquam condienda, vt
3180 sit utilis peccatori, lubentiusque ab eo audiatur. Secunda, quod ista ratione pastores
agentes, non impetu quodam animi ferri, sed summa charitate eos impelli apparebit,
cum vitia reprehendunt. Maiorem autem vim et pondus habet nostra oratio, vbi sibi
persuadent homines, se a nobis non animo iniurandi: sed summo benevolentiae affectu
commoneri, et reprehendi. Quod ad speciales cuiusque praecepti rationes, sunt duae.
3185 Prima, quod aetas illa iuuenilis, qualis fuit in Timotheo, omnino rationem hanc agendi
necessariam esse suadet. Multo enim odiosiores sunt reprehensiones, quae nobis ab
adolescentibus fiunt, quam quae a senibus et matura iam aetatis viris. Senum enim
prudentiam admiramur: atque illis propter aetatem facile cedimus. Secunda ratio, quod
haec senum et iuniorum appellatio, quam praescribit hic Paulus, cum lege Dei maxime
3190 conuenit et consentit. Illa enim iubet, vt senes, et ipsam senectutem veneremur. Vnde
Seniores pro patribus agnoscere suadet. Qui vero sunt nobis aetate aequales, fratrum
nominum et sororum fere vulgo, amicitiae ergo, a nobis appellantur. 2 Mulieres natu
grandiores, vt matres iuniores et sorores, cum omni puritate. Cum omni castitate) Etiam
in ipso agendi cum illis iunioribus foeminis modo, ne praetextu mu

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.252]

3195

3 Viduas honora quae vere viduae sunt.

neris et officii nostri, imo vero verbi Dei, videamur impurae libidinis semina quaedam aut irritamenta iacere. Illud enim certe est accipere nomen Dei in vanum. 3 Viduas honora quae vere viduae sunt. Πρόθεαις. Nam inter eas personas, quarum maxima et peculiaris quaedam a nobis ratio habenda est in Dei Ecclesia, merito censentur viduae, de quibus idcirco hoc loco quaedam praecepta Paulus tradit. Viduarum autem, quae in Ecclesia versabantur, aetate Pauli, duplex fuit genus, Vnum earum quae Simpliciter viduae erant: Alterum earum, quae Allectae et cooptatae erant in ministerium Diaconorum. De primo genere agit primo loco Paulus, de secundo postea hoc ipso capite a versiculo 9. et seq. Viduae nobis a Deo commendantur passim in scriptura veluti Exod. 22.vers.22. Zach.7.vers. 10. Psal.146. vers.9. et Luc.7. vers.12. Haec vidua erat, et aspexit super eam Dominus. Itaque in iure civili Vidua, Pupillus, et Peregrinus dicuntur Miserabiles personae lib. 2. codic. id est, tales, quae sint ipsae per se miseratione dignae: non autem Deo exosae, sed cui sunt plurimum curae, vt mirum videri non possit, si earum curam habuit Ecclesia Dei, praesertim fidelium et piarum. Itaque hos tres canones de viduis subleuandis tradit Paulus. 1 Viduarum fidelium curam, quam fieri potest, maximam pastor Euangelicus habeto. 2 Viduas egenas liberi earum qui possunt, sine onere Ecclesiae alunto. Quae viduae piaae sunt et fideles et omnino

CAPVT V.

[p.83]

destitutae bonie, et aliis auxiliis ab ipsa Ecclesia aluntor, et exhibentor. Hos tres canones ex tota hac disputatione colligimus. Ac quidem duos ex hoc versiculos nempe 1. et 3. Secundum autem canonem ex sequenti versiculo, qui est 4. Τίμα Hebraeorum more dictum est, vti in praecepto quart o Honora patrem et matrem, qua voce non tantum reuerenter et sollicite curandas esse viduas a pastore intelligimus, sed etiam alendas ab Ecclesia, et exhibendas, si aliunde non possint se sustentare. Hoc idem praeceptum transferri ad vniuersum pauperum fidelium genus et potest et debet, qui si a suis possunt, debent ali sine onere Ecclesiae: sin minus, ab Ecclesia. Debet enim inter nos ea vigere charitas et tanta, vt nemo inter nos egeat, quemadmodum Dominus ipse praecepit, neque sit memdicus Deut.15. vers. 4. non quidem vt pauperes qui sunt eiiciantur: sed vt alantur a nobis et subleuantur. Vnde sicolim etiam nondum plane corruptis Ecclesiae Romanae moribus a Gelasio primo constitutum fuit, vt ex omnibus Ecclesiae redditibus fierent quatuor partes (in quibus. ipsis etiam fidelium oblationes continebantur) ex quibus vna tantum pars erat Episcopi: secunda clericorum: tertia insolidum pauperum, quarta vero fabricae templi applicanda, quemadmodum relatum est in cano. Quatuor autem et can.seq.12. quaest.2. Adeo vt Bernard. epist. 348. velit etiam sacros Ecclesiae calices vendi et distrahi, vt pauperibus succurratur. Quod antea fecerat quoque Exuperius Tholosanus Episcopus, vt Hierony. scribit.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.254]

Vere vidua) Quae enim illa sit veravidua postea docet paulus ins.vers.5. est autem quae Pia est, et Destituta omni alia ope. Vnde illa Hieron. definitio, quae est in illius quadam epistola ad Fabiolam non satis huic loco conuenit, vbi de officio pastoris euangelici agitur. Vidua est, ait, cuius maritus mortuus est. Primum enim de piis tantum
3235 viduis hic locus intelligitur, non de omnibus: deinde proprie quod ad subsidium dandum Ipectat, de ns tamtmtemgitut, quae destituuntur omni alio auxilio et ope: non de omnibus egenis, etiam viduis.

4 Quod siqua vidua liberos aut nepotes habet, discant in primis in propriam domum pietatem exercere, et vicem rependere parentibus. hoc enim est honestum et acceptum coram Deo.

t 4 Quod siqua vidua liberos aut nepotes habet, discant in primis in propriam domum pietatem exercere, et vicem rependere parentibus. hoc enim est honestum et acceptum
3240 coram Deo.

Παρακολήθῃσις, siue Τάξις. Prospicit enim viduis et docet a quibus illae sint alendae. Nempe a propriis liberis, id est, filiis, nepotibus, abnepotibus in infinitum, si quos tamen illa habet, qui id facere possint. Videtur autem in genere ipso dicendi Paulus alludere ad cap.21. Genes. vers.23. vbi vidua sic describi videtur. Vox igitur Μανθανέτωσαν ad
3245 liberos viduarum pertinet. Aequa sane ratio, vt etiam hoc loco nepotes, et in infinitum alii, liberorum nomine comprehendantur, quia ab auia tanquam a propria stirpe suam originem habent, et vt sint. Itaque eos, vti authores, post Deum gencris vitae que suae

CAPVT v.

[p.255]

debent agnoscere pii homines et filii. Ratio huius praecepti hic multiplex affertur a Paulo. I A consequenti vel consentaneis. Sibi ipsis hoc quodammodo liberi impendunt,
3250 quod in parentes suos conferunt: habent enim a parentibus, vt sint, et sunt cum illis vna caro et vnus sanguis 2 Ab officio, oportet liberos rependere parentibus quodammodo quod ab iis acceperunt. Id enim lex ipsa naturae iubet et dictat, quae nos obligat ad ἀντιδῶρα, vt Iurisconsulti doceat, et ad ἀντιπελαργίαν, quam hoc loco vocat ἀμεελήν Paulus. Hoc exemplo Ciconiarum facere docemur. 3 Ab honesto. Hoc ipsum Deo
3255 gratum est et acceptum. Quod ex praecepto Honora patrem et matrem, satis intelligi potest. Illa enim voce, Honora: non tantum reuerentia quaedam externa significatur, sed etiam subsidium vitae, quod est a liberis parentibus praestandum. Quod officium etiam pietas hoc loco nominatur, et a Platone iustitia. At haec omnia iura semel violant, qui religionis et Monasticae vitae, quam profitentur, praetextu, se ab ea de parentibus alendis
3260 cura liberatos esse contendunt, quod Monachi facti sint. Denique omne liberorum in parentes obsequium abiiciunt, et officium suum, propter votum Monachatus a se semel susceptum, cessare et nullum iam vsum aut locum habere debere sentiunt. Quae sane est horrenda impietas et omnis humani sensus violatio. Quod autem de parentibus alendis a propriis liberis et nepotibus Paulus hoc loco praecipit et tradit, omnino latius patet.
3265 Omnes enim eos, qui parentum loco sunt, etiam complectitur: non tan

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.256]

5 Porro quae vere vidua est ac sola, sperat in Deo, et permanet in supplicationibus et precibus nocte ac die.

tum eos, qui nos e suo sanguine genuerunt, qualis est patruus, amita, matertera, frater, et soror, denique quales sunt omnes, qui nobis aliqua sanguinis necessitudine sunt coniuncti: quos egentes et inopes deserere, cum ipsi abundemus opibus, est certe criminum, nefas et impium. Est enim Charitatis regula amplianda, et ex pari ratione, quid Dominus nobis hic praescribat, satis intelligi potest. Itaque Leuitic.18, illae personae, quas commemoravi, nobis parentes ipsos referre dicuntur et pietas Abrahami nota est, qui patrem Thare assumpsit. Daudis, qui omnes e sua familia secum in deserto habuit, et aluit, itemque patrem et matrem tuto loco deposuit apud regem Moabitarum 1.Samuel.22. Idem in l.alimenta C. de negotiis Gest. ab hominibus profanis responsum est. 5 Porro quae vere vidua est ac sola, sperat in Deo, et permanet in supplicationibus et precibus nocte ac die. Εἰρησὶς est siue ὁρισμός. Exponit enim quatenam sint illae vere viduae, quas supra honorare praecepit. Ex hac autem ipsa descriptione, quales viduae piae esse debeant, intelligitur. Haec autem verba poti? Indicandi, quam imperandi modo sunt accipienda, quemadmodum fecit Ambrosius, idque omnino recte, et ex propria Graecarum vocum significatione. Ait igitur Paulus vere vidua est ea, quae manet in precibus: non autem sic ait quasi praecipiens, vere vidua maneto, vel maneat in precibus. Primum igitur harum, quarum cura ab Ecclesia maxime suscipi debet, conditionem proponit, et quam sit

CAPVT V.

[p.257]

pastorum Euangelicorum sollicitudine digna, docet Paulus: deinde ab effectu siue proprio earum munere easdem depingit, nempe a precibus et pietate eximia. Est in cano. Vidua distinct. 34 aliqua de viduis disputatio ex Hieronym. sed quae nihil, nisi superstitiosum et mancum, habeat. Eae igitur viduae Ecclesiae eleemosynis subleuari debent, quae describuntur hoc loco. Nam ex his Pauli praeceptis etiam aliae regulae et canones de pauperibus ab Ecclesia alendis sunt decerpendi, vt et Pastores, et Diaconi Ecclesiae intelligant, quos in albo pauperum habere, quibusque ex aerario Ecclesiastico succurrere debeant, ne, si aliud hominum genus alant, fucos potius quam pauperes nutrant et pascant: et temere tenues Ecclesiae opes profundant. Magna enim cura est adhibenda, vt prudenter, et quibus oportet, fidelium eleemosynae distribuantur, vt etiam 2.Thessalon.3. docet Paulus. Videtur autem hoc loco proponi duplex verae et pauperis viduae descriptio, vna ab Etymologiae ratione et explicatione sumpta, altera ab officio et munere earum. Nam cum ait Paulus χηραῖσιν ὁ μεμονομένη vocis ipsius χήρας significationem synonymo explicauit. χήρα enim ἀπὸ τοῦ χηρῶν, quod est desolare, destituere, orbare proculdubio deducitur. Hoc autem ipsum vox sequens μεμονομένη plane designat, quae solam esse, desertam, et praesidio destitutam significat. Id quod ex Genes. 15. vers.3.videtur sumptum. Sed a Latinis ipsis viduitas dicta est calamitas, vt scribit Sext. Pompeius. Haec igitur μονότης et solitudo non tantum marito priuatam esse oportere hanc viduam

do

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.258]

3305 cet (neque enim aliter vidua dici posset) sed et liberis, et cognatis, et omni alio humano
praesidio destitutam. Quae iam conditio plane est afflictissima et commiseratione, atque
Ecclesiae et pastorum cura dignissima. Quare ipso viduae nomine, id est, desertae
et destitutae mulieris appellatione, quae certe statum miserabilem denotat, illae nobis
commendatissimae esse debent. Vbi enim melior eleemosina, aut vbi iustior misericordia
3310 esse potest, quam vbi est maior miseria atque afflictio? Neque tamen, si quae viduae eos
liberos aut propinquos habeant, a quibus praeter officium deserantur, sunt ab Ecclesiae
eleemosyna arcendae, et deserendae, quia perinde est tales cognatos habere, atque
omnino nullos. Haec igitur est prima viduae definitio. Sequitur altera, ex qua maior
etiam commendationis earum ratio apparet. Eas enim vere viduas appellat, quae Pietatem
habent, et Eam exercent suo specialique modo, qui eas deceat. Quod enim de viduis
3315 ait hoc loco Paulus, proprium quodammodo earum esse videtur, non etiam commune
caeterarum mulierum. Est vero vtraque definitio coniungenda, vt quae sit vera vidua,
possit agnosci. Neque enim omnis quae sola est et destituta alieno auxilio, est vera vidua,
si piam se non praestet. Neque omnis mulier, quae pia est, vidua quoque est, aut ea vidua,
de qua hic Paulus agit, quae ab Ecclesia debeat ali, veluti si non est μεμονωμένη. Neque
3320 enim omnes, etiam, quae solae sunt et desertae, piae sunt: sed quae vtrunque misera
experitur, ea demum vere est vidua. Spes autem in Deum hoc loco continet περιγραφην

CAPVT V.

[p.29]

fidei, cuius spes est effectus. Itaque perinde est, atque si diceret Paulus eam esse viduam,
quae veram fidem habet. Apposite tamen spei potius (quae aduersus res duras et afflictas
pugnat) quam fidei nunc meminit, quia de afflictis personis agit, quas spes corroborat, vt
3325 intelligamus qualem se praestare Christianam viduam oporteat in rebus accisis, et cūm
se omnino destitutam videt. Nimirum igitur in Deum sperare debet, non autem animi
diffidentia desperare, aut propter huiusmodi res aduersas veram religionem abiurare, aut
instar infidelium mulierum in Deum ipsum impie murmurare, et blasphemare Permaneat
in supplicationibus,) Hoc iam proprium est Christianarum viduarum munus, et earum
3330 quae sunt maxime ab Ecclesia subleuandae, vt ipsis externis actionibus et operibus
se totas Deo esse deditas atque consecratas ostendant. Itaque συνεκδοχικῶς Paulus a
parte et specie totum genus piarum externarumque actionum expressit. Simile quiddam
de Anna Phanuelis filia et prophetissa narrat Lucas 2.vers.37. et 1. Samuel.2.v. 22
facta est eius consuetudinis mentio. Ergo assiduitas ista precandi demonstrat huiusmodi
3335 viduam esse debere, quae, omnibus aliis rebus postpositis soli Deo, ipsiusque negbtliis
de Ecclesiae inseruiat et vacet. Denique ea curet, quae sunt Domini, non autem mundi
huius, vt loquitur idem Paulus 1.Corinth. 7. vers.32. Nam quae nupta est mulier, varia
solicitudine, variisque curis et cogitationibus saepe propter familiam distrahitur, ne tam
libere tamque assidue, et frequenter precibus publicis interesse, et de Deo ipso

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.260]

3340 cogitare possit. Haec igitur sunt quodammodo propria viduarum opera, quia haec
assiduitas precationum non potest pari modo a reliquis exigi quae non sunt, vti viduae,
ab omnibus impedimentis solutae, sed occupantur in iusta rerum domesticarum cura,
qualis erat Martha Luc 10.vers.40. Obstant vero duo huic Pauli praecepto: e quibus
primum est, videri Paulum magnam hominum animis superstitionem iniicere, cum
3345 Christianas mulieres vult diem et noctem in precibus permanere. Atque istae videntur
fuisse supersticiosae Monacharum et Monialium instituendarum causae, nimirum vt illae
nihil nisi precarentur: et tum pro se, tum pro aliis, preces Deo assidue funderent. Cuius
etiam vitae exemplum Messalianorum haereticorum erroribus, et moribus inductum est,
sed est prorsus a Dei praeceptis alienum. Itaque Psallianorum haereticorum surculus
3350 vel potius propago miserrima fuit istud Monachorum institutum, vt ex Cassiano, qui
prolixo omnes istas nugas descripsit, facile colligi potest. Respond. Non laudari hic
a Paulo otium illud inutile et supersticiosam precationum institutionem, qualem hodie
habent obseruantque Monachi, vel eCiuii alii Papistae supersticiosi, qui suas etiam
preces venales habent, quemadmodum olim inter Ethnicos praeficae illae in funeribus
3355 adhibitae mercenariae: sed tantum ostendit Paulus ecquod sit verum et legitimum earum,
quae nullis negotiis domesticis distrahuntur, exercitium, nempe, vt in iis quae sunt Dei,
prorsus se occupent, qualis est nimirum precatio, concionum assidua frequenta

CAPVT Ve

[p.261]

tio, et reliqua huiusmodi pietatis et charitatis verissima officia et exercitia. Neque tamen
cum haec officia a viduis requirit Paulus, ab iisdem reliquos homines et mulieres, veluti
3360 coniuges, excusat: sed ex comparatione, quae etiam versiculo proximo sequitur, docet,
quod sit potissimum viduarum mulierum, quae solae sunt atque sine familia, iustum
studium ac exercitium. Neque etiam hoc loco vlli verborum demur murationi, quantunvis
assiduae, Paulus pietatem alligat, sed ex opere externo, quae sit interna fides et pietas,
et vt deprehendi possit, solum demonstrat. Nam potest in ea ipsa assiduitate precandi
3365 inesse damnabilis superstitio, quam non probaret certe quidem Paulus, quales quaedam
mulierculae cerauntur maxime in Papatu, quae omnes aras atque omnia templa quotidie
circumeunt, tanquam in iis Deus habitet, aut colatur sanctius: aut etiam ipso precum et
vorum repetito numero delectetur, contra Domini nostri Iesu Christi sententiam Matth. 6.
vers.7. Itaque res suas domesticas, curamque familiae et mariti praeter officium deserunt.
3370 Quid de iis dicam, qui coniuges cum sint, etiam in Iesuitarum, id est, pessimorum
idololatrarum ordinem, inuitis maritis, cooptari se volunt? Obstat item quod in Actis
Apostolorum 9.v. 39. affertur, vbi alia viduae Christianae exercitia describuntur, nempe
opera manuum, labores corporis, qualia sunt nere, suere, sarcire et caetera huiusmodi,
quae magnam humanae societati commoditatem afferunt. Respond. vtrunque recte inter
3375 se conuenire et consentire. Nempe Dei

262 AD I. PAVL. AD TIM.

6 At quae in luxu viuit, ea viuens mortua est.

cultui interesse assidue, quod hic describitur: et pauperum curam habere, ac ea, quae prodesse illis possunt, parare, quod faciebat Dorcas. Vnum enim alterius comes est. 6 At quae in luxu viuit, ea viuens mortua est. Ἀντίθεσις est, eaque duplex, Vna quidem, 3380 quae superiorem sententiam illustrat ex contraria viduae descriptione. Altera, quae in ipsius versiculi sententia, quanquam breuissima, latet, habetque magnam emphasin, pulchramque insolentis viduae picturam, quam inf. vers. 13. copiosius postea persequitur Paulus. Primum igitur lasciuientem et luxu diffluentem viduam opponit verae viduae Paulus. Neque enim huiusmodi ab Ecclesia ali vult, imo potius serio admoneri, 3385 vt exitium suum intelligat et apprehendat. Vocat autem eam παταλῶσαν, qua voce idem significare videntur Graeci quod vocabulo ἐντροφῶν, vt apparet ex Iac.5. vers.5. Eae vero sunt huiusmodi omnes, quae cum viris sunt orbatae, delitiis, corporis voluptatibus, lasciuiae indulgent, item sumptuosis vestimentis, magnis virotum coetibus inuisendis delectantur, seque ita et corpore et vultu et cultu componunt, comunt, et comparant, vt 3390 viris placeant, arrideant, ac allubescant, quales pene sunt hoc nostro seculo infinitae. Itaque illae etiam ipso Dei flagello miserrimae gaudent, et laetantur, quod viros suos, id est, optimum vitae suae subsidium amiserint. Nam hac ratione se ad omnem lasciuiam perpetrandam liberiores esse iam putant. Certum est

CAPVT V.

[p.263]

autem semper apud probas mulieres, et bene moratas etiam ciuitates alium fuisse viduarum, quantunvis iuuenes adhuc essent relictæ, et alium coniugum mulierum habitum, 3395 et cultum vti ex libro Iudith. et historia Thamaris Genes. 38.v. 14. apparet et ex Tertull. non quidem, vt aliqua superstitione in cultu induceretur: sed vt modestia et honestas personarum et ordinum in Ecclesia conseruaretur. Quae certe distinctio honestati, atque etiam ipsius naturae sensui consentanea propter dissolutissimos nostri huius seculi 3400 mores iam sublata et antiquata est, adeo vt magis comptae et dissolutae viduae nostris his temporibus nunc incedant et cernantur, etiam quae se Christianas, si Deo placet, appellant, quam et coniuges et maritatae. Alterum autem est, quod etiam hoc loco ἀντίθεσιν continet, nempe quod ait Paulus, ζῶσα τόθνηκε id est, viuens mortua est. Quae enim potest esse haec vita, quae tota offendiculi plena est, et certissimum futurae mortis 3405 aeternae indicium ac testimonium? Haec autem sententia quanquam contradictionem implicare videatur, vt aiunt, et prorsus ἀδύνατος esse, facile tamen explicari potest, quemadmodum docet hoc loco Chrysostomus. Est enim duplex, (Vita, 5 Corporis, et - et Animi Corporis (Mors? Animi Saepe autem vita corporis cum animi morte coniuncta est, vt hoc loco. Saepe autem disiuncta ab ea, vt cum pii corpore moriuntur, vt animo vi

264 AD I. PAVL. AD TIM.

3410 *7 Haec igitur denuntiatio, vt fint irreprehensae. 8 Quod si qua suis et maxime domesticis non prouidet, fid em abnegauit, et est infideli deterior.*

uant: mundo moriuntur, vt Deo uiuant. Ergo viduae lasciuiae viuunt quidem corpore, animo tamen mortuae sunt. Sic infideles dicuntur et a Christo et a Paulo mortui 1. Corinth.15. vers.29. Matth.8.vers.22. Sunt enim ad omnia quae ad vitam aeternam pertinent, immobiles, et inepti, et inutiles, vt ait Chrysostomus: vnde perinde, atque mortuae
3415 merito inter pios censentur hae viduae. 7 Haec igitur denuntiatio, vt fint irreprehensae. Haec repetitio, siue potius admonitio a Paulo facta superiorem doctrinam valde vtilem esse docet, neque semel tantum pronuntiandam, sed saepius in Dei Ecclesia inculcandam, vt animis hominum inhaereat altius. Eiusdem autem maximus fructus hic ostenditur, cum, si obseruetur, omne offendiculum sublatum iri dicat Paulus, foreque Ecclesiam
3420 ipsam irreprehensibilem, et boni apud omnes odoris. Fidelibus autem et infidelibus bene olere debemus omnes. 8 Quod si qua suis et maxime domesticis non prouidet, fid em abnegauit, et est infideli deterior. Α'τιτολογία est superioris canonis de parentibus alendis a liberis, et contra, quae tum a turpi ducta dici potest, tum etiam a repugnantibus: est autem haec sententia generalis, quae tam ad mares, quam ad foeminas pertinet. Itaque
3425 relatiuo communis generis vsus est Paulus. Hoc autem pro certo et confesso sumit, quod pii fatentur, debe

CAPVT V.

[p.265]

re Christianum quemlibet, siue marem, siue foe minam longe sanctiori viuendi ratione omnibus innotes cere, quam infideles homines soieant: adeo vt quaecunque vel honestas ipsa, vel iustitiae et pietatis leges postulant, ea lubentissime omnia praestare studeat.
3430 Sic Christus Math.5.vers.46. Nam si dilexeritis, eos qui diligunt vos, quam mercedem habebitis, nonne publicani haec faciunt. Est etiam huius hypotheseos et sententiae ratio apertissima ex definitione Christiani viri, et Christianae doctrinae siue religionis. Est enim vir Christianus, qui caeteris hominibus vitae sanctioris facem in omnibus praefert. Math.5. Est etiam Christianismus vt Basil. definit Homil.1o. in Examero.
3435 nostra cum Deo similitudo, quantum humana natura illius capax esse in hoc mundo potest. Est igitur vir Christianus non tantum, vt caeteri, ad Dei gloriam natus: sed ad Dei optimam similitudinem et perpetuum obsequium deo praestandum et for matus et intentus. Denique vt ait Paulus. 2. Timo. 3.vers. 17. ὅσιν ἄνθρωπος πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος. Id quod de infidelibus hominibus dici minime potest.
3440 Itaque Paul Rom.13. et Petrus I.epist. cap.3.latum discrimen inter fideles et infideles constituunt: veluti quod appellanturfideles filii lucis, homines Dei, et serui Dei. At infideles appellantur filii tenebrarum, filii diaboli, et serui peccati. Ergo hic canon est, Christianus quilibet vt caeteris exemplum sit pietatis, suorum omnium, imprimis autem domesticorum curam habeat. Qui secus faxit, fidem abnegasse, et infideli deterior
3445 esse censetor. Voce προνοεῖν et Animi et corporis nostrorum curam complectitur demandatque Pau

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.266]

lus quamquam de alimentis maxime agit hoc loco. Neque enim qui corporis et vitae huius
caducae curam habet, is animum, qui longe potior hominis pars est, debet negligere:
sic interpretatur Chrysosto: et confirmatur Deuter.11.vers.19. Ephes.6.vers.4 in verbis
3450 ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυεῖκ. 1 Suorum et Domesticorum) omnes intelligit Paulus, qui
ad nos siue iure sanguinis, siue iure familiae et subiectionis pertinent. Est enim omnium
illorum a nobis cura habenda. Quamquam enim omnes non sunt pari gradu coniuncti
nobis, etiam qui sanguinis necessitudine sunt deuincti, nulli tamen sunt a nobis spernendi
et deserendi. Quamquam etiam saepe in alienas familias transisse videntur nostri liberi,
3455 vel per adoptionem ciuilem: vel per coniugia: propterea tamen ius illud et vinculum
sanguinis non est abolitum, neque abruptum, vt eos negligere debeamus. Iura enim
sanguinis nullo modo tolli possunt. Vnde perpetuo ad nostrum erga consanguineos et
cognatos officium praestandum, ac curam de iis habendam iure naturae, diuinoque
praecepto manemus obligati. Hos autem gradus statuit hoc loco Paulus, vt Domesticos
3460 primum nobis commendet, et praeferat iis, quos ἰδύς appellauit. Ratio est, quod hi
domestici, quos intelligit Paulus et sanguis sunt noster: atque etiam nostrae familiae
pars, quae nobis praeciue commendatur: et cui a Deo preficimur specialiori atque
arctiori quodam vinculo. Non vult autem seruos a nobis propinquis et cognatis praeferri,
etsi serui sunt domesticorum numero fidem abnegat qui secus facit Paulus: duplicem
3465 notam huius modi hominibus inurit et Infidelitatis ferinae vel

CAPVT V.

[p.267]

beluinae crudelitatis: vel etiam saeuioris quam ferina est. Quae vtraque ab homine debet
certe quidem esse alienissima. Itaque hoc argumentum est a repugnantibus humanae
et Christianae charitati moribus ductum. Fidem abnegare est non verbis ipsis disertis
abiurare fidem in Christum, illius doctrinam, quam antea amplexus eras, iam exspuere:
3470 sed vim et fructum illius ac praecepta, quae fides Christiana tradit, spernere et conculcare.
Qua ratione dicit idem Paulus Tit. 1. vers. 16. multos ore quidem profiteri Christum, qui
factis eum abnegent, quoniam illi sunt Dei verbo immorigeri et rebelles. Docet autem
fides Christiana non tantum omnem paternitatem et cognationem hominum inter ipsos
esse a Deo. Itaque sperni sine Dei ipsius contemptu non posse, vt docet Paulus Ephes.3
3475 vers.15. sed etiam eam, ex illa paternitate, qua Pater Filium generat, quodammodo
profluere. Docet etiam nos esse hac lege Deifilios, vt illi tanquam patri obsequamur,
et quam cuique nostrum dedit pater ille clementissimus curam, prouinciam, locum, et
vocationem, eam lubentissime tueamur: neque eam per incuriam aut negligentiam
deseramus. Praeceptum enim Dei Honora patrem et matrem etiam parentes ad curam
3480 liberorum et Domesticorum suorum obstringit. Videtur autem dici posse in istos crudeles
aliquid amplius, nimirum eos qui suos negligunt, esse non tantum infidelibus peiores:
sed etiam brutis ipsis animantibus deteriores et stupidiores, quae ex se nata suscipiunt,
fouent, amplectuntur, et educant,

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.268]

ipso naturae instinctu tantum impulsus, id quod cer te verum est. Obstare autem videtur
3485 huic comparationi quod Infidelitatis et contempti muneris notam fere facit ἀσορίαν
Paulus, vti in epistola ad Roma 1.vers.31.2. Timoth.3. vers.3. At hic etiam σοργάς
φυτικάς Infidelibus hominibus relinquit. Resp. Docere Paulum, cum ita Roma.1.vers.31.
lo quitur: quo tandem delabantur infideles, qui Deum contemnunt: non propterea tamen
eos omnes, qui caelestis veritatis luce destituuntur, ἄστόργους esse omnino pronuntiare.
3490 In quibusdam. n. infidelibus manent istae storgae. At obiici potest, Multi infideles
fuerunt ἄστοργον, et suorum negligentes, quos etiam feris ac bestiis saepe obiecerunt ac
exposuerunt. Respon. Paulum hic loqui de iis, qui naturam humanam non prorsus ex-
uerunt quales inter eos sunt multi: qui naturales illos et insitos a Deo omnibus hominibus
affectus retinent et sentiunt. Disputat hic insulse Tho mas, vtrum ex hoc Pauli dicto
3495 colligi debeat patres fideles suorum liberorum et domesticorum negligentes, esse ἀπλῶς
et omnino peiores et deteriores infidelibus et ethuicis, vt nulla iam in re iis sint praefer-
erendi: sed sint vtrique inter se aequales et per omnia conferendi, adeo vt quemadmo-
dum infidelium paruuli baptizari non possunt, neque etiam istorum sideliu paruuli
baptizari debeant. Respon Hoc Pauli dictum esse κατὰ τι accipiendum. Qyoad ipsos
3500 sideles hypocritas, plane in exitum illis cedunt Dei dona vt mitior sit futura conditio
et poena Sodomae, quam istorum contemptorum Dei. Quod autem ad ipsa Dei dona,
qualis est baptismus suum habent effectum, et firma

CAPVT V.

[p.269]

9 Vidua allegatur non minor annis sexaginta, quae fuerit vnus viri vxor.

sunt, atque adeo valent ad eum finem, ad quem Deus dedit illa. Itaque vti ingratitude
3505 Iudaeorum non aboleuit signum foederis nempe circuncisio nem: sic neque improbitas
parentum efficit quo minus liberi ex foedere in populo Dei censeantur. Particularisquidem
effectus donorum Dei in ipsis improbis nullus est, generalis autem effectus eorundem
manet propter baptismum et foe dus Dei, vt propterea non sint omnino cum infidelibus
exaequandi, nec debeant eorum liberi a Baptismo arceri. 9 Vidua allegatur non minor
3510 annis sexaginta, quae fuerit vnus viri vxor. Τάξις. Ingressus enim Paulus disputationem
de viduis, quae ab ecclesia aluntur, canonem addit de iisdem valde necessarium, maxime
pro ratione et illius temporis, et huius quod postea sub secutum est. Nam nostro hoc
seculo in omnibus reformatis ecclesiis cessat huius canonis et praecepti vsus. Ex quo
apparet, quae ad particularem ecclesiae politiam pertinent et pro ratione tantum temporum
3515 aut locorum aut personarum constituta et recepta sunt, ea non esse perpetua: sed pro diuer-
sa temporum, locorum, personarum etc. cir constantia mutari posse: quemadmodum
etiam ex iis apparet, quae a prima synodo Hierosolymitana, quae ab Apostolis habita est,
decreta sunt Actor.15. Neque enim illa semper fuerunt obseruata, quod in eo cernitur,
quod de suffocato constitutum est. Illud enim prorsus hodie et cessat et sublatum est.
3520 Hic igitur canon de Viduis a Paulo sancitur,

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.270]

vt inter diaconissas ecclesiae, ea demum vidua al legetur, quae sexagenaria est. In quo vox haec, καταλογόθω non tantum additionem ad numerum iam constitutum et ascriptionem significat: sed etiam nouam eius ordinis in aliqua ecclesia, si quae iis egeret, nullas dum tamen haberet, electionem. Id quod fieri necesse erat in iis ecclesiis, vti dixi, in quibus nullae adhuc diaconissae erant, et quae tamen iis opus haberent. Itaque et deligi et allegi significat hoc loco de nouo creare, si oporteat, et in album siue numerum iam electarum adscribere. Loquitur autem Paulus de Vidua fidei, et quae pietatem veram iam professa sit: non autem de infidei, id quod exsuperiori disputatione satis apparet. Duo autem spectari in iis viduis iubet Paulus e quibus alterum Abesse debet, alterum Adesse. Abesse haec duo iubet, vt sit minor sexagenaria et Duos maritos habuerit. Adesse autem vult vt I Liberos suos educauerit. 2 Hospitalis fuerit erga extraneos. 3 Misericors erga afflictos. 4 De omni bono opere testimonium idoneum habeat. Itaque ait Chrysosto. eadem pene hic a Paulo in vidua requiri, quae supra in episcopis ipsis. Et certe cum hae viduae munus aliquod in ecclesia habuerint, idque publicum, tales deligi oportuit, quae essent aedificationi omnibus siue fidelibus, siue insidelibus et extraneis futurae: ne Dei gloria, et ecclesiae progressio impediretur. Hoc autem vt intelligatur, totum hoc argumtum tum altius arcessendum est, nempe ex eo loco, qui Actor.6.versr. et 9. vers.39. Rom.16. vers.1.2. Nam

CAPVT V.

[p.271]

legimus primam et Apostolicam ecclesiam ab ipso sui exordio habuisse mulieres Viduas, imprimis ad certa quaedam et quotidiana tum erga vniuersam ecclesiam ipsam, tum erga fideles pauperes et egenos fratres ministeria destinatas, quae postea Diaconissae ad imitationem marium, qui Diaconi dicebantur, appellatae sunt. Sic enim Phoe ben appellat Paulus Rom.16.vers.1. Cur autem id factum sit et inductum in ecclesiam quaeri potest. Nam non modo Paulus 1. Corint.14. et supr. 2.vetat mulieres loqui in ecclesia, et publicum aliquod munus gerere:sed etiam quaecunque leges politicae recte vtriusque sexus discrimen agnouisse videntur, quales sunt Romanae, idem faciunt. Illis enim mulier prohibetur publicum aliquod munus exercere l. Mulier.5.de Regul. Iuris. Cur igitur et sibi ipsi iam non consentire videtur Paulus: et recte constitutum illud inter mares et foeminas discrimen tollere, atque adeo naturae ipsi tanquam aduersari? Resp.neque sibi, neque naturae repugnare hoc Pauli praeceptum: vel antiquissimum illum ecclesiae Christianae morem, quae huiusmodifoeminas ad pauperum ministerium accersiuat, deditque illis in ecclesia munus atque aliquam dignitatem: publicam quidem ratione fructus et vtilitatis, quae ad omnes ex ea proueniebat. priuatam autem ratione iniunctae ipsis prouinciae, et descripti deffinitique certis augustisque finibus carum muneris. Differunt enim hae Diaconissae, atque earum munus a Diaconis: quod Diaconi toti aerario ecclesiastico et curae vniuersorum ecclesiae pauperum praeficiuntur: hae vero certo cuidam ministerio tantum, atque adeo sub

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.272]

3560 Diaconis sunt, quibus subiiciuntur et parent, redduntque rationem suae vocationis: Diaconi vero ipsi, toti ecclesiae. Vnde non tam fuit munus hoc publicum, quam subsidium aliquod a Diaconis quaesitum: partim, quod vniuersis ecclesiae pauperi bus subuenire propter numerum tunc non possent: partim, quod vt et Epiphanius et Chrysosto. ait, pleraque circa pauperes vel egroros, vel men sas ipsas ecclesiae parandas commodius a foeminis administrantur, quam a maribus: nec modo commo dius: sed etiam honestius fiunt et geruntur: vt si aegrotet Christiana mulier, vel aemorroide laboret, aut
3565 aliis huiusmodi morbis occultis, et quae ho neste a maribus tractari non possunt. Ad eam enim honestius alia mulier admittitur, quam mas aliquis Diaconus et medicus: ergo honestas hoc munus suasit admittendum. Deinde necessitas. Neque enim omnia munia et ministeria primum obire potuerunt soli Diaconi, cum tota ecclesia, more Laconum, simul epularetur, et Ἀγάπας et conuiuia communia celebraret in testimonium mutuae charitatis. Sic enim fiebat et vt alii aliis. i. ditiores pauperibus subuenirent, ac ea quae
3570 erant victui necessaria tanquam in communi suppeditarentur Actor.4. et 6. Itaque aliquae subsidiariae oper ae et ministeria, eaque commoda Diaconis quaerenda ad mensarum administrationem fuerunt, ad quae ascitae sunt hae foeminae. Quas vetustiss. et primaeva ecclesia habuit. Deinde vero caeterae ecclesiae, imprimis autem eae, in quibus diligens
3575 pauperum cura et ratio habita est, eum morem, easque Diaconissas retinuerunt etiam post Apostolorum tempora.

CAPVT V.

[p.273]

Tertio videntur hae mulieres diaconisse ad Mar thae imitationem toleratae vel inductae in ecclesia, atque ad exemplum earum mulierum piarum, quae Christo ministrabant, de quibus Lucas 10. vers. 41. 8.vers.3. Vtunque vtilis visa est ecclesiae pro tempore
3580 illa accessio et subsidiaria mulierum opera, antequam essent in Christiana ecclesia Ptochodocheia, Nosodocheia et Hospitalia quae dicuntur, quod commodissimum esset et ma xime idoneum mulierum ministerium quibusdam in rebus, atque adeo aptius, quam Diaconorum. Vnde quae aetas secuta est tempora Apostolica, Diaconissas habuit, vt ex conciliis Neocaesariensi, Laodiceno, et Chartaginensi apparet, et ex veterum scriptis,
3585 imprimis autem Epiphanio, qui vixit sub Theodosio maiore, et historia ecclesiastica: adeo vt magnae dignitatis postea huiusmodi Diaconissae in ecclesia fuerint. Nam Ischyrias Diaconissa interfuit synodo Chalcedonensi quemadmodum Euagrius scribit lib. 2. cap.16. et Pulcheria etiam ipsius Theodosii Iunioris Constantino pol. Imperatoris soror in Diaconissam electa est vt ex Hermio Sozom. facile colligi potest. Praeter Diaconissas
3590 autem neque Presbyteridas, neque episcopissas mulieres habebat Christiana ecclesia, quanquam Pepuziarii haeretici nullam Maribus dignitatem in ecclesia tribuerent, quam eandem etiam foeminis non concederent. At ex Pauli praecepto aliud semper orthodoxa eccle sia obseruauit. Nullum enim huiusmodi munus vnquam foeminis delegauit, quod in docendo versaretur. Itaque Epiphani. Haeres. Collyridianorum quae est 79. sic scribit.
3595 Ηρεσθυλερίδες ήμερίσταιούκ είοιν

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.*24]

ἐνιεκλνσία ιερκεγῆν φέν ἑακλνσία μὸ δυναται. Iam vero ad Paulum veniamus, et ea quae requirit in istis Diaconissis. Ne minor sexaginta annis. Ratio est duplex, quod Iuniores oportet dare operam liberis et q lasciuiunt quae nondum eam aetatem attigerunt, quia nondum plane in iis extinctus est vigor generandi. Quaeritur vero cur sexagesimum annum statuatur Paulus, eum quinquagesimus annus foeminis censeatur prorsus sterilis et infoecundus, vt vulgo an notant interpretes in Luc.1 ver.36. et Iurisconsulti in l.viuiC. de Caduc. Tosl. Resp. Anno quidem 50. fieri vt plurimum steriles foeminas: non tamem semper. Quaedam enim post 50. annum peperisse dicuntur. Ac post oo nulla est, quae concepisse referatur, nisi miraculo id factum sit, et praeter naturae ordinem, id quod Sarae vxori Abrahami accidit Genes.18. vers.ii. . In sexagenariis autem foeminis videtur vigor il le naturae et prolificus prorsus periisse et defecisse. Sed cur tantum tribuit aetati senili Paulus, qui supra Timotheum adolescentem nobis com mendabat.c.4. vers. 12. Resp. Chrysosto, proprie non tribuere Paulum id honoris aetati, quasi seRagenariae lasciuiae fieri non possint: sed quod minus in hac aetate offendicula illa nascantur, quae euitanda postea docet. Neque enim ipsa per se aetas facit sapientes vel prudentes homines: sed Deus potius et rerum praeteritarum experientia. Deinde cum leges ferantur de iis, quae ὡς ὅτι τὸ πολὸ accidunt, non debet propter paucas aliquot sexagenarias insolentes toti etati suus honor

CAPVT V.

[p.27]

detrahi. Iam vero, quia haec capacitas non ex aetatis senio et beneficio proprie pendet, imminutum est annorum tempus et spatium a Paulo hoc loco praescriptum, volueruntque homines viderispiritu ipso Dei sapientiores. Itaque concilio Chalcedonensi constitutum est, vt statim post 40 annum ctatis eligi mulieres ad istum Diaconatum possent est in cano. Diaconissas 27. quaest. 1.id quod est confirmatum concilio Carthaginensi 4. vt est in cano. sanctimoniales 20. quest. I.in quo postea va rie peccatum est, vt docebimus. Addit Paulus. Vnius vir vxor. Hoc vero probari potest exemplo Annae, de qua Luc.1.ver. 36. Respondet autem illi, quod de episcopis et Diaconis agens idem Paulus dixerat. Vnius vxoris vir. Itaque ex illo loco facile iam intelligi potest que sit vis huius loci sententia atque mens. Primum enim non damnat nuptias Paulus siue primas, siue secundas, siue tertias siue vltiores. Hanc enim esse diabolicam doctrinam supra asseruit cap.4. vers.1.2.3. Deinde non iniicit hunc laqueum viduarum conscientiiis, quasi praecipiat, vt in viduitate permaneant, etiam eae, quae denuo vel iterum nubere vellent: neque hoc loco etiam viduitatem aut coelibatum tanquam per se sanctio rem praefert honesto coniugio Pavius; vti neque 1.Corinth.7. vers.8.9.34. et 35. Denique cum neque ante Pauli aetatem, neque eius seculo vsquam terrarum obtineret: vt vna mulier eodem tempo re duobus nupta esset viris (etsi inter Iudaeos vir vnus solebat ex vitiosa patrum imitatione duas vel plures vxores ducere) satis intelligitur eam dici plurium maritorum vxorem esse, quae quan

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.276]

quam est ex iniusta causa repudiata a viro, tamen eo viuo alteri non nubet, sed propter
vinculum coniugii, et Dei praeceptum, quandiu prior ille maritus, a quo iniuste repudiata
3635 fuit, viuit, estque superstes, alterius coniugio abstinet. Quae enim ex iniusta, vel potius
nulla causa repudiatur, manet vxor: et vel reconciliari debet vel innupta ma nere 1.
Corinth.7. vers.1o. Neque tamen impeditur, quae ita immerito repudiata est a viro, viro
ipso ad alteras nuptias conuolante, quin et ipsa alii nubere possit. Sed hoc praesertim
in ea, quae in Diaconatum allegenda est, requirit Paulus, quoniam maioris continentiae
3640 signum et exenplum in ista muliere cerni debeat. Erit autem hoc certissimum, si immerito
repudiata, tamen alteri non nupsit, sed continuit. Sed quid si merito illa repudiata est,
veluti propter adulterium, vel quod ipsasit desertrix coniugii? Nemo dubitare tunc potest,
quin ea ad hoc munus ecclesiasticum eligenda omnino non sit, sed ab hochono re sit
arcenda. Vult autem Paulus, vt quae est allegenda, fuerit Vxor. Ergo si fuit vel concubina,
3645 vel pellex, vel meretrix eligi non poterit. neque enim sine magno ecclesiae offendiculo
tales cooptari in vllam ceclesiasticam dignitatem possunt, quamlibet poeniteant. Ait
Paulus. Quae fuerit. Quid si adhuc illa sit vxor, etiam in illa aetate sexagenaria, num
allegi et ascisci poterit, cum illud, quod de episcopo supra dicitur, Sit episcopus vnus
vxoris vir, locum habeat: siue adhuc sit ille maritus et vir vnus vxoris: siue mortua
3650 vxore maritus fuerit et iam esse

CAPVT V.

[p.2]

*10 In operibus bonis idoneus testimonio ornatus, si liberos educauit, si fuit
hospitalis, si sanctorum pedes lauit, si afflictis subuenit si omne bonum
opus est assidue sectatus.*

desierit. Resp. non esse ex mente Pauli eligendam sexagenariam, quae adhuc vxor manet,
quia de viduis loquitur Paul': et variis illis muneribus et cu ris nimium illa distraheretur,
si iam alligata sit viro suo: et tamen cura etiam pauperum illi sit gerenda. Vtrique enim
3655 oneri ac curae vna satis esse non potest. Nam quae nupta est, inquit Paulus, curat ea, quae
sunt mundi, et quomodo placitura sit viro 1. Corinth.7.vers.34. Ergo ea, quae sunt Dei et
pauperum, libere, quemadmodum Diaco. nissam decet iam curare aut administrare non
potest. Alia vero et diuersa est ratio viri et episcopis qui quanquam cum est maritus, curat,
quomodo sit vxori placiturus. 1. Corint.7.ver.31. tamen non perinde in ea cura subiicitur
3660 vxori, quemadmodum vxor viro. Itaque manens maritus, munus ecclesiasticum gerere
ac obire potest. 10 In operibus bonis idoneus testimonio ornatus, si liberos educauit, si fuit
hospitalis, si sanctorum pedes lauit, si afflictis subuenit si omne bonum opus est assidue
sectatus. Αύξησις. Amplificat enim ornamenta futurae et eligendae Diaconissae, quod
eam publica voce totius ecclesiae et aliorum etiam extraneorum hominum, qui a fide
3665 Christi sunt alieni, consensu vult habere idoneum testimonium et probitatis, et charitatis,
et beneficentiae, et curae et diligentiae. Hoc idem supra in Episcopis requirebat cap.
3vers.7. ex quo apparet quanti sit momenti publica illa fama et opinio de nobis concepta,
modo non temere, sed idoneis argumentis et testibuz fulta spargatur. Est enim velut

quidam odor?

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.278]

3670 quem nobiscum circumferimus: et siquidem illa bona est, bonus est et suavis gratusque
ille odor, quem emittimus: sin vero illa est mala, est etiam odor a nobis effluens malus, et
male olens qui alios, cum quibus versamur, offendit. Itaque iubet Paulus, vt quaecunque
sunt ἔσρημα.ι. bonum nomem bonis conciliant, et cogitemus et procuremus. Philip.
4. vers. 8. Id quod etiam Hesiod. lib1. ἔργ.καί ημίς. praeclarissime versibus monet.
3675 Α'όξησιν superiorem sequitur ἐξήγησις. Aliquot enim exem plis, et generibus actionum
explicat atque illustrat quod generaliter antea dixerat Paul. Affert autem quatuor eo-
rum bonorum operum species, quae maxime futuro muneri et allegendae diaconis sae
quadrant atque conueniunt. Cum enim pauperum cura illi committenda sit, quae res et
Misericordem animum, et diligentem atque etiam de missum requirit, ea bona opera
3680 commemorat Pau lus, ex quibus huiusmodi animus facile argui et deprehendi in nobis
potest. Diligentiae signum erit, si liberos proprios studiose, et diligenter ipsa educauit et
curauit. Misericors et humanns illius deprehendetur animus, si hospitalis fuit, et afflictis
subuenit. Demissus autem illius animus, si sanctorum pedes lauare non est dedignata.
Denique pietas et probitas eius intelligetur, si quodlibet opus bonum assidue et studiose
3685 consecrata est. Haec est breuitaer mens Pauli. Quod si haec tam diligenter in iis, qui ad
minora ecclesiae munera vocantur obseruari vult Paulus, id est, Dei spiritus, et ab illis
requirit has virtutes, quid sentiendum statuendumque nobie

CAPVT V.

[p.279]

est de iis, qui ad maiora munera ecclesiastica accersuntur et eliguntur? Haene virtutes
ab iis abesse debebunt? Minime sane. Itaque in iis et diligentia et misericors animus, et
3690 demissus et pius spectetur. Quod ait. Si liberos educauit mouet dubitatione quasi Paulus
steriles sexagenarias, quae vxores fuerunt nullosque liberos pepererunt, ab hoc munere
arceat, illisque tanquam hanc notam inurat propter sterilitatem, vt eligi ad hoc munus non
possint. At ee saepe sunt aptissimae, An non igitur quae fuerunt steriles allegi et cooptari
poterunt? Sane poterunt. Neque enim vniuersum iudicium, quod de mulierum piarum
3695 diligentia haberi potest, Paulus restringit ad vnicam curam, et educa tionem susceptorum
liberorum: sed hoc tanquam verissimum et optimum inter caetera earum diligentiae
testimonium protulit. Ergo que mulieres nunquam liberos sustulerunt in coniugio, aut
etiam quae nunquam fuerunt coniuges, posfunt, si erunt idoneae, in diaconissas eligi.
Quod ait. Si fuit hospitalis, si afflictis subuenit, mouet etiam quaestionem, quasi solas
3700 diuites eligi et cooptari ad hoc munus velit Paulus. Illae enim sunt, quae et extraneos
excipere apud se et suis opibus afflictis subuenire ἐπόρκεισιν enim dixit Paulus id est,
quantum satis est, sumministravit egenis) possunt. Quae autem sunt egenae et ipsae 424
pauperes idem praestare nequeunt. Ergo ab hoc munere summouebuntur, quas tamen
saepe ma4. gis esse ad hoc ministerium idoneas, quam dites mulieres certum est, et
3705 experientia comprobatum Resp. Non excludit pauperes Paulus imô maxi

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.A00]

me de iis allegendis agit hoc loco. Sed neque etiam diuites ab eodem munere suscipiendo arcet: caeterum quae pauper est, potest tamen et misericors et benefica, et hospitalis esse, et afflicti subuenire, si quantum in se est, illa egenis praestat, si corporis ministerium exhibet, si operam suam illis impendit et praebet, quando pecuniam conferre non potest.

3710 Denique et vidua pauperula, quae minuta duo in gazophylacium misit, maiorem, quam alii Iudaei opulentissimi eleemosynam contulit: et Petrus ac Ioannes cum pecuniam non haberent, summo tamen beneficio claudum affecerunt, ut est Luc.21.vers.2. Actor.2. Quod idem Paulus ait. Quae lauit pedes.) sumptum videri potest partim ex Gene.18.vers.4.19. vers.2.43.vers.24 ubi haec eadem ratio dicendi vsurpatur: partim ex

3715 recepto tunc more inter Orientales homines. Nam cum qui fere pedibus iter faciunt, fole, nimioque labore incalescant, sunt eorum pedes abluendi ut refrigerentur, recreentur et refocillentur. Qui autem equo incedunt et iter conficiunt, non egent fere hoc auxilio et ministerio. Ergo ex consuetudine loci hoc annotauit Paulus. Hoc autem ipsum magnam animi demissionem significat, cum vilissima et sordidissima hominis pars fere sint pedes:

3720 quot quoutunque ita contrectare, et curare non dedignatur, certe nec vilia quaelibet alia munera et ministeria, quae pauperibus aegrotantibus impendi necesse est, obire eadem vnquam recusabit. Christus ipse in signum humilitatis lauit pedes discipulorum Ioan 13. Idem fecit et illa mulier, quae lacrymis suis lauit pedes Christi. Luc.7 vers.38.

CAPVT V.

[p.281]

11 Porro iuniores viduas recusatas postquam enim lasciuire coeperint aduersus Christum, nubere volunt.

3725 11 Porro iuniores viduas recusatas postquam enim lasciuire coeperint aduersus Christum, nubere volunt. Ἀντίθεσις est, ex qua superior sententia non tantum illustratur: sed etiam probatur. Ex eo enim, quod subiicit Paulus, apparet, cur demum sexagenarias mulieres allegi voluerit et praescripserit. Varia enim offendicula, quae a iunioribus oriuntur, id suaserunt. Itaque non ea est causa cur sexagenariae demum eligantur, ne diutius alantur diaconissae ab Ecclesia: sed ne scandalum praebeant vitae mutatione et

3730 lasciuia. Vult autem ut recusentur iuniores, etiamsi se offerant, et paratae sint hoc munus acceptare: vel etiam si aliâs idoneae viderentur. Quod vero, ait Paulus παρὰ τὸ, non est eo modo accipiendum, quasi in solius Timothei arbitrium totam hanc electionem conferat, quam tum ex Presbyterii, tum ex totius. Ecclesiae consensu fieri solitam esse certum est: sed ita loquitur Paulus, quod pastor omnium Ecclesiae actionum et electionum moderator est. Notandum est autem, quod viduas iuniores tantum recusari et electas a munere diaconissae deponi ac reiici vult, etiamsi postea nubant: non autem praecipit eas excommunicari et eiici de Ecclesia: vel vsu et participatione Sacramentorum arceri et prohiberi, quemadmodum de Nonnis et Virginibus postea Synodis ineptissimis sancitum est. Atque vtinam haec Pauli moderatio semper in Ecclesia locum habuisset: sed postea longius progressi sunt Episcopi, maxime postquam nata est superstitiosa illa de coelibatus merito et

3740

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.262]

dignitate opinio. Primum enim sancierunt Ecclesiastici canones, vt vidua iunior, atque etiam vt Monialis, quae post votum nubit, inter digamos tantum censeretur, et reponeretur, 3745 can. Quotquot 27. quaest. I Post autem inualesc ente superstitione sancitum est, in eas aliquid acerbius. Voluerunt enim, vt si qua Monialis post votum nupsisset, vt non tantum Sacramentorum vsu priuaretur: sed etiam a toto Ecclesiae coetu excommunicaretur, quia votum de coelibatu et continentia violarat, quod Deo gratum esse falso et insulse crediderunt. Est haec poena constituta in can. Virgines 27. quaest. 1. qui ex consilio 3750 Elibertino decerptus est. Sed iam quae sint illa offendicula, quae praebent viduae iuniores ad Diaconatum electae videamus. Sunt autem imprimis haec duo nimirum, quod I Institutum vitae genus in magnam contumeliam Christi commutat magnam animi leuitatem et carnis lasciuiam monstrantes. 2 In hoc ipso vitae genere suscepto si perstent, magna tamen Ecclesiae praebent offendicula, dum sunt Otiosae, Discursatrices, 3755 Nugaces, Garrulae. Caeterum cum improbat Paulus quod nubant hae viduae, quae iam electae sunt, non ideo facit, quasi secundas nuptias damnet, vel etiam tertias, et quartas, id quod Montanistarum haereticorum, aut Papistarum Montanizantium proprium est, sed quod tale quid fit, oritur ex animi magna, tum Leuitate, quae graues matronas et eas quae sunt hoc munus publicum adeptae, non decet: tum Lasciuiam siue infreni ac 3760 indomita carnis petulantia, quam tamen abiecisce debuerant, et exuisse. Id quod etiam cum Chri

CAPVT V.

[p.283]

12 Ex eo damnandae quod primam fidem reiecerint.

stiani nominis et doctrinae contumelia coniunctum est. Irridetur enim Dei Ecclesia, quod tam leues homines habeat, vt qui munus a se susceptum statim abdicent, relin- 3765 quant, et huic mundum et carnis delicias praeferant. Quasi Christus a suis parui fiat et contemnatur aperte etiam iis, ipsis qui tamen maiores in fide progressus fecisse videbantur. Vox κατασκηνιάζην cum sequenti, id est, χειρὸν construitur. Est autem σκηναίαν ἀπὸ τῶν ζερεῖν vel στρηνῆς deductum, quod durum significat et pertinax: qualia sunt animantia nimium saginata. Itaque sunt petulantiae plena et indomita, vnde cibus est 3770 illis detrahendus, vt in ordinem cogantur et pareant, quemadmodum et Xenophon et ipsa rerum experientia faciendum docet. Hac igitur similitudine vtitur Paulus, vt carnis nostrae lasciuiam eo turpiorem ac foediorem esse demonstret, quod brutis et petulantibus animalibus comparatur. Chrysostomus autem interpretatur hanc vocem fornicari, sed Apocalyp. 18. vers. 7. et 9. explicatur eo significato, quo nunc accipimus. 12 Ex 3775 eo damnandae quod primam fidem reiecerint. Αὐξισις est. Amplificat enim harum iuniorum viduarum lasciuiam a consequenti, quod hac ratione, et vitae genere tandem sibi extremum exitium acceasant. Nam eo tandum prolabantur, vt Munus a se susceptum deserant, et Fidem ipsam primam Christo datam abnegent. Voces autem has πρώτηςτις varie interpretes accipiunt. Alii

264 AD I. PAVL. AD TIM.

3780

13 Simul autem etiam otiosae discunt circumire domos: imo non solum otiosae, sed etiam nugaces et curiosae, garrientes quae non oportet.

3785

3790

3795

de voto non nubendi sumunt, quasi ab iis interponi huiusmodi votum solitum fuerit, cum eligebantur: quod nullo certe scripturae loco probari potest. Alii de fide Christo in Baptismo data: alii de munere Diaconatus acceptato, quod diligenter se praestaturas esse, in eoque perseueraturas pollicebantur. Quod postea cum nubendi pruritu et libidine deserunt, fidem a se datam violant, ac frangunt. Sed ea sententia magis placet arg. vers. 15. infra, quae fidem primam refert ad eam promissionem, quae primum fit a Christo nobis in Baptismo, quam reiicere dicuntur, quae a fide Christi et professione Euangelii postea deficiunt, et ad Gentilismum, vel priorem idololatriam reuertuntur. Sic Athanas. explicat lib. 6. de Trinit. Hierony. in praefat. ad Tit. Vincentius Lyrinensis, et est similis locus Apocalyps. 2.v.3. Veritae enim probum inter Christianos propter eam animi sui leuitatem malunt prorsus a Christo desciscere, quam huiusmodi contumelias audire et pati. Nicolao, de quo est in Actis Diacono id sane accidisse narratur, qui ne opinionem leuitatis et temeritatis inter Christianos subiret, maluit condere nouam haeresin, nouum sibi coetum colligere, et ab Ecclesia discedere. Quae autem hic narrat Paulus, rerum ipsarum experientia edoctus didicerat, quemadmodum ipse testatur. 13 Simul autem etiam otiosae discunt circumire domos: imo non solum otiosae, sed etiam nugaces et curiosae, garrientes quae non oportet.

CAPVT V.

[p.285]

3800

3805

3810

3815

Altera superioris amplificationis pars, in qua iuniorum viduarum in munere Diaconatus permanentium offendicula et mala describuntur. Tria vero enumerat Paulus, non quod sola haec obseruari possint: sed quod maxime soleant. Deinde quod ex his paucis, quae sint reliqua incommoda, quae ex eodem fonte nascuntur, id est, ex huiusmodi iuniorum mulierum electione, facile iam per se potest quilibet intelligere. Ergo eas, etiam dum hoc munus administrant, docet esse, Otiosas (cui vitio discursationem adiungit) et Nugaces, et Garrulas. Garrulitatis autem vitium breuiter definit Paulus dum ait, asdem loqui quae non decet. Porro haec vitia ideo pariunt magna inter Christianos offendicula, quod sint contra diuinae legis praeceptum 9. quod est, Non falsum testimonium aduersus proximum tuum dices, quodque ex his infinita mala nascuntur. Sunt otiosae) At obstat, quod eas ipsas postea vocat *πεήργος*, id est, plusquam oportet, occupatas et curiosas. Respond. Haec duo vitia inter se recte conuenire. Nam nihil agentes illae rerum, quae ad se pertinent, sunt in alienis perscrutandis curiosae. Itaque *ἀργαί* appellantur, quod nihil suum agunt. *Περίργοι* vero quod aliena negotia plus quam sua curant, atque etiam plus quam oportet, quemadmodum ait ille. Excussis propriis aliena negotia curo. Imo vero etsi saepe habent domi, quae agant: magno et turpi animi veterno illa negligunt, vt nimirum de rebus alienis co gitent, et disputent. Circumeunt domos) Annexum pene semper otio et segnitiae vitium, nimirum discursatio. Hoc

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.286]

autem praetextu maxime id facere videbantur istae mulieres, quod tanquam publicae quaedam personae, et pauperum curam habentes in alienas aedes possent, solerentque liberrime ingredi 2. Timoth.3.vers.6. Videtur autem etiam his verbis detractrices easdem appellare Paulus, more dicendi Hebraeis vsitatissimo, qui et detrectare et discurrere eadem voce 27τ Ragal dixerunt, quod detractores iugiter eant, et referant verba hinc inde ex aliis audita. Peccant igitur hi in nonum legis diuinae praeceptum. Imo vero) Amplificatio est superioris mali per adiectionem et προδεσι. Non folum enim sunt otiosae: sed etiam Nugaces, et Curiosae vel plus quam oportet negotiosae φλυάρος appellat Paulus, quos Latini Nugaces, quae vox videtur deriuari a voce. φλύαξ, ακος, quae tumultum hominem significat, quod haec sint duo maxime inter se connexa vitia, Temulentia nempe, et Nugacitas. Itaque vt Plutarch. lib. 8. Symposiacon Problema. 1. nihil aliud esse videtur φλυζεία quam λήρησις πάροινος. Nugari quoque, ait idem, proprie nihil aliud est, quam vano et futili sermone vti, et eo, qui vel mendax est: vel qui quanquam verus est, ad propositum tamen nihil facit et attinet. Vnde postea rixae, iurgia, et contumeliae oriuntur, atque varia offendicula, Vocem autem ipsam nugae Latinam ab Hebraea man hagarñh quod more auium garrire significat deduci putat Iosephus Scaliger in lib. Varronis de lingua Latina. Qanquam autem Plutarchus in lib. πει ἀδολέσχίας videtur facere φλυκρίας siue ληρήσεως, duo genera, Temulentiam quam όινωσιν vocat, et άδο

CAPVT v.

[p.287]

λοχίων quam garrulitatem vertunt, quas ita distinguit, vt temulentia sit nimia inter pocula vel inter potandum orta ex vino sumpto loquacitas. Garrulitas vero sit stultiloquium nimiaque loquacitas vbique, et ex qualibet, vel etiam nulla oblata occasione. Itaque garrulus in foro, in theatro, in deambulatione, domi, interdiu, et noctu nugatur, et loquax est. Temulentus autem tantum in mensa et inter pocula: ista tamen distinctio etiam hunc Pauli locum illustrat, et extendit. Sed videtur vtranque quidem, sed maxime secundam speciem hoc loco damnasce Paulus vti etiam Psal.140. vers.10. aperte inter vitia pessima recensetur ista nugacitas, Curiosas vocat tamen eas, quae plura quam deceat, scire affectant, tum etiam, quae diligentius et penitius ea, quae sciri possunt, curant et inuestigant, quam sit necesse. Itaque sunt illae nimium negotiosae, sed vbi non oportet. In quibus autem oportet otiosae. Alio nomine πολυπράγμονες eadem appellantur. Quanquam Plutarch.in libro de Curiositate eos tantum videtur definire πολυπράγμονας, qui in alienis erratis siue peccatis, vnde alteri nascitur aliqua infamia, curiosius indigandis occupant sese. At siue in peccatis, siue in aliis etiam rebus, quae ad nos non pertinent, inuestigandis nimium laboremus, hic πρέργων nomine a Paulo significamur. Quanquam vero haec vitia faere sunt omni. bus foeminis communia, maxime tamen eas dedecent, quae caeteris praelucere vitae exemplo debent. Inquirere autem in alienum factum, quatenus illud ad nos spectat: vel Dei gloria proximiqueutilitas postulat, vel inde promouetur: denique

[p.0]

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.286]

quantum ex muneris nostri ratione vel Christianae charitatis officio tenemur, non est
3855 curiositas: sed est officium, quod est sane laudandum. Eo denique pertinere videntur
postrema huius versiculi verba loquentes quae non oportet. Nec enim de alio loqui
prohibemur semper, sed videndum est. Quid, Quomodo, et Quatenus loqui de eo liceat.
Priusquam autem totum hunc de Diaconissis locum finiamus, duo scitu necessaria sunt
enodanda. Primum quidem, vtrum eas hodie in reformatis Christianisque Ecclesiis
3860 retinere sit operaepretium, cum nos quam maxime fieri potest, proxime ad veterem
et Apostolicam Ecclesiam accedere tum in doctrina: tum etiam in disciplina et politia
Ecclesiastica oporteat. Quid igitur? Respondeo aliquod discrimen esse nobis statuendum
inter doctrinam veteris Ecclesiae, et inter generalem qua illa vsa est, disciplinam. Nam
cum doctrina Apostolica sit Christi ipsius vox et sapientia, cui tanquam vero et vnico fidei
3865 et salutis fundamento innititur Ecclesia, certe ab ea doctrina vniuersa ne tantillum quidem
a nobis recedi vlllo tempore debet. Itaque nulla occasio afferri vel fingi vnquam potest,
propter quam vel in vno apice, quanquam minimo, doctrina Aporterorun.immutetur
Math. 5. vers.18. At illius disciplinae vniuersae, quam illa vsurpauit, non eadem omnino
ratio est. Cum enim sit disciplina tanquam decorum quoddam vestimentum ad res,
3870 tempora, personas accommodatum, fit, vt quemadmodum haec variari possunt: ita possit
quoque aliquibus in rebus mutari etiam disciplina vetus. Tantum distinctionem hanc
adhibeamus, vt in

CAPVT V.

[p.289]

disciplina ipsa Ecclesiastica, distinguamus ea, quae sunt Fundamentalialia politiae Eccle-
siasticae, ab Accessoriis et leuioribus. Fundamentalialia vero sunt haec in politia Eccle-
3875 siastica. Primum vt sit aliqua politia Ecclesiastica, et quidam ordo in Del domo, qui
tollat confusionem. Deinde, vt legitimae personarum vocationes, per quas Dei verbum
legitime administratur, charitasque et sanctitas vitae exercetur in Ecclesia, retineantur,
veluti Pastores, Presbyteri, Diaconi. Tertio, vt ii electi legitime et ex praescripto Dei
verbo suo munere fungantur, vel deponantur, et remoueantur. Accessoria dico, quae,
3880 vt haec fiant et obseruentur, in Ecclesia quaque pro tempore, personis et locis statui
possunt. Accessoria incolumi manent disciplina in Ecclesia ipsa variari possunt. Maneat
enim semper disciplinae fundamentum et pars praecipua, sed tantum ea mutantur, quae
commodioris illius obseruationis gratia tunc visa sunt necessaria: veluti vt futurus et
eligendus Episcopus a tribus Episcopis, non a duobus tantum eligeretur. Hoc mutari
3885 potest incolumi Ecclesia et disciplina. Vt in vrbe Metropolit, electio fiat et examen
futuri Episcopi, non alibi. Hoc etiam mutari potest. Itaque vetus Ecclesia in iis rebus
saepe diuersam formam habuit et secuta est, incolumi nihilominus Dei verbo, ipsoque
fundamento Ecclesiasticae disciplinae retento. Ex quo fit, vt cum hae Diaconissae fuerint
tantum subsidiariae Diaconorum manus et operae (propter egenorum et aegrotorum
3890 ingentem numerum et multitudinem pene infinitam) quo tempore Nosodochiiss

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.290]

Xenodochiis, et Ptochodochiis careret Ecclesia postea pauperum numero decrescente et Ptochodochiis constitutis, non fuerunt eadem Ecclesiis necessariae. Itaque neque sunt hodie a nobis retinendae, nisi eadem et par aliqua causa, qualis illo seculo fuit, occurreret, et eas retinere suaderet. Quae cum nulla sit, cessante causa, cesset effectus necesse est.

3895 Eodem modo videmus veteres habuisse plures officiorum Ecclesiasticorum gradus (vti apparet aliquot Synodis etiam quando adhuc erat tollerabilis Ecclesiae forma) quam nunc habeamus. Itaque quemadmodum illae dignitates tanquam nobis inutiles hodie propter diuersam locorum rerum, et personarum inter nos et illos rationem explosae sunt, et cessant, qualis Subdiaconatus, Acolythatus, Archidiaconatus, Archipresbyteratus: sic

3900 et hic Diaconissarum mulierum ordo desiit, nullo prorsus detrimento vel in doctrina, vel in disciplina ipsa ab Ecclesia, accepto. Secunda vero quaestio, quae ad hunc quoque locum maxime pertinet, est huiusmodi. Vtrum recte a Papistis sanctimoniales sint in istarum Diaconissarum, quas nullius iam esse in Ecclesia vsus videbant, locum substitutae: atque vtrum eorum consilium et institutum sit probandum, et sequendum

3905 necne. Respond. Minime id quidem, quia in eo statu hominum et genere instituendo nihil nisi plane Satanicum, superstitiosum, et in Deum ipsum blasphemum a Papistis inductum est. Primum, quia coelibatus illis suis sanctimonialibus tanquam legem ad vitam aeternam assequendam necessariam, et verissimae sanctitatis

CAPVT . V.

[p.291]

partem indicunt. Deinde, quod in eo ipso cultum Dei situm esse contendunt. Tertio

3910 quod in iis ipsis a Patrum consuetudine recesserunt, et a meliori more in Ecclesia iam recepto et inueterato. Quod vt melius intelligatur, rem totam fusius sic explico. Cum κακοζήλῖα quadam homines omnia quae Apostolorum temporibus obseruata fuerant, sibi putarent imitanda, neque locorum, neque temporum, neque rerum dissimilium rationem haberent, etiam et ipsi suas Diaconissas retinere praecise voluerunt. Sed cum

3915 posterioribus temporibus et mutatis circumstantiis earum nullum in Ecclesia vsum esse cernerent, magno Ecclesiae malo, magnoque conscientiarum detrimento pessima tamen eius ordinis instituendi ratio reperta est. Instigabant virgines Christianas quidam Episcopi, vt se Deo dicarent, atque, vt illi loquebantur, consecrarent. Deinde vt in signum istius consecrationis se velo, tanquam castitatis et verecundiae testimonio, semper tegerent, et

3920 obnubilarent. Quod ex Pauli consilio facere se et iubere iactabant I. Corinth. 11. Hinc variae Hieronymi, Augustii, Ambrosii, Fulgentii epistolae ad varias virgines scriptae, quia etiam ante aetatem horum omnium huiusmodi votuiiimi ihagno apud Ecclesiam pretio iam haberetur. Tamen, vt ex iisdem scriptoribus apparet, et imprimis ex Cypriano et Tertulliano in lib. de cultu et habitu virginum, hoc totum voti genus etiam conceptum

3925 et nuncupatum adhuc liberum erat. In priuatis enim parentum vel cognatorum aedibus huiusmodi virgines, quae sanctae vel consecratae

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.292]

Deo dicebantur, manebant non in vlllo monasterio et simul, etiamsi in eadem ciuitate plures huiusmodi essent. Atque etiam saepe ipsae domos seorsim, quaeque suam, habebant, ex quibus vel solae, vel comitatae cum volebant, et cum libebat egrediebantur, nihilque a caeterarum virginum conditione differebant, nisi quod eas caeteris castitatis exemplum esse oporteret. Id apparet ex can. Nuptiarum 27. quaest. 1. Quin etiam postea eadem, si volebant, poterant nubere. Et quanquam in eo opinione quadam leuitatis apud pios grauabantur propterea tamen neque sacra Coena iis interdicebatur, neque etiam ipsae Ecclesia excommunicabantur, vti postea factum est. Hoc igitur mali initium et exordium fuit, sed latius postea Satanae astu prouectum atque propagatum est. Primum quidem his nominibus vocari coeperunt, vt Moniales, Sanctimoniales, Virgines et Nonnae dicerentur. Postea vero Monachae et ad prophanarum imitationem, virgines Vestales: ad quarum instituta reuocatae vetitae sunt, ne priuatas aedes haberent, id est habitacula vel cellulas feorsim incolerent: sed iussae sunt vt in communi habitarent et viuerent. Hoc primum fuit, deinde fancirum est, ne aliae Sanctimoniales censerentur, quam quae diicur i'ionasterio certo, certaeque regulae sese in perpetuum addixissent can. Perniciosam 18 quaest. 2 concil. tamem Agath. vetabantur ista Monacharum Monasteria et cellae (quibus istae concludebantur) iuxta Monachorum et virorum caulas et lustra propter periculum et offendiculum aedificari, vti est in cano. Monasteria puellarum
3945 quaest. 2 Coepta sunt autem aedificari earum coenobia ma

CAPVT . V.

[p.293]

xime post annum Domini 700. Antea enim etsi fuerant quaedam, omnino tamen pauca et rara erant foeminarum et virginum Monasteria extracta. Atque tres tantum earum ordines concessi sunt primum, et probati eodem illo seculo, nenpe post annum Domini 700. quod tunc demum ex Synodo Hispalensi cap.11. ad instituta Monachorum coeperunt reuocari. i. ex magna superstitione regi et institui Moniales: id quod antea non fiebat. Tres autem illi Monacharum ordines primum hi fuerunt, ordo Basilii, Benedicti, Augustini, extra quos nulli foeminae esse licuit Moniali, quodcunque votum vouisset et suscepisset can. Perniciosam 18. quaest.2. Hodie vero infinita prorsus sunt earum genera, et adeo diuersa, vt nihil inter se simile pene habeant. Sunt enim hoc nostro seculo Monachae, Benedictinae, Bernardinae, Franciscanae, Dominicanae, Carmelitanae, Cleranae, Augustiniana, et aliae plures species. Ita vero primum fuerat in suscipienda professione constitutum, vt nulla ante 40. aetatis annum votum vlli ordinis susciperet, aut si suscepisset ne obliga retur, can. Diaconissam 27.q. I. can. Sanctimoniales 20.q.1. Deinde hoc tempus, tanquam longius esset, restrictum est, atque constitutum vt statim post vicesimum quintum aetatis annum posset virgo quaelibet votum Monasticum suscipere, et 20. quaest. 1. Sed et hoc ipsum quoque annorum spatium postea est imminutum, atque sancitum, vt statim post pubertatis annos possent mulieres virginitatem perpetuam vouere: quanquam consecratio earum differebatur vsque ad annum aeta
3960

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.294]

tis vicesimum quintum: sed postea receptum institutumque est, vt statim post annos
3965 pubertatis, id est, post duodecimum aetatis annum posset, quae votum ordinis et vitae
Monasticae suscepisset etiam a Praelato consecrari cano. Puella 2o. quest. 2. quem ex
concilio Triburiensi sumptum esse volunt. Ante autem duodecimum aetatis annum, ne ex
parentum quidem iussu et confirmatione, votum ab iis factum ratum esset constitutum est.
Denique ne qua inuita in Monasterium detruderetur, sed si qua ergastulum illud iubentibus
3970 parentibus esset ingressa, decimo quinto anno aetatis interrogetur a Praelato de voto, cui
si ipsa non assentitur, ne votum ante illam aetatem factum omnino valeat. Sic can. Firma
can. Sicut et seq. 20. quaestione I. sancitum est, a quibus tamen hodie plane discessum est.
Coguntur enim aliquot detruendi sinant, quod vel non satis formosae sint, vel caeteris liberis
3975 pars hereditatis maior accrescat his in pistrinum istud et Monasterium relegatis. Quae
virgo vel vidua votum ipsa sibi imposuerat, et habitum Monialis assumpserat domi suae
vel in aedibus patris: non autem ab Episcopo vel praelato illud acceperat, primum poterat
illud, si vellet postea deponere, neque cogeretur in eo vitae statu inuita permanere, nisi
fuisset postea ab Episcopo consecrata. Post autem aliud decretum est. Nam neque
3980 deponere illud velum potuit, ac ne ea quae illud priuatim domi suae assumpserat: sed
cogetur etiam ante consecrationem factam in eo statu et habitu permanere perpetuo vitae
tempore, et Monasterium ingredi can. Si quis sa

CAPVT V.

[p.295]

cra 27. quaest. 1. et can. Mulieres cano. De viduis et Puellis eod. Ita nimirum paulatim
auctae sunt superstitiones, et durior conscientiae laqueus iniectus. Cum sanctimonialis a
3985 praelato consecratur, stola alba induitur, et chrismate vngitur, vt ait Alcuinus. Primus
autem eam consecrari instituit Basilius magnus, vt plerique volunt. Post autem eadem
foemina vel virgo tondetur. Quanquam ne tonderetur Christiana mulier, et concilio
Gangreno interdictum fuerat, et expresso Pauli praecepto, quod ipsius naturae voci et
sensui consentaneum est 1. Corinth. 11. Socrat. libus 2. cap. 43. Sed boni scilicet illi
3990 patres omnia iura diuina et humana, vt suas superstitiones stabilirent, peruerterunt: et
susque deque habuerunt. Nam et ex cano. Quaecunque distinct. 5o. ita in Ecclesia
fuisse olim obseruatum quemadmodum dicimus, constat. Consecratae Moniales habent
Monachos qui illis praesint, nimirum oues lupis committuntur, (quanquam tamen vt ab
earum accessu isti arceantur ex concilio Hispal. et can. in decima 18. quaest. 2. sancitum
3995 est, sed frustra) Post istam consecrationem nubere istae mulieres ex iure Pontificio iam
non possunt. Qanquam olim infamia tantum quadam in Ecclesia notabantur, et tanquam
Digamae tantum censebantur, si quae nupsisset, at que adeo ex concilio Ancyrano
et can. Quotquot 27. quaest. ita erat constitutum. Postea vero ipsa superstitione
4000 consecrationem nupsissent can. virgines 27.

14 Velim igitur iuniores nubere, liberos gignere, domum administrare, nullam occasionem dare aduersario ad maledicendum.

quaest.1. Atque ita miserrimus conscientis hominum laqueus semper durior, et maior inuectus est: et πρὸς τὸ ἁδύνατον tandem contra rerum naturam miserae illae mulieres sunt obligatae, nempe vt perpetuo coelibes manerent, quantunvis intus aestuarent et
 4005 magno igni vrerentur. In Monasteriis autem illis et coenobiis, tanquam carceribus, conclusae horas canonicas, quas Papistae appellant, et aliquot Psalmos tantum cantillant. Nam neque Missam cancre ipsae possunt, neque vasa sacra aut vestimenta, quibus in Missa sacrificuli vtuntur, contrectare, ac ne quidem sine piaculo attingere audent cano. Sanctimonialis et can. seq. distinct. 23. Atqui etiam seculo Hieronym. Sacris literis
 4010 quae virginitatem vouebant diligenter operam dabant, illudque exercitium, non autem cantillandi in templis habebant, quod magis erat tolerabile. Atque has superstitiosas pro iis Diaconissis, de quib Paul. hic agit, Papistae substituunt: quae quales sint. et vt a verbo Dei alienae, atque etiam a veteribus canonibus et more Ecclesiae dissentaneae, omnes iam vident qui modo aliquid videre possunt. Sed pergamus ad Paulum. 14 Velim
 4015 igitur iuniores nubere, liberos gignere, domum administrare, nullam occasionem dare aduersario ad maledicendum. ἈντίθεCς est vel potius Ε'πανόρθοβις. Rationem enim subiicit, per quam superiori malo Ecclesia mederi potest. In quo ipso canon vtilissimus, et quidem generalis, qui ad disciplinam Ecclesiasticam pertinet, continetur. est autem hic canon Iu

CAPVT V..

4020 niores viduae Christianae nubunto, et liberos suscipiunt, familiasque suas habent, quas curent, et administrent, vt omnia superiora mala euitent, et omnem nominis Dei blasphemandi occasionem cuilibet calumniatori et aduersario adimant. Singula vero huius canonis verba momentum et pondus aliquod habent. Volo, inquit Paulus. Primum videtur alienum ab Apostolica dignitate et doctrina praeceptum, mulieribus iam plus
 4025 nimio nupturientibus et nuptiales laetitia concupiscentibus praecipere vt nubant, Illud enim est oleum addere camino, non autem frigidam soffundere, vel lasciuas illas carnis libidines extinguere Resp. Duplici nomine hoc praeceptum subiicit a Paulo, 1. vt ecquod sit optimum vitae genus, quod viduae iuniores eligere debeant, vt sint aedificationi, doceat. Nec em ad nuptiales laetitia eas inuitat Paulus, sed docet quae sit ratio omnium
 4030 superiorum of fendiculorum tollendorum. 2. vt non minus Deo gratas esse, quae nubunt, quam quae viduae manent contra superiores errores, de quibus. c.4. sup. dixit demonstrat. Nam ex hoc ipso apparet secundas nuptias in mulieribus a Paulo minime damnari, imo vero et iuberi et probari, nedum vt viris sint interdicte. Quas tamen Papistae ex Encratitarum deliriis et haeresi damnant. Quaesitum est autem ad quas viduas hoc
 4035 praeceptum pertineat, vtrum ad eas tantum, quae sunt pauperes, an ad omnes: Vtrum etiam ad eas tantum, de quibus ad Diaconatum eligendis actum est in ecclesia: an ad quaslibet. Resp. Ad omnes. Id quod ex ratione, quae subiecta est, apparet manifeste.

Non minus enim diuites, quam pau

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.190]

peres esse possunt otiosae, garrulae, et nugaces, itemque propter periculum carnis, atque
4040 nuptiarum offendiculum infidelibus hominibus praebere. Volo) Sic et sup.cap.2.vers.8.
et 1. Corinth. 7. vers.7. sed diuerso sensu. Haec enim vox modo vim praecepti habet,
vti in cap.2.vers.8. Modo autem consilii tantum cuiusdam et exhortationis, vti hoc loco.
Itaque pro subiecta materia huius vocis, volo, significatio accipienda est. Nec tamen
4045 illam Papistarum distinctionem probamus inter consilia et praecepta, quasi consilia
quiddam et pius et sanctius contineant: cum hoc ipsum consilium Pauli etiam ex eorum
sententia minime contineat eam vitae rationem, quae ab illis sanctior cen setur, sed eam
potius quae minus ex eorum sententia, sit et seuera et sancta. Suadet enim Nuptias,
non coelibatum. Praeclare autem hoc loco Chrysosto. negat hic tradi praeceptum a
4050 Paulo absolute cui quisquam obstringatur, nisi vt superiora mala euitet. Alias enim
nubere aut non nubere viduis liberum est, vti apparet ex 1.Corinth. neque cuiusquam
conscientia irretitur et laqueo constringitur hoc loco, si nullum est offendiculum. Atque
etiam ex hoc ipso loco apparet secundas nuptias, de quibus proculdubio Paulus agit cum
de Vi duarum nuptiis hic disputet, minime esse vel dannatas, vel Deo exosas, quicquid
4055 vel Montanistae, vel post eos Papistae sentiant: e quibus illi secundas nuptias omnino
improbant: hi vero eas tanquam infames impedimentum esse censent ad ecclesiastica
munera subeunda. Nihil certe moror dictum vel Tertullia. vel Bernard.serm.59 cant.
quorum ille fuit Montanista, iste monachali superstitione

CAPVT V.

[p.299]

iam fasciatus. Quod si secundae nuptiae non dam nantur, nec tertiae Aug. lib. de
fide ad Petr. cap.3. in fine. Bernard.ser. 66. cantic. eam quoque sententiam refutat
4060 quae vult honestiora esse inter vir gines connubia, quam quae iam nupserunt. Uiduas.
Ex hoc loco apparet, quam sit lasciuiae dedita natura, et ingenium omnium hominum:
sed imprimis mulierum, de quibus hic agit Paulus: quanquam tamen ab eo malo non
sunt mares liberi et immunes. Nam et quae.1. Corint.7. tradit Paulus et hic, aequae ad
vtrunque sexum pertinent, quod si offendiculum oritur, et nascitur. Iuniores sexaginta
4065 annis supra definiuit Paulus: non quod tamen omnes, quae ea aetate minores sunt, nubere
velit: sed eas tantum, quae liberos suscipere, et familias administrare possunt. Nam si
quae 50 annos nata est, vel ea sit corporis consti tutione, vt haec mala fugiat, illi nullam
legem dat Paul.hoc loco. Nubere Tria praescribit, in quibus omne muliebre officium
contineri videtur. Nimirum Nu bere, liberos procreare familiam administrare. Nu bere.
4070 Hoc pertinet, vti diximus, ad secundas nuptias: et si iam secundo nupserat, et vidua
restet, ad tertias et quartas et quintas nuptias, qualis illa, de qua Hierony. ait, septies eam
nupsisse. Erat Vercellis apud Insubres. Liberos procreare τεκνογονεῖν. Quid significet
vide supra, cap:2.ver.15. Οἰκοδεσ ποτεῖν Est in verbis Graecis ομοιτελευτὸν, et orationis
ornatus. Hoc autem ἐκοδεσποτεῖν est familiam administret, non vt marito suo praesit, et
4075 sit superior vxor, sed pro eoiure, quo debet tanquam mater familiâs caeteris quidem prae

15 Iam enim nonnullae deflexerunt, secundae Satanam.

esse eam vult Paulus interim tamen agnoscere virum caput suum, illique subiici et parere. Nullam occasionem. Subiectio est, quae totius vitae Christianae scopum demonstrat. Nos enim aedificationi omnibus esse oportet Fidelibus et Infidelibus. Infirmis et Validis. Itaque hac ratione vsus est saepissime Paulus vti sup.3.ver.6.Tit.2.ver.8. sed et Petrus quoque 1.epist. cap.2. vers.12.15. et Christus ipse Math.5. in si.idem argumentum afferunt. Ἀντικείμενον autem generaliter accipio pro calumniatore et aduersario vti.2.Thessa.2.ver.4. Nec enim Satam ipse maledicit per se de doctrina, sed homines profani, Infideles et calumniatores detrahunt et de nobis et de doctrina Christi, quam profitemur. 15 Iam enim nonnullae deflexerunt, secundae Satanam. Confirmatio est superioris sententiae ab exemplo. Debent enim aliena pericula reddere nos cautiore ac prudentiores. Nam felix, quem faciunt, aliena pericula cautum. Hoc ipsum pro exemplo et documento Papistis esse debuit, ut tyranni cas suas de coelibatu leges tollerent, et abrogarent, cum inde tot mala nasci et emergere quotidie cernerent: sed mordicus doctrinam suam non modo retinent, verum etiam ipsi Dei legi impiissime praeferunt. Neque tamen sic semper concludendum est. Illud omne nimirum esse mutandum, unde aliquod periculum, et aliqua discessio ab ecclesia sit exorta. Sic enim omnis et correptio et disciplina ecclesiastica tolleretur, propter quam multi a fide defecerunt, et ab ec

CAPVT V.

16 Quod si quis fidelis aut si qua fidelis habet viduas, eis subuenito, et non onerato Ecclesia, ut iis qua vere viduae sunt subueniat.

clesia Christi recesserunt, vti Nouatianus et Donatistae. Resp.igitur causam ipsam secessionis spectandam esse. Nam si quis idcirco deflectit a fide, quod iugum Christi ferre nolit, discedat. Sin autem quod tyrannidis praeter Christi legem iugum sibi impositum ferre non potest et recusat, certe illud iugum tollendum est, et demendum. Neque enim quisquam iugum Christi durum sentiet, nisi qui omnino sceleratus et impius esse volet. Ergo quia iam isto rigore coelibatus iam offensae discesserant atque deflexerant a fide, et ad Satanam reuersae erant, abiurata nimirum Euangelii doctrina. 16 Quod si quis fidelis aut si qua fidelis habet viduas, eis subuenito, et non onerato Ecclesia, ut iis qua vere viduae sunt subueniat. Conclusio est totius superioris disputationis de viduis pauperibus, quae quidem sunt fideles. Continet autem hic locus etiam canonem illi primo si minimum, qui sup. vers.4. explicatus est. Est autem hic canon sextus numero, Quisque fidelis suas viduas alito: Illis, quae a cognatis ali et exhiberi possunt, ecclesia ne grauatur, ut aliis omni auxilio destitutis subuenire et suppeditare possit quod satis est. Primum quoad verba, Erasmus censet haec a πρὸς a studioso aliquo qui mentem Pauli plenius explicare glossemate voluit, fuisse addita Vult igitur hunc locum sic restituendum esse ὅτι πρὸς ἔχει χάρις. Sed perinde est. Nam etiam

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.302]

voxista πικτις non addatur, tamen ex mente Pauli intelligitur. Nihil enim hic de viris praeceptum est, qui propinquas et cognatas viduas alere possunt, quod idem ad foeminas non pertineat. Nam etiam illae si sunt diuites, pauperes consanguineos suis opibus sustentare et subleuare certe debent, exemplo illius Tabithae de qua est facta mentio
4115 Actor.9. et Electae, de qua Ioannes 2.epistola, quae vtraque suis opibus alienos fount, nedum cognatos fideles egentes, si quos habuit, Item et Ioannae mulieris, et aliarum de quibus est Luc. 8. vers. 3. Quaesitum est autem. Quid si illae viduae quae se a piis propinquis ali postulant, ipsae non sunt piaae. Resp. Etsi omnibus est benefaciendum, vt docet idem Paulus Galat. 6. imprimis tamen de domesticis fidei hoc Pauli praeceptum
4120 intelligendum esse, et de Viduis piis, quae nomen dederunt Christo, quarum maxima et potissima ratio sem per haberi debet a cognatis piis et Christianis. Dicit autem Paulus Επαρκείτω id est, abunde et copiose sumministret. Αρκείν enim est copiose, et quantum satis est atque necessarium, suppeditare. In quo tamen praeclare Chrysosto. annotauit, non praecipit a Paulo, vt deliciae illis Viduis vel a cognatis vel ab ecclesia, a qua aluntur,
4125 praeSeantur: sed quod ad victum modestum, sobrium ac earum conditioni aptum sit satis et conueniat. Neque tamen sic, vt Viduae illae alantur otiosae et inertes: sed vt illae ipsae victum sibi, quantum arte vel manibus suis vel labore possunt, comparent etiam, veluri lanificio, serificio, suendo, nendo, aliisque rationibus honestis. Quod si istae viduae et pauperes laborent, iam cognati vel ec

CAPVT V.

[p.303]

clesia addat, si quid illis ad necessarium victum deest. Idque pro ipsorum praebentium facultatibus. Neque enim vel cognati, vel ecclesia cogitur omnia quae viduis et aliis pauperibus desunt, suppeditare, nisi id fieri ipsorum facultates et opes patiantur. Vera est enim etiam inter Christianos illa Ennii sententia a M. Tul. Cicerone recte explicata, ita aliis largiendum esse, vt nostrae familiae etiam subuenire possimus. Pro eo enim
4135 quod quisque habet dare debet, et in eo Deo acceptus est: non autem pro eo, quod non habet. Exhaustire enim seipsum prorsus nemo tenetur, ne sit huiusmodi subuentio ipsi subuenienti oppressio, et ne postea ipse mendicet, vt docet Paulus.2. Corinth.8.vers.2.13. Etsi parce tamen grauare et tenuiter non est subueniendum proximo sed luben ter et vti dixi, quantum possumus. Vtiis. Aequissima ratio quae ducta est a fine aerarii ecclesiastici. Ecclesiam enim ad suos pauperes alendos pecunias a piis collatas habuisse apparet ex
4140 Sozom. lib. 7. cap.26. et Euang. libus 5. capite. 5. ne praeter aequum se onerari existiment propter hoc praeceptum istarum viduarum cognati. Etsi enim ecclesiae aerarium est commune omnium pauperum aerarium tamen videndum est et prospicienduti ine statim exhaustiatur: omnibus emm sufficere diu non poterit Reseruatur igitur illud
4145 maiori inopiae, et eorum praesertim egestati, qui non habent, vnde se aliunde exhibeant, siue sint Viduae: siue Mares pauperes. Qui habent vnde aliunde adiuuentur, eccle siam ne grauent. Haec sane de pauperibus viduis cura perstitit diu in ecclesia Christiana puriori

17 Qui bene praesunt Presbyteri, duplici honore digni habentor: maxime qui la borant in sermone et doctrina.

4150 17 Qui bene praesunt Presbyteri, duplici honore digni habentor: maxime qui la borant in sermone et doctrina. Πόσθας Transitio est. Tractat enim iam aliud caput disciplinae et politiae ecclesiasticae Paulus, quod ad Ministerii ecclesiastici munus eque pertinet, atque superior cura et disputatio. Est aucen noc caput de Presbyterorum, et eorum, qui praesunt ecclesiae munere id est, tum aliorum erga ipsos: tum eorum ipsorum erga
4155 seipsos: tum eorundem etiam erga alios officio et cura in vniuersum. Ac quidem de aliorum erga ipsos, et ipsorum cura erga seipsos, quid nimirum praestare inter se debeant, ostendit Paulus vsque ad vers.24. varios

bus seculis maximeque episcopi iuebantur illi prouidere et prospicere vt apparet ex variis Synodotum decretis et imprimis Synodo Chartag.4. postea pontificii παρέπισηποιοι,
4160 qui nihil omnino, ni si suum lucrum ex ecclesia captant, totam hanc pauperum curam neglexerunt, minimeque ad se pertinere existimarunt: sed ipsi dona Viduis, pupillis, et aliis ecclesiae Dei pauperibus destinata sacrilege inuaserunt. Quorum certe bonorum sunt Deo rationem reddituri: atque ii omnes etiam, qui in reformatis ecclesiis, bona, quae ad pauperes pertinent, hodie alio transferunt, et sibi propriisque commodis applicant.
4165 Quod faciunt. nimium multi, imprimis aut Nobiles et Principes Christia. Quid autem de bonis ecclesiasticis sit inter nos constituendum, vide Cal. epist. 372. 394.384.

CAPVT V.

que canones constituit omnino et semper ecclesiae necessarios, si modo eam recte administrare ipsi velint. 1011d0 Cur autem haec praescribat Paulus facilis ratio est, Nam si vel minimi cuiusque ratio in Dei ecclesia haberi debet, multo magis eorum, qui
4170 praesunt ecclesiae. Si singuli, qui sunt in ecclesia ordines, regendi sunt certis legibus, vt omnia recte fiant in Dei ecclesia, multo magisii, a quibus maius periculum imminet. Ergo tria quaedam hic proponit, I Quid praestandum Presbyteris. 2Quibus Presbyteris. 3 Cur praestari illis aliquid debeat. Presbyterorum autem nomen hoc loco, et in toto hoc argumento et capite, dignitatis nomen est, non aetatis, quicquid Chrysosto. et alii contra
4175 sentiant vti saepe alibi et I.Petr.5.vers.1.accipitur. Id autem esse ita accipiendum apparet ex his ver bis, Qui laborant in sermone. Ergo illis, debetur honor, isque duplex, ait Paulus Honoris voce subsidium omne piumque officium, more Hebraeorum, significatur, vti supra eodem significato vers.3. Viduas honora et 1. Petr.3.vers.7. Vir vxori honorem tribuat. Sumpta est haec dicendi ratio ex lege Dei et praecepto 5.Honora patrem. Sunt
4180 enim nomine parentum, sed spiritualium comprehensi, qui nos verbo Dei pas cunt: et praesont nobis, nosque in Christo vel genuerunt: vel iam genitos coelesti cibo alunt, quod faciunt hi Presbyteri. I taque hic canon Pauli ex quinto legis diuinae praecepto ductus est. Consentit autem hic locus cum 1.Corinth.9. etHebr.13.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.306]

vers.7.1.Thess.5.vers12.13. Cum autem hoc praecipit tam diserte Paulus, oblique taxat
4185 illius aetatis ingratitudinem in suos Pastores, nec tantum cauet in futuram posteritatem.
Hoc tamen malum regnat adhuc hodie, et hac ipsa ratione verbo coelesti priuare ecclesias
tentat Satan: multos certe a suscipiendo coelesti ministerio deterret, quod eos efficiat
famelicis, qui Deo ipsi in tam honesta necessariaque causa seruiant: quorum operae
et labori nullus alius, vt ait Chrysostomus, est conferendus. Et recte. Ergo quod aliis
4190 collatum diceretur eleemosyna, Presbyteris praestitum dicitur honorarium, stipendium,
Debitum, a Christo ἰσομῆθος. Ait Paulus Duplicis, vt caeterorum comparatione, quibus
aliquid etiam specialiter debemus, eos nobis magis commendet. Sic tamen quidam
interpretantur, Duplici honore perinde et tantum esse, atque si dixisset, Magno. Alii vero
comparate hoc dici putant, alii absolute. Absolute quod et in hac vita digni sint verbi Dei
4195 ministri stipendio et subsidio victus: et in futura vita, felicitate aeterna. Quicerte errant,
si nos Ministrosve ipsos aliquidapud Deum mereri posse putant. Chrysosto. rectius,
qui Duplicem honorem explicat Venerationem ipsorum personae id est reuerentiam:
et Subsidium vitae ac alimoniae. Certe vtrumque Pastoribus, vti Parentibus ipsis,
deberi verissimum est. Qui comparet vero hunc locum accipiunt, referunt ad superiora
4200 praecepta de viduis alendis et honorandis. Istis enim viduis longe sunt magis honorandi
Presbyteri et pastores. Quae sententia videtur huic loco consentanea et com

CAPVT V.

[p.307]

moda. Non vult autem magnas opes et honores congeri in Ministros Paulus, etsi duplici
honore dicit dignos. Recte Chrysosto. Ego ecclesiae prae sules audenter dixerim, ait,
nihil praeter victum et vestitum habere oportere, vti inf. cap.6.ver.8. expli cabitur. Prae-
4205 clare quoque Erasmus. Sacerdotes et praedicatores quidam nihil sunt, nisi decimatores.
Obstat autem quod propriis manibus victum sibi quaesiuit ipse inseruiens ecclesiis:
ergo ipsi Βιωτικὰ sibi comparare debent. Actor.2o. ver. 34 Respond. ex Chrysosto
ne pastores inopia coacti a studiis et melioribus rebus distraherentur, iis victum esse ab
ecclesia suppeditandum. Nam et victum sibi manibus artificioque quaere re, et suo
4210 muneri superesse simul non possunt Ministri, nisi dona illa prophetiae et cognitionis
scripturarum egregia haberent, extraordinaria quae lia certe habuit Paulus. Plusquam
belluina ingrati tudo est denegare carnalia ei, qui tibi coelestia praebet vt loquitur Paul.
Ro.15.v.27. Neque negat Paulus se ab vllis ecclesiis vnquam accepisse stipendium.2.
Corinth.11.vers. 8.sed eo tamen abstinuisse, cum ecclesiae aedificatio id fieri postulabat.
4215 Eodem modo est respondendum, si quis obiiciat Ne he.5.ver.15 Res. Nehemiam id
fecisse propter populi paupertatem: non autem quod victum onipre ab eo non licuisset.
Itaque non est lex generalis illud Pauli vel Nehemiae factum, sed singulare quoddam pro
temporis ratione assumptum. Et certe nimis sunt impudentes Catabaptistae, qui illius
facti et exempli pretextu omnes verbi Dei Ministros ad manualia opera cogendos esse
4220 contendunt, vt victum comparent: aduersus quos preclare Bulling lib. 2.

308 AD I. PAVL. AD I'IM.

Tract.7. contra Catabaptistas. Nec fures nec latrones sunt verbi Dei Ministri, qui iusta a grege suo stipendia, quantum quidem ad victum et vestitum satis est, exigunt, vt isti calumniantur. Nec sunt fuci cum strenue verbo Dei nauantes operam, ita viuunt siue manuali labore. Secundum caput, est quibus Presbyteris debeatur? Resp. Iis presertim qui in verbo Dei et Doctrina laborant. Ergo est duplex Presbyterorum genus, 4225 Vnum eorum, qui Doctrinae coelestis sant Ministri: qui nihil ab episcopis et Pasto ribus differunt: Alterum eorum, qui moribus fidelium tantum inuigilant, et cos inspiciunt, ne quid offendiculi in ecclesia Dei ex quoquam oriatuc. Hi sunt, quos in Gallia vulgo Supervigilantes dicimus qui vna cum Ministris verbiDei con sistorium siue Senatum 4230 ecclesiasticum constituunt. Sed quaeritur, vtrum hoc postremum genus Presbyterorum sit negligendum ab ecclesia. Respon. Minime vero, si quidem isti quoque egeant: sed primum genus magis commendatum nobis esse debet Ex quo fit, vt Paulus addiderit. Ma xime. simi lis locus Galat.6.vers.6. Ait enim communicet qui instituitur in sermone ei, qui se irstituit, omnia bona. Obstat quod ait Christus Matth.10. vers.8.Gra nj ilcepeistis, 4235 gratis date. Resp. Eum gratis praeesse et pascere gregem, qui nec lucrandi noc ditescen di animo id facit: quanquam victum sibi necessarium a grege, idest ab ecclesia accipit, quemadmodum docet et Christus eodem loco, et Paulus I.Corinth.9.2. Corinth.11.vers.8. Vult autem istos Presbyteros laborare, ergo non otiosos esse vult, non etiam perfunctorie

CAPVT V.

[p.309]

18 Dicit enim Scriptura, Boui trituranti non obligabis os. Et, Dignus est operarius mercede sua.

4240 tantum fungi suo munere: non denique pro sua tantum commoditate inseruire ecclesiae: sed magno animi zelo, totisque et animi et corporis viri bus incumbere, vt optimam muneris sui rationem Deo reddere possint. adeo vt saepe de se testetur Paulus se nontm laborasse, sed etiam lassitudinem, quasi exhaustis viribus, passum esse, tantae aerumnae corporis in eo faciendo nimirum saepe sunt (vt 2. Thes.3.ver.8. docet ipse) 4245 preferendae, ne sint muti canes, vt ait Isaias. Sed et laborare in sermone et Doctrina, non qualibet, sed coelesti et Euangelica iidem iubentur, per quam homines adveramn agnitionem Dei deducant. Quidam sermonem pro exhortationibus accipiunt. Doctrinam pro ipsa traditione methodica coelestis mysterii Quod vtrunque fit concionando. Optime Chrysosto. qui docet exigi a pastore his verbis, vt Prendicet, doceat, et concionetur: non 4250 tantum vt studeat et vr operam det priuatim Dei verbo, illudque n ditetur et speculetur ipse, vel vt vite sanct? „ plo gregem suum instituat. Docere igitur det pastor, et eatenus officium facit, quatenus viua vo ce illud exponit. Ite, ait Christus, docete. Ergo qui absunt a suo grege: qui in grege ipso muti sunt: qui etsi per alios docent, ipsi nunquam id faciunt, omnino sunt indigni nomine Pastorum et Presbyterorum: et duplici illo 4255 honore, de quo agit hoc loco Paulus, priuandi 18 Dicit enim Scriptura, Boui trituranti non obligabis os. Et, Dignus est operarius mercede sua. 1 2 Ατιολογία est, in qua tertium caput eontinetu?

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.310]

nempe. Cur hic honor Presbyteris debeatur. Affertur autem a Paulo ratio duplex, quarum Prima ducitur ab exemplo, quod etiam diuina lege comprobatur. Secunda ab officio et communi hominum sententia. Ergo videtur hic vti duplici autoritate Paulus, nimirum
4260 Diuina et Humana: Diuina, cum ait. Dicit enim scriptura, Boui trituran ti etc. qui locus sumptus est ex Deut.25.ver.4. et I. Corint.9. ver. 9. explicatur fusius ab eodem Paulo. Humana vero autoritas est, cum ait, Dignus operarius mercede sua: quae in prouerbium abiit, ipsa naturae voce inter omnes mortales confirmata: adeo quidem vt cum Christus
4265 ipse hoc idem dixit Math.10.ver.10. Luc.10.ver.7. ex communi prouerbio sumpsisse videatur. Nihil enim hoc diuino magis tritum est, et vulgare. Nisi quis fortasse ductum malit ex eo, quod saepe in scriptura legitur, esse dignum mercenarium mercede sua Deut. 24.ver.15. Genes.31.ver.12. Ad quod ipsum quoque respexit Iacobus cap.5.ver.4. Neque tamen, etsi dignus est Pastor suo stipendio et suo honorario, tanquam mercede,
4270 de, propterea pascere gregem debet eo animo, vt inde stipendia accipiat, et mereatur. Nam huiusmodi animus est Auaritiae (quae est omnibus fugienda, imprimis autem Pastoribus Luc.12.ver.15.1. Petr.1. vers.2.) sorculus, quauis non expetat inde ditescere, vel opes cumulare. Praecipuus enim Pastorum scopus esse debet Dei ipsius gloria. Victus autem ipsorum est accessio quaedam tantum, quem idcirco petunt et spectant,
4275 quia ad faciendum et melius, et alacrius, et liberius officium, ille ne ceslarius est.

CAPVT V.

[p.311]

19 Aduersus presbyterum accusationem ne admittito, nisi sub duobus aut tribus testibus:

Mirum autem est praetermissam hic esse confirmationem huius sententiae, quae fieri potuit exemplo Leuitarum, qui a reliquo populo Israeliticoalebantur Dei iussu ex decimis, et aliis oblationibus: sed ab eodem Paulo in 1.Corinth.9. vers.13. haec ratio non est
4280 neglecta. Vnde errant, qui stipendia Ministris tribui putant tanquam meras et gratuitas tantum elemosynas putantque liberum esse ea persolvere vel non: debent enim vti iustissima merces, etsi nulla est tanto eorum labori aequalis, quemadmodum ait Chrysosto. Scholastici et Canonistae in cano. Qui pro pecunia 1.q.1.cano. Altare.1. q.3. distinguunt inter illud quod accipitur tanquam Pretium operae et Sustentatio vitae,
4285 Illud quidem accipi a Pastore negant posse, haec autem concedunt Nec est sane inutilis vel incommoda ista distinctio. Vide Durand. in lib. 4. Sent. dist.25. quaest.3. et 4. 19 Aduersus presbyterum accusationem ne admittito, nisi sub duobus aut tribus testibus: Transito est: iam enim agit de secunda huius argumenti parte nimirum ecquod sit ipsorum Presbyterorum aduersus scipsum et collegas suos officium, ne quid ex ea parte offensus
4290 diculi nascatur. Imprimis enim cauendum est, ne illi se mutuo excusent et sibi parcant, dum tamen alios castigant seuerè: atque ne in illis locum habeat prouerbium vetus, Mutuo muli fœbunt. Potius illis in mentem veniat illa Christi sententia, vos estis sal terrae si sal euauerit in quo salietur? vos estis lux mundi. Math.5.verf.13.14. Item illa, sint lumbi vestri praecincti et lucernae ardentes in manibus vestris. Luc.12.ver.35. Sed et

4295 illa quoque

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.312]

Petri debere pastores toti gregi esse exemplar vi tae sanitate doctrinaeque puritate, caeterisque praelu cere. 1.Petr.5. vers.3. Ergo quemadmodum vna ex parte diligenter illis cauendum, est ne propriis collegarumve peccatis conniueant: sic ex altera parte prospiciendum, ne ad facilem criminationem et accusationem aditum aliquem proteruis
4300 hominibus et iugum disciplinae ecclesiasticae renuentibus et excutientibus praebeant. Falsa est qui dem illa Papistarum ratio, qui postquam vniuersum Domini gregem distribuerunt in Laicos et Clericos, fingunt laicos esse infestos acperpetuos Clericorum hostes, eosque innato quodam ex clericalis dignitatis fulgore et priuilegiis odio prosequi. Itaque cano. Nullus laicus, et cano. Laicos. 2.quaest.7.omnes laicos, quamuis probatae
4305 vitae vi ros pontificii ab accusatione et testimonio in clericos dicendo summovent. Sed peruerse. Primum enim contra Christia. charitatis praecepta illud odium in omnibus, qui subiiciuntur, inesse praesumunt, cum non sit charitas suspiciosa. Deinde res ipsa docet, qui Christiani aliis subsunt, eos propter Dei verbum ex animo pastores, praepositosque suos diligere, illisque subiici lubenter velle, quia non sunt pastores euangelici animorum
4310 tyranni. Quid igitur? Possunt fateor in ecclesia Dei esse efftenes homines: possunt esse simplices: possunt esse hypocritae et astuti, qui cum doctrinae ipsius firmitatem concutere non possunt: neque aliter mysteria arrodere: in personas ministrorum debacchantur impudenter, vt eorum auctoritatem eleuent et imminuant quantum possunt. Atque ca semper arte Satan tacite tanquam

CAPVT V.

[p.33]

4315 per cuniculos Ecclesiam Dei conatus est euertere. Itaquehuic et Satanae technae, et improbo rum audaciae fuit occurrendum, praecludendusque huiusmodi criminationibus aditus. Imprimis quod multorum accusationi et calumniis obnoxius esse solet, qui in omnium oculis versatur, qui in vitas omnium inquit, qui omnium vitia reprehendit, tam sunt nimirum homines correctionis impatientes, vt recriminatione etiam falsissima sese
4320 vleisci studeant aduersus eos, a quibus tamem merito arguuntur. Est autem hoc pastorum officium, vt est Ezechiel. 18. tanquam hominis in specula collocati qui despicere omnia, ac turpia quaeque redarguere debet. Ex quo fit, vt sint multis odiosi, et malignorum obtrectationibus pateant, sintque obnoxii. Id quod in causa. Bonifacii. docet Augustinus. epist. 137. Vnde huic quoque periculo cauendum et prospiciendum fuit Vtrunque autem
4325 hoc malum, de quo diximus, excludit et summovent canon, quem hoc loco sancit Paulus, aut potius Dei ipsius spiritus. Est autem huiusmodi, Presbyteri ne aduersus Presbyterum facile vel accusationem ipsam admittunto, nisi duorum vel trium testimonio crimen cum defertur, sit statim confirmatum. Qui canon vt commode declaretur, sunt haec tria ordine nobis perquirenda. 1 De quibus Presbyteris agat Paulus. 2 Quid de illis praecipiat. 8 Cur
4330 hoc iubeat et velit. Primum caput facile est, et ex superioribus versiculis satis apparet. Agit enim de iis, qui dignitatis, non autem aetatis ratione Presbyteri sunt.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.51]

quorum officium et munus in fine huius capitis persequitur et exponit sigillatim. Quamquam aliud sentit Chrysostom. et ad aetatem refert, cui, tanquam minus ad peccandum procliui, vult parci, minusque facile aduersus eam vel solam ipsam accusationem admitti. 4335 Sed haec ratio Chrysost. saepe quidem apparet falsissima cum senes quosdam videamus ad omne scelus propensissimos. Secundum igitur caput est. Quid de Presbyteris hoc loco Paulus praecipiat. Resp. Ne contra eos vel sola duntaxat accusatio, citra duorum vel trium testimonium, excipiat vel a toto collegio Presbyterorum, vel ab vno aliquo Presbytero, nedum vt condemnatio de iis temere a quoquam fiat. Quaerunt autem, quid 4340 hoc nouo praecepto fuerit opus, et in Presbyteris praesertim, de quibus hic aliquid speciali' sancire Paulus videtur, cum in omni accusatione hoc ipsum locum habere videatur. Nam Deut. 17.vers.6. sic ait lex Ex ore duorum vel trium stabit et ratum erit verbum et accusatio, quae fiet de aliquo. Itaque hoc ipsum tam levis momenti quibusdam hoc loco visum est, vt omnino delendum censerent, tanquam inutile et superuacaneum, cum 4345 tamen singulare priuilegium, et a Deo ipso pastoribus et Presbyteris concessum contineat. Respon. igitur aliud esse Accusationem ipsam, aliud Iudicium, quod de accusato fit, continetque vel absolutionem vel condemnationem rei a iudice factam. Iudicatio igitur siue sententia sine testibus et legitimis probationibus in vniuersum a nemine fieri debet. Ac eo pertinet locus Deuter. 17. Accusatio autem ipsa certe admitti sine testibus a Iudice

CAPVT V.

[p.815]

4350 de quouis alio potest, praeterquam in hoc casu verbo Dei expresso: si modo, qui accusant non sunt omnino infames personae: vt est praeclare responsum ab Eusebio Vercellensi Episcopo, et extat in canone De accusatoribus³ quaest.5. Presbyteri igitur admitti a collegis sine testibus, iisque duobus vel tribus, ne accusatio quidem ipsa potest. In quo est Presbyterorum praerogatiua praeter caeteros homines hic a Paulo expressa, quia 4355 variis hominum calumniis, multorumque inuidiae sunt obnoxii. Testes autem eos hic requirit Paulus, qui in caeteros reos audiri et admitti possunt, non alios. Ergo huius canonis et priuilegii ratio (in quo tertia huius versiculi pars posita erat) apparet esse, non quod presbyterorum peccatis, et vitiis parcere et conuiuere suadeat Paulus (quos grauius propter dignitatem peccare certum est) non quod priuilegia fori et immunitatis personis Ecclesiasticis tribui velit, qui Romanor. 13. omnes atque etiam pastores ipsos 4360 magistratibus subditos esse iubet, vti et Petrus I.Pet.2.vers.17. Non quod semina odii et suspicionum inter gregem et pastorem serere, aut alere cupiat: sed quod rerum ipsarum experientia doceat quosdam odisse principes et eos omnes qui sibi praesunt: atque etiam tantam esse humanae mentis malignitatem, vt eos qui vitia nostra reprehendunt, 4365 maxime in odium ac inuidiam aliorum adducere conemur. Cui malo et effraeni licentiae occursum esse sapienti isto remedio voluit Paulus. Illud autem priuilegium, vt Episcopi nonnisi s septuaginta testibus, isque non Laicis homini.

20 Eos qui peccant, coram omnibus argue, vt et reliqui timeant.

bus conuicti damnari possint prorsus impunitatem peccandi dat Episcopis. Quod tamen
 4370 canon: Placuit 2.quaest.4. continetur. Item illa clericorum praeuilegia, per quae vetantur
 in vniuersum Laici clericos accusare, et inter clericos ipsos ii, qui inferioris sunt gradus,
 prohibentur superiores deferre, aut in eos testimonium dicere, sunt omnino tollenda et
 abroganda, tanquam nefandissima omnium scelerum in Episcopis vela. Atque illa omnia
 4375 late 2.quaest.7. per totum explicantur. Fenestram enim ad nequitiam patefaciunt, et
 nullum Episcoporum corrigendorum locum relinquunt, planeque pugnant cum mente
 Pauli. 20 Eos qui peccant, coram omnibus argue, vt et reliqui timeant. Alter canon
 de poena Presbyterorum sic conuictorum. Est autem hic, vt Presbyteri, qui publice et
 notorie peccarunt, publice, id est, in coetu totius Ecclesiae arguantur. Ratio autem est,
 quod huiusmodi crimina et facta, quae pluribus testibus probantur, etiam antequam delata
 4380 sunt, pluribus sunt nota, praesertim vero si a Presbyteris commissa fuerint. Vere enim
 ille Nam lux altissima fati, Occultum nihil esse sinit. Cum igitur crimina illa pluribus
 iam innotuerunt, et in ore hominum et cognitione versantur, sunt iam publica. Ex quo
 fit, vt etiam sint publica cenfura notanda, et publice arguenda, quemadmodum hoc loco
 praecipit Paulus. Deinde cum Presbyteri caeteris exemplo esse debeant vitae sanctitate,
 4385 ita et poenitentia, si deliquerint:et censura atque castigatione, si non resi

CAPVT V.

puerint, vt sint de populo reliqui ad iniuriam, et peccandum tardiores. Sed etiam olim
 reliquis Ecclesiis significabantur ii, qui ob scelus erant depositi, vt ex concilio Carthagi-
 nensi I. et 2. apparet, et ex Cypria. Atque has literas formatas appellabant. Certe
 Presbyter Flauianus Episcopum suum publice reprehendit, quod in Christiana religione
 4390 veram fidem simularet, vt ait Theod.libus 5.cap,3. et idem lib. 5.cap.28. Laudat Chrysos-
 tom. quod suos Presbyteros libere, tum moneret, tum publicis censuris castigaret. Vt
 autem male agentes Presbyteri sunt semper reprehendendi: ita bene agentes sunt et
 cohortandi et laudandi, vti Episcopi Aegyptii Athanasium exulem propter fidem aliis
 Ecclesiis commendauerunt, vt apparet ex Tripar, histor. lib. 4.cap.19. Plato annotat tria
 4395 esse supplicii, per quod crimen punitur, genera κόλαση, τιμην, οθάδεγμα. κό- λασις
 est in ipsius delinquentis corpore et sensu inflictata poena, vti ictus fustium, abscissio
 auriculae. Tiun poena ea, quae ob publicam tranquillitatem violatam imposita est, qualis
 est infamia, exilium, multa pecuniaria. Neutra castigatio pertinet ad Ecclesiam: sed ad
 magistratum quanquam ab Eugenio primo constitutum est, vt liceret Episcopis suos Pres-
 4400 byteros criminis conuictos carcere multare, qui certe fuit manifestus potestatis abusus.
 Παράδειγμα est poena, quae caeterorum erudiendorum vel terrendorum causa publice
 constituta est, atque haec ab Ecclesia imponi potest. Verbum inde est ὁραδειγμάζεθς,
 quo vtitur Mat.1 Duo vero posse obici videntur. 1 Quod est Matth.18. vers.15. Mitius
 repre

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.11e]

4405 hendendos esse qui peccant, quam hic Paulus iubeat, nimirum inter nos et illos solum. Res. Illud Chri sti dictum de priuatis offensis intelligendum esse, nimirum cum nos priuatim laesi sumus, necdum offensio publice innotuit. Hoc autem delictum, quod publice docet arguendum Paulus, est publicum. Nec enim nisi propter publica aut publice nota crimina vel peccata reprehendi in coetu Ecclesiae quisquam debet, siue is sit pastor
4410 et Presbyter, siue priuatus. Atque ita hunc locum explicat Augustinus, nempe de peccatis Presbyterorum, quae non latent, sed publica sunt. De Corrept. et Grat. cap. 16. cuius sententiae plane assentior. 2 Obiicitur, peccata quae occulta esse oportuit, nota fieri hac ratione. Id quod et ab officio hominis Christiani alienum est, et pugnat cum aedificatione Ecclesiae, ac illa veneratione, quae deferenda est praefectis nostris. Respond. Ea tantum
4415 argui publice ex hoc Pauli praecepto posse, quae publice nota sunt: non autem quae occulta sunt, quaeque celari, et ad caeterorum aedificationem tegi oportet, vt in exemplo Petri a se publice in Ecclesia reprehensi apparet Galat. 2. vers.14. In summa omnino disciplina aliqua Ecclesiastica opus est in Ecclesia Dei, si modo hominum effraenem licentiam coerceri, et morum sanctorum neruum aliquem, atque vinculum inter nos
4420 retineri volumus. Id quod, etsi verissimum est, Doctoris tamen eximii, et primarii D. Ro. Gualteri verbis potius, quam meis intelligi malo, qui in praefatione doctissimorum illorum suorum in Galatas commentariorum ita scribit. Quare, ait,

CAPVT Ve

[p.319]

Ecclesiis disciplina opus, est sine qua non magis consistere possunt, quam res domestica, quae patrefamil. et moderatore idoneo destituitur: non magis item, quam Respubus quae
4425 nullis legibus gubernatur, aut nullos habet legum vindices. Etenim non minus vere quam prudenter olim quidam dixerunt, malum esse sub principe viuere, sub quo nihil liceat: sed multo peiorem esse eorum fortem, qui principem habent, sub quo licent omnia. At qui huic loco commodum adiicere libet quod idem Doctor praestantissimus et pientissimus in iisdem commentariis ad cap.2. Homil.14. his verbis disertissime, sanctissimeque
4430 scribit. Admonemur hoc exemplo (de Petro a Paulo publice reprehenso agens) ait nullam vel in Ecclesia, vel in Republ. dignitatem esse tantam, quae censurae et reprehensioni eos eximat, qui aliquid prater officium faciunt. Etenim cum omnium Dominus sit Deus, eius quoque verbo omnes homines cuiuscunque sint loci, aut ordinis, subiici, et obedire conuenit, et ad omnes verbi Dei praecones pertinet, quod olim Hieremiae dicebat Deus,
4435 Ecce ego te facio hodie ciuitatem munitam. columnam ferream, et murum aeneum contra omnem terram, contra reges Iuda, contra principes eius, contra sacerdotes, contra vniuersum populum terrae. Haec Gualterus mihi obseruandissimus. Ex hoc autem loco colligitur, iam tempore Pauli in Dei Ecclesia duplex censurae Ecclesiasticae genus fuisse vsitatum, vnum Priuatum, alterum Publicum. Priuatum est, cum qui offendit, agnoscit
4440 culpam eamque fatetur ei, quem offendit, nullo confessionis teste adhibito, sed inter se et eum, quem offendit, tantum et priuatim id facit. Hanc descripsit Christus Matth. 18. descripsit

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.320]

quoque Iacobus cap.5.vers.16. quae saepe a Pastore fieri praescribitur ad mutuam reconciliationem: et non praecepta, tamen ex officio a quoque nostrum fieri debet, vt
4445 bonum conscientiae testimonium habeamus. Publicum cenfurae genus est, cum agnitio
offensionis non fit fratri soli offenso: sed adhibitis aliis velut illius confessionis testibus.
Haec etiam a Christo commemorata est Matth.18. vers.16. Hic autem Bernard. sermo.
44. consilium locum habet, qui oleo suauium admonitionum mordacia medicamenta,
et vinum compunctionis saepe docet esse adhibendum, duris videlicet et prae fractis.
4450 Denique si duritia tanta est, etiam censurae Ecclesiasticae baculo percellendum
contemptorem docet, qui priuatim reconciliari cum fratre nolit. Huius autem postremae
censurae multae sunt species et differentiae, quae ex loci et multitudinis, in qua fit,
ratione sumuntur. Eo enim magis publica est haec confessio et censura, quo maior
est coetus, et frequentior celebriorque locus, in quo fit, atque quo plures illius testes
4455 adhibentur. Ergo sic a nobis videtur diuidi posse vt Alia dicatur Consistorialis: alia
Ecclesiastica censura. Consistorialis est, quae coram solo senatu Ecclehartio ne au to,
qui peccauit. Coetum enim Presbyterorum senatum Ecclesiae vocat Hieronym. Ecclesi-
astica, quae fit praesente et aduocata vniuersa illius loci et vrbis Ecclesia, et non tantum
senatu Ecclesiastico praesente, id est, eo tempore et loco, quo coetus Ecclesiae conuenit,
4460 et frequens est. Publica vero nunquam, nisi pro publico deli

CAPVT V.

[p.52]

cto, indici debet. Publicum autem delictum duobus modis dicitur, vel quod Pluribus,
vel quod Omnibus notum est: idque, vel ex ipsius facti perpetrandi ratione vt quod
in publico loco, vel coram magno coetu hominum committitur: ex et sparso postea
illius facti rumore, et pluribus communicato, vti multa peccata priuatim et clam primum
4465 admissa postea ex fama innotescunt, et diuulgantur. Ergo quae delicta omnibus
innotuerunt, ea coram omnibus agnosci operaepretium est, et de iis publicam in totius
Ecclesiae coetu exomologesin fieri oportet, si verum remedium morbo adhibere velimus.
Quae pluribus tantum et non toti Ecclesiae nec maiori parti innotuerunt peccata, illa in
senatu tantum Ecclesiastico: non autem coram vniuersa Ecclesia confiteri oportet, ne
4470 latius illud patefiat, quod occultum esse debuit. Illa vero delicti nostri, quo offende-
batur Ecclesia, confessio publice praesenteque tota Ecclesia facta, exomologesis speciali et
antiquo nomine dicta est, quemadmodum ex Latino Cypriano, et Graecis scriptoribus
apparet. Haec in vsu fuit etiam primis Ecclesiae vetustissimisque temporibus, vti ex
hoc loco satis probari quoque potest: et ex Ecclesiastica historia pene tota Philippus
4475 imperator qui post Decium Romae regnavit, sic poenituit, atque confessus est, vt testatur
Eusebus lib. 6. Histor. cap. 34. Ecebolius quidam, etiam ex consuetudine iam recepta,
sic peccata sua agnouit Socrat. lib. 3. cap. 13. Theodosius imperator, qui Maior dictus
est, sic suum delictum, quod erat publicum in Ecclesia Mediolanensi a

322 AD I. PAVL. AD TIM.

gnouit, Theodorit. lib. 5.Histor. cap.18. et Sozomlibus 7, cap.24. Atque hic locus
4480 est vtilissimus. Aliquot igitur quaestiones in hoc argumento sunt nobis explicandae,
quae magnum in exercenda disciplina Ecclesiastica vsum habere solent. Ac primum
quaeritur. In quo peccati genere locum haec publica exomologesis habere debeat. Resp.
Cum differat iurisdictio ciuilis ab Ecclesiastica, et haec tantum voluntaria sit, illa vero
contentiosa: haec solius poenitentiae animique salutis testificandae gratia comparata sit:
4485 illa publicae tranquillitatis tuendae causa sit constituta: in eo tantum locum habereposse
siue publicam siue priuatam delicti confessionem, qui agnoscit se deliquisse, idque
sponte fateri paratus est. Nam in eo qui negat a se peccatum esse (quia vel factum ipsum
a se commissum pernegat, vel hoc suum factum negat esse peccatum, et damnandum)
nulla certe vel publica vel priuata exomologesis proprie locum habere potest, etsi hic
4490 testibus ipsis fuerit in senatu Ecclesiae conuictus fecisse Id, quod tamen pernegat. Itaque
huiusmodi pertinax est ad magistratum remittendus, vt de facto ipso amplius inquirat. Sed
tamen obstinatum hominem et peruicacem Lecieria nonnunquam excommunicatione aut
suspensione Coenae perstringere potest, id est si factum a se commissum esse agnoscens,
tantum qualitatem facti, id est, ἀνομίαν et turpitudinem illius non vult talem videre, et
4495 idcirco non poenitere. Negantem autem id a se, de quo accusatur factum, nunquam
Ecclesia damnabit, neque ad confessionem delicti, in cuius perpetrati dene

CAPVT a v

[p.323]

gatione persistit, coget, aut adiget: sed confitentem tantum et vere poenitentem, inquam,
Ecclesia ad confessionem adducet. Probo igitur id quod in can. Presbyter xv. quaest. I.
in eandem sententiam scriptum est. Et haec quidem in vniuersum de iis, qui censura
4500 Ecclesiastica ad delicti confessionem compelli debent et possunt. Quod si de iis, qui
publice confiteri debent, quaeritur, Respondeo eos tantum ad id esse compellendos,
iisque folis indicendum esse, quorum delictum et factum iam publicum et notorium est
Ecclesiae. Quaesitum est, Quomodo fieri haec publica confessio debeat. Atque hoc
partim ad formam externam spectat: partim etiam ad ipsius peccatoris publice confitentis
4505 officium. Ac quidem quod ad ipsum confitentem attinet, nemo per nuntium, neque per
scriptum facere illam confessionem olim potuit, sed corporali praesentia, et ipso ore
suo, vt est praeclare responsum ab Augustino in libus de Poenitent. et est relatum in
cano. Quem poenitet distinct. I. de Poenitentia, et hoc ipsum retinendum censeo. Quod
autem ad formam et ritus externos. Primum haec publica confessio simplicissime in
4510 Ecclesia fieri solebat. Deinde vero huic simplicitaostentationem et pompam. Ergo
concilio Agathensi constitutum est, vt publice confitens initio Quadragesimae staret
nudis pedibus pro foribus templi, sacco indutus, cilicio caput tegens, et supra caput
cinerem spargens, vultu in terram demisso. Deinde exomologesi facta, Ecclesiae con

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.344]

ciliabatur per manuum impositionem a pastore siue Sacerdote. Quae res fuerunt pompae
4515 potius externae, quam vera castigatio delicti: sed quaesita ratio est nugarum in Eccle-
siam pro vera poenitentia substituendarum, et affectata inepta quaedam seueritas. Ista
referuntur in can. Poenitentes et cano. In capite quadragesimae distinct.50. quae prorsus
a nostris Ecclesiis exulate debent. Quid enim signa haec poenitentiae praescribi necesse
est, cum qui vere poenitet, satis illa exhibeat: imo vero potius attollendus sit, et erigendus,
4520 quam deprimendus, ne incidat in desperationem? Quaeritur qui publicam exomologesin
facere possint et permittantur. Respo. Omnes debere, et non tantum posse, qui eo peccati
genere deliquerunt, cuius poena debet esse sessio publica. Itaque nullius dignitatis,
sexus et conditionis ratio habenda est, ne sit in Ecclesia Dei damnabilis illa personarum
acceptio. Quod fieri vetat Dominus Malach.2.vers.9. Apparet etiam id ipsum ex hoc
4525 loco, vbi ne Presbyteris quidem ipsis parcat Paulus: item exemplo Theodosii imperatoris
qui ab Ambrosio Mediolanensi Episcopo ad eam compulsus est. Quare perniciosissima
est Canonici Iuris et Romanici decisio, atque sententia, quae negat clericos vllos quan-
tumuis grauiter errantes ad hanc confessionem et exomologesin publicam damnandos
ac compellendos, vel etiam si velint, admittendos, ne toti ordini clericorum fiat iniuria.
4530 Itaque clericos detrudunt in Monasteria vbi poenitentiam agant solitarii, et nulli noti. Ita
praeceptum est in canone Alienum, et can. Con

CAPVT V.

firmandi distinct.50. qui plane et apertissime cum hoc Pauli praecepto pugnant. Quae-
situm est quoque, quoties in vita fieri publica haec exomologe sis possit. Respond.
Augustinus in epistola ad Macedoniam semel tantum in vita, ne vilescat Ecclesiae au-
4535 thoritas: aut ne fiant audaciores homines ad peccandum, si saepius in vita cuiquam
liceat publice poenitere canou. Quauis caute distinct. 50. Sed cum nulli peccatori
poenitenti sit spes veniae, et remissionis peccatorum deneganda: toties in vita fieri haec
publica confessio potest, quoties quis eo modo deliquit, quo iuste publica confessio
indici atque imponi debet. Et iste fuit certe nimius Patrum rigor, et pene Nouatianorum
4540 error, nimiaque austeritas, quae homines ad desperationem tandem adducebat, quasi
denegata peccatorum remissionis impetrandae spe. Quoties igitur vocat ad se peccatorem
Dominus, toties ille est ab Ecclesia admittendus!, etiam in die septuagesies septies, vti
docet Christus ipse Matth. 18. nisi (vti diximus) velimus esse Nouatiani. Praeclare vero
Bernard. quatuor esse docet, quae nos a publica hac exomologesi deterrent, quae sunt
4545 omnino nobis et cauenda et debellanda, si peccauerimus Sunt autem illa quatuor, Pudor,
Timor, Spes, Desperatio. Itaque recte idem Ad milit. Templi cap.12. Et quidem verbum
in corde pectoris operatur salutiferam contritionem. Verbum vero in ore noxiam tollit
confusionem, ne impediatur necessariam confessionem. Ait enim scriptura. Est pudor
adducens peccatum, et est pudor adducens gloriam. Bonus pudor est, quo peccasse, aut
4550 certe pec

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.326]

care, confunderis. Huiusmodi proculdubio pudor fugat opprobrium, parat gloriam, dum aut peccatum omnino non admittit: aut certe admissum et poenitendo punit, et confitendo expellit: si tamen gloria etiam nostra haec est, testimonium bona conscientiae. Hic igitur pudor est secundum Deum, qui nos ad eum reuocat, facitque vt peccati nos pudeat: non autem resipiscentiae, et melioris frugis. Praeclare enim Augustinus in Ioan. tract. 12. Qui confitetur et accusat peccata sua, iam cum Deo facit. Cum autem coeperit tibi displicere quod fecisti, inde incipiunt bona opera tua, quia accusas mala opera tua. Denique haec censura est pars potestatis clauium, quae a Domino Deo data est Ecclesiae. Quam qui impugnat, optimum Ecclesiae doctrinaeque Christianae retinendae neruum et vinculum tollit, nimirum. auctoritatem illi a Deo ipso concessam, et ius tuendae conseruandaeque Dei gloriae ac reformandae hominum vitae in melius. Obiiciunt tamen quidam atque afferunt aliquot rationes, per quas istam disciplinae Ecclesiasticae partem abrogat, vel saltem in odium adducant si possunt. Primum autem eorum argumentum est. Quid prodest haec confessio, si iam peccator voce dominica et interna Spiritus sancti vi respicit et resuscitatus est. Cui argumento respondet August. in sermone 8. de Verbus Domini secundum Matthae. Quid prodest Ecclesia et auctoritas ipsius confitenti, cui Dominus dixit, Quae soluetis in terra, etc. Ipsum Lazarum attende, cum vinculis prodit, iam vivebat: sed nondum liber ambulabat

CAPVT . V.

[p.27]

21 Obtestor in conspectu Dei, et Domini Iesu Christi, et electorum Angelorum, ut haec serues absque eo, vt vnum alteri prae

vinculis irretitus. Quid ergo fecit Ecclesia et confessio, nisi quod ait Dominus continuo ad discipulos, Soluite illum, et sinite abire. Ergo non est satis ei qui publice peccauit, interni animi compunctione affici, nisi datum a se offendiculum tollat, et resarciat aperta culpa suae confessione, vt si qui prius illius exemplo peccare vellent vel didicissent, iam contrario eiusdem exemplo resipiscant, et auertantur. Fit enim haec confessio non ad peccatorum remissionem impetrandam a Deo: sed ad Ecclesiam aedificandam, quae scelere illius destrui videbatur. Obiiciunt irem, Haec confessio publica affert infamiam, cum iam peccatum negare non possit is qui publice agnouit. Respond. Minime vero, Imo et Ecclesiae, et ipsis adeo Angelis illa gaudium affert, cum sit certissimum resipiscentiae animi testimonium, et aberrantis ouis receptio, atque inuentio. Malach. 18. vers. 10. Luc. 15. vers. 10. Neque certe laudem dare Deo (quod fit hac publica confessione apertissime, quemadmodum docet Augustinus in Psal. 141.) cuiquam Christiano vnquam irrogauit infamiam. Et longe distat haec Ecclesiastica censura a ciuili confessione. quae Amenda honoraria vocatur: quod haec hominum ratione fit, illa Dei: haec pro poena statuta est, illa pro aedificatione Ecclesiae, et testimonio aeternae salutis. Caeterae obiectiones sunt leues et nullius momenti. Itaque a nobis praetermittentur hoc loco. 21 Obtestor in conspectu Dei, et Domini Iesu Christi, et electorum Angelorum, ut haec serues absque eo, vt vnum alteri prae

feras, nihil faciens in alteram partem declinando.

feras, nihil faciens in alteram partem declinando. Alius canon, qui tamen ex superiori
 4590 pendet. Itaque hic versiculus est ἀκολέθεις. Cum enim de iudicio aduersus Presbyteros
 instituendo supra praeceperit, docet, quale hoc iudicium esse et fieri debeat, ne in
 iudicando peccetur. Est autem huius canonis summa, summam in Ecclesiasticis iudiciis
 synceritatem adhibendam esse, ne vel in personarum iudicandarum acceptatione, vel
 4595 ipsius iudicantis temeritate peccetur Hoc autem praeceptum quanquam a Paulo in iis
 iudiciis, quae aduersus Presbyteros et Pastores Ecclesiae exercentur traditum est, tamen
 in vniuersum ad omnia iudicia, siue politica, siue Ecclesiastica pertinet, de quocunque
 siue priuato, siue ἡγμένῳ illa fiant. Atque hunc canonem in omnibus Ecclesiasticis
 iudiciis obtinere debere praeclare traditum est a Theodorito lib. Histor. 2.cap.16. et a
 4600 Libero Rom. Episcopo responsum aduersus Constantii imperatoris minas Athanasium
 ex praeiudicio quodam deponi praecipientis. Hoc idem etiam praeceptum in politicis
 iudiciis locum habere apparet ex 2. Chronic.19. vers.6. adeo vt maximi sit vsus
 in omnibus rebus, sitque ipsius iudicium conscientiae dirigendae tanquam norma, vt
 recte officium faciant. Nos tamen de Ecclesiasticis tantum iudiciis hic agemus Pauli
 4605 vestigiis insistentes. Non nude autem, neque simpliciter hoc praecipit Paulus, sed cum
 obtestatione, eaque grauissima, et terribili, quemadmodum loquitur Chrysost. Ratio
 autem huius obtestatio

CAPVT V.

nis tam seriae est duplex. Primum quod de re maxima momenti, et late fusa et patenti
 acturus excitare eos voluit quos affatur, et ad quos hoc praeceptum pertinet, quos hoc
 fulgure et stimulo per stringit. Agitur enim de Iudiciorum synceritate, ex qua vna
 4610 re tum vitae et societatis humanae conseruatio:tum ecclesiae ipsius vinculum, pax et
 disciplinae omnis ratio pendet. Itaque hac synceritate neglecta, aut violata multam
 rerum confusionem et perturbationem tum in politicis, tum in ecclesiasticis rebus sequi
 necesse est. Altera ratio ad dandae huius obtestationis est rei ipsius, quae praecipitur,
 difficultas. Nihil enim tam arduum et difficile etiam optimo cuique etcordatissimo,
 4615 quam illam synceram, aequam, et mediam viam in iudicando tenere, vt in nullam partem
 vel personarum acceptatione et respectu: vel ipse proprio animi motu a veritate vel
 officio deflectas. Admonet enim hic Paulus Timotheum, non gregarium quempiam
 et nouitium pastorem: sed egregium et insignem. Itaque proponit Paulus nobis alios
 nostrae sententiae iudices futuros, quorum reuerentia et metu affici debemus, ne quid
 4620 vel hominibus vel nostris affectibus tribuamus. Singula vero huius obtestationis verba
 sunt diu ligenter obseruanda et perpendenda. Ac primum quod vel iudices vel testes quos
 producit presentes esse testatur. Quod enim dicit perinde est, atque si spectatores, ac
 αὐτόπτας eos esse affirmaret deinde testes adhibet grauissimos nempe, Deum ipsum,
 Iesum Christum, et Angelos sanctos. Dei nomine hic proprie patrem intelligimus, quod
 4625 Iesu Christi Filii seorsum postea facta mentio

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.]

est. Patris enim et Dei voce complectitur Paulus quicquid generaliter ad diuinam naturam pertinet, et est trium personarum commune: quo eodem dicendi genere passim vtitur scriptura. Ergo et Patrem et filium ipsum, qua Deus est, et Spiritum sanctum testem esse nostrarum actionum; et earum imprimis, quae in ecclesia et in iudiciis fiunt, quibus
4630 duabus nobis ipsa Dei maiestas maxime representatur spectatorem pronuntiat Paulus. Nam Deus etiam nudas cordis nostri cogitationes nouit, et intuetur non tantum ipsas actiones nostras perspicitque quae ab hominibus cerni non possunt. Inde illud est etiam apud profanos homines vulgare ὁμῶς θεὸς πάντα καθεξῆς. Dei oculus omnia perspicit. Itaque recte testis et vindex ad uocatur Deus nostrarum actionum. qui vbique est,
4635 omnia videt, et omnium futurus est iudex. Similes autem huic scripturae loci sunt pene infiniti veluti, 1. Samuel.2o.ver.42.2.Chron.24. vers.22. Atque hic primus est testis. Iesum Christum secundo loco testem citat et producit Paulus, quem Dominum vocat. Dominus est Christus quod sit constitutus a patre rex et Dominus omnium, dataque illi potestas in colum et in terram. Item quod omne iudicium pater concessit filio, neque
4640 iudicat quenquam vt est Ioan.5. vers.22. Sed et quatenus ecclesiae caput est Christus ecclesiasticis iudiciis praeest, neque tantum vt testis et spectator iis interest: sed vt iudex ipse futurus, ac rationem eorum a pastoribus, tam quam a Ministris a se delegatis, exacturus. Etsi ve ro Christus mediator et quatenus Iesus Christus est, homol est et Deus: tamen qua homo est,

CAPVT V.

[p.3]

4645 non est iam in his terris, neque in medio nostri versatur siue visibilis, siue inuisibilis praesentiae, vt nostras actiones oculis cernat, modo: sed tantum qua Deus est et omnia haec inferiora videt. Recte tamem Iesus Christus dicitur testis omnium actio num nostrarum, quia ille Deus et homo, est vnica tantum persona, quae hypostatica vnione vtraque illa natura constat. Neque hic curiose disputandum est, Vtrum humana Christi
4650 natura, quae in coelos euecta est, omnia, quae hic in terris geruntur, ex sese sciat. Quanquam enim supra omnes angelos dignitate! est euecta, tamen illa non est in deitatem mutata, vel deificata. De solo Deo dicitur illum, quae hic fiunt, omnia nosse et videre: quanquam Christum, qui homo est ad Dei dexteram exaltatus, non tantum ea scire, quae angeli, fatemur: sed omnia, quae ad ecclesiae suae administrationem,
4655 totiusque huius mundi curam quam a patre acceptam habet, pertinent et spectant, habere nota et perspecta. Addit, electis Angelis. Primum electos vocat, vt eos distinguat a malis Angelis qui vulgo dicuntur, et qui a Christo Angeli Diaboli, id est, maledicti nominantur in Math.25. vers.41. deinde docet, pro hi ipsi angeli propter custodiam fidelium sibi a Deo demandatam intersint ecclesiae coetibus, et actionibus ecclesiasticis, tanquam testes
4660 et spectatores pastorum negligentiae vel temeritatis: vel perfidiae, si quam admittant. Merito igitur ter tio loco citantur. Sunt enim spiritus Ministratorii, qui ad subsidium fidelium et piorum a Deo mittuntur. Itaque actiones nostras norunt. Incidunt autem in hunc locum variae quaestiones, quas

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.33]

breuiter tantum perstringemus, et explicabimus Ac primum igitur quaeritur, velutia
4665 Basilio libro de spiritu sancto ca. 13. vtrum licuerit Paulo, Ange los Christo et Deo
adiungere. Num vero ista sit blasphemia parem facere creaturam creatori, eamque illi
honore adaequare. Id quod plane idololatricum est. Chrysostomus responder per modes-
tiam id sieri a Paulo, vt pote qui non solum Deum testem, qui nobis est inaccessibilis
longeque dignissimus adhibere voluerit: sed etiam creaturas ipsas, quae sunt nobis
4670 notiores ac familiariores: imprimis igi tur Angelos bonos commemorasse, qui sunt nobis
conciues Ephes.2.ver.19. Haec Chrysostomus. Respondeo vero distinguendum esse
finem, proter quem et Deus et Angeli in testimonium pro ducuntur. Etsi enim vtrique ap-
pellantur, vt sit maioris momenti haec obtestatio, et percillantur ve hementius lectorum,
et eorum ad quos haec admonitio spectat, animi, tamen et Deus et Christus non tantum
4675 producuntur vt testes a Paulo, sed etiam vt vindices futuri, et Iudices pastorum culpa-
e, et negligentiae: Angeli vero proponuntur et appellantur tantum, vt testes. Ex quo fit,
vt non adaequentur Deo: Angeli: neque habeat hic locus quicquam, quod idololatriam
sapiat, aut in Deum blasphemiam. Testes vero harum rerum, quae in ecclesia geruntur,
citari merito posse Angelos certum est, et eos imprimis, quibus a Deo ecclesiae cura
4680 demandatur vt ex Daniele. 1o. vers. 13. apparet. Et huic nostrae sententiae consentit
Bernar. ser. 7. cantic.cantic. Doleo perinde aliquos vestrum graui in sacris vigiliis
deprimi somno, nec coeli ciues

CAPVT V.

[p.333]

reuereri: sed in praesentia principum tanquam mor tuos apparere, cum vestra ipsi
alacritate permoti vestris interesse solenniis delectentur. Angelos igitur inuisibiles cum
4685 piis versari scribit. Itaque Christus ipse venturus dicitur cum Angelis illis beatis Luc.9.
vers.26. Iudae. vers.14 Et ipsi gaudent si quis peccator ad Deum conuertatur. Luc.15.ver.
1o. quia id sciunt, cum cura piorum quibusdam sit commissa. Quod idem de sanctis
et in coelum receptis hominibus dici non potest. Nam idem munus non est illis a Deo
impositum et de mandatum, vt nos in viis nostris conseruent. Quod tamen est a Deo
4690 Bonis angelis praeceptum. ps. 91. Denique Paulus in 1. Corinth.11. vers.1o. et
Ephes.3.ver.1o. praesentes et spectatores eos interesse coetibus ec clesiasticis docet
et asserit. Propter quos etiam ait honestum esse et decorum, vt foeminae Christianae
velentur in Dei ecclesia et conuentu. Secundo loco quaeritur, Cur hos electos appellet:
Num etiam alii, qui mali dicuntur Repro bati a Deo fuerint, et dici possint. Resp. Etsi
4695 illa electio et reprobatio, de qua tam saepe in scriptu ra fit mentio, proprie ad homines
pertinet, non ad Angelos:tamen cum nihil praeter Dei voluntatem acciderit etiam in
lapsu angelorum, imo vero cum ex Angelis alii ceciderint, alii perstite rint, Deo ipso ita
ordinante et praedestinante. Deni que cum ex ipso Dei decreto hoc totum ita euenerit,
dubitari non posse, eos Angelos, qui perstiterunt in sua origine, a Deo electos quidem
4700 me ra ipsis gratia fuisse: Eos aunt, qui ceciderunt, reprobatos ab eodem Deo: idque
iusta de causa, quamquam nobis ignota. Voluit enim Deus hac ra

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.334]

tionem, et in angelis, et in hominibus, suae tum misericordiae, tum etiam iustitiae diuitias ad gloriam nominis sui, patefacere et demonstrare. Nam licet opifici facere de opere suo, quod ipsi libucrit Ergo boni Angeli electi fuerunt, etiam ante quam a Deo crearentur.

4705 Non autem ex vllis eorum meritis: sed ex sola Dei ipsius dignatione et gratia, vt loquitur Bernardus: quicquid Scholastici ex Augustino male intellecto dicant et philosophentur: Mali vero reprobati fuerunt, vt Boni electi. Tertio loco quaesitum est, ecquae sit istius electionis Angelorum causa: Num Christus quatenus mediator ecclesiae: cuius etiam illi sunt membra: praesertim cum Paulus Coloss.1.vers.20.scribat Deum sibi reconciliasse

4710 omnia per Christum. Ex quo colligunt quidam Christum esse etiam electorum Angelorum Mediatorem, alio tamen modo, quam hominum piorum et electorum Resp. vero ipse, ceterorum rationibus breuitatis causa, omissis, Christum quatenus creator eorum est, non autem quatenus passus in carne, videri horum bonorum Angelorum etiam mediatorem esse. Cum enim Deus numquam iis fuerit offensus, nulla reconciliatione certe opus habuerunt.

4715 Dein de haec eorum electio a Iuda desinitur conseruatio et confirmatio ipsius eorum primi status et originis, adeo vt nihil prorsus illis restitutum fuisse per huiusmodi electionem dicatur, quoniam nihil prius fuerat ademptum, neque quicquam ab iis amissum. Ergo ipsi quales a Deo primum conditi fuerunt, Deo auctori suo certe placuerunt Neque vera tamen huius eorum electionis causa est,

CAPVT V.

[p.335]

4720 qualitas illa et status in quo tantum creati sunt. (Omnes enim angeli, etiam qui ceciderunt, dicerentur et fuissent electi, quia in eodem statu felici omnes conditi sunt) sed praecessit haec Dei electio etiam illorum creationem et ortum, et ab aeterno in Deo fuit. Hunc statum tam excellentem omnes quidem a Deo mera ipsius gratia erant consecuti, sed Dei illa gratia per quam sunt alii dicti electi, et prior est, et maior gratia creationis.

4725 Hoc vero qui a Deo electi fuerunt, plus iam sunt adepti post malorum lapsum, quam de feliciss. illius conditionis suae statu perpetuo futuro iam a Deo certissimi effecti et in eo stabiliti sunt, et in aeternum confirmati: Id quod, Deo illis reuelante, iam cognoscunt et intelligunt. Bernardus in Sermo. 5 de festo omnium sanctorum. Inter Angelos et homines assignari potest ista diuersitas sanctitatis. Neque enim tanquam triumphantes honorari pos se videntur, qui nunquam pugnasce noscuntur. Aliter tamen honorandi sunt etiam ipsi, tanquam amici tui Deus, cuius nimirum voluntati semper adhaeserunt, tanta utique felicitate quanta facilitate. Aliud igitur in Angelis sanctitatis genus. Et ser.5. de visio.

4730 Non est innata eis sed a Deo collata iustitia, quae inferior est diuina iustitia. Idem Bernardus, serm.22. cantic. cantico. Si angeli, ait, numquam re dempti sunt, alii utique non egentes, alii non pro merentes: illi quidem quia nec lapsi sunt, hi autem quia irremediabiles sunt, quo pacto tu dicis Dominum Iesum Christum eis fuisse redemptionem? Audi breuiter. Qui erexit hominem lapsum, dedit stanti angelo, ne laboretur: sic illum de captiuitate eruens, sicut hunc a captiuitate defendens.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.336]

Et hac ratione fuit aequae utrique redemptio soluens illum hominem, et seruans istum
angelum. Liquet ergo sanctis angelis Christum Dominum fuisse redemptionem, sicut
iustitiam, sicut sapientiam, sicut sanctificationem. Haec Bernard. Augusti in Enchirid.
ad Laurentium cap. 28. idem sentit. Ac de obtestatione quidem haec dicta sunt. Vi
deamus iam, a quibus vitiis pastori iudicium ecclesiasticum exercenti sit cauendum,
atque fugiendum. Duo autem sunt nimirum. 1. Praelatio personarum propter ipsarum
dignitatem 2. Temeritas, propter iudicantis affectum. Neminem enim propter dignitatem
excusari debere censet Paulus. Neminem etiam propter affectum iudicis praecipitanter,
et inconsiderate damnandum esse vult. Quae duplex ratio magnos in iudicando errores
inducit, ex quibus tandem euertitur ecclesia. Caussae igitur propter quas peruertuntur
iudicia sunt in nobis: vel in illis ipsis, de quibus iudicamus, a nobis quaeruntur. Vocem
Προκρίμα- ρος ad praeiudicia illa referunt, per quae non persona: sed causa potius
Presbyteri, qui iudicandus est, vel grauatur, vel leuatur, id est, antequam cognitum sit a
nobis de eo (de cuius causa agitur) iam animi quadam praecipiti sententia domi concepta
definitum est. πρόσκλησιν autem eam esse volunt in iudicando rationem, quae leges
ordinarias et statutas praetermittit, ut faueat illi, de quo agitur. Sed. Graecae vocis
significatio non patitur hanc interpretationem, potiusque sequenda nobis est D. Bezae
explicatio. Vtunque Paulus

CAPVT V.

[p.337]

*22 Manus cito ne cui imponito, neque communicato peccatis alienis:
temetipsum purum serua.*

non omnia iudiciorum peruersorum vitia nunc enumerat: sed ex iis aliqua, ex quibus
paucis caetera colligere licet. Gregorius Magnus. 4 esse summas iudiciorum corrumpen-
dorum causas scribit scilicet Timorem, Cupiditatem, Odium, Amorem, cuius sententia
descripta est in Can. Quatuor modis. 11 quaest. 3. Quae sane aliqua ex parte exponit,
quae breuius hic Paulus recenset. 22 Manus cito ne cui imponito, neque communicato
peccatis alienis: temetipsum purum serua. Canon praestantissimus, qui etiam ad pasto-
rum erga pastores officium pertinet. Nam superiores canones ad pastores iam creatos
spectabant: hic autem de Pastoribus adhuc creandis agit. Hoc vno breuiter complexus
est Paulus optimam et totam pene eligendorum pastorum rationem, quae nobis hodie
obseruanda quoque est, ut legitime vocatos pastores habeamus. Quae res tanti est in
ecclesia momenti, ut propter eam superiorem obtestationem a Paulo praemissam esse
censeat Chrysostomus. Certe cum de ea re monitum Timotheum esse oportuerit: et magni
periculi plenam esse, et grauis momenti in ecclesia ordinanda, iam dubitari non debet.
Haec autem praecepti summa est. Neminem in ecclesia Dei cito et temere promouendum
esse ad aliquod munus ecclesiasticum, quantumuis exiguum: de eo enim muneris genere,
id est ecclesiastico, Paulum agere, non de politicis Magistratibus apparet ex phrasi ipsa
qua utitur. Ait enim Ne manus imponas. Non quod

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.338]

4775 tamem et ipsi ciuiles magistratus θεῖ διάκονη et sacri etiam non sint, sed hic ecclesiastica
tantum persequitur Paulus. Quaeritur autem, quae sit huius praecepti occasio, et cur de
eo fuerint etiam prudentissimi cuiusque ecclesiae pastores, qualis Timotheus, qualesque
nobis sub Timothei persona proponuntur, monendi. Resp. fuisse multiplicem necessi-
tatem ac tationem cur hoc praeceptum spiritus sanctus adderet: sed imprimis fuit triplex,
4780 nimirum sci licet propter Impudentiam, Importunitatem tum Populorum tum Ordinando-
rum, et Nouitatis studium erat necessarium hoc praeceptum. Nam fere homines nouis
Ministris gaudent: Ergo ne qui semel arrisit, statim probetur et eligatur, cauendum est.
Nam permulti sunt, in quibus egregiae quidem animi dotes elucent, qualis est vel ze-
lus in Dei gloriam, vel etiam summa doctrina, quique propterea sunt commendabiles:
4785 qui tamen ad munus ecclesiasticum sunt prorsus propter alios defectus inepti, illiusque
incapaces. Et certe qui ad huiusmodi muner a alios commendant, hoc notent diligenter,
quod ait hoc loco Paulus, quodque Horatius Flaccus, quanquam poëta prophanus, recte
monuit. Qualem commendes etiam atque etiam aspice, ne mox Incutiant aliena tibi pec-
cata pudorem. Affert autem remedia aduersus omnes superiores rationes, quibus impuls-
4790 eligentes peccare solent. Primum igitur remedium primaque excusatio iustissima, quae
contra afferri debet est haec, Neminem Dei praeceptis praeponendum, et idcir

CAPVT . V.

[p.339]

co vtcunque precibus instent et vrgeant nos alii, non esse alienis tamen peccatis com-
municandum. Nam qui indignum eligit, vel eligi consentit, reus est omnium errorum et
peccatorum, quae postea electus ille committit. Deinde consentit cum male agentibus,
4795 quatenus ipse temerariis eorum suffragiis consensum suum addit atque adiungit. Verum
est enim illud, Agentes et Consentientes pari poena puniuntur: Iacob patriarcha Genes.49.
vers. 6.negat se malo consilio Simeonis et Leui de necandis Sichemitis assensum esse.
Ps.50. vers.18. Qui cum furibus currunt, pro furibus habentur apud Deum. Denique
ait Paul.1. Thess.5.ab omni malo malique specie esse nobis abstinendum. Neque hoc
4800 cuiusquam gratiae concedendum a nobis est, vt in illius fauorem peccemus, officium nos-
trum negligamus, et Deum ipsum deseramus atque offendamus, cui nos nostri suffragii
et vocis rationem reddere aliquando oportebit. Quod si iterum instent et premant nos
alii, qu plura sint aliorum et contraria nobis suffragia, nos tamen puros seruemus, quid
nobis videatur, libere declaremus, et nostra consilia ab huiusmodi temerario suffragio
4805 indignis hominibus dando separemus. Atque hoc est secundum remedium, siue secunda
legitima excusatio et praemunitio boni pastoris aduersus instantes quorundam preces et
suffragia iam lata itemque aduersus calumnias multotum, qui nos putant, dum nostra
suffragia quibusdam iam ab aliis electis et probatis denegamus, vel tam cito in illis non
assentimur, duci aliquo in eos odio vel inuidia, vel etiam nos esse

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.340]

4810 crudeles et nimium seueros. Sed valeat potius apud nos haec tutissima consolatio, quod puram conscientiam seruare volumus ac studemus. Neque tamen, si a maiori suffragiorum parte vincamur, solique dissentimus, seditionem in senatu, aut coetu aut ecclesia Dei mouere debemus: aut quicquam perturbate agere, vt vincat nostra vnus vox: sed liberauerimus animas nostras atque officio functi erimus abunde, si primum
4815 nostram sententiam illiusque rationes exposuerimus: deinde, si res sit tanti momenti, eo ordine vtamur ad huiusmodi electionem impediendam, vel retardandam, qui et legitimus est, et in ecclesia Dei constitutus et receptus, qualis est nimirum prouocatio a senatu ecclesiastico ad maiorem Ministrorum vicinorum coetum, quem Classem vocant: a Classe ad Synodum ipsam prouincialem: a Synodo prouinciali ad synodum Generalem
4820 et Nationalem quam vocant. Ait Paulus, Cito. Fit autem Cito ex Pauli mente, quando vel non legitimus: vel non satis exactum et certum examen de eligendo siue promouendo pastore praecessit: sed vel nullum omnino, vel leue tantum et perfunctorium, quale fit in Papatu, et in multis etiam mediis ipsis Dei viui ecclesiis, neque de omnibus iis rebus, quae ad tale ministerium obeundum rite desiderantur. Ergo quem admodum sunt
4825 diuersae vocationes in ecclesia Dei: et aliae aliis sunt digniores et grauiiores: ita serius et maius in his, quam illis examen esse et fieri debet, veluti in Pastore ipso, quam in solo Presbytero vel Diacono plura inquirantur necesse est, quia maius est pastoris quam Diaconio

CAPVT V.

[p.241]

nus. Ac quidem examen, quod in pastore requiritur, est fere triplex: fieri enim debet
4830 de Doctrina ipsius Vita et moribus, et Aptitudine ad docendum gregem et populum Dei. Id quod satis ex Tit. 1. et eadem epistola c.3. apparet. Et quia luculentus est hic locus, continetque maximum totius Politiae ecclesiasticae caput et pulcherrimum (quod est de electione et vocatio ne dignitatum ecclesiasticarum) de eo nobis breuiter aliquid arbitramur esse dicendum. Habebit autem hic locus 4 capita scilicet 1. Quid sit electio 2. Qui eligant 3. Quando 4. Quomodo fieri debeat electio. In primis autem hoc pro certissimo fundamento constituatur, nempe quod Electio vocationem ordinariam praecedere debet, quemadmodum vocatio ipsa anteit muneris ipsius susceptionem et functionem, si modo bona conscientia volumus munus aliquod in ecclesia Dei gerere ac administrare. Vocationem autem, de qua nunc agimus, κλησίαν aut χειροτονίαν
4840 potius quam ὁκλογὴν appellandam esse dicimus, quod ὁκλογὴ ad causas salutis nostrae pertineat, vti docet Paul. Rom. 11. vers. 5. quae disputatio est remota ab hoc argumento. Est enim vocatio haec sepositio designatioque tantum alicuius personae ad munus aliquod ecclesiasticum gerendum. Ac primum neminem sine vocatione legitimam in ecclesia Dei recte sanaque conscientia munus vllum abtinere posse docet tum autoritas sacrae
4845 scripturae: tum etiam ratio. Ac scriptura quidem Hier. 23. vers. 21. currebant, et ego non mittebam eos. Hebus 5. vers. 5. Ne mo sibi sumit honorem, sed qui vocatur a Deo

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.46]

Roma. 1o. vers. 15 Quomodo praedicabunt, nisi missi fuerint. 1.Timoth.4.ver. 14. Ne negligitodonum quod inte est, quod est tibi datum ad prophetandum per impositionem manuum Presbyterii. Tit.1. vers.5. Idcirco reliqui te, vt oppidatim constituas Presbyteros.
4850 Denique infiniti pene sunt loci his similes, quos illi studiose collegerunt, qui de ea re communes locos scripserunt: nos autem summa tantum rerum fastigia sequimur, et carpinus, vt simus breuiores. Ratio vero, cur sine legitima vocatione praecedente nemo bona conscientia vllo munere ecclesiastico fungi possit, est multiplex. Prima, quod in ecclesia Dei omnia fieri ordine certaue ratione, et decenter debeant 1. Corint. 14. Ergo
4855 nemo pro animi sui libito hanc vel illam dignitatem sibi in ecclesia sumere debebit, quia haec est summa ἀτάξια et rerum confusio. Secunda. Quod in veteri ecclesia, quae Christi aduentum praecessit, nemo nisi ex Deo vocante et praecepto munus habuit: In ea etiam ecclesia, quam Christus per euangelii praedicationem instaurauit, Apostoli ipsi a Christo vocati sunt. Ergo praeter et legalis, et Euangelicae ecclesiae for mam, praecepta,
4860 et instituta idest praeter ipsum Dei verbum in munere aliquo versantur, qui illud citra vocationem vllam legitimam vsurpant, et in ecclesia exercent. Tertia. Neque Moses, et Aaron, neque Apostoliac ne Christus quidem ipse quanquam Dei filius, nisi prius legitime vocatus, munus sibi assum

CAPVT V.

[p.343]

psit in ecclesia Dei. Ergo nemo sibi honorem tri buere in ecclesia Dei, citra legitimam vocationem debet. 4. Dominus Deus est ecclesiae tanquam peculiaris suae domus et
4865 proprii peculii solus paterfamiliâs et legislator, et dispensator. Ergo qui aliquid in ea citra ipsius voluntatem vsurpat, fur est, et latro: non autem legitimus illius administrator et gestor. 5 Qui, praeter legitimam vocationem ecclesiasticam dignitatem adit, perinde facit, atque qui domum alienam alio'aditu et modo, quam per ostium ingreditur. Hoc
4870 autem furum est, et latronum, non autem legitime ingredientium. ergo qui hac ratione, id est, sine legitima vocatione ec clesiasticum munus gerunt, sunt fures, non Pastores ecclesiae. Quod autem nobis obiicitur de Prophetis, eos sine vocatione saepe fuisse, et munus illud suum in ecclesia Dei exercuisse, falsissimum est, vt suo exem plo docet Amos, cap.7.ver.15. Item Hier.1.ver. 5. Sed vocatio illa prophetarum vt plurimum
4875 fuit extraordinaria. Eos enim Dominus ipse vocabat et excitabat, ex qua tribu volebat, quo tempore volebat, sed vocabat tamen. Deinde eorum vocationem Deus vel ipso rerum ab iis praedictarum euentu : vel aliis modis aperte confirmabat, adeo, vt illi ab eo missi esse satis ab omnibus ad eorum prophetias attendentibus intelligerentur. Idem est respondendum de Christo cuius vocatio et a Deo ipso in ipso baptismo fuit patefacta,
4880 etiam olim a prophetis praedicta, etsi non fuit ordinaria. Aeriani haeretici damnati sunt: et nunc Anaba

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.3*f.]

ptistae, et Enthousiastae quidam nebulones merito reiiciuntur, qui vocationes in ecclesia Dei se cure spernunt, vt se ingerant, atque intrudent ad ecclesiastica munera magno animi fastu et ambitione. Ergo propter tria praecedere legitima vocatio debet, antequam
4885 quis munus aliquod in ecclesia Dei gerat vel sumat. 1 Propter Dei praeceptum. 2 Propter ecclesiae ipsius ordinem et disciplinam. 3 Propter ipsius, qui dignitatem illam accipit, conscientiam, quae alias nunquam tuta et quieta esse potest: non magis quam furis quandiu re a se furto ablata vtitur, vel eam retinet. Magnam enim animis nostris consolationem affert legitima vocatio, quoties a peruersis, vel obstinatis hominibus
4890 vexamur, et negotia nobis praebet Satan. Quid est? Resp. Vocatio igitur haec, est ad munus aliquod facta ab alio, quam a seipso, adoptio ac designatio. Haec igitur duplex est. Interna et Externa. Interna est a Deo, ac, ea quidem immediate, Externa vero, etsi a Deo est, quia ipse illius celebrandae modum verbo suo praescripsit: mediate tamen est ab hominibus illam Dei ordinationem sequentibus. Neutra sine altera tuta satis esse
4895 potest vel salutaris: Interna tamen potior est: sed externa nostri :atione tutior. Interna vocatio est interna et latens animi nostri affectio atque inclinatio a Deo immissa ad aliquod legitimum munus gerendum, quae illius desiderium in animo nostro parit. Igitur affectus infunditur a Deo, neque ex ambitione, neque ex auaritia, nec ex alio aliquo turpi vel carnali motu

CAPVT V.

[p.345]

4900 in nobis inesse debet. Bernard serm.58.in Cant. sic eam definit, Est inuitatio et stimulatio quaedam charitatis pie nos sollicitantis aemulari fraternam salutem, aemulari decorem domus Dei, incrementa lucrorum eius, incrementa frugum iustitiae eius laudem et gloriam nominis illius Istiusmodi ergo erga Deum religiosi affecti bus quoties is qui animas regere, aut studio praedicationis ex officio intendere habet, hominem suum interiorem
4905 senserit permoueri, toties pro certo sponsum adesse intelligat: toties se ab illo ad vineas inuitari. Externa vocatio est, hominum qui iudicare possunt de nostra ad aliquod munus capacitate et idoneitate testimonium libero, non redempto non captato ipsorum suffragio, in Dei timore et via a Deo praescripta atque legitima patefactum et declaratum. Vt sit autem haec externa vocatio nostra legitima, duo haec concurrere debent: e quibus tamen
4910 vnum alterum praecedit, nimirum Electio, quae praecedit: Ordinatio seu approbatio electi, sequitur electionem. Electio est, eorum qui possunt et debent syncerum atque sanctum de nobis testimonium, per quod designamur ad certum munus gerendum. Ergo hic videndum 1 A quibus fieri debeat electio. 2 Quando, 3 Quomodo. Ac quidem primum illud statuendum est, quod Nemo a seipso eligi vel debet, vel potest. Verum enim illud
4915 est, Nemo iudex ferendus in propriae ratione causae: item et illud, Laus in proprio ore sordescit. Neque obstat quod supra de interna eligen

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.340]

dorum vocatione diximus. Etsi enim esse debet, interna vocatio et affectus in eo qui munus aliquod acceptat: ea tamen interna vocatio etiam externam, tanquam sensus illius interni testem, adhibet, et expectat, nisi quis extraordinarie a Deo ipso impelleretur.

4920 Interna enim vocatio, quae externam spernit, non tantum falsa est, et mera arrogantia, sed etiam violat Dei praeceptum: et turbat disciplinam Ecclesiae: neque a Deo est, sed est animi impia phrenesis. Id quod etiam in quadam sua ad Magnum epistola Cyprian. respondit. Sed et ipsum electionis et vocationis nomen huic a seipso de seipso factae ordinationi plane repugnat, cum is demum dicatur Vocari, qui ab alio accersitur.

4925 Sed neque a quolibet Electio facta legitima est, in muneribus praesertim Ecclesiasticis. Nam ab vno tantum aliquo facta alicuius ad dignitatem Ecclesiasticam electio, rata et legitima non est, siue ab ipso principe illa fiat, siue ab eo, qui Ecclesiae patronus dicitur, siue ab eo solo qui in Dioe cesi Metropolitanus est, et Ecclesiae πει:σῶς et πρόεδρος. Neque enim Ecclesiae, quae in terris est, regimen et administratio nobis a Christo relicta,

4930 est Monarchia quaedam: ac multo minus tyrannis: sed est Aristocratia, vt docemur parabola Christi, quae est Matth.24. vers.49. et 25.vers.14. Itaque vetat Petrus etiam ipsos Episcopos Κυρεῖν in Ecclesia: et Christus ipse dissimilem plane regum in suos subditos: et Pastorum in Ecclesias suas potestatem esse dixit 1.Pet.5.Luc.22. Itaque qui omnes similes faciunt, omnia perturbant. Quare ne a rege quidem ipso solo, vel ab vno

4935 dun

CAPVT V.

[p.347]

taxat Episcopo vel Archiepiscopo, facta electio legitima est, quantumvis magna censeatur inter homines istorum autoritas, vt praeclare annotat Theodorus lector lib. 2. Collecta. Sed in Dei Ecclesia Christi vnus lex dominari debet: quae nulla ratione infeingi potest, vt recte administrata Ecclesia dici possit. Praeter enim vnum Christum nemo est in

4940 Dei Ecclesia αυτοκράτωρ: nemo illius domus Dominus: sed solus Christus est ille vnus, extra cuius praeceptum nemo in ea dignitatem legitimam obtinet. Non vult autem Christus ab vno quodam solo patrono, vel Rege, vel Pontifice et Episcopo aliquos eligi et asciri ad munera Ecclesiae suae, vt perspicue postea apparebit. Quod ipsum recte quoque vetitum est fieri ab Adriano Rom. Pontifice, vt est in canone Nullus. et a Nicolao

4945 in cano. Porro, et can. seq. Distin.63. Atque inde orta sunt grauissima illa, et plus quam nefaria bella inter Henricos imperatores Rom. et Gregorios Pontif. Rom. cum vtrique ad se solum ius illud electionum trahere conarentur. Nec obstat, quod Titus, Timotheus, Paulus soli videntur Presbyteros et Episcopos Ecclesiis praefecisse, vti ex hoc loco videtur colligi posse, et Act. 16. Tit. 1.Respondeo enim illud genus dicendi

4950 Constituas, imponas, etc. ex mente Pauli esse sic intelligendum: Non vt vni cuidam soli electio tota committatur iusque illud tribuatur: sed vt synecdochicons complexus esse ea dicen di ratione intelligatur omnes Paulus, et omnia, quae fieri in legitima vocationis Ecclesiasticae ratione et forma debent et solent (vt ex his verbis Tit.1.V.5. Vt cibi mandauit) facile concludi potest. Sed cum in

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.043]

4955 iis electionibus praecipuae quaedam partes essent, tum Titi, tum Timothei, tum ipsius
Pauli, et Barnabae, vt pote qui Ecclesias ipsas quomodo id fieri oporteret, erudiebant,
et qui huiusmodi electionibus, tanquam totius actionis moderatores intererant, atque
praesidebant: idcirco tota actio illis quodammodo tribuitur, quae tamen et totius Presby-
terii, et totius ipsius Ecclesiae communis est, et tunc erat, vti apparet ex capite 4.V. 14.
4960 supra et Actor. 14. vers.23. Neque etiam obstat, quod Episcopus προεδ ρός appellatur
a Patribus, quasi vnus ille totam Ecclesiam pro arbitrio possit administrare, et in ea
quos velit, praeficere. Nam vox illa πρόεδ ρός ordinem tantum declarat, quod inter
collegas suos, eticompresbyteros sedere deberet ipse, qui Episcopus dicebatur: non
autem regiam, aut summam praetoriamque potestatem in Ecclesiam illi tribuit. Quod
4965 dicimus confirmat Ambrosius lib. de Dignit. Sacer dot. cap.6. Solio in Ecclesia edi-
tione Episcopus iesidet, ait, vt cunctos aspiciat. Edictum quoque Christi quod supra ex
Luc.22. commemorauimus, idem probat. Est enim solus Christus Ecclesiae rex, non
autem mortalis quispiam. Pertinet autem electio, et designatio ipsa ad totam Ecclesiam,
in qua fit: sed diuersa ratione. Quemadmo dum enim totius Ecclesiae pastor est futurus:
4970 ita aly omnibus debet ordinari et approbari, ne quisquam gregi inuito pastor obtrudatur.
Praeterea etiam illud verissimum est, quod omnes tangit, et spectat, ab omnibus fieri de-
bere. Huiusmod enim negotium totius Ecclesiae, non vnus autem illius partis negotium
est, cum qui

CAPVT V.

[p.349]

pastor eligitur, Ecclesiae vniuersae detur. Ergo pessime faciunt, qui plebem quam vocant
4975 ab omni suffragio in Ecclesiasticarum dignitatum electionibus ferendo repellunt et
semouent, tanquam non sit et ipsa plebs pars Ecclesiae Dei, eaque maxima. 120 Pessime
quoque hallucinantur qui non distinguunt quae sint Presbyterii, quae autem plebis, in
electionibus istis partes: sed quod est illius, isti tribuunt, inducentes in Ecclesiam Dei
magnam omnino confusionem. Praeclare enim Ambrosius in lib. de Sacerdot. dignitate
4980 cap.3. Aliud est, ait, quod ab Episcopo requirit Dominus: aliud quod a plebe. Idem
Chrysost. in libro 3. de Sacerdotio infra medium. Idem quoque Bernard.sermo 49.
Cant. cuius aetate iam haec perturbata et popularis in electione ordinandorum ratio,
a quibusdam videtur fuisse inuecta. Ordinavit me in charitatem, ait. Factum autem
est hoc cum in Ecclesia quosdam quidem dedit Apostolos, quosdam Prophetas, alios
4985 Euangelistas, etc. Oportet autem vt hos vnâ omnes charitas liget et contemperet in
vnitatem corporis Christi. Quod minime omnino facere potuerit, si ipsa non fuerit
ordinata. Nam si suo quisque feratur impetu secundum spiritum, quem accepit: et
ad quaeque volet, indifferenter, prout afficitur, et non rationis iudicio conuolarit, dum
sibi assignato officio nemo contentus erit, sed omnes omnia indiscreta administratione
4990 attentabunt, uon plane vnitas erit, sed magis confusio. Haec Bernardus. Sic igitur tota
haec res est distinguenda, vt in vocatione et electione duos quosdam actus di

AD I. PAVL. AD TIM.

4995 stinctos obseruemus et separemus, nempe Electionem ipsam siue praesentationem personae: et Acceptationem, quam alii Ordinationem, alii Confirmationem appellant. Haec igitur Electio siue praesentatio, quam dico est ipsius personae ad munus aliquod Ecclesiasticum vocandae prima agnitio, agnitae tentatio, degustatio, probatio, et examinatio, quae tum de ipsius vita, tum de doctrina fieri debet, et ita examinatae atque consentientis denuntiatio et praesentatio, quae fit toti populo et Ecclesiae simul collectae. Hae vero sunt Presbyterii, et quidem totius, partes, non plebis aut populi. Approbatio autem eligendi est, de persona iam a Presbyterio examinata diligenter et proposita, liberum, 5000 sed tamen iusta aliqua ratione nitens totius populi et Ecclesiae suffragium, per quod post commodum aliquot dierum interuallum concessum, illam personam populus vniuersus, vel acceptat, vel reiicit atque repudiat. Haec igitur approbatio ad plebem et totum populum Ecclesiae sane pertinet. Hoc verum esse atque ita factitandum, vt sit legitima ordinariaque eligendorum et electorum vocatio, apparet tum exemplis veteris, 5005 et primitiue Ecclesiae: tum etiam exemplis illius, quae subsecuta est prima illa tempora. Denique firmissimis rationibus idem comprobatur. Ac primum plebem non esse ab ordinationibus vocandorum ac praeficiendorum muneribus Ecclesiasticis excludendam, demonstrant exempla veteris Ecclesiae, in quaproculdubio *χεροτομία* toti' Ecclesiae interueniebat, vt ex Act.6.et 14 ostendi fa

CAPVT V.

[p.35]

5010 cile potest. Itaque suo iure perfide priuant Ecclesiam, qui pastorem populo inscio et non assentienti, obtrudant. Quod fit in Papatu, faciunt enim maximam Ecclesiae iniuriam, cum eam iudicio et suo suffragio spolient. Qui propterea, vere sunt Sacrilegi nominandi. Nec enim est pastor legitimus qui inscio vel inuito, vel non assentienti gregi prae sidet et datur, vt ait Gregorius Magnus epistola 87. et 9o. Itaque olim etiam iam corruptis 5015 Ecclesiae moribus et inclinata disciplina, tamen irritae factae sunt omnes Ecclesiasticae vocationes, quae *ἀνδὶ λαοῦ συνέσεως*, id est, vt vertit Cyprianus, sine conscientia et assensu populi fierent. Quod confirmat Chrysostomus lib. 3. de Sacerd. Cyprianus lib. 1.epistola 4. lib. 2.epist.3 et 5. Theodore. in Histor. cap.2o. et 22.libus 4 Gregor. lib. 1. epist 5.libus 2.epist.69. Atque de hac ipsa electionis forma seruanda extat constitutio 5020 Caroli et Ludouici Imper. in canon. Sacrorum canonum distinct.63.Leo quoque primus Pontifex Rom. negat vllum verum esse Episcopum, nisi qui a clero electus et a plebe expetitus fuerit. in canon. In nomine distinct.23. Quam ipsam etiam suo seculo adhuc fuisse obseruatam testatur variis in locis Bernardus epistola 2o2. et 150.164.13. et 27.id est, vt populus electioni assentiretur. Denique hoc ipsum verum esse iure canonico etiam 5025 confirmatur, quemadmodum apparet ex canone, Plebis Diotrensis et canon. seq. et cano. Nolle distinct. 63. can. Factus, vbi dictum Cypriani aureum recitatur.7.quaest.1. Idem testatur Ambrosius lib. 1o epistola 82. Vnde quam impii sint Trident. concilii canones huic contrarii manifeste apparet.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.552]

Neque tamen propter tumultum popularem, aut votum populi temerarium in vnum
5030 aliquem, qui erit indignus, debet ille a Presbyterio designari et eligi. Ostendit enim hoc
loco Paulus nullo modo essecum alienis peccatis communicandum. Quod etiam a Leone
Episcopo Roma. responsum est, et refertur in cano. Miramur. distinctione 61. Sed aliud
est denegare plebi iustum suumque suffragium: aliud autem illius temeritati obsequi, et
obtemperare. Ac quidem haec sunt iura totius populi et Ecclesiae. Presbyterorum autem
5035 est, primum personam ipsam, quae idonea ad munus vacuum videri potest, inquirere
ex toto populo, eamque designare oculis, et de ea inter se agere atque conferre. Praeire
enim debent toti Ecclesiae Presbyteri. Itaque non tantum eum agnoscere de vultu vel
facie debent, quem designant: sed etiam de qualitate. Vnde fit vt primum examen
ipsius eligendi ad eosdem Presbyteros pertineat, ne indignum proponant populo. Nam
5040 parum est personam ipsam nosse, nisi ingenii vires noueris. Itaque doctrinam ordinandi
debent Presbyteri tentare, tum quaestionibus illi propositis, tum periculum facientes
de illius dexteritate in tractanda proponendaque et interpretanda Sacra scriptura. Cur
autem hoc primum suffragium ad Presbyteros pertineat, non autem ad vniuersam Ec-
clesiam et populum, quemadmodum tamen quidam censent, et contentiose disputant,
5045 ratio est: Prima, Quod Presbyteri et Pastores dicuntur ποιμένες et ἡγέμῖνοι Ecclesiae.
Hebr.13.vers.7.id est, Praepositi (vt loquitur Tertull. in Apolog cap.

CAPVT . V.

[p.353]

9.) Vnde sua voce suoque consilio praeire populo debent, et viam futurae deliberationis
ostendere. Ergo non plebs praeire debet sua voce Presbyris: sed Presbyteri populo et
plebi. Secunda, Quod illi ipsi sunt, vt est in cano. Ecclesia habet 16. quaest.1. Ec-
5050 clesiae senatus (vt ait Hieronymus) ad quem prima rerum Ecclesiasticarum deliberatio
et cura pertinet, atque etiam referenda est:itemque, vt idem Hieronymus ait, morum
censura. Sic Paulus Philip.1.vers.1.ad eos scribit, vt per eos ipsius Epistola innotescat
reliquae Ecclesiae. Sic ad eos per manum Pauli et Barnabae eleemosynae Ecclesiarum
deferuntur. Act. 11.vers3o. Sic illi ipsi Presbyteri Hierosolymis conueniunt, et pri-
5055 mum audiunt Paulum, tum eundem Ecclesiae vniuersae sistunt Actor. 20. vers.28.
21.vers.18.11.vers.13. Tertia, Exemplum ipsius primitiae Ecclesiae. Apostoli enim ipsi
primi de Diaconis eligendis deliberant.i. de personis, quas ad eam dignitatem promouent.
Ideo verba, quae sunt Actor o. ita explico, vt semper penes Apostolos ipsos prima totius
actionis cogitatio, deliberatio, et administratio fuerit, Secuta autem sit Ecclesia eorum
5060 consilium. Quanquam etiam in eo loco aliquid speciale fuisse videri potest, nimirum vt
toti multitudini prima illa suffragiorum ferendorum potestas deferretur, propter murmur
Graecorum, qui conquerebantur Hebraeos sibi in Ecclesiae muneribus praeferri. Quarta,
Ex ipsa loquendi ratione, qua vtitur scriptura Actor. 15. vers.22 16.vers.4.1. Corinth.
16. vers.3. ὅς ἂν δοκιμάσητε Ex qua phrasi luce cla

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.113]

5065 rius intelligitur a populo et vniuersa Ecclesia probari tantum, vel improbari, quae Presbyteri et ipsi praepositi Ecclesiae e re Ecclesiae esse iudicant atque proposuerant. Quinta, Exempla posterioris Ecclesiae, quae tum canonibus suis sanxit, tum etiam vsu ipso et praxi demonstrauit a plebe tantum assensum requiri, vt quae a Presbyterio gesta sunt, iusta aliqua ratione plebs vel rata haberet, vel irrita faceret. Laodice. Synod.can.13. qui
5070 est relatus cap. Non est permittendum distinct. 63. Sic Cyprianus electiones Ecclesiasticas celebravit lib. 1.epistola 3. et 4.Sic suo quoque seculo factum esse scripsit Socrates lib. 2, Histor. cap.6. Sed si erit summus Magistratus fidelis, in cuius territorio aliquis ad dignitatem Ecclesiasticam est asciscendus, debet certe specialis istius Magistratus consensus praeter eum, qui a toto populo praestatur, expectari et accedere. Id quod ex
5075 Socrate lib. 5.cap.2. Theod.libus 5.cap.9. can. Reatina dist.63, et Bernar. epist.282. Platina in Bonif. 3 facile colligi et confirmari potest. Nam ad eum ipsum Magistratum pertinet, si Presbyterium sit nimium negligens in substituendo aliquo in locum vacantis et mortui vel depositi pastoris, illud cogere et edictis suis increpare, vt apparet ex Hermio lib. 1.cap.13. Euagr. lib. 4.cap.37. Neque aliud (si recte intelligantur) in can. Porro, et
5080 cano. seq. distinct.63. constitutum est. Accedere quoque debet ipsius electi consensus, antequam populo denuntietur et proponatur et hoc recte in canone Sicut alterius 7. quaest. I. bonstitutum est, Ne inuitus quisqua m et omnino

CAPVT . Va

[p.355]

repugnans praeponatur, praeficiaturque Ecclesiae. Quod omnino periculosum est neque fieri vllo modo debet. Trinundinum autem siue spatium trium hebdomadarum populo
5085 siue plebi concedi solitum fuisse, intra quod de electo a Presbyterio viro et illi oblato atque etiam audito populus iudicaret, apparet ex Socrate Scholast.libus 5.cap.5. Ipsius autem populi assensum $\chi\epsilon\rho\tau\omicron\nu\acute{\iota}\alpha$, id est, manuum eleuatione praestari et fieri solitum fuisse apud Graecos ex more gentis illius certissimum est, idque constat tum ex profanis:tum etiam ex Ecclesiasticis scriptoribus infiniris. Itaque et in Actis Apostolorum: et
5090 saepe apud patres electiones ipsae $\chi\epsilon\rho\tau\omicron\nu\acute{\iota}\alpha\varsigma$ voce nominantur. Videtur vero etiam haec consensus praebendi et testificandi ratio vsitata fuisse inter Hebraeos ex Nehem. 8.v.7 Apud nos Gallos in omnibus fere conuentibus publicis consensus noster solet modestissime solo silentio significari, post propositam negotii, de quo agitur, consultationem: modestiae, inquam, causa. Id quod in electionibus Ecclesiasticis hodie quoque in reformatis Galliae Ecclesiis obseruamus. Negant autem quidam obstinatissime, liberum
5095 populo suffragium eligendi relinqui, nisi duo aut tres populo presententur, siue proponantur a Presbyterio, quorum sit libera populi optio. Nam si vnus, isque duntaxat offeratur et praesentetur, ecquae electionis libertas populo restat, aiunt, cum sit electio de duobus vt minimum vnus optio? Respondeo vero vbi copia atque facultas plurium idoneorum
5100 populo offerendorum datur, et sup

AD I. PAVL. AD TIM.

petit, non vnum tantum, me authore, populo proponendum esse: sed duos aut plures. Vbi autem vnus tantum idoneus esse potest, etiam in eo ipso liberam esse populi electionem deliberationem, et assensionem. dico adeo, vt si quem etiam magis aptum agnouerit populus, aut vnus aliquis e populo, de eo Presbyterium monere et possit et debeat. Atque
5105 haec omnia quae diximus in ordinaria vocatione locum habent. Nam extraordinaria vocatio alia est, quae nulla habet praecepta. Secundum caput est. Quando electio sit celebranda. Responsio vero facilis est, nimirum vbi prior pastor vel defunctus est: vel legitime depositus. Nam vel viuente adhuc, vel manente et officio fungente priori, secundus eligi non debet nisi fortasse in subsidium defessi, veluti si nimia sit
5110 iam superstitis infirmitas senectus morbus, caecitas, aut aliud quippiam simile, alius aduocari potest, qui illi primo tantum accedit, non autem succedit, vt docet Socra.libus 7. cap.40. Herun lib. 8. cap.26. Bernard.epistola 126. et tota 7.quaest.1. in Decretis responsum est. Quod si prior pastor defunctus erat, illud fere fuit obseruatum, vt non nisi demum post tertium sepulturae diem in locum defuncti de alio eligendo ageret
5115 Ecclesia, vt est in canone Nullus Pontifice distinctione 79. Viri etiam graues, et Episcopi suarum Ecclesiarum amantissimi saepe sibi Successores ipsi designarunt, etiam viui quod futurum periculum prospicerent in futura post suum obitum electione. Hos autem ita ab ipsis designatos, postea populus atque vniuersa Ecclesia comprobabat ant equam legitimi fierent pastores vt Augustinus et Athana

CAPVT Ve

[p.357]

5120 sius, et alii sibi successores elegerunt. August. epi. 110. Theo. Hist. lib. 4. cap.20. Eusebus lib. 7. cap.32. Atque haec desecundo capite et de tempore electionis Tertium caput est, Quomodo sit electio celebranda. Respond. Sic esse celebrandam, vt et Persona idonea reperiatur, et Ratio animusque eligentium sit syncerus. Persona vero cognoscetur idonea si fiat serium examen ac diligens ipsius tum in Doctrina ipsa, et illius
5125 explicandae methodo, tum Vita et motibus, sintne in eo tales, quales antea praescripsit Paulus cap.3. Imperitia vero psalmodiae et cantus, doctum et probum hominem a munere Episcopi excludere minime vel debet, vel potest, quicquid a Gregorio Magno contra responsum sit, et probatum in cano. Florentinum Archidiaconum distinct. 85. Sed iam Episcopi officium in cantilenas conuersum fuerat, relicto abdicatione ab illis
5130 munere et onere concionandi. Fuit etiam olim diligenter et sancitum, et obseruatum, vt constitutionum Ecclesiasticarum nemo ignarus in Pastorem Ecclesiae ordinaretur, vt tradit Sozom. libus 4. cap. 24. Quae sane conditio non est in futuro Pastore negligenda, si quis talis reperiri potest. Sin minus, eligi tamen poterit, qui non erit omnino ordinis Ecclesiastici ignarus, modo reliquas animi dotes habeat, quae sunt ad pastorale munus
5135 necessariae. Neque enim cantus Ecclesiastici neque istarum regularum Synodicarum ignoratio aditum piis et doctis viris ad pastoris officium excludere debent, quia illa duo vel vsu, vel exercitatione facile postea edisci possunt.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.338]

Animus autem eligentium erit syncerus, si neque Auaritia (Bracarensi Synodo 3. cap.6.)
Fauore, Ambitione, vi et armis et carnali aliquo affectu ad electionem progrediantur,
5140 vel impellantur qui ferunt suffragia: sed solam Dei gloriam, et Ecclesiae vocantis
aedificationem spectent, sibi pro scopo vere animo proponant. Ieiunium etiam publice
indici solitum fuisse, cum fiebat aliqua Ecclesiastica electio, testatur Bernard.epistola
202. Et certe quatuor illa tempora, quae dicuntur in Papatu (quibus publicum ieiunium
toti Ecclesiae indictum est) erant eae anni tempestate, squibus passim et publice in tota
5145 Ecclesia electiones Ecclesiasticorum munerum celebrari cum precibus et ieiunio solebant.
Apparet ex can. Ordinationes dist. 75. atque etiam ex eo quod clericis adhuc hodie
in Papatu Episcopi ordines quos vocant conferunt illo tempore, quicquid aliter Leo, et
Calixtus sentiant et scribant, in canone Ieiunium et cano. Huius obseruantiae distinct.76.
Post Presbyterii electionem et populi approbationem, olim quidem (vt ex Cypria. lib. 2.
5150 epistola II. apparet) qui electus fuerat publico scripto proposito publice significabatur, vt
si quod esset impedimentum, quod obiici posset, intelligeretur. Hoc male praetermissum
est hoc tempore. Post talem igitur electionem ordinatio siue confirmatio, siue manuum
impositio fieri solebat electo. His enim tot nominibus vna res et eadem appellata est a
veteribus. Est autem ordinatio haec ipsius electae atque approbatae personae in munus
5155 illud, ad quod ido

CAPVT V.

[p.359]

ne a visa est, receptio et missio, quae fit praesente vniuerso populo, cum inuocatione
Dei nominis. Itaque tunc in illius muneris professionem mittitur ab vniuersa Ecclesia
electus. Haec etiam cum ieiunio et publicis precibus fieri certe debet, appellaturque
fere in scriptura, Impositio manuum veluti hoc loco Actor.6.verso. supra 3.vers.14.2.
5160 Timoth. 1.vers. 6. a caeremonia quae in Ecclesia obseruabatur. Ergo electus Presbyter,
vel Pastor vel Episcopus in possessionem mittendus est, ordinandus vel confirmandus, vt
loquuntur, quod vt fieret more vsitato tempore Apostolorum manus imponebantur Electo
atque approbato can. Presbyter distinct.23. et hoc loco. Fuit enim haec caeremonia ex
veteribus et legalibus ritibus ad tempus retenta, vel potius ad imitationem impositionis
5165 manuum, quae fiebat super hostiam sacrificandam, recepta in Christiana Ecclesia, vt ap
paret ex Leuitic.1. et 8.Iacob bene dicturus filios Iosephi, manus illis imponit. vt est
Genes.48.v. 14. Christus etiam ipse paruulos benedicturus manum illis imponit Matth.19.
vers.15. Atque etiam illa in Baptismo locum habuit, vti apparet Hebr.6.vers.2. In aegrotis
etiam et dono miraculorum Mar.16.vers.18. Cur autem ista manuum impositio fieret
5170 duplex ratio est. I Vt intelligeret is, cui manus imponebantur, se totum Deo asseri et
destinari. Denique in se a Deo manus iniici, vt iam abrenuntians rebus omnibus suis
et mundi negotiis totus muneri suo ad Dei gloriam incumberet atque inseruiret. Vnde
preces adiungebantur, vt eum Dominus ipse

360 AD I. PAVI. AD TIM.

praestaret, et efficeret talem. 2 Ratio est, vt Spiritus sancti dona in electum effunderentur,
5175 eumque quatenus, quaque mensura Dominus ipse videbat conducere, impleret. Quod
ipsum etiam tota Ecclesia pro electo summis votis a Deo petebat. Vnde ab August.
manuum impositio nihil aliud esse definitur, quam oratio super hominem. de Baptismo
lib. 4. Haec tamen caeremonia, cum sit tantum ritus quidam, non vsque adeo certe
necessaria est, modo preces adhibeantur in confirmando electo, et Ecclesia vniuersa vota
5180 sua eum eo coniungat, vt spiritu Dei corroboretur. Id verum esse apparet, quod Paulus
ipse non semper hac voce et caeremonia vtitur, cum de electione Episcoporum agit. vti
Tit.1. vers.5. Deinde quod etiam ipsis Papistis et canonibus testibus, non requiritur haec
impositio manuum in omnibus ordinibus et dignitatibus Ecclesiasticis veluti in acolytho,
et Subdiaconis ordinandis, vt expresse refertur can. Subdiaconus et cano.seq. distinct.
5185 24. quicquid ibi glossa glosset, et distinguat. Tertio, quod etiam ipsis Papistis testibus,
vis tota huius impositionis manuum a precibus pendeat, non ab ipso ritu et iniectione
manuum in ordinandos, adeo vt sit tantum illa caeremonia signum quoddam externum
commendationis cuiusdam, quae a tota Ecclesia fit Deo, illius personae, quae iam electa
est, et quae in possessionem sui muneris est mittenda Vnde praeter missa precatione
5190 nihil omnino valet et efficit ipsa manuum impositio, etiam ab Episcopo facta vt est in
cano

CAPVT . V.

[p.361]

Quorundam. Dist. 24. Ergo cum preces retinentur, ipsis canonibus Papisticis autoribus
ipsa manuum impositionis vis, finis, et substantia conseruatur. Quod est satis. Neque
est manuum impositio essentialis pars et ritus legitimae vocationis Denique dum hanc
5195 caeremoniam praecise vrgent homines, videmus eos incidere in vanas quaestiones et
ineptas, veluti De triplici manuum im positione Vna Ordinatoria, altera Confirmatoria
tertia Curatoria vt est in canone. Manus. I. quaest. I. Item vtrum, repeti in eodem
possit manuum impositio. Item vtrum sic manus imponi debeant, vt ca put ipsum
electi attingant, de quo anxie quaeritur in cano. Episcopus dist 23. Ergo fatui sunt, qui
5200 haerent in ea nuda caeremonia, et proram et puppim legitimae vocationis ecclesiasticae
constituunt quod faciunt Papistae, cum illa sit rerum indifferem tium numero:neque sit
pars vlla essentialis legitimae vocationis: sed tantum illius testificandae adminiculum
externum et signum quoddam confirmatae electionis. Ergo et retineri et omitti potest pro
more regionis, in qua electus ordinatur. Additum est denique, vt esset legitima ordina
5205 tio episcopi, nimirum vt tres episcopi vicini ordinationi siue confirmationi interessent
siue ma nus vna cum vniuersa ecclesia, de cuius pastore eligendo agitur, imponerent. Id
quod ex Apostolorum canonibus sumptum putant, et studiose retinent Papistae, quod
tamen et onerosum est pau peribus ecclesiis, et ad ambitionem et pompam

302 AD I. PAVL. AD TIM.

fit ab illis videturque inuentum. Quamquam tamen operaepretium est ad conseruandam
5210 fidei concordiam, et vnionem tum doctrinae tum charitatis electum episcopum quaerere
et habere manus associationem a vicinis episcopis et pastoribus: quam se ab aliis
Apostolis accepisse testatur Paulus Galat.2.vers. 9. et concilio Mileuit cano. 15.ordinati
in vna ecclesia aliis episcopis vicinis statim significabantur publico scripto misso ab
ordinatoribus: sed praecise tres alios episcopos accersere etaduocare est plane ecclesiis
5215 graue et onerosum, tamen Graecanicae ecclesiae studiose, vti fastum omnem externum,
et alia pompernalia retinuerunt, quemadmodum apparet ex Historia Euagrii lib. 2.cap.8.
Socrat.libus 5.cap.7.libus 4.cap. 3.cano. episcopus dist.23. Item constitutum erat et
obseruatum in ista ordinatione vt episcopus non nisi in vrbe metropolitana confirmaretur,
vt ex concilio Toletano apparet et est in cano. Qui in aliquo Dist.62. Denique nisi electus
5220 curaret sese intra quinque menses consecrandum ab Archiepiscopo suo amitteret ius
sibi quaesitum cano. Quoniam Dist. 100. Sed haec omnia cuiusque ecclesiae iudicio
funt relinquenda, quando quis sit ordinandus, et eligendus. Nam velle praecise vt ab
Archiepiscopo quis confirmetur et ordinetur, vtque in vrbe metropolitana, id plane redolet
veterem tyrannidem Antichristi, quae prorsus est in ecclesia Christiana abolenda: et
5225 quilibet pastor melius inter gregem sibi destinandunconfirmatur. Demum additae sunt
quaedam vestes a communibus diuer sae, et ornamenta, vt augustior haberetur in augu

CAPVT V.

[p.363]

ratio, Item oleum chirothecae et similes quaedam nugae plane superstitiosae et pueriles.
Quae sunt omnia reiicienda. Nam dum formosam ecclesiam illiusque dignitates speciosas
repraesentare nobis conantur, meretricios illam cultus inducunt: et ex casta et Christi
5230 sponsa verum scortum et foetidum effecerunt. Postremo circa annum 700a Christo
passo in Italicis et occidentalibus ecclesiis reliqui episcopi ceperunt confirmationem
suae digni tatis petere a Roma. episcopo. Vide quae Isych. scribit. lib. 6.in cap.21.
et 22.Leuitic. Ex his autem omnibus apparet quam nulla sit, vel non legitima eorum
verbi Dei Ministrorum, vel ecclesiae pastorum Vocatio, qui solius regis, vel reginae:
5235 vel patroni, vel episcopi, vel Archiepiscopi autoritate, diplomate bullis, iussu, et iudicio
fit vel eligitur. Id quod dolendum est adhuc fieri in iis ecclesiis, quae tamen purum
Dei verbum habent et sequuntur, veluti in media Anglia. Nam Anglos homines alioqui
sapientissimos, acutissimos, et pientissimos in istis tamen Papisticae idololatriae et
tyrannidis reliquiis agnoscendis et tollendis, scientes. prudentesque caecutire, mirum
5240 est. Itaque praeclare sentiunt, qui omnem illam chartula riam et episcopaticam curionum,
et pastorum ec clesiae creandorum rationem item ex solo episcopi consensu et diplomate
ministrorum verbi caelestis vo cationem, approbationem, et inaugurationem damnant,
tollendamque ex reformata ad Dei verbum ecclesia censent: quod ordo Dei verbo
praescriptus in ordinatione huiusmodi personarum sit praetermissus, ac violatus sicut i
5245 perspicue appareat. Denique et Senatui ecclesiastico et Populo

364 AD I PAVL. AD TIM.

Christiano ius omne suum atque suffragium misere sit hac ratione et in hoc genere vocationum ecclesiasticarum ademptum, et in vnum quendam episcopum magna tyrannide atque abusu translatum. Dominus Deus talibus corruptionibus, quae adhuc in ecclesiis ipsius supersunt et deffenduntur, mederi magna sua misericordia dignetur et velit, quae
5250 tandem certe magnam ecclesiae Dei ruinam secum trahent, et ipsum sacrosanctum verbi Dei ministerium reddent efficientque vel mer cenarium: vel omnino contemptibile et abiectum. Quod Dominus auertat. Vna modo quaestio superest in hoc argumento, Nimirum, quid de eorum administratione sit sentiendum, qui non sunt legitime vocati: atque vtrum iis sana conscientia adhaerere debeamus. In quo certe distinguendum est.
5255 Aut enim est Omnino illegitima vocatio eius, qui ecclesiam aliquam administrat: vel Non omnino illegitima, sed tantum ex parte. Illegitima omnino est ea, in qua omnia Dei verbo prescripta, sunt praetermissa vel violata, vt si quis seipsum intruserit priuata autoritate. Non omnino sed tantum ex parte illegitima est ea, in qua tantum quaedam ex illis non obseruata fuerunt, sed praetermissa. Ergo cuius omnino illegitima vocatio est, is certe
5260 pro priuato habendus est, ac huiusmodi vocatio pro nulla. Itaque neque sacramenta conferre potest, neque reliqua negotia ecclesiae gerere: et quae gessit pro nullis habentur, nisi fortasse esset extraordinaria illius vocatio, id est, quae signis testimoniisque certis a Deo confirmata esset. Sola autem propa

CAPVT . V.

[p.365]

gati euangelii, et fructus, qui inde multus emergit, con sideratio non confirmat huiusmodi omnino illegitimam vocationem, vti neque foetus enatus illegitimam copulam, quae
5265 intercessit inter adulteros. Vitium autem istud tolli potest, si postea ordi ne et legitime vocetur is, qui primum illegitime in ministerio versabatur. Qui autem ex parte tantum est illegitime electus et vocatus, veluti: si per Simoniam quis munus adeptus sit, et non legitimo populi vel senatus ecclesiastici consensu, consensu tamen gradum obtinet, non
5270 est habenda pro omnino nulla huius modi vocatio, sed vitium illud est corrigendum Itaque isti sacramenta conferre possunt, quia vtrumque non omnino veram et satis legitimam vocatio nem habeant: habent tamen aliquam. Sic Scribae et Pharisei in Cathedra Mosis sedebant. Sic Caiaphas in pontificatu summo erat, quem pretio redemerat. Itaque exemplo et Apostolorum, et Chri sti ipsius, qui eos monuit et reprehendit non autem
5275 secessionem a corpore ecclesiae fecit, ab iis nos se gregare in alium coetum non debemus, nec a toto ecclesiae corpore. (Id enim esset Donatistarum haeresim reuocare) sed pacem ecclesiae, quantum in nobis est, colere nos oportet, etsi istud vitium quod in eorum personis et electione inhaeret, damnare oportet: et quantum possumus tum emendare, tum etiam emendatum velle. Hac ratione fit, vt etiam a sacrificulis Papisticis collatus
5280 Baptismus non sit in ecclesia Dei repetendus: a priuato autem collatus idem baptismus sit tamen repetendus, et pro nullo habendus. Etsi enim in ecclesia Dei illegitimam vocationem Pa

23 Ne amplius esto abstemius: sed vino

pistici sacrificuli habent: tamen ex consensu populi habent aliquam. Est autem aliud,
 5285 vt ait Augusti lib. 2. contra epistolam Parmeni. cap. 13 aliquid prorsus non habere:
 aliud autem aliquid perniciose habere: aliud aliquid salubriter habere. Quod tertium
 solum eligendum nobis est. Sed tamen vti magistratus vitio creatus, Magistratus tamen
 est propter populi consensum, quemadmodum.lib 5. de lingua latina docet Varro: ita
 5290 isti sacrifici etsi vitio creati sunt episcopi et presbyteri, vt, παρέπισκοποι potius, qua
 m έπισκοποι sint merito appellandi, tamen quadamtenus presbyteri sunt et Episcopi,
 praesertim apud eum populum, qui in eo consensit. Caeterum obiter monendi sunt
 lectores, quosdam referre totum hunc Pauli locum, vbi de non imponendis cito manibus
 agitur, ad reconciliationes publicas lapsorum, quae fieri solitae sunt in ecclesia per
 impositionem manum quemadm. ex Cypriano lib. 1.epist.14. facile colligi potest, et
 5295 ex ve terum scriptis et canonibus Synodorum. Sed tamen aptius videtur, si referamus
 hunc locum ad electiones ecclesiasticarum functionum: imprimis autem Pastorum.
 Illae enim reconciliationes lapsorum veluti idolis sacrificantitum, et libelariorum, qui
 dicebantur, quae per manuum impositionem fiebant, videntur demum post obitum et
 tempora Apostolorum notae et vsitatae fuisse ea forma in ecclesia, quam refert Cyprianus:
 5300 vt et multae aliae ceremoniae post Apostolos in ecclesiam sunt inductae, et obseruatae.
 23 Ne amplius esto abstemius: sed vino

CAPVT V.

pauculo vtere, propter stomachum tuum et crebras tuas infirmitates.

pauculo vtere, propter stomachum tuum et crebras tuas infirmitates. Etsi hunc versiculum
 quidam subiiciunt sequenti ta men nossequemur ordinem quem codices commu nes
 5305 habent. Est igitur hic locus quoque continuatio siue Α' κολό θησις superioris argumentum,
 in quo de Presbyterorum officio agitur continet autem hic versiculus praeceptum, quod ad
 omnes in vniuersum Presbyteros et praepositos ecclesiae pertinet, quatenus ii exemplar
 gregis non tantum in doctrina: sed maxime in vita esse debent, iuxta dictum Christi.
 Math.5. Vos estis sal terrae. et Petri in 1.epistola cap.5. Quamquam enim hic locus
 5310 quiddam peculiare, et quod ad Timotheum sigillatum spectat, trade re videtur: vis tamen
 et ratio praecepti est generalis, et ad omnes, qui aliquo fungantur munere in ecclesia Dei,
 extenditur. Hunc autem ordinem in huius versiculi explicatione sequemur, vt primum
 quae ad specialem huius loci explicationem faciunt, dicamus: deinde praeceptum Pauli
 ad omnes generaliter producamus ex ipsius mente et scopo. Iubet igitur Paulus, vt
 5315 Timotheus vtatur pauculo vnio, idque propter ipsius valetudinem et stomachi debilitatem,
 vt suo muneri melius supereesse possit. In quo quibusdam videtur nimis abrupta et
 perturbata orationis huius et styli Pauli ratio, quod a praecepto generali, de electione
 presbyterorum, statim transeat, aut potius transuolet ad praecepta medicinae: et ea, quae
 peculiariter ad

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.368]

5320 valetudinem et stomachum Timothei pertinent. Quae igitur seriei et continuationis huius loci afferri ratio potest? Respondent quidam apte hunc locum cum superiori connecti. Cum enim superiori proxime versiculo voluerit Paulus Timotheum esse ἄγνόν, id est, castum, vt interpretantur illi: merito quoque de vini potione praeceptum subiici, quae castitati repugnare videri poterat. Itaque ne castitatis retinendae praetextu
5325 nimia et immodica abstinencia ab eo suscipe retur, vtilem hanc admonitionem Paulum subiunxisse volunt. Haec Chrysosto: haec Anselmus: haec pene coeterorum omnium sententia est. Nos tamen aliud existimamus. Nam quemadmodum vox ἄγνὸς ad castitatem corporis siue coelibatum quemadmodum tamen illi fingunt, minime per tinet: sic neque hoc praeceptum additum est propter castitatem. Quid igitur? Cum oporteat omnes
5330 fideles ecclesiae pastores et ministros verbi Dei vitae suae luce et sanctitate praeire reliquo gregi, docet hoc loco Paulus exemplo Timothei quatenus eos victus sobrietatem et rationem ha bere debeat, vt in cibo ipso caeteris quoque vitae exemplum pastores praebeant. Timotheum autem vult Paulus vti vino, sed mouieb: ex quo apparet eum fuisse abstemium, nontam quidem natura: quam vitae magna continencia. Non vetat
5335 enim nude, ne Timoth. aquam bibat ὀλίγῳ. Haec vox non tam ad qualitatem vini, quam ad quantitatem referenda est, vt ὀλίγον οἶνον intelligamus, non ὀλεγορόην. ἰ. quod aquae minimum ferat: sed paucum, et quo quis inebriari non possit. Diserte vero vocem hanc, ὀλίγον, addidit, vt

CAPVT V.

[p.369]

hoc suum praeceptum atque doctrinam Euangelii ab omni calumnia vindicaret. Nam
5340 videri poterat ex hac Pauli iussione euangelium incitare, ac impellere homines ad vinum hauriendum, seseque ingurgitandum, nisi hoc temperamentum atque hanc vel exceptionem subtexisset Paulus. Id quod sobrii homines inter Ethnicos vituperassent, et merito quidem. Nam et Os. 7. vers. 5. et Prouerbus 31. quanta, quamque graua Dei iudicia in ἀνοήτας id est, vinolentos et insobrios homines denuntientur, apparet.
5345 Denique Luc. 21. vers. 34. Christus et crapulam et ebrietatem damnat. Quare merito moderationem atque sobrietatem hac voce ὀλίγον praescripsit Paulus, etiam Timotheo suam iam sponte sobrio et temperanti, nedum vt praeceptum de sobrietate seruanda cuiquam graue aut intempestiuum videri possit. Cur autem praescripserit vsum vini Timotheo, ratio est, non quod medicum agat Paulus: sed quod in suae ipsius valetudinis detrimentum et virium corporis debilitationem nimiam abstemius esset, idque sponte, hac
5350 sibi lege imposita, ad domandos carnis impetus et libidinosos motus, qui in iuuenili illa aetate magni et feruentes esse potuerunt, nisi hac tanquam frigida suffusa, id est, vini detractio, temperarentur et extinguerentur. Itaque Timotheus habitum suae Aetatis, tum Vocationis ratione, vino sponte abstinebat: non superstitione aliqua, quasi
5355 vini vsu Deus offenderetur: non haeresi, quasi hanc Dei creaturam damuaret, quod postea fecerunt Aquarii et Seueriani: Non voto aliquo suscepto, quale fuit veterum Nazaraeorum votum. Non denique

AD I. PAVL. AD TIM.

odio et auersatione ipsius gustus et odoris, quod faciunt ii, qui natura sunt abstemii, et vinum gustare non possunt: sed certo animi proposito et instituto, vt carnis libidinem
5360 in tam feruente aetate, tanquam aestate, reprimeret, at que compes ceret: vti qui equis, ne nimium ferociant, pabuli partem adimunt, ne nimium impingentur. Ergo qui superstitione aliqua ducti, qui haeresi alicui addicti, qui voto constricti, vino abstinent hoc Timothei exemplo iuuari vel deffendi non possunt, cuius factum hic a Paulo commemoratum est ab illis dissimillimum. Denique ratio addita est a Paulo, et modus,
5365 ex quo Timotheum aestimare vult, quatenus et vino et caeteris cibis abstinere debeat. Nimirum quatenus ratio valetudinis et corporis sanitas patitur id fieri: non vt longaeui tantum fiamus: sed vt commodius et facilius Deo inseruiamus. At que haec quidem particulariter pertinent ad Timotheum: Videamus iam quae ex his colligi debeant, et ad omnes Presbyteros et Ecclesiae praepositos diffundantur. Duo vero canones ex hoc versiculo a nobis excerpentur, iique generales et vtiles. I Presbyteri eam victus rationem
5370 ac sobrietatem instituunt, quae et ipsorum muneri facile obeundo conducatur, et caeteris ad exemplum tem perantiae esse et praelucere possit. 2 Presbyteri at que praeposiri Ecclesiae in ea vi ctus sui sobrietate ac ratione instituenda, et bonae valetudinis suae, et virium stomachi atque totius corporis sui rationem habeuto. Atque hic vterque canon est
5375 exp licandus.

CAPVT V.

[p.37]

Ac primum quidem primus. Iam inde a primis Apostolorum temporibus propter et Muneris eminentiam, et functionum ipsarum Ecclesiasticarum finem receptum est, vt maior quaedam sanctitas a praepositis Ecclesiae requireretur, quam a reliquo populo Christiano. Qui enim in eo gradu collocantur, vitae exemplo caeteris praelucere debent,
5380 quemadmodum docet Petrus.1.Epist.5.vers.3. Vnde a Christo appellantur et Lux et sal terrae, in quo caeteri saliuntur. Math.5. Neque modo iniis, quae ad cultum Dei, veramque vitae reformationem et sanctimoniam pertinent, quale est vt scortatione abstineant, furto, caede, idololatria, haec seuerior vitae ratio in praepositis Ecclesiae requirebatur: sed etiam in re bus ἀδιαφόροις et mediis: et quae etiam licent reliquis Christianis, nempe
5385 propter muneris ipsius Ecclesiastici dignitatem et sanctitatem, maioremque commendationem. Vnde Paulus 1. Corinth. 9. vers. 27. ait se contundere corpus suum, et subiicere, ne cum aliis praedicauerit, ipse reprobis fiat, cedatque illi exitium, quod ab aliis requirit. Et quae secuta sunt Apostolos tempora austeriorem, rigidiorem, seueriorem que semper praepositis Ecclesiae, quam reliquo populo, disciplinam indixerunt, quemadmo dum et ex canonibus Apostolorum, qui dicuntur et decretis synodorum apparet,
5390 maximeque ex eo, quod Thelesphorus Episcopus Roma. ieiunium Quadragesimale primum solis clericis indixerat, a quibus seruabatur, non etiam a reliquo Ecclesiae populo, vt apparet etiam ex ipso decreto.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.372]

Ratio huius seuerioris regulae illis imponendae fuit duplex. Prima, quod debent propter doctrinae (quam ardentius et purius profitentur quam reliqui) confirmationem et commendationem, quemadmodum diximus, in omnibus quae non modo ho nesta sunt, sed speciem honesti habent, praelucere reliquo gregi. Itaque non modo omnem crapulam, luxum, lasciuiam fugere debent praepositi Ecclesiae, sed vel solam illorum vitiorum vmbra et speciem, vt alios suo exemplo aedificent, caelestemque doctrinam commendent.

Nam sic vitia aliorum liberius reprehendere possunt. Est enim haec et verissima et maxime notabilis Hieronymi sententia, An non confusio et ignominia est Iesum Christum crucifixum et pauperem, et esurientem fartis praedicare corporibus, et ieiuniorum doctrinam rubentes buccas, tumentiaque ora proferre? Si in Apostolorum loco sumus, non solum sermonem eorum imitemur, sed etiam conuersationem et abstinentiam. Haec Hieronymus in Mich. Secunda, quod fere homines, quale est humanum ingenium, iis rebus externis plurimum tribuunt a quibus si quis abstinet, is et Dei timentior, et sanctior a vulgo iudicatur. Coloss. 2. in fin. Tertia quoque ratio addi potest. Quod etiam (quae est nostra vitiositas et corruptela) in vsu rerum indifferentium nimium libero, minusque seuerio caro fit lasciuior, et intemperantior, quam tamen contundere necesse est. Id quod fieri nisi rerum earum, etiam concessarum, detractioe sae

CAPVT V.

[p.373]

pe non potest. Adeo, vt ei, qui vere temperanter, et sobrie viuere velit, carnisque obscenos motus comprimere, omnino sit necesse multis rebus ad tempus, vel in perpetuum abstinere, quae tamen licent: sed earum vsu carebit ipse sponte, non quidem propter conscientiam, quasi vetita sint edi, sed quod hoc fraeno carnis libido et rebellio domatur, et rationi subiicitur. Partiar autem totam hanc disputationem in tria capita, nempe vt agam de fine huius abstinentiae, De Cibis: et De Modo illius. Finis autem, propter quem quis iis cibis et rebus abstinet, varius esse potest, vnus tamen, isque solus probandus est, quem secutus est Timotheus, vt ex hoc loco apparet, nempe vt Deo liberius inseruiamus. Ac primum quidem Ethnici ipsi et gentiles quibusdam cibis abstinerunt propter superstitiosas opiniones, et plane in Deum blasphemias. Aegyptii porris, caulibus, cepis et aliis oleribus id genus seuerè abstinerunt, quemadmodum M. Tullius, Diodorus Siculus, Iuuenalis, aliique plures authores tradiderunt. Pythagorici philosophi carnibus abstinerunt. Philistinis, qui et Palaestini, piscium genus nullum edere concedebatur, et quidem hi omnes, quod eos cibos quibus abstinebant, Deos esse crederent, aut ita diis consecratos atque sanctos, vt in hominum mortalium vsu et commercio esse minime deberent. Hic finis prorsus et blasphemus est in Deum, qui e creatura creator facit: et proculdubio damnandus. Deinde Haeretici successerunt, qui quibusdam cibis abstinent, sed non ea ratione, propter quam

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.374]

5430 Timotheus, et pii debent. Nam Seueriani et Aquei vino abstinerunt, quod opus diaboli esse contenderent. Manichaei carne: alii aliis cibis, quod eos esse nefandas et diabolicas creaturas crederent, ut in lib. de Haeresibus docuimus. Hic finis damnandus quoque est, et impugnat dictum Pauli super cap.4.vers.4. omnis cibus creatura Dei est, et bonum quiddam. Denique etiam cano. Si quis Presbyter Dist. 3o. improbatur. Tertii etiam et ipsi peccant in fine, propter quem cibis abstinendum est. Etsi enim omnes cibus a Deo creatos, productosque fatentur: ita tamen eos distinguunt, ut ex iis alios aliis sanctiores et ad vitam aeternam comparandam aptiores existiment, abusi eo Dei consilio, per quod in veteri lege quosdam cibos interdixit suo populo, ut est Deut. 14. Leuit. 11. Tales fuerunt Tatiani, Encratitae, et eorum discipuli: tales hodie Monachi. Et hic quoque finis est improbus, et transfert ad terrena mundi elementa quod vnius Dei Spiritus est proprium, nimirum sanctificare nostras conscientias. Itaque damnandus est iuxta illud Pauli super cap. 4.vers. 4. cibus quilibet a Deo conditus in vsum hominis minime reiiciendus est, et Roma 4.vers. 17. Non est regnum Dei esca et potus, sed iustitia et pax, et gaudium per spiritum sanctum et I. Corinth. 8.vers. 8. esca nos non commendat Deo. August. in lib. quaest. Euange. nec in abstinendo, ait, nec in manducando est iustitia. Et ne quis sibi nimium in ea ciborum abstinencia placeat, haeretici etiam plerique ea excelluerunt, quem admodum Socrates lib. 7. cap. 17. tradit. Alii voto, eoque perpetuo, hanc abstinenciam

CAPVT V.

[p.375]

ciborum sibi indicunt propter illud Pauli in eadem epistola Roma. 14. vers. 21. Bonum est non ves cibus carnibus: neque bibere vinum: et illud etiam quod est I. Corinth. 8.vers. 13 si esca facit, ut offendat frater meus, non vescar carnibus in aeternum. Vtroque modo, hoc 5450 nimirum, et superiore in Christiana Ecclesia grauiter peccatum est, et pene primis ecclesie temporibus, dum inconsiderato quodam sanctitatis zelo homines ducuntur. Atque hic finis proxime a nobis commemoratus ex eo satis refutatur, quod Pauli dictum conditio naliter et κατὰ τὴν prolatum tanquam simpliciter sit dictum et effatum isti accipiunt. Docet enim Paul. quibusdam cibis abstinendum tunc, cum proximi aedificatio, et iusta ratio 5455 id exigit: non autem ex voto id fieri vult, neque simpliciter et omnino. Verus igitur et legitimus huiusmodi ciborum abstinenciae finis, isque probandus, est ille, quem scriptura praescribit. Est autem is duplex vel Carnis nostrae extraordinaria mortificatio, vel Infirmorum fratrum ratio et aedificatio, qui ad tempus sunt tolerandi a nobis. Primus finis commemoratur a Paulo I. Corin. 9. vers. 27. contundo corpus meum, et in seruitutem 5460 redigo. Item Coloss. 2.vers. 23. Sic ieiunium institutum et vsum habuit in Dei Ecclesia vel a tota, vel ab vno aliquo priuatim susceptum. Atque certe ibi recte obseruat Chrysostomus dici a Paulo Castigo: et in seruitutem redigo: non dixit, perdo et Punio. Non enim inimica caro est, sed casti go, et redigo in seruitutem, quod Domini est, non hostis: magistri, non inimici: exercitatoris, non aduersarii Bernard. sermo. 66. in Cantico. 5465 docet.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.310]

Nos cibis posse abstinere triplici de causa vel ex medicorum praeceptis, quod non reprehenditur, si tamen nimia non sit cura corporis: vel ex regu lis abstinentiae, vt mortificetur caro, quod etiam si sine superstitione fiat laudandum est: vel ex insania haeticorum, quod est omnino damnandum. Et in epistola ad Coloss idem Chrysosto. 5470 Deus, ait, corpori honorem suum contribuit, ipsi vero (de nimium abstinentibus loquens) non cum honore vtuntur corpore. Denique concilio Gangrensi, quod vicinum fuit primo Niceno, nimia ista abstinentia, et si quavis in ea ponatur est grauiter reprehensa. Quod vero scribit Gregor. Mag. pios a licitis rebus fere abstinere, vel vt sibi merita apud Deum omnipotentem augeant, vel vt culpas vitae anteactae deleant, sitque haec abstinentia 5475 pro poena, est falsissimum, etsi probatur cano. Sunt qui 27.quaest.2. Secundus finis expressus est saepe a Paulo in epistolis, praesertim in ea, quae est ad Romanos cap.14, et 15. 1. ad Corinthios 9. atque etiam in Actor. ca.15. a Synodo Hierosolymitana. Propter aedificationem enim infirmorum, qui non poterant videri peccare malitia, sed nuda tantum ignorantia, Paulus se omnia omnibus factum esse dicit: et iubent Apostoli 5480 collecti quibusdam cibis Christianos abstinere ob eandem causam. Alterum caput huius disputationis est de rebus, quibus abstinere solerent veteres, et nunc debeamus ipsi abstinere. In quo nullum est praeceptum diserte ab ipso Dei verbo positum: sed debet quisque iis cibis abstinere, quibus libidinem in sese maxime vel accendi, vel excitari sen

CAPVT . V.

[p.277]

tit et experitur. Itaque qui carnis esu se proritari vident, carne abstinere debent. Qui 5485 vero piscium esitatione se lasciuiores fieri sentiunt (est enim cibi genus delicatissimum, vt testatur in Symposiac. Plutarchus piscium esus) piscibus abstinebunt. Qui vino se libidinosiores effici comperient, vinum ne bibant, quia quo maxime caro nostra proritur, illud est subtrahendum, quemadmodum ferocienti equo nimium pabulum (quemadmodum in lib. de Arte equestri tradit Xenophon) est subducendum, vt contundatur, et dometur 5490 facilius. Qui vero esu leguminum se ad peccandum magis incitari sentiunt, leguminibus potius quam carne debent abstinere: quia fontes et incentiuum peccati est tollendum, non illud, quod libidinem in nobis non accendit. Irem quorum ciborum esu maxime offenduntur infirmi adhuc fratres, quibuscum versamur, illis est abstinendum, non est autem par ratio in aliis cibis Fieret enim temere et sine causa. Neque vero hic nobis 5495 vel Nazaraeorum votum, de quo est Numeror. 6. quisquam in vsum et praeceptum reuocet. Fuit enim illud caeremoniale, et iam per Christum implementum atque finem habuit. Itaque desiit esse in vsu. Neque etiam quisquam regerat, reponatque vetus illud discrimen ciborum, quod in lege sua caeremoniali Dominus instituit Deuter. 14. Leuitic. 11. quia illud criam fuit plane caeremoniale. Vnde Apostoli ipsi de vsu ciborum 5500 interrogati minime illud inter homines retinuerunt in concilio Hierosolymitano Actor. 15. Quin etiam illud ciborum discrimen saepe Paulus oppugnat, imprimis autem in Epi

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.378]

stola ad Galatas. Denique neque etiam aliquis nobis obtrudat illud, quod est Leuitic. 10.vers.9. quia et hoc ipsum plane antiquatum est a Christo, vti et altare et Sacerdotium. Fuerunt tamen certa quaedam ciborum genera, quibus maxime ἐγκρατεύοντες
5505 et μονάζοντες Christiani abstinere solebant, partim ex nimia iam superstitione, partim ex inepta virorum piorum imitatione. Ac quidem imitatione, quod antiquissimi Christiani propter persecutiones in deserta ac vastas solitudines fugere coacti, saepe herbis tantum, aqua pura, secundo pane, et siliquis, similibusque rebus illic vixerunt, cum neque caro, neque vinum, neque alii cibi propter incultum locum suppetere illis, neque illic
5510 reperirentur. Horum vitam imitari se putauerunt, qui tam vilibus cibis postea, etiam sine necessitate, et in mediis urbibus victitarunt. Superstitione vero quidam impellebantur, quod iam plus satis externae isti vitae austeritati, et curiositati quadam verae sanctitatis ignoratione homines tribuebant. Ergo qui se reliquis puriores atque mundiores esse inter Christianos volebant, vt ex Eusebio lib. 2.cap.17 lib. 6. cap.3. Socrate lib. 4.
5515 cap.23. aliisque veterum locis colligitur, primum fere astinuerunt his cibis (quanquam tamen, vt ait Paulus Tit. I.omnia sunt munda mundis) abstinerunt, inquam, Carne, Oleo, Vino: Oleribus interim, et reliquis rebus indiscriminatim vescentes, puram etiam aquam potantes, non conditam, non mistam, non saccaro, non herbis vim illius augentibus, aut vsum gustumque gratiorem facientibus temperatam. Post

CAPVT V.

[p.879]

5520 ea creuit superstitio, et haec initia latius postea sunt propagata, adeo vt postea, et iam tempore Gangrensis Synodi, quae fuit sub Constantino Magno, Sagimen omne et pinguedo, et non tantum caro ipsa Monachis et abstinentibus interdici retur. Demum accessit decretum Gregorii Magni, quod abstinere cupientibus prohibet et interdicat esu omnis rei, quae sementinam carnis originem habeat, adeo, vt iam non solum caro ipsa sit prohibita: sed
5525 et caseus, et ouum, et lac, et butyrum, quia sementinam carnis, id est, a carne originem habent. Hoc iam sequuntur omnes Papistae, et est in canon. Denique distinct.4. tanquam hoc sit perfectissimum abstinentiae genus. Bernardus tamen sermo 66. Cantic. videtur sentire hanc sententiam esse ex Manichaeorum haeresi deriuatam. Caeterum, ait, quid sibi vult, quod ita generaliter omne, quod ex coitu generatur, vitatur? Nempe horrent
5530 lac, et quicquid ex eo conficitur, vt in eo Bernardo neque cum Gregorio Magno, neque cum superstitiosis nostri temporis Papistis conueniat, qui generaliter omnes cibos istos prohibent. Mirum tamen cum et votum Nazaraeorum vini interdictionem contineret, et Timotheus vino potius, quam aliis reliquis cibis ad carnem domandam abstinuisse dicatur: et veteres Monachi vino potissimum non vterentur. Praeterea cum tota distinct.
5535 35. vini incommoda atque pericula varia enumerentur, maximeque Episcopis, et sanc-tioribus viris cauendum praedicetur. Denique cum Prouerbus 31. serium aliquid acturis vinum interdici-tur, mirum, inquam, est, nullos tamen Monachos etiam abstinentissimos et rigidissimae vitae regulam professos.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.300]

Vino tamen abstinere voluisse, nisi fortasse Berna. excipias, qui se vino docet abstinuisse.
5540 Atqui tamen Paulus Ephes.5. vers.18. in vno hoc cibi genere lasciuiam et ἄσωτίαν inesse
testatur potius, quam in reliquis omnibus cibis. Ex quo apparet Monachismum nostri
temporis, addo etiam lesuismum, esse meram hypocrisin, in quo non vera abstinencia
praescripta est, sed sola tantum ostentatio et abstinentiae vmbra, cum vino potius, quam
carne esset illis abstinendum, si vere carnem contundere studebant. Atque haec de cibis.
5545 Sequitur tertium et vltimum huius disputationis caput, in quo altera regula a nobis in
vitae ratione, quae a praepositis Ecclesiae seruanda est, constituta continetur et exponitur.
Quaeritur enim De modo suscipiendae istius abstinentiae, et instituendae sobriae victus
rationis, quis esse et statui debeat. Breuiter autem respondet Paulus, eum esse modum
legitimum, atque laudandum, in quo valetudinis ratio habetur a nobis. Ex quo fit, vt
5550 tria colligamus. primum non esse nobis omnino omnibus cibis abstinendum. Neque
enim tunc, nisi modo plane miraculoso, viuere possemus. Deinde cousequitur, non
semper, aut in perpetuum extraordinaria illa ciborum abstinencia vtendum nobis esse,
sed tantum ad tempus. Nam deficerent vires, et paulatim ita debilitare tur natura, vt nulli
negotio superesse possemus. Sobrietas quidem nobis est per totum vitae curriculum
5555 seruanda: sed haec quoque non senper in iisdem cibis fugiendis versatur. Praeterea cum
de extraordinaria quaeritur, quae ad domandum magnum carnis impetum adhibetur, ea
cer

CAPVT V.

[p.381]

te perpetuo obseruanda et tuenda non est. Vt igitur non sunt idem impetus senilis,
atque iuuenilis aetatis: ita neque eadem vitae ratio ab vtrisque est suscipienda, vel
5560 vtrisque praescribenda. Mutantur enim haec pro tempore, aetate, locis, personis, vt
etiam praeclare scripsit, sensitque Augustinus in quaestion. Euangelii. Non enim, ait,
interest omnino quid alimentorum sumas, vt succurras necessitari corporis, dumenodo
congruat in generibus alimentorum cum his, cum quibus tibi viuendum est: neque
quantum sumas interest multum, cum videamus aliorum stomachum citius saturari,
5565 etc. Deinde ira concludit idem Augustinus, Magis ergo interest, non quid vel quantum
alimentorum pro congruentia hominum atque personae suae, et pro suae valetudinis
neceslitate quis accipiat: sed quanta facilitate, et seueritate animi iis careat, cum iis
vel oportet, vel necesse est carere, vt illud in animo Christiani compleatur, quod ait
Apostolus, Scio et minus habere: scio et abundare. Tertium denique quod ex hoc
5570 Pauli dicto colligitur, est huiusmodi. Nihil in iniuriam naturae, et nimiam corporis
debilitationem vel instituendum, vel institurum et semel susceptum retinendum nobis
esse. Quod Timothei exemplo docemur hoc loco, qui, quemadmodum verisimile est, post
hanc Pauli commonefactionem vino vsus est, quo tamen abstinere decreuerat. Sed quia
ea abstinencia debilitabantur vires corporis naturales, postea vinum in victum adhibuit.
5575 Est enim non modo vita haec donum Dei: itaque a nobis minime spernenda: sed virium
naturalium et sanitas et integritas quo

502 A D I. IAVE. AD TIM.

que donum Dei est, quae quantum quidem in nobis est, fouenda, sustentanda, tuendaque est, vt nostro muneri satis esse possimus. Aliâs enim nostra culpa fit, quod inutiles aut minus idonei euadimus. Praeclarum est exemplum veteris Ecclesiae, quae Alcibiadem
5580 quendam nimis austere viuente monuit, vt ea viuendi ratione abstinere, vinumque biberet. At que ille sapienti Ecclesiae consilio paruit libens, vt refert Eusebus lib. 5. Histo. cap.3. Vnde falsa et plane respuenda est illa laus, quam Bernardus serm.6.in Psal. Qui habitat, quibusdam Monachis tribuit, nimirum quod variis corporis exercitiis et abstinentiis contererentur supra vires, supra naturam, supraque consuetudinem. Male
5585 quoque idem Bernard. sermo.30. Cantic. Monachum te fore professus es, non medicum: nec de complexione tibi iudicandum, sed de professione. Verior illa est eiusdem Bern. sententia ser. 10.in Ps. Qui habitat. Nec sane dixerim vt vel ipsam odio habeas carnem tuam. Dilige eam tanquam tibi datam in adiutorium, et ad aeternae beatitudinis consortium praeparatam: caeterum sic amet anima carnem, vt non ipsa in carnem transiisse putetur.
5590 Sed et illa quoque eiusdem sententia sermo. 4. in eundem Psalmum verissima est Dominum voluisse, vt in manna caelitus compluta omnis saporis, omnisque odoris delectatio inesset, vt liberum esse ciborum vsum atque a Deo sibi concessum homines intelligerent. Nam hic vini vsum praescribit Paulus, in quo suauitas voluptasque gustus vnâ cum vtilitate coniuncta est, vt est Psal.104.vers.16.nec ignorauit Bernar.tam seueram
5595 vitae rationem merito illo etiam seculo

CAPVT V.

[p.383]

24 Quorundam hominum peccata ante manifesta sunt, praeuentia damnationi: quosdam vero subsequuntur:

dici crudelitatem, vt ex eius epistolis apparet, de qua purgare quidem Monasticam vitam nititur: sed non potest, vti neque ad hoc argumentum respondit Thomas in Apologia et defensione Monasticae vitae, quia est ineuitabile aduersus eam telum. Modus tamen
5600 is adhiberi debet in cibus, in quo nullum ebrietatis, ac intemperantiae specimen aut vestigium appareat. Atque eo pertinet, quod ait Paulus, modico vino vttere: non enim ad ebrietatem et satietatem sed ad sanitatem sumi et vinum, et reliquos cibos vult Deus cum gratiarum actione. Denique ex hoc ipso loco futilis et inepta prorsus deprehendi potest illa Bernardi sententia, qui epist.321.negat honestati et puritati vitae Monasticae, id est,
5605 sanctae conuenire, vti medicamentis et potionibus ad expellendum morbum idoneis. Nimum certe fuit ille seuerus, et praeter aequitatem ac rationem. Aequior Chrysosto. qui et hic ait Timotheum ad medicos remissum, non autem miraculo curatum a Paulo: et in Homil. 14.in hanc epistolam de vita Monastica agens, vsum medicamentorum Monachis, cum est opus, non adimit, sed concedit: quanquam tamen rigidior eorum censor habitus
5610 est Chrys. Sed Satan semel via superstitionibus patefacta, eas in immensum postea adauxit, et in iugum intolerabile tandem aggregauit ad torquendas hominum conscientias. 24 Quorundam hominum peccata ante manifesta sunt, praeuentia damnationi: quosdam vero subsequuntur:

25 Itidem et bona opera ante manifesta sunt: et ea quae secus habent, occultari non possunt.

5615 25 Itidem et bona opera ante manifesta sunt: et ea quae secus habent, occultari non possunt. Diuersa quoque est huius versiculi cum superiore nectendi ratio. Putant enim quidam cum vecs.22. coniungendum, vers.autem 23.per parenthesin insertum et legendum quoque. Alii aliud. Nos autem hunc locum tum ὠθακολόθησιν, tum etiam νοθέτησιν esse censemus, et idcirco cum superiore argumento recte conuenire atque
5620 coniungi posse, quod praecepta duo contineat ad Pastorum et Presbyterorum munus spectantia, ex quibus vniuersa pene totius censurae Ecclesiasticae ratio definiri potest. Id quod maxime ad Presbyterorum officium pertinet. Atque id iam hoc toto capite persequitur Paulus. Sic igitur statuo canonem tradi iam a Paulo, per quem quomodo praepositi Ecclesiae se in censuris Ecclesiasticis gerere aduersus gregem suum debeant, instruuntur, id est, quale sit eorum munus erga vniuersum populum sibi commissum
5625 et demandatum a Deo. Quae sane tertia pars est muneris pastoralis, vti supra diximus, maxima. Prima enim docet quomodo erga seipsos gerere debeant. Secunda quomodo aduersus collegas suos. Tertia haec, quomodo erga vniuersum Ecclesiae suae coetum. In qua ipsa parte posita est ratio et disputatio de censura Ecclesiastica. Quanquam huius praeceptionis, quae nunc traditur, tantam vim esse tamque late patentem fateor, vt etiam
5630 ad superius praeceptum, quod ad electionem atque ordinationem pastorum Ecclesiae pertinet, referri possit

ChRVIV.

et in eo magnum vsum habeat. Quare hic totus locus hunc canonem vtilissimum, et valde necessarium ex nostra interpretatione continebit. In censuris Ecclesiasticis praepositi
5635 Ecclesiae ne temere progrediuntur:sed Deum ipsum praeuenientem sequuntur, qui suo tempore bonos et malos detegit. Malos, antequam a Deo patefacti fuerint, praepositi ne eiiciunt. Bonos autem, antequam ipsis operibus tales apparuerint, ne speciali honore praepositi decorant: aut caeteris praeferunt. Horum autem omnium canonum ratio est illa quam affert Paulus, quod nimirum multorum peccata saepe latent idque diu:
5640 multorum etiam saepe bona opera et candor animi et synceritas diu occulta manet, ita Domino dispensante res humanas e asque administrante. Cur autem id accidat magna sapientique Dei prouidentia fit. Nam si quicumque sunt improbi et hypocritae in Dei Ecclesia, statim apparerent, neque piorum fides explorari et probari tam certo posset: neque pii ipsi tam officiosi in hoc mundo viuerent, neque etiam tuti essent,
5645 sed ab impiis opprimerentur. Facit igitur haec commistio, vt melius, certiusque qui sunt probi et veri Dei serui manifesti fiant, cum, tam multis diffluentibus et eiectis, illi firmi tamen maneant. Sic haereses probant piorum fidem, quemadmodum Paulus ait ICorinth.11.vers.19. Praeterea si pii omnes agnoscerentur, impii vero aperte quoque statim ostenderentur a Deo, nulla spes resipiscentiae relicta illis videretur, omnisque
5650 nostrae in delinquentibus conuertendis industriae et charitatis

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.386]

effectus cessaret. Dominus igitur vult aliorum statum et animum nobis occultum esse, vt cum iis et lubentius versemur: et magis sollicitè nobis ipsis caueamus. Sed etiam illis ipsis, qui peccarunt, haec dilatio datur a Deo, tanquam occasio maturius resipiscendi, atque ad Deum redeundi. Denique Dominus ipse, qui rerum omnium maturitates et tempora nouit, atque etiam constituit videt quando et quae manifestari tum ad ipsius gloriam, tum etiam ad nostram aedificationem oporteat. Neque vult nos omnia illa scire quae scit ipse. Huc pertinet quod Ecclesia Dei comparatur a Christo ipso sagenae siue reti, quo boni et mali pisces capiuntur Matth.13.vers.47. Areae, in qua bonum granum et paleae promiscue conduntur. Matth.3.vers.12. Item agro, in quo bonum semen et lolium quoque nascitur Matth.13.vers.25. Denique domui amplae, in qua sunt quaedam vasa honesta, quaedam sordida 2. Timoth.2. vers.20. Nam quos domi suae adhuc tolerat Dominus ipse, non est nostrum eos expellere vel arcere: neque Deo ipso vel sapientiores, vel iustiores, vel ardentiores sumus ad ipsius gloriam promouendam. Hoc etiam ipsum pertinet tum ad Pastorum ipsorum excusationem, tum ad Bonorum consolationem. Ac quidem excusantur pastores, qui quanquam diligentiam, quam potuerunt, summam adhibuerunt, vident et animaduertunt tamen in Ecclesia Dei adhuc latere quosdam improbos et hypocritas, qui paulatim deteguntur, et a Deo ex suis tenebris in lucem pertrahuntur, pa

CAPVT V.

[p.383]

tefactis eorum sceleribus. Ergo non sunt accusandi fideles et diligentes Ecclesiae praepositi, si ex iis, qui ab ipsis electi sunt et ordinati, aliqui postea appaeruerint esse nebulones, et pestes Ecclesiae: aut si quosdam in Ecclesia Dei fouerint et retinuerint qui postea detecti sunt improbissimi, et pessimi. Nam ad tempus multorum peccata latent, et tempore patent, vt ait etiam ille Ethnicus. Neque statim produntur improbi. Bonis etiam viris haec eadem commixtio et occultatio consolationem affert, si quando videntur sperni, et prae aliis negligi, quod cogitant vnus Dei esse hominum animos et synceritatem mentis prodere atque patefacere, id est, in lucem proferre, cum voluerit. Interim igitur sua sorte et obscuritate contenti viuunt, neque murmurant, vel in Deum ipsum, vel in homines. Quod autem ait Paulus vers.25. Quae secus sunt id est quae praua sunt, non posse occultari, et in perpetuum celari, ita accipiendum est, vt hoc fieri saepissime, et vt plurimum, intelligamus: non autem vt semper. Saepe enim multorum et bona opera, et turpissima scelera latent nos et occulta manent perpetuo, quia ita Deo visum est. Sed vt plurimum Dominus detegit improbos: et piorum syncerum animum prodit, vt est in Psal.37. vers. 6. et Psal.112. Ex hoc igitur loco colligimus iudicium de moribus: et censuram, per quam peccata hominum Ecclesiastica poena coercentur, pertinere ad Praepositos Ecclesiae, quos hoc loco alloquitur Paulus. Quam sententiam confirmat Christus Matt.16 Quaecunque ligaueritis in terra, erunt ligata et

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.388]

in caelis. Item et illud Bernardi, pastorum est vigilare super gregem propter tria necessaria, nimirum ad disciplinam, ad custodiam, ad preces. In disciplina rigor iustitiae: in custodia spiritus consilii: in precibus affectus compassionis requiritur. Censura vero
5690 haec est multiplex, vti supra est demonstratum. Restat autem vt de excommunicatione dicamus, quia de reliquis generibus censurae Ecclesiasticae quid statuendum sit, ex iis, quae hoc ipso capite dicta sunt a nobis, facile potest intelligi. Ergo de excommunicatione dicamus, de qua septem haec faere quaeri solent. 1 Vtrum excommunicatio habere locum in Dei Ecclesia debeat. 2 A quo fieri debeat. 3 Propter quas causas fieri debeat.
5695 4 Quomodo fieri debeat. Quando fieri debeat. 6 Quis eius finis esse debeat, id est, ad quem finem fiat. 7 Quis illius factae sit effectus. Haec singula ordine explicemus. Ac quidem, vtrum excommunicatio locum in Ecclesia habere debeat, dubitari non potest. Primum, propter Dei ipsius praeceptum ita fieri iubentis: deinde propter perpetuum ipsius Ecclesiae vsum. Ac praeceptum Dei tum in veteri, tum nouo testimonio extat variis
5700 in locis. Iam inde ab orbe condito, et ab ipsis mundi initiis excommunicationem fuisse ex Dei praecepto constitutam apparet ex Genes.4.v.14. et 16.17.item Iosue 6.vers.18. Exod.1o.vers.8. et aliis locis veteris Testamenti. In nouo etiam extat praeceptum Chri

CAPVT V.

[p.389]

sti, quod Matt.18. et Ioan.2o.recitant. Ex quibus ipsis locis eam spiritualis censurae et castigationis speciem in vsu fuisse in Ecclesia docetur, vti ex Ioan. cap.9. et 1.Cor.5
5705 et 2.7. et hoc ipso loco. Neque de eo dubitari potuit, nisi duo quaedam argumenta contra afferrentur. Primum neminem inuitum cogendum esse, vt recte viuatur aut sentiat. Nam, vt vulgo dicitur, Inuitum qui seruat idem facit occidenti. Id autem faciunt, qui inobsequentes Deo excommunicant. Huic argumento saepe respondit Augustinus in disputationibus contra Donatistas et negat veram esse hanc sententiam. Saepe enim qui
5710 primum inuitus ab errore vitae vel doctrinae abductus est, postea volens et lubens in recto itinere permansit. Praeterea cum quis corrigitur inuitus, si hoc ipsum illi non prodest, quia inuitus id facit: aliis tamen prodest, qui metu poenae coercentur, ne ad eadem scelera exemplo pertrahantur. Denique haec eadem ratio facit ne in sceleratos homines vllos, quantumuis impios et derestabiles, poenae vllae etiam a Magistratu decernantur,
5715 quia ea ratione inuiti resipiscere et modeste viuere coguntur. Itaque haec prima ratio est absurdissima. O Alterum argumentum, quod contra vsum excommunicationis affertur, ducitur ex loco Pauli 2 Corinth. 1o. vers.8. Nempe datam esse pastoribus, et Ministris verbi Dei potestatem ad aedificationem, non ad subuersionem et destructionem. At excommunicatio destruit gregem Domini, quem minuit, et eum ipsum qui excommuni-
5720 catur, perdit, quia exponit Diabole:ergo ea vti pastoribus non licet in Ecclesia. Respond. Aliquid

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.30]

fieri in aedificationem Ecclesiae duobus modis, vel Per se, vel Per consequens. Per se, cum aliquid in ea plantatur: per consequens, cum quod illi noxium est, euellitur. Est enim similis agro Ecclesia Dei, vt est apud Matth.13. At in agro siue quid noxiarum
5725 herbarum (quae bonas et viles suffocant) extirpemus: siue quod vtile semen seramus, agro prosumus. Ergo eodem modo de Ecclesia statuendum, qui ex ea eiicit improbos multum iuuat et prodest Ecclesiae. Quod autem obiicitur saepe quosdam ea abusos esse ad priuatam animi sui vindictam: saepe bonos ex Ecclesia Dei depulsos ea ratione, non oppugnat nostram sententiam. Ea enim sunt vitia persouarum male sua potestate
5730 vtentium, non autem rei ipsius. Sed distinguunt sic quidam, nimirum, vt velint quibus in locis et Ecclesiis fidelis est Magistratus, in iis nullum excommunicationis vsum esse debere: in quibus autem non est Magistratus fidelis, in iis tantum debere: quia fidelis Magistratus si fungitur officio, punit scelera, quae contra Dei verbum admittuntur. Nemo autem vnus criminis et peccati ratione duplicem poenam ferre et pati debet. Quod tamen
5735 accideret, si idem etiam ab Ecclesia excommunicaretur. Res. Peccatum omne quod contra Dei praecepta fit, esse huiusmodi, vt ex Dei ipsius definitione et corporis et animi poenam mereatur, quia vtriusque partis nostrae creator est Deus. Et cum duplici illa poena afficitur peccator, vna tantum poena afficitur, id est, ea, quae debetur, et indicta est a Deo ipso: etsi in diuersis partibus a nobis vna illa poena sentitur. Itaque Esdrae
5740 cap.10.

CAPVT . V 2

vers.8.vtraque poena in rebelles indicitur: ciuilis et Ecclesiastica siue excommunicatio, quia vtriusque partis nostrae Dominus author est. Est enim peccatum totius suppositi actio, itaque totum suppositum ad poenam ipse exigit. Ergo in Dei Ecclesia vsum habere debet excommunicatio. Quaeritur autem, quid sit excommunicatio. Ac dubitari non
5745 potest, eam esse censurae et coercionis Ecclesiasticae speciem quandam. Ergo sic eam definiunt nonnulli, vt generaliter esse velint a qualibet societate fidelium hominum separationem: itemque ab aliquo, vel omnibus donis Dei in Ecclesiam effusis interdictionem et publicam hominis scelerati prohibitionem. Verum haec definitio generalior est. Vnde sic rectius definiri potest excommunicatio, vt sit vel ab ipso Ecclesiae coetu toto
5750 et societate: vel ab aliquo Dei dono, quod quidem omnium Christianorum commune sit, publica et legitima interdictio siue separatio hominis impuri et non poenitentis. Ex quo fit, vt a quibusdam, velutia Scholasticis duplex excommunicatio statuatur, vna nimirum Minor, quae est interdictio tantum a Sacramentis, vel ab vno eorum, non autem a coetu Ecclesiae: altera Maior, per quam non tantum a Sacramentis, sed ab ipso toto Ecclesiae
5755 coetu quis separatur, quam ipsam etiam diuidunt in Excommunicationem quae appellatur hoc nomine: et Anathema, cuius etiam fit mentio apud Paulum Galat.1.et 1.Corinth.16. et alibi in scriptis Patrum. Qui inter Hebraeos ista scrupulosius et diligentius scrutantur, sanctionis legis constituunt ge

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.332]

nus triplex. 1 Auersationem, quam appellant un quae est interdictio ab ingressu templi ad
5760 tempus propter corporis immunditiem. 2 Deuotionem, quam vocant uun quae est extremo
exitio addictio et respondet nostrae excommunicationi, per quam quis a coetu Ecclesiae
seponitur donec respiscat. Hoc ipsum aliis verbis dicitur exterminari e populo Dei, item
ἂ ποσυνά. γωγον fieri Ioan.12.vers.42.16.vers.2. Adiudicationem, quam dicunt nno est
5765 similis anathemati. De secundo genere tantum loquitur hic Paulus, et nos quoque, quod
etiam vtranque excommunicationem continet et maiorem, et minorem. Ethnici homines
videntur simile excommunicationi quiddam habuisse ex praua imitatione Ecclesiae Dei:
quam plane simiarum more faciebant. Quosdam facris suis interdicebant, quos ὠαγεῖς,
id est, detestabiles appellabant, et ipsam sententiam ἐναγός. Sic Alcibiades factus est,
et excommunicatus Athenis, vt Plutarchus docet. Ergo quaesitum est secundo loco, a
5770 quo excommunicatio fieri debeat Vtrum ab vno tantum, an a senatu Ecclesiastico, a
vero a tota ipsa Ecclesia. Dixit Christus. Matth. 18.vers.17. Dic Ecclesiae. Dicit contra
Paulus, Hunc notate, tanquam rem totam ad se deferri velit, sibi ipse auctoritatem
eam vendicet. Et refertur a Theodorito Cyri Episcopo historia. lib 5. cap.37. de quodam
5775 Heremita, qui solus Theodosium imperatorem Constantinopolitan. huius nominis
secundum excommunicauerit. Scholastici dicunt Epi

CAPVT V.

[p.393]

scopos, et eo superiores omnes ordines posse excommunicare: at qui sunt Episcopo
interiores non posse, adeo vt et Presbytero et Diacono idem non concedant quasi ex
vnus Episcopi nutu et sententia id fieri debeat. Sic igitur illi censent. Certe ab vno
solo, quanquam Episcopo, fieri neque debet, neque potest excommunicatio. Dicit enim
5780 Christus, dic Ecclesiae: et Paulus de excommunicatione agens, vult Ecclesiam cum suo
spiritu congregatam esse 1.Corinth.5. vers.4. Ratio est, quod differunt regna politica
ab Ecclesia, et Ecclesiastico regimine. Nam regna vnus regis nutu administrantur,
at Ecclesia non item. Nec enim pastor est rex et dominus Ecclesiae (vt ait Petrus)
1. Pet.5.vers.3. Ait igitur Christus reges et principes dominantur inter suos subditos:
5785 vos autem non sic in gregem Domini et Ecclesi.am Quare vnus quidam quantumuis
magna in Ecclesia praeditus potestate non potest solus excommunicare. Nec aliud sibi
vult Paulus cum ait, Notate per Epistolam. Vult quidem rebelles sibi significari, vt
pudore maiori afficiantur, quod tam probrose innotescant apud eum, quem reuereri
debent. Quod si dicamus et legamus, Notate, referentes vocem (Epistola, ad verba
5790 sermonem nostrum, haec erit mens Pauli vt velit rebelles a tota Thessalonicensium
Ecclesia excommunicari. Et quod dicitur pastor πρόεδρος non tribuit illi ius et imperium
regium in Ecclesiam: sed in publicis coetibus eminentiorem tantum locum, et primam
in decernendo deliberandoque vocem. Sed vtrum a senatu Ecclesiastico, an vero a to

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.334]

5795 ta ipsa multitudine ecclesiae et a quoque fidei sofferagium sigillatim ferente fieri debeat, quaesitum est. Res. Senatu suffragium ferente in consistorio fieri debet excommunicatio, ad quem senatum morum et doctrinae cura, diiudicatio, et aestimatio pertinet, conscia tamen et approbante postea ecclesia tota, cui illa res, actio, sententia senatus et caussa nota fieri debet, vt eam approbet ip sa, vel reprobet vt supra docuimus. Quod enim omnes tangit, ab omnibus fieri debet, sed a quoque pro eo gradu (vt docet Ambrosius lib. de Dignitate sacerdotali. cap.31) et ordine, quem habet in Dei Ecclesia. Haec sententia editis libris confirmata est, et abunde antea a nobis probata. Obiter autem, quid in hoc dicto Christi, dic Ecclesiae, vox Ecclesiae valeat et significet explicatum est etiam in ca. Nullus in verbo Ecclesia dist. 63.item cano. Ecclesia de consecratio. dist.1.et cano. scire. 7.quaest.1. ne putent qui nobis contradicunt, nouam aliquam interpretationem a nobis excusam, et fabrefactam. Est igitur illic Ecclesia accepta pro ipso coetu praepositorum Ecclesiae, id est, pro pastoribus et Presbyteris. sed et Dauid Kimhi in Ol5 ait nomine Domus Israel saepe solum Synedrion contineri, et designari in sacra scriptura. Quaeritur autem tertio loco. Propter quas caussas fieri debeat excommunicatio. Scholastici distinguunt, et volunt Minorem quidem propter peccatum quodlibet fieri posse. Maiorem autem excommunicationem non nisi propter crimen, id est, tale peccatum, quod et graue sit, et poenam publicam a magistratu mereatur, quale est adulterium, homicidium voluntarium, falsi crimen et

CAPVT . V.

caet. Vtranque tamen non nisi propter rem et delictum iam notorium, fieri debere. Haec illi. Alii aliter distinguunt. Volunt. n ex iis tantum caussis et criminibus excommunicationem iaci posse in aliquem, ex quibus quis damnatus lege Dei lapidabatur et moriebatur. 5815 Ex quibus autem caussis damnatus neque lapidaretur, neque ultimo capitis supplicio afficeretur, non posse quenquam excommunicari. Vtraque distinctio non nititur autoritate scripturae. Ac quidem proxima ciuilem Iudaeorum politiam cum Ecclesiastica plane confundit: illa autem altera Scholasticorum distinctio causas excommunicationis veras non animaduertit, quas in 2. Thessaloni.3. vno verbo tradit Paulus, dum ait, ὡς οὐχ ὑπακούει. Ergo et in peccato, et in crimine contumacia animi et obstinatio in perseuerando vel non poenitendo est verissima excommunicationis causa: vti resipiscentia et dolor peccati est causa absolutionis aut reuocationis in Dei coetum et Ecclesiam. Confirmatur nostra sententia dicto Christi Matth. 18.vers.17. Si te non audit dic Ecclesiae, si non audit Ecclesiam, sit tibi Ethnicus. Ergo contumaciam, et pertinaciam animi damnat Christus, 5825 quia qui corrigi non vult etiam in re leui, per quam tamen offendiculum praebet Ecclesiae, sed in ea perseuerat, monitus saepe saepius, poterit tandem excommunicari si aedificatio Ecclesiae id requirat. Notorium autem esse delictum oportet, quia propter scandalum fit excommunicatio. Quod autem est ignotum, offemdiculum praebere cuiquam non potest. 5830 Ergo ignotum peccatum, vel crimen quantumuis magnum, non est excommunicabile

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.MB.]

Quaeritur, Quid si ea res, propter quam quis reprehenditur, verbo Dei non est expresse dannata et definita, Vtrum perseuerans in ea excommunicari possit, velut propter vestitum nimis sumptuosum, nimias mensae lautitias. Respond. Cum rebellio sit excommunicationis causa, rebellio autem esse non possit, si in nulla re Dei praeceptum violetur, certe
5835 quando illud quod facimus, et quomodo facimus, lege Dei non est vetitum, ex eo neque offendiculum, neque iusta reprehensio nascitur, neque etiam excommunicatio fieri vlla debet vel potest. Sed quoniam in tota vita nostra ex Dei verbo, Dei et proximi ratio est habenda, siue in re ipsa quam facimus, siue in modo, quo quid gerimus, potest dupliciter anobis peccari, vt in eo peccato nostro obstinate et contumaciter perseuerantes possumus
5840 excommunicari, tamen temeraria Ecclesiae iudicia esse non debent. Quantum autem quaeritur, quomodo excommunicatio fieri debeat. Primum vtrum Voce ipsa, an potius ex Scripto. Deinde qua verborum forma. Ac quidem videntur ex scripto excommunicati ii, de quibus agit in 2. Thess.3.Paulus, non autem viuua voce. Ait enim, notate per Epistolam. Et fortasse ad euitandam excommunicatorum inuidiam et odium hoc prodest.
5845 Sed contra vsus Ecclesiae obtinuit. Fieri enim vina voce solet: scripto tamen potest. Vtunque ea postea debet aliis innotescere, quorum intererit scire. Et hoc sibi vult in 2. Thessalonis. Paulus. Sic autem, siue verbis siue scripto fiat, concipienda est, vt et persona ipsa excommunicanda: et factum, propter quod eiici

CAPVT . V.

[p.397]

tur quis e Dei Ecclesia, populo per pastorem, vel Presbyteros significetur aperte, non
5850 autem occultetur, ne sit aliis inutilis ista censura. Qua autem forma verborum debeat fieri, disputatum est. Et certe varia et diuersa verborum formula vsa est semper Ecclesia pro locorum, rerum, et factorum, de quibus agebatur, varia ratione. Eius rei exempla extant apud Synesium Episcopum epistola 58.et 66. et apud Euagrium historicum lib. 4 cap.38. Qui enim putant his Pauli verbis vtendum praecise, Tradimus Satanae ad
5855 interitum carnis, vti est 1.Corinth.5. vers.5.1. Timoth.1. vers.20. sunt nimium in verbis religiosi. Deinde vim illorum verborum Tradimus Satanae ad interitum carnis, non recte capiunt et intelligunt. Ideo enim tradit Satanae Paulus, vt caro, id est, vitiosa animi libido in iis intereat prorsus: non (vt interpretatur Augustinus lib. 3 cap.10. contra Parmenia. et Greg. in Leuit. Homil.15)in carnis et corporis afflictionem. Nanque hoc
5860 falsum saepe apparet. Neque enim omnes excommunicati in carne et corpore suo hic viuentes cruciantur et vexantur a Diabolo. Vixit enim Iulianus apostata sanus corpore, et validis membris etiam excommunicatus. Sed ostendit Paulus finem excommunicationis, Nimirum, vt praua animi libido euellatur in iis, per quam Dei verbo sunt immorigeri: et spiritus, id est, vis et afflatus spiritus Dei sit in illis ipsis potens, et viuus. Ergo haec
5865 verborum forma libera est, modo vis excommunicationis et istius censurae exprimat. Quinto loco quaeritur, quando fieri debeat excommunicatio, an statim atque quis publice de

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.330]

liquit:an demum quando emendari iam amplius non potest, vel quia non est viuus, vel quia est obstinatus et desperatus. Respond. Quanquam huiusmodi quaedam vitia
5870 saepe committuntur, vt statim videantur eüciendi, qui ea perpetrauere, sintque tanquam Ecclesiae pestes, tamen si qui commisit, ex animo dolet, poenitet, et emendatur, non debet excommunicari. Ergo statim fieri non debet, sed postquam agnitus est is, qui deliquit, contumax et obstinatus perdit. Iuberi quidem potest etiam poenitens sceleris, vt si ita sit ex aedificatione Ecclesiae Coena abstineat, sed ad tempus tantum, non in
5875 perpetuum. Praeterea illud sit explorandae huiusmodi hominis poenitentiae causâ, vt quantum fieri potest, sciatur, verâne sit, an falsa resipiscentia eius, qui se poenitere facti sui testatur. Hoc ipsum docet Paulus saepe suo exemplo. Nam quos excommunicari iubet, ii sunt qui post plures admonitiones vitam tamen in meliorem frugem commutare spreuerant. Ergo ne porcis margaritae contra Christi praeceptum dentur, examinari et
5880 explorari eorum poenitentia debet. Quod autem quaeritur de mortuis hominibus et iam vita functis, vtrum excommunicari possint. Responsio est, eos posse excommunicari. Exempla sunt non illa vulgata Stephani 6. et Formosi primi et Sergii primi Pontificum Romanorum, qui suos prae decessores iam mortuos excommunicarunt et persecuti sunt, vti L Sylla C. Marium iam defunctum: sed illa potius, de quibus historiae extant apud
5885 Euagrium lib. 4. cap. 38. item apud Socratem Scholasticum lib. 7. cap.45. Et ita etiam

CAPVT V.

[p.399]

scribunt et sentiunt Scholastici: atque huius omnis excommunicationis vis in mortuo ad illius nomen et doctrinam, non autem ad personam, quae iam nobiscum non versatur euitandam, pertinet. Ter vero an quater prius debeat moneri excommunicandus, definiri certo non potest. Ex rerum enim, et locorum circumstantia hoc totum diiudicandum
5890 est. Quanquam quidam leges Roman.imitati et sequentes existimant, vt minimum bis monendos esse, qui excommunicari debebunt. Ter autem admoneri eos satis esse putant, quia trina denuntiatio facta ex iuris ciuilibus regulis sufficit, et satis interpellat, vt quis contumax esse iudicetur. Afferunt Paulum Tit.3.v.1o. et Theophylact.in Matth.18. Sed tota haec quaestio est facti, et relinquenda prudentiae senatus Ecclesiastici. Sextum
5895 quaeritur, quis excommunicationis sit finis, quem spectare debeamus. Ac multi quidem spectari possunt, imprimis autem tres debent obseruari. Vnus est ipsius peccatoris sanitas, id est, excommunicatum, ipsiusque salutem respicit nempe vt hac ratione pudore afficiatur, atque ab errore reuocetur. Hunc finem annotat Paulus, cum ait, vt eum pudeat 2. Corinth.2. vers.7.7. vers.12. Pudore enim solent homines ad resipiscentiam adduci. Hoc
5900 est quod aliis verbis dicit Paulus vti 1. Corinth.5. vers.5. ad interitum carnis et vitiosae naturae, quae in nobis inest Neque tamen quod homines vereri magnus sit profectus, si ipse per se spectetur: sed quod est optimus et maxime nostrae naturae consentaneus modus peccatorum corrigendorum, pudor et verecundia

An I. TAVE. AD TIM.

[p.403]

peccati. Volunt enim omnes recte de se et honeste ab aliis sentiri et iudicari. Secundus
5905 finis, est ipsius Ecclesiae incolumitas id est, spectat ipsum Ecclesiae coetum, ne propter
vnius priuati scelus male audiat tota Ecclesia, videaturque, si talem retineat, potius sentina
malorum, et porcorum esse hara, quam Dei sacratissima ara et templum. Sic improbos
et impios e Dei Ecclesia eiici vult et praecipit Paul. Ephes. 5.vers.3.4. Nihil enim
immundum in Dei Ecclesia tolerari debet, quantum quidem percipi et deprehendi potest.
5910 Tertius excommunicationis finis est aliorum fidelium vtilitas, vt hoc exemplo territi
ab huiusmodi peccatis et criminibus abstineant. Corruptum enim facile bonos
colloquia et exempla aliorum praua. Ergo hac seueritate perspecta etiam mali in officio
continentur, et timent. Septimo autem et vltimo loco quaeritur, quae sit legitima et iustae
excommunicationis poena et effectum. Et certe, vti diuini cuiusdam et coelestis fulminis,
5915 magnus est fragor et vis magna. Duo autem effecta solent enumerari excommunicationis
praecipua et potissima. Vnum, qui ratione Dei:alterum qui Hominum, spectari debet.
Ac quidem Dei ratione excommunicatio legitime et iuste facta excommunicatum separat
a Christo et vita aeterna. Dicit enim Christus quaecunque ligaueritis in terra Matth.18.
erunt ligata in caelis ne huius teli vis imbecilla esse iudicetur: aut Dei verbi autoritas
5920 vilescat apud homines. Certe excommunicatio conscientiam proprie spectat,

CAPVT VS

[p.401]

et animarum salutem, quam adimit obstinato: non est autem poena politica, vt quidam
putant. Vti enim distincta est iurisdictio ciuilis, et Ecclesiastica:ita sunt diuersi vtriusque
fines, poenae diuersae, et effectus diuersi. Ciuilis enim iurisdictio in corpus aut bona
haec terrena exercetur: Ecclesiastica in animam siue conscientiam, et in bona aeterna,
5925 quibus nos priuat. Itaque a pastoribus infligitur, non a ciuili magistratu. Hominum autem
ratione priuat excommunicatio excommunicatum non omnium quidem hominum: sed
Fidelium tantum et Christianorum communione. In quo quaeritur, quanam communione
Fidelium, vtrum omni prorsus communione cum Fidelibus: an certarum tantum rerum
et bonorum cum iis participatione et vsu communi. Respondent Scholastici maiorem
5930 excommunicationem priuare excommuniatum omni licita communione cum Fidelibus,
siue in bonis spiritualibus, siue corporalibus, terrenis, et ciuilibus. Nos in vniuersum
statuimus, excommunicationem legitimam arcere per se excommunicatum ab omnibus
spiritualibus et communibus bonis, quae Dominus suae Ecclesiae, id est, omnibus
Fidelibus largitus est. Cum enim excommunicati extra Dei Ecclesiam eiecti sint, non
5935 sunt iis magis, quam canibus et porcis danda illa bona, quae Dominus suorum filiorum
propria et pecuniaria esse vult, illisque solis reseruata, iuxta dictum Christi. Non sunt
margaritae obiciendae porcis: itemque illud, Non est bonum dare panem filiorum
canibus Matth.15. vers.26.7. vers.6. Aliis autem donis, quae non sunt generaliter
omnibus veris et

402 AD I. PAVL. AD TIM.

- 5940 piis Christianis data non priuat excommunicatio excommunicatum, qualis est donum
linguarum, sanationum, et alia huiusmodi. Vnde priuantur excommunicati vsu Sacramen-
torum, Coenae, et Baptismi, si non fuerint adhuc baptizati, quanquam nondum baptizatos
excommunicari moris non fuit, quia nondum in Ecclesia esse huiusmodi censentur. i. qui
baptizati non sunt, etsi iam Catechumeni fuerunt, et tempus catecheseos impleuerunt.
- 5945 Augustinus lib. 11. de Genesi ad liter. cap.40. Solent, ait, in hoc paradiso, id est, Ec-
clesia a Sacramentis altaris visibilibus homines excommunicati disciplina Ecclesiastica
remoueri. De filio excommunicati quaeritur, vtrum baptizari possit, si pater maneat
obstinatus, neque satagat et curet Ecclesiae reconciliari. Respon. Etsi dubia et agitata fuit
haec quaestio, in qua in diuersas alii ab aliis sententias iuerunt, ex Augustino tamen lib.
- 5950 2. de Adulter. coniugiis et lib. contra Parmenia. satis intelligitur etiam esse baptizandos
excommunicatorum filios, quia filius non debet portare iniquitatem patris: et in ipso
excommunicato baptismi character non est per excommunicationem deletus, etsi vis eius
nulla est in excommunicato, quandiu quidem in suo scelere manet obstinatus. Vide de
hac quaest. Cal. epi. 136. et Bezae epi. 10. Sed quaesitum est, vtrum excommunicatio
arceat excommunicatum ipso ingressu et aditu Ecclesiae, vt is ne in coetum quidem
5955 admitti debeat, vt audiat Dei verbum. Putant Scholastici arcendum, adeo vt in regno
interdicto iuste nolint sacral fieri et celebrari publice et assa voce. Irenaeus lib. 2. cap.4.
scribit Cerdonem haereticum, postquam excommuni

CAPVT V.

- catus fuit, ipso Ecclesiae ingressu prohibitum esse D. Caluinus tamen lib. 4. Institutio.
- 5960 cap.11. sect. 10. docet diuersam fuisse in eo Ecclesiae disciplinam et consuetudinem,
neque semper prohibitos excommunicatos ingredi Ecclesiam. Quando enim Christianis
palam conuenire non licuit per imperatorum edicta ad audiendum Dei verbum, tunc
excommunicati, tanquam lupi, arcebantur ab ingressu Ecclesiae, ne eam proderent
hostibus. Postquam autem coeperunt publice et sine metu coadunari Christiani homines.
- 5965 i. qui Christum profitebantur, neque sibi metuerent a Magistratibus, tam seuera disciplina
in excommunicatos non est vsurpata, vt arcerentur ab ingressu Ecclesiae, et ab ipsa
auditione verbi Dei, ne fores et spes omnis resipiscentiae illis praecludi videretur. Vis
tamen ipsa verborum et excommunicationis hoc habet et notat, vt excommunicati aditu
Ecclesiae arceantur, sed poenae haec pars illis ex quadam Ecclesiae indulgentia remittitur
- 5970 Itaque excommunicati dicebantur ἀποσυνάγωγον, id est, segreges, et sunt eorum
loco, quos Iudaei pro Ethnicis habebant. Itaque aditu templi arcebant, et is etiam
vetus Ecclesiae mos fuit Tertul. in apologet. cap.39. canone Cum excommunicato 11.
quaest.3. Sic Ambrosius Theodosium imperatorem a se excommunicatum ex regulis
Ecclesiasticae disciplinae arcuit ingressu templi Mediolanensis. Quod ad terrena autem
- 5975 haec et temporalia, distinguendum est. Aut enim de Publica communione, aut de Priuata
et familiari nostra conuersatione cum excommunicatis quaeritur. In iis o

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.404]

nibus licet nobis communicare cum excommunicato, quae publica pax et ciuitatis politia et ratio cum eo agere postulat, veluti habet suffragium in creando Magistratu vna cum reliquis ciuibus. Itaque licet cum eo, tanquam cum ciue, agere et communicare: non
5980 autem tanquam cum fratre, vel Christiano. Manet enim excommunicatus etiam ciuis, quanquam frater proprie non manet. Nec obstat quod ait 2. Thess.3. vers.15. Paulus monete vt fratrem. Id enim quem sensum habeat, postea explicabitur. Vnde perperam Pontificii excommunicatis omnem sui iuris in iudicio ciuili persequendi potestatem adimunt. Etsi enim potest excommunicatus conueniri et appellari de debito, et si qua
5985 nobis in eum actio competit: ipse tamen ex Pontificiorum iure et sententia debitores suos conuenire non potest, neque vllum ius suum iudicio et in foro ciuili persequi. De priuata autem nostra, qui sumus fideles et Christiani, cum excommunicato communicatione etiam quaeritur, quae esse debeat. In quo etiam ipso est distinguendum. Nam cum eo communicare volumus vel tanquam cum homine, vel cum amico, fratre et socio. Omnis
5990 quidem arctior cum eo societas, familiaritas, priuataque amicitia nostra dissoluenda, at que dissuenda est. Quae sunt autem ad vitae huius societatem tuendam necessaria, et quae humanitatis, cum eo fieri et haberi possunt. Vnde et ab eo emere possumus, item cum eo contrahere, communem haereditatem habere, ex communi cum eo puteo et fonte aquam haurire, illi item possumus nostras merces vendere. Sed etiam si sit vxor, parens,
5995 cognatus, aut noster filius ex

CAPVT V.

[p.405]

communicatus, possumus et officia praestare quae illi debemus: et ab eo exigere, quae debet ipse. Denique quaecunque homo homini debet, ea non sunt deneganda. Quae autem amicus amico ἐκ πρηνείσεως pollicetur, aut offert, ea nobis non sunt vel ab excommunicato quaerenda, vel cum eo contrahenda et ineunda. Veteres tribus maxime
6000 Symbolis istam cum excommunicato familiaritatem tam arctam describebant, quibus iuebant pios abstinere, neque cum eo communia habere. Ea autem Symbola erant, lectus, mensa, domus, quae cum excommunicato communicare nos prohibent, quia ea fere amicitiae, et arctioris familiaritatis signa sunt inter homines Synes.epist.66. et Plutarch. Symposia. lib. 8.quaest.7. ea putant esse sacra. Nam ea iis tantum a nobis
6005 communicanda, et offerenda esse, qui communibus nobiscum sacris vtuntur: non autem excommunicatis, non quod tamen vetent isti patres hominem excommunicatum egentem alere, errantem lecto excipere aegrotantem lecto accommodare: sed ita loquebantur, ne vllam amicitiam cum iis contrahamus non autem vt iis vel communia humanitatis vel priuata officia denegemus. Eodem sensu est accipiendum, quod est 2 Ioan. vers.10. Ne
6010 dicamus iis tiur, non vt nos aduersus eos inciuiles et inhumanos ostendamus: sed ne iis blandiri videamur et ita eos in errore foueamus. Ex quo apparet, quae sit significatio vocis εὐνανμίγνυθς, qua vtitur Paulus et 1. Corinth.5.vers.9. et II. Quanquam enim plus est non habere commercium, vel non misceri, quam se subducere: vtrumque tamen ita est explicandum, vt ad priuatae amicitiae foe

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.400]

6015 dera, iura, et commercia tantum pertineat. Id quod satis docet et interpretatur Paulus
1. Cori. 5.ver.11. voce σωεθιεν. Ratio est, quia hac voce et prohibitione Paulus
non damnat publica commercia, quae cum iis necessario fiunt, quale est ab iis emere,
conducere, stipulari, et reliqua huiusmodi. Nec item vetat, si cuius mercis societas antea
cum iis contracta fuerit, fidem iis datam seruare, et in eo contractu manere: sed vetat
6020 familiares nos iis esse, ne eos in peccatis obstinatiores reddamus. Vnde quaesitum est,
vtrum quae ex Dei praeceto priuatim quisque alteri, pro vocationis vario genere debet,
excommunicatis praestare teneamur: veluti vtrum subditi principi suo excommunicato
parere, teneantur, vxor marito, filius patri, seruus domino. Papistae non putant eis haec
officia praestanda esse, sed bona conscientia denegari et posse et debere obsequium
6025 huiusmodi excommunicatis volunt, quasi soluta sint vincula subiectionis et iurisiurandi
propter contumaciam principis in suum ipsius principem, et eum quidem summum,
id est, Deum, vt quemadmodum ille non paret Deo:ita neque subditi ipsi principi suo
contumaci in Deum et excommunicato parere teneantur. Falsa est haec sententia, et
omnino impia et blasphema. Primum enim per excommunicationem non tolluntur iura
6030 naturae et sanguinis, veluti cognationum et affinitatum : ergo filius manet filius patris
etiam excommunicati, vxor manet vxor: cognati manent illius cognati. Deinde non
tolluntur iura et officia humanitatis per eandem poenam.Itaque excommunica

CAPVT V.

[p.40]

tis etiam omnia humanitatis officia sunt praestanda.Ad quod afferro quod est Romanor.
12.V.20. Tertio non tollit excommunicatio iura politica et ciuilis societatis, quemad-
6035 modum nec ipsa infidelitas vel apostasia aperta a Deo tollit ea. Nam infidelis et apostata
imperator, qualis Iulianus olim, manet Imperator, et Magistracus, et pro tali a Christianis
est agnitus. Ergo falsa est Scholasticorum sententia, qui sentiunt non esse parendum
principibus excommunicatis: et contra eos ipsos scripsisse videtur Thomas Aquinas ea,
quae extant in 2.22 quaest. 1o. Sane Sigibertus author probatus et Monachus scribit in
6040 Odone fol.1o1. hanc doctrinam esse et nouam et haeticam, quae iubet ne hypocritis
principibus, id est, excommunicatis pareamus, quam Hildebrandus qui et Gregor.7.
Pontifex Roman. primus promulgasse videtur, cum veteres Christiani Iuliano apostatae
paruissent. Ambrosius Theodosio a se excommunicato: et ipsi apostoli etiam omnino
infidelibus et persecutoribus Ecclesiae principibus, quales Nero et Domitianus, paruerunt.
6045 Denique quaesitum est, vtrum bonorum confiscatio in excommunicatum sanciri debeat et
possit, vt etiam ea poena multetur. Huius rei exenplum extat Esdrae. 1o.ver.8. Respond.
Minime. Nam est excommunicatio conscientiae poena:non autem corporis vel bonorum.
Et quod illic de Esdra dicitur nihil mouet. Erat enim Magistratus Esdras non solum
Leuitarum, et coetus Ecclesiastici praeses. Ergo vtriusque iurisdictionis, id est, ciuilis
6050 et Ecclesiasticae autoritate illud edictum sancitum est, quo celerius Iudaei dispersi
conuenirent.

AD I. PAVL. AD TIM.

[p.Reo.]

Haec autem omnia locum demum habent postquam publice quis ex Ecclesia eiectus est: non autem prius quam publice sit excommunicatus. Et quod affertur ex August. lib. de Vnitate Ecclesiae cap. 20. etiam antequam quis visibiliter excommunicatus sit, 6055 praecisum esse ab Ecclesia, pertinet ad mentis et conscientiae terrorem incutiendum et piam commonefactionem haereticorum hominum: non autem vt eos pari loco habeamus, atque qui iam palam et totius Ecclesiae suffragio recte sunt excommunicati. Videtur tamen omnibus, quae hactenus dicta sunt, de effectis excommunicationis obstare quod ait Paulus, etiam excommunicatum, vt fratrem esse agnoscendum. Cui ipsi repugnat quod 6060 ait Christus Matth. 18. excommunicatum habendum esse pro Ethnico et infideli. Ergo non pro fratre. Hae sententiae in speciem pugnantes ita primum sunt inter se conciliandae, vt quod ait Christus, non interpretemur ἅπῳς et κτὶ πάντα. Nec enim omnino par aut aequalis debet iudicari excommunicati et infidelis conditio, sed in quibusdam tantum. Est enim dissimilis vtriusque status in eo quod excommunicatus Baptizatus est: itaque 6065 Christianus et Prope est. At infidelis et Ethnicus Baptizatus non est, et Procul est. Sed in eo est simillima vtriusque conditio, quod legitime et vere excommunicatus. 1 vt et Ethnicus in Ecclesia non est, nec de Ecclesia 2 Quod nulla priuata et familiaris nostra cum vtroque conuersatio esse debet. 3 Quod si vterque talis esse perseueret, regno Dei vitaeque aeterna excluditur.

7 CAPVT VI.

[p.409]

6070 *Q VICVNQVE sub iugo sunt serui, suos dominos omni honore dignos ducunto, ne nomen Dei et doctrina blasphemetur.*

Quod autem ad dictum Pauli, sane et ciuilitate intelligendum est. Ex charitate enim dictum est: non autem ex vera, exacta, et propria fratris, id est, Christiani hominis definitione. Sed quando illud verum est, Nemo desperet meliora lapsis et potest resipiscere qui hodie desipit. Praeterea quos excommunicat Ecclesia, non odio personarum ipsarum, 6075 sed eorum tantum sceleris et contumaciae ratione eiicit, fit, vt qui excommunicati sunt, quatenus et homines sunt, et aliquando nobiscum in Dei Ecclesia versati sunt, eorum desyderio, amore, zelo, affectuque salutis ipsorum, moueri debeamus, neque sint prorsus a nobis abiiciendi, sed vt fratres agnoscendi, admonendi atque etiam, vt in viam reducantur, vt oues perditae, sedulo a nobis conquirendi. Ergo etiam excommunicati χτ τι fratres 6080 nostri sunt, non tamen omnino et absolute, nec pares iis habendi, qui in Dei metu perstiterunt. Ex quibus omnibus explicatus videtur vberrimus et vtilissimus ille de excommunicatione locus. Sequitur, CAP. VI. QVICVNQVE sub iugo sunt serui, suos dominos omni honore dignos ducunto, ne nomen Dei et doctrina blasphemetur. Videri potest abrupta huius capitis et loci series, et minime consentiens cum toto superio